

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Q. Horatii || Flacci Sermo-||nvm, sev Satyra-||rvm, sev
Eclogarvm libri || duo: Epistolarum li-||bri totidem.**

Horatius Flaccus, Quintus

Francofurti ad Moenum, 1577

Satyrarum liber primus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-306](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-306)

PRIMVS.

SATYRA. I.

Visit, Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem
 Seu ratio dederit, seu Fors obiecerit, illa
 Contentus uiuat? laudet diuersa sequenteis?
 O fortunati mercatores, grauis annis
 Miles ait, multo iam fractus membra labore.
 Contra mercator, nauim iactantibus Austris,
 Militia est potior. quid enim? concurritur: hora
 Momento aut cita mors venit, aut victoria leta:
 Agricolam laudat iuris, legumque peritus,

B

Sub Galli cantum consultor ubi ostia pulsat.

Ille, datis vadibus qui rure extractus in urbem est,

Solos feliceis uiuenteis clamat in urbe.

Cetera de genere hoc (adeò sunt multa) loquacem

Delassare valent Fabium. ne te morer: audi

Quò rem deducam. si quis deus, en ego, dicat,

Iam faciam, quod uultis: eris tu, qui modò miles,

Mercator: tu consultus modò, rusticus. hinc vos,

C

Vos hinc mutatis discedite partibus. eia;

Quid statis? nolint. at qui licet esse beatis.

Quid causa est, meritò quin illis Iupiter ambas

Iratus buccas inflet? neq; se fore post hac

Tam facile dicat, votis ut præbeat aurè?

Prætereà, ne sic, ut, qui iocularia, ridens

Percurram (quamquam ridentem dicere verum

Quid vetat: ut pueris olim dant crustu- lablandi

Doctores elementa velint ut discere pri- ma.)

Sed tamen amoto queramus seria ludo:

Ille, graue duro terrã qui vertit aratro:
 Perfidus hic caupo, miles, nautãq; per

omne (laborem

Audaces mare qui currunt, hac mente

Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,

Aiunt, cum sibi sint cõgesta cibaria: sicut

Paruula (nam exemplo est) magni formi- ca laboris, (addit aceruo,

Ore trahit, quodcumque potest, atque

Quem struit, haud ignara, ac non incau- ta futuri.

Quæ simul inuersum contristat Aqua- rius annum:

Non usquã prorepit: & illis utitur antè

Quæ sitis sapiens: cum te neque feruidus æstus

Demoueat lucro, neque hiems, ignis, ma- re, ferrum,

Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.

Quid iuuat immensum te argenti pon- dus, & auri

Furtim defossa timidum deponere terra?

Quod si comminuas, vilem redigatur ad assem.

At, ni id sit, quid habet pulchri constru- ctus aceruus?

Millia frumenti tua triuerit area centũ:

E

F

- A Non tuus hoc capiet venter plus quam
 meus: ut si
 Reticulum panis venaleis inter onusto
 Fortè vehas humero: nihilo plus acci-
 pias, quam
 Qui nil portarit. vel dic, quid referat
 intra
 Natura sineis viuenti, iugera cētum, an
 Mille aret. at suaue est ex magno tollere
 aceruo.
 Dum ex paruo nobis tantumdem hauri-
 re relinuas:
 Cur tua plus laudes cumeris granaria no-
 stris?
 B Ut, tibi si sit opus liquidi non amplius
 Vel cyatho: & dicas magno de flumine
 malle,
 Quam ex hoc fonticulo tantumdem su-
 mere. eò fit,
 Plenior ut si quos delectet copia iusto:
 Cum ripa simul auulsos ferat Aufidus
 acer.
 At, qui tantulo eget, quanto est opus, is
 neque limo
 Turbatam haurit aquam, neque vitam
 amittit in vndis.
 At bona pars hominum decepta Cupi-
 dine falso,
 Nil satis est, inquit: quia tanti, quantum
 habeas, sis.
 C Quid facias illi? iubeas miserum esse li-
 benter:
 Quatinus id facit: ut quidam memora-
 tur Athenis
 Sordidus, ac diues, populi cõtēnere voces
 Sic solitus: populus me sibilat, at mihi
 plaudo
 Ipse domi: simul ac nummos contemplor
 in arca.
 Tantalus à labris sitiens fugientia captat
 Flumina, quid rides? mutato nomine, de
 te
 Fabula narratur. cõgestis undique saccis
 Indormis inhiās: & tanquã parcere sacris
 Cogaris, aut piclis tanquam gaudere ta-
 bellis. (beat vsu?)
 Nescis quò valeat nummus: quem præ-
 Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,
 Queis humana sibi doleat natura nega-
 tis. (diēsque
 An vigilare metu exanimem: noctēisq;
 Formidare malos fures, incendia, seruos,
 Ne te cõpilent fugientes: hoc iuuat? horū
 Semper ego optarim pauperrimus esse bo-
 norum.
 At si condoluit tentatum frigore corpus:
 Aut alius casus lecto te afflixit: habes, qui
 Absideat, fomenta paret, medicum roget,
 ut te (quis.
 E Suscitet: ac reddat natis, caris que propin
 Non uxor saluū te vult, nō filius: omnes
 Vicini oderunt, noti, pueri atque puella.
 Miraris, cū tu argento post omnia ponas:
 Sinemo præstet, quē nō merearis, amorē?
 At si cognatos, nullo natura labore
 Quos tibi dat, retinere velis, seruare que
 amicos:
 Infelix operam perdas: ut si quis a sellum
 In campo doceat parētem currere frenis:
 Denique sit finis quarendi: cūmque ha-
 beas plus,
 Pauperiē metuas minus: & finire laborē
 Incipias, parto quod auebas: nec facias,
 quod
 F Vmidius quidā (nō lōga est fabula) diues,
 Ut metiretur nummos: ita sordidus, ut se
 Nō umquã seruo melius vestiret: ad vsq;
 Supremum tempus ne se penuria victus
 Opprimeret, metuebat. at hunc liberta
 securi (rum.
 Diuisit medium, fortissima Tyndarida-
 Quid mi igitur suades? ut viuam Me-
 nius: aut sic,
 Ut Nomentanus? pergis pugnātia secum
 Frontibus aduersis componere? non ego,
 auarum
 Cūm

A Cùm veto te fieri, vappam iubeo, aut nebulonem.

Est inter Tanaim quiddam, socerumque Viselli.

Est modus in rebus: sunt certi denique fines,

Quos ultra, citràque nequit consistere rectum.

Illuc, unde abij, redeo: nemon' ut auarus Se probet: ac potius laudet diuersa sequenteis?

Quodq; aliena capella gerat distentius vber,

Tabescat: neque se maiori pauperiorum Turba comparet? hunc atque hunc superare laboret?

Sic festinanti semper locupletior obstat: Ut, cùm carceribus missos rapit vngula currus,

Instat equis auriga suos vincetibus, illum Præteritum temnens extremos inter euntem.

Inde fit, ut rarò, qui se vixisse beatum Dicat, & exacto contentus tempore vita Cedat, uti conuiuia satur, reperire queamus.

Iam satis est: ne me Crispini scrinia Lippi Compilasse putes, verbum non amplius addam.

C Constat inter omnes doctos, satyrarum libros duos, totidemque epistolarum & ab Horatio scriptos esse, & ad nostram ætatem peruenisse. Sed vtri priore loco debeant collocari, id verò queri solet, neque inter eos conuenit. Alij enim epistolas satyris anteponi volunt: alij contrà: neque hæc cõtrouersia veterum membranarum auctoritate decidi, aut componi potest: quippe quæ ita inter se ipsas diffideant ordine, & dispositione librorum, ut in nonnullis, epistolarum libri odis præponantur: satyræ autem postremo loco positæ sint: in alijs satyræ primo loco, epistola secundo, odæ tertio sint collocatæ: ut facillè appareat vel veteres illos de horum librorum ordine non admodum laborasse, vel librarios ordinem à veteribus seruatum perturbasse. Ego primùm hoc testificor, me cum quoquam hac de re, ut quæ mihi parui admodum momenti videatur, decertare nolle: deinde difficile esse puto certi aliquid de hac cõtrouersia statuere ac pronuntiare. postre-

mò si quis hoc dicet, me tamen iudicasse satyras epistolis esse præponendas, quia hoc ordine eas disposuerim: licet mihi respondere me nullo consilio, nullaque ratione id fecisse: sed cùm initio, quo tempore hos commentarios adumbrare cepi, hunc ordinem eò secutus essem, quòd in meo exemplo libri ita essent collocati: me eundem ordinem tum cum typis excudendos dedi, seruauisse. Verumtamen si quis facti mei rationem flagitabit, neque mihi credet, me temere, aut casu hos libros ita disposuisse: is me hac ratione motum esse sibi persuadeat per me licet. Horatius primus omnium Latinorum versus lyricos exemplo Græcorum scripsit, eoque lyricorum poetarum princeps, ne dicam solus, inter Latinos habetur: quod ipse de se non vno loco prædicat: ut Od. 3. lib. 4. *Totum muneris hoc tui est, Quòd monstror digito prætereuntium Romana fidicen lyra.* & Od. vlt. lib. 3. magnificè gloriatur se primum omnium carmen Æolium, nempe Alcaicum & Sapphicum ad cantus Italos deduxisse. *Dicar, qua violens obstrepit Ausidus, Et, qua pauper aquæ Daunus agrestium Regnavit populorũ, ex humili potens Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.* satyrarum etiam scriptor, seu potius poeta fuit, non primus ille quidem (fuit enim Lucillius satyræ inventor) sed eo, qui primus satyras scripsit, longè præstantior: quod ipse de se non falsò prædicat satyra 4. & 10. lib. 1. *Ecce còd Od. 20. lib. 2. poetam biforem se ipse nominat, id est, opinor, lyricum & satyricum.* Itaque cùm carminum lyricorum libros, ex quibus poetæ lyrici nomen adeptus est, primo loco posuerim: satyras, ex quibus satyrici poetæ nomen sibi peperit, mihi videor statim post Odarum libros, nõ immeritò collocasse. Nã epistola quidem, siue ille communi nomine sermones appellanda sunt, siue secus: nihil addunt Horatio neque ad lyrici, neque ad satyrici poetæ nomen. Sunt enim illæ à lyricis versibus, & satyris re seiunctæ, ac separatæ, vnũque quoddam corpus vtriusque dispar & dissimile constituunt: neque omnes eodem plane stilo, atque satyræ mihi videntur esse scriptæ. hæ enim non solum humili & orationi soluta simillimo, verum etiam saceto, urbano, mordaci genere verborum textæ sunt. epistola verò quamvis quotidiano illæ quoque sermone, & verbis de medio sumtis ac petitis magna ex parte constent, quemadmodum debent epistola: ea tamen urbanitate, iis salibus, eodeniue aceto (ut ita dicam) quo satyræ imbutæ sunt, carent: ut omittam quòd earum nonnullæ paullo sunt elatiores, atque ornatiores, & quibusdam verborum ac sententiarum luminibus illustriores. Gloria igitur illa summa tum lyrico carmine, tum satyrarum scriptione Horatio parta & quæ sita, insigni quidem, & luculenta epistolarum accessione cumulatur: sed nullum ei nouum poetæ nomen per illas acquiritur. Præterea si solæ satyræ sermonum nomine sunt appellatæ, (ut vulgus putat) Horatius ipse declarat se epistolas posterius scripsisse, quàm satyras. Sic enim epistol. ad Tibull. *Albi nostrorum sermonum candidè index.* &c. His rationibus adductus satyras

- A priore loco, quàm epistolas collocaui: quas, si quis non probabit, sùsque, deque habebò, eique libenter assentiari, qui à me dissentiens, sententiàm afferet probabiliorem. Sed, ne quis miretur, me vulgatam inscriptionem horum librorum immutasse, primùm vir quidam doctissimus mihi asseruerat Romæ, se Venetiis codicem vidisse per antiquum, in quo inest hæc inscriptio. Deinde (vt dicam, quod sentio) sermonis nomen generale est omnia sermonum genera continens, & complectens: neque propriè ad satyræ significandam natum, aut factum. Itaque Horatius epistola ad Augustum, epistolæ suæ locutionem hoc nomine appellat. *Ne longo sermone mouer tua tempora Cæsar.* Præterea cum satyra nomen sit Latini poematis proprium, quo nomine etiam ipse id afficit prima satyr. lib. 2. *Sunt quibus in satyra videar nimis acer, &c.* & cum, vbi de ordine satyrarum agitur, soleamus ita loqui, satyra prima, satyra secunda, &c. nõne absurdum est, vbi de ordine librorum sit sermo, sermonum potius, quàm satyrarum librum primum, & satyrarum librum secundum nuncupare? Nam, vt loquar de satyris tantùm, conueniebat eas aut hoc modo & inscribere, & appellare, *Sermonum libri duo:* deinde *Sermonum liber primus, liber secundus:* deinde *sermo primus, sermo secundus, sermo tertius, &c.* aut hoc modo, *Satyrum lib. duo. Satyrum lib. prim. lib. secund.* deinde *satyra prima, &c.* Quòd si modus ille superior erat absurdus, atque ineptus futurus: relinquitur, vt hunc posteriorem probare debeamus. Præterea quis negabit, omnes epistolas quotidiano sermone textas esse, vt diximus? Nam non, si aliæ sunt aliis ornatiores, propterea minus putandæ sunt verbis de medio petitis esse perscriptæ. Præterea dici potest, quod & veteres quidam grammatici tradiderunt, hoc differre sermonem ad epistolam, quod sermo ad præsentem, seu præsentem habetur: epistola ad absentem, seu absentem mittitur. Ne hoc quidem prætereundum est, singulos sermones, in omnibus ferè libris manuscr. ita esse inscriptos. *ecloga prima, ecloga secunda, ecloga tertia,* & item deinceps de ceteris, *Non satyra prima, &c.* eclogas autem appellat Græci disputationes, aut sermones, aut locos quosdã breues, insignes, eximios, atque electos. Itaque non solum satyras, verùm etiam odas, eclogas esse appellatas ab Ausonio videmus. Postremò hoc præter cetera inter satyras, & epistolas inter esse arbitror, quòd ille sùt dicaciores, urbaniores, licentiores: interdum etiam impudentiores, amariore, mordaciores: hæc contra quamuis urbanitate, & sale non careant, minus tamè dicaces, feueriores, modestiores, verecundiores, dulciores, mitiores. De satyra autè hoc vnum dicam, quod scribit Quintilianus, eam Latinorũ esse totam neque à Græcis arcessitã. Satyras enim Græci non scripserunt. Negari certe hoc non potest, Lucillium Satyrum inuẽtorem, atque auctorem (nam de Varrone nihil attinet dicere) veteris comædiæ poetas Eupolin, Cratinum, Aristophanem, & ceteros secutum, se ad satyras scribendas cõtulisse: quod testatur Hor. ipse sat. 4. lib. 1. Itaque verè

hoc dicere licet, satyræ veteris comædiæ, quæ ob immoderatam maledicendi licentiã lege sublata est, locum occupasse.

QVI FIT MÆCEN. VT NEMO Q. S. S.] Queritur hîc a doctis, quàm obrem Horatius, tam varie & inconstanter pugnet ipse secum, qui in oda prima videatur ostendere, suo quemque studio delectari, in eoque, ad extremum constantissimè permanere, spreto alieno: hic contra perspicuè significet, neminem sua sorte cõtentum esse. Soluunt hunc nodum quidam hoc modo, vt dicant, hic verba fieri de hominibus laborantibus, & in negotio & periculo versantibus: in oda illa autem de iis, qui otiosam & tranquillam vitam agunt, quibusque omnia ex animi sententia procedunt. Quæ solutio mihi nullo modo probari potest. Nam perspicue in Od. 1. ait, mercatorem, cum ille quidem tempestate aduersa cõstitatur, laudare otium vitæ rusticæ, & commorationem in prædio suo rustico: vbi verò periculo defunctus est, & domum saluus veniit: naufragio factò, nauem fractam reficere vt denuò nauiget. Præterea milites nõne in negotio & periculo quotidie versantur? venatores sub cælo frigido ceruum aut aprum sectantes, conquiescuntne? & tamen neque venator teneræ vxoris memoria, aut amore domum reuocatur: neque miles labore militari, aut vitæ discrimine ab instituto deducitur. Quid igitur dicendum? In omni viuendi genere & studio aliquid inest commodi, aliquid etiã incommodi: aliquid voluptatis, aliquid & molestiæ. in Oda 1. voluptatis, quam ex suo studio capiunt, duntaxat rationem ducunt, molestiam ad animum non reuocant, neque spectant, aut sentiunt: hic sua quisque incommoda, suasque molestias, quibus in suo viuendi genere afficitur, intuetur, & ob oculos ponit, atque in eis mentem defigit, neque cum commodis & voluptatibus, quas percipit, comparat: contra vitæ alienæ studiique alieni commoda, & voluptates veluti decempe-da metitur, & ponderibus quibusdam examinat, easque amplificat, & magni æstimat. ita suam vicem conqueritur, & deplorat, alienam conditionem admiratur, & exoptat: sed tamen vbi ad se rediit, si quis ei deus commutationis cum alio faciendæ potestatem faciat, nolit suam sortem cum quoquam commutare: sed suo studio, suoque vitæ instituto, vel quod ratione probauit, vel ad quod aliquo casu tamquam vento delatus est, magis delectetur. Præterea hic propter inuidiam, qui affectus plerisque omnibus innatus est, sua conditione non sunt contenti. Nam dum se quisque cum fortunatiore comparat, sua reperit deteriora, aliena meliora. quo fit, vt suæ quemque sortis pœniteat, alienam expetat. Sic infra Horat. *Quòdque aliena capella gerat, distentius ober, Tabe-scat, neque se meliori [al. maiori] paup. Turba comparet, &c.* illic nemo se cum beatiore confert, neque alienam felicitatem admiratur, neque alteri inuidet. sed contra, sibi quisque præ aliis videtur pulcher & fortunatus, suoque studio, & sua sorte valde delectatur: atque ita nihil est in his duobus locis discrepans, neque repugnans. Licet &

hoc

A hoc modo hanc repugnantiam speciem conciliare. In Od. 1. lib. 1. suo quisque studio delectatur, quia sua quisque actione, & sua arte gaudet, quemadmodum suum quisque artifex opus vehementer amat: hic offenduntur homines *δυσπραξία*, id est, in felici actione, seu mala negotiorum suorum gestione, & adversa fortuna in rebus suis gerendis. huc pertinent illa ex epist. ad Aug. lib. 2. *Nauem agere ignarus nauis timet: abrotonum agro non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est, promittunt medici, tractant fabrilis fabri.*

MÆCENAS] de Mæcenate cum satis multa dixerimus ad Od. 1. lib. 1. ad illa lectorem rejicimus. hoc vnum omisimus (quod ad hunc locum non minus accommodatè dici potest) Mæcenatis cognomen fuisse, Cilnium, ut sit, C. Mæcenas Cilnius: quod docuit nuper Onufrius Panvinus.

SEV FORS] ita sine dubio legendum, & ita scriptum est tum in exemplis excusis emendatis, tum in codicibus calamo exaratis, non fors. Præterea quid ineptius, quàm ita loqui, *sine ratio sortem dederit, siue fors obtulerit, &c.* nunc autem cum fors idem ferè sit, quod fortuna: fors autem præter vulgatam significationem, sit id, quod vel à Deo, siue à fortuna offertur: vel à ratione, & consilio datur, verbi gratia nobilitas, ignobilitas, vita priuata, vita publica: horum verborum sententia est aper-

B tissima: mirum esse neminem tua sorte esse contentum, siue eam sortem ratio dederit, siue Deus aliquis, aut fortuna obiecerit. Propterea autè, quod parum admodum interest inter harum litterarum s, & f, figuras: librariorum negligentia in optimorum scriptorum libros menda turpia irrepperunt, & fors, pro fors ab illis aliquot locis positum est: ut apud Catull. in carm. de nupt. Pelei, *ut lata gaudia mente Agnoscam, cum te reducem fors prospera sistet, leg. fors prospera.* & apud Virg. in Mæride, *quonia fors omnia versat, legendum fors.* & apud M. Tull. epist. ad Attic. lib. 2. *legendum. quod fors obtulerit, id æturus videtur: non fors, ut habent libri typis excusi: & oratione in Verr. de signis, legendum, telumque, quod cuique fors offerebat, arripuerit, non fors.* & offic. 1. in versibus illis Ennianis, mendosa est vulgata lectio, *Vosne velit, an me regnare hera, quid veferat fors.* est enim legendum, *quid veferat Fors.* & apud Sal. in proem. bel. lug. mendosè ita legitur *Falso queritur de natura sua genus humanum, quod imbecilla, atq. ani brevis sorte potius, quàm virtute regatur.* est enim legèdum *forte.* & ita reperi scriptum in codice perantiquo. & apud T. Liu. lib. 36. sic emendandus locus: *ne paullum quidè dubitauerit, quin pro fide erga Romanos, quicquid fors belli tulisset, paterentur.* denique ut sic emendentur hi loci, postulat Latini sermonis usus, idque è paucis exemplis intelligere licet. Terentius in Phorm. *Quod fors feret, feremus, a quo animo:* Idem Hecyra, *Quia tam incommode illis fors obtulerat aduentum meum.* Lucret. lib. 5. *Quod cuique obtulerat præde fortuna, ferebat.* vbi fortuna pro nomine fors perspicuè positum est. Idem lib. 3. *casumque timent, què cuique ferat fors.* M. Tull. epist. ad Att. lib. 4. *sed de illa ambulatione fors viderit, aut si quis est, qui curet, Deus.* & lib. 14. *sed hac fors viderit ea, qua talibus in*

rebus plus, quàm ratio, potest. & libr. 8. *eundem, ut, quemcumque fors tulerit casum, subeam potius cum is, qui dicitur esse boni, quàm videar à bonis dissentire.* Horat. sat. 6. huius lib. *Nulla etenim mihi te fors obtulit.* idem supr. Od. 9. lib. 1. *Quem fors dierum cumque dabit lucro Appone.* Idem sat. 1. lib. 2. *Diues, inops: Roma, seu fors ita iusserit, exsul: Quisquis erit vite scribæ, color.* Virg. Æn. 7. *Quæ fors prima dedit, sanguis nouus imbuit arma.* Sall. bell. lug. *cetera, uti fors tulit, aliàs alta sunt, aliàs in tempestate vadosa.* T. Liu. lib. 25. *quos fors obtulit, irati interfecerunt.*

DIVERSA SEQUENTE IS] id est, eos omnibus, qui dissimilia, & diuersa viuendi instituta sequuntur. Plutarchus in lib. *Περὶ εὐθυμίας* ostendit, multum valere ad animi tranquillitatem, seipsum & sua inspicere: sin minus, at certè se inferiores spectare, & non imitari vulgus hominum, qui se cum præstantioribus comparant: verbi gratia, ferui, qui vincti sunt, solutos, beatos, esse prædicant: illi autem liberos: liberi, ciueis: hi rursus copiosos, & locupletes: copiosi autem, satrapas: satrapæ, reges: reges, deos, propemodum tonare, & fulgurare volentes. sic Plutarch. *καίτοι, ὅτι πῶς μέγα πῶρος εὐθυμίας ἔστι, τὸ μάλιστα μὲν αὐτὸν ὀπισθοποίν, ὅτι κατὰ εἰδὸν ἐὶ δὲ μὴ, τὸς ὑποδεδεσμένους ἀποθηραρεῖν, ὅ μὴ, κατὰ ἀποροί ποιοῖ πῶρος τὸς ὑποδεδεσμένους ἀπαραξάγῃσιν, οἷον εὐθύς οἱ δὲ δειμένοι εὐδαιμονίζουσι τὸς λελυμένους: οἱ κείνοι δὲ τὸς ἐλευθέρους. οἱ δὲ ἐλεύθεροι, τὸς πολίτας, ὑπὲρ δὲ πάλιν αὐτὸς πλεονέχῃ οἱ δὲ πλεονέχῃ τὸς σατραπίας, οἱ δὲ σατραπῆται τὸς βασιλείς: οἱ δὲ βασιλείς τὸς θεοὺς, μονονυχῆ βροντῶν ὅτι ἀσπράττειν ἐθέλοντες.* eodem pertinet illud Liuianum lib. 5. *credo fortunatum matrimonium ei sororis visum, suiq. ipsam malo arbitrio, quo à proximis quisque minime antiri vult, pœnituisse.*

FRACTVS MEMBRA] hellenismus. fractis membris dixisset, si Latino more loqui voluisset. Virgil. lib. 4. Æneid. *Os, humerosque deo similis.* Horat. lib. 1. Oda 1. *nunc viridi membra sub arbuto Stratus.*

QVID ENIM?] Iacobus Taurellus, Florentinus, Lælij Taurelli iuriconsulti clariss. frater homo in his litteris magnopere exercitatus, dicebat mihi Romæ anno superiore, hoc loco legendum sibi videri *quidni?* non, *quidenim?* neque tamen vllius codicis veteris auctoritatem proferat: nec ego eam scripturam vlllo in codice manuscripto reperi. iccirco nihil mutauit, sed receptam præsertim à 14. libris veteribus confirmatam, retinui, cuius explicationem si quis à me requirat, dicam solere Latinos hac interrogatione uti, cum significare volunt se rectè sentire, vel verum dicere, neque eum, quicum loquuntur, contra dicere quicquam posse, ut intelligere licet ex illo loco epist. L. Luceij ad Cic. lib. 5. epist. *Quidenim? tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis?* sic Cic. epist. sequent. ad Luceium, *Quidenim? ad amicosne confugiam?* Idem lib. 2. de Finibus, *Quidenim? te ipsum dignissimè maioribus tuis voluptasne induxit, ut adolescentulus eriperes P. Sylla consulatum?* ibid. *Quidenim? fortè me possimus dicere eundem illum Torquatum?* ibid. *Quidenim? summus dolor pluribus dies manere non potest?* sic Hor. sat. 3. lib. 2. *Cum laqueo uxorem interimis, matremque*

F

A *trēmque veneno, Incolumi capite es? quidenim? neque tu hoc facis Argis, &c.* quamquam, ne mentiar, locus ille Sat. 3. mihi suspectus est, ut suo tempore dicemus, sic igitur hunc locum explico. *Militia est potior* (inquit mercator) *quidenim?* id est, quid est, quod contra dici possit, quam obrem ita non sit? *concurritur, &c.* Quod si quis malet legi, *quid ni?* sententia erit planior. hoc modo, quid ni potior sit? *πῶς ἄρ' ἔ?*

CONCURRITUR] sic Virgil. de apibus lib. 4. *Erumpunt portis: concurritur: athere in alto Fit sonitus.*

AVT CITA MORS] sic reperi scriptum in cod. duob. Vatic. Iann. Tornef. & verò scriptura hæc concinnior est, quam vulgata.

SVB GALLI CANTVM] ante galli cantum, ut alibi annot. sic M. Tullius pro Muræna. Seruiū iuriconsultum alloquens, *Te gallorum, illum buccinarum cantus exsuscitavit.*

CONSULTOR] qui consulit iuriconsultum. M. Tull. eadem orat. *Vigilas tu de nocte, ut consulto ribus tuis respondeas.* epist. ad August. *Roma dulcedin fuit, & solenne reclusa Manè domo vigilare, &c.*

OSTIA PVLSAT] Oda. 4. lib. 1. *Pallida mors a quo pulsata pede pauperū tabernas, Regumq; turres.*

ILLE, DATIS VAD.] agricola, qui cum vadimonio promissit se in iudicio statutum. Sunt autem vades, qui promittunt suo periculo se aliquem in iudicio stituros, siue caput agatur, siue pecunia: sæpius tamen, & vilitatis vades dicuntur, qui intercedunt in causa capitis. ut M. Tull. off. 3. *Damonem & Pythiam Pythagoræos ferunt, hoc animo inter se fuisse, ut cum eorum alteri Dionysius tyrannus diem necis destinasset, & is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies commendandorum suorum causa postulasset, vas factus sit alter eius sistendi, ut si ille non reuertisset, moriendum esset sibi ipsi.* Idem de finib. lib. 2. *Vadem te ad mortem tyranno dabis pro amico, ut Pythagoræus ille fecit Siculo tyranno?*

CETERA DE GENERE HOC] Lucretianum hemistichium, ut lib. 3. *Et iam cetera de genere hoc, cur omnia membris Exineunte auro in generascunt, inque genuntur?* & lib. 4. *Cetera de genere hoc monstra, ac portenta loquuntur.* & lib. 5. *Cetera de genere hoc, que sunt portenta peremta, Si non victa forent, quid tandem vana nocerent?*

(ADEO SVNT MVLTAE)] hæc sunt includenda interpositionis nota.

LOQVACEM FABIVM] quasi aliud agens Fabium quendam notat, qui Pompeio deuicto, cuius parteis secutus erat, sese ad Stoicam disciplinam totum contulerat, librosque aliquot, eius scholarum sententias, & decreta continentis, conscripserat fati verbosus.

DE LASSARE] valde lassare. ut *desuare* valde sauire, epist. 3. lib. 1. *An tragica desauit & ampullatur in arte?* idem sat. 3. lib. 2. *Vnus ubi effugit, matri denarrat.*

CONSULTVS] iuriconsultus. ut epist. ad L. Flor. lib. 2. *Frater erat Roma consulti rhetor.*

NOLINT.] sic habent omnes libri manuscripti: & ita legendum est: quod à me omissum fuerat in priore editione.

ATQVI LICET] libri aliquot manuscrip. habent *atquin.*

BVCCAS INFLET.] id est, irascatur. nam buccas inflant, qui irascuntur: ut infra dicemus, quod Greci *φυσῆν πῆς γάτρως*, dicunt. Demost. *καὶ διὰ τὸ ἀγροῦς πορεύεται θοιμάπον καθεὶς ἀγροῦ ἢ σφυράν, ἵσα βαινὸν Πυθόκληι, πῆς γάτρως φυσῶν.* id est, & per forum ambulat veste ad talos demissa, pariter incedens atque Pythocles, & buccas inflans.

VOTIS VT PRÆB. AVRÊM?] eorum vota audiat? præbere idem ferè valet, quod suppeditare, *παρέχειν, πορίζειν*, ut annot. ad Od. 13. lib. 3. *votis autem, id est, precibus.*

VT, QVI IOCVLARIA] ut qui res iocularis, percurrit *ἀπὸ κειρῆ*, vel subintell. loquitur, aut quippiam simile.

OLIM] aliquando, *πῶς.*

QVAMQVAM RIDENTEM DICERE VERVM, QVID VETAT?] sat. 10. lib. 1. *ridiculum acri Fortius, & melius magnas plerumque secat res.*

CRVSTVLA] pemmata quædam ex farina lacte, caseo, oleo, melle, & similibus cõfecta. Sat. 4. lib. 2. *Sunt, quorum ingenium noua tantum, crustula promit.* Obseruandum est, quod docet Seruius ad illum Virgilij versum Georg. 3. *Concresecit subito currenti in flumine crusta*, crustam genere læ mineo lapidis, aut ligni, aut aquæ cõglaciatæ partē significare: crustū genere neutro, partē panis, aut placentæ, aut cuiusuis rei ad vescendum aptæ, factæ ve. ubi profert ille hunc locum Horatij: & illum Iuuenalis, *Nos colaphum incutimus lambenti crustula seruo.* sunt autem hoc modo alliciendi pueri, & auditores, ut discere atque audire velint. Nō admodum dissimile est illud Lucretij lib. 4. *Nam veluti, pueris absinthia tetra medentes Cum dare conantur, prius oras pocula circum Contingunt mellis dulci, flavoque liquore, Vt puerorum atas improvida ludificetur Laborum tenuis: interea perpotet amarum Absinthii laticem, deceptaque non capiatur, Sed potius talitactu recreata valeat: Sic ego, &c.* Sic Plato libr. 7. de rep. non vult pueros ad disciplinas vi adigi, sed ludenteis inuitari, ut appareat, ad quod disciplinæ genus quisque sit aptus natura: atque in eisdem retineri, propterea quod nulla disciplina cum vi coniuncta stabilis in animo permaneat. verba Platonis sunt hæc: *μη ποίνω βία, εἶπον, ὁ ἀεὶ τε, τὸς πῶδες ἐν τῆς μαθήμασιν, ἀλλὰ παίζοντες τρέφε, ἵνα καὶ μάλλον οἶος τῆς κατὰ τὴν ἐφ' ὁ ἕκαστος πέφυκεν.*

ELEMENTA] epist. 1. lib. 1. *Resat ut his ego me ipse regam, solerque elementis.*

SED TAMEN AMOTO] quia longam interposuerat *παρέθεσιν*, mutata orationis institutæ forma, ut fit in hyperbatis, redit ad institutum, his vocibus duabus vsurpatis, *Sed tamen*: quibus solent uti Latini cum sententiam verbis ab ea alienis interpositis, quasi interruptam, repetere, ac reuocare volunt. sic M. Tull. lib. accus. in Verr. 3. *Atque hoc ego plus oneris subeo, quam qui ceteros accusarunt (si onus est id appellandum, quod cum latuita ferat ac voluptate) Verum tamen hoc ego amplius suscepi, quam ceteri, &c.*

SERIA] seria dicta sunt quasi sine risu. Nonius.

ILLE

A ILLE, GRAVEM DVRO, &c.] agricola, *ἀλλοπαίς*.

TERRAM QUI VERTIT AR.] sic loquitur Virg. Georg. 1. quo sidere terram *Vertere Maccenas, &c.*

PERFIDVS HIC CAVPO] caupones, seu copones, malignos appellat Sat. 5. huius libr. *Differ tum nautis, cauponibus atque malignis.*

MILES QVE] supra, Miles ait multo iam fractus membra labore.

NAVTAQVE PER OMNE AVD. M. Q. c.] epist. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens, &c.*

AVDACES] Od. 1. lib. 1. *Illirobur & a triplex Circa pectus erat, &c.*

CVRRVNT] nauigant, vt Od. 28. lib. 1. *licebit, Iniecto ter puluere, curras, ex quo cursus pro nauigatione sumitur: vt Od. 6. lib. 1. Nec cursus duplicis per mare Vlysei. & Od. 34. eiusd. lib. nunc retrorsum Vela dare, atque iterare cursus Cogor relictos.*

B HAC MENTE LABOREM S. F.] hi omnes aiunt sese eo animo, & consilio, interea dum integritas sunt viribus, & dum viget aetas, laborem perferre, ac perpeti, vt senes otiosam, & tranquillam vitam traducere queant, rebus omnibus ad victum, cultumque necessariis collectis, & comparatis.

CONGESTA CIBARIA] infra ead. Sat. *congestis undique saccis Indormis inhians.*

SICVT PARVULA, &c.] aiunt ij omnes, qui in re facienda occupati sunt, se formicae exemplo, vt querant, & congerant opes, admoneri.

MAGNI FORMICA LABORIS] Theocritus ἐγκομ. ποίησι. ostendere volens, Ptolemaei diuitias non asseruari ab eo domi conditas, ac sub terra defossas, sed ad liberalitatem, ac munificentiam conferri, dissimilitudine vitur formicarum, his verbis, *Ὅ μὲν ἀρχαῖος γε δόμοι ἐν πύλαις χυθὸς, μὲν μᾶλλον ἀπὲ πύλων, ἀεὶ κέλονται μογιόντων, Ἀλλὰ πολὺ μὲν ἐργον δαδὸν ἐκ κωδῆος οἴκοι, &c.* Virg. Aeneid. 4. *Ac velut ingentem formicae farris aceruum Cum populanti hiemis memores, teloque reponunt, &c.* Est autē hic venusta antithesis, *parvula, magni laboris.* sic Virg. Georg. 4. *Ingētis animos angusto in corpore versant.*

C QVÆ SIMVL] simul atque, cum primū: nēpe mense Ianuar. brumam enim describit. Sunt autem nunc Horatij verba.

CONTRISTAT] tralatio à re animata ad inanimam, *λυπῆ*. vitur eo verbo Caelius ad Cic. lib. 8. epist. *Contristauit hac sententia Balbum Cornelium. & Virg. Georg. 3. aut unde nigerrimus Auster Nasctur, & pluuio contristat frigore calum.* idem lib. 10. Aeneid. *Ille sitim, morbosque ferēs mortalibus agris Nasctur: & leua contristat lumine calum.*

AQVARIVS] Virg. lib. 3. Georg. *cum frigidus olim Iam cadit, extremoque irrorat Aquarius anno Aquatium autem sol ingreditur mense Ianuatio.*

PROREPIT] foras repit, nam pro in compositione interdum foris, seu foras, & palam significat, vt in his *procurro, produco, prodeco, prodeco, & similibus.*

SAPIENS] sic restitui ex codic. antiquis, Va-

tic. Rainut. Tornes. Nicot. Ruffar. significat autem sapientis esse bonis partis vt: contra insipientis parcere, vt facris. sic supra Od. 11. *sapias: vina, liques. & Od. 7. eiusd. sic tu sapiens finire memento Tristitiam, vitæq; labores, Molli, Plance, mero,*

DEMOVEAT LVCRO] sic curauimus excudendum, quod ita scriptum reperimus in libris manuscriptis, Vatic. Iannoct. Torn. cum in vulgaris legatur *dimoneat*, planè mendosè: vt apud M. Tull. quam plurimis locis. *demoneat lucro* autem dictum pro *demoveat de lucro*: vt *propugnat nugis*. cum his autem Horatianis valdè mihi cōgruente videtur illa Varronis Eumenidib. *denique auarus Qui sanus? cui esto terrarum traditus orbis, Furando tamen, & morbo stimulatus eodem Ex sese ipse aliquid querat, cogatque pecul.*

NEQVE HIEMS, IGNIS, M. F.] sic epist. 1. lib. 1. *curris mercator ad Indos Per mare, pauperiem fugiens: per saxa, per ignes.*

DVM NE SIT TE. D.] nullum laborem recusas, nullum periculum reformidas, dummodo id assequaris, ne quis alter te ditior sit.

E FVRTIM DEFOSSA] sic dixit, *defossa terra*, vt Virg. Georg. 3. *defossis specubus. Ipsi in defossis specubus secreta sub alia Otta agunt terra*: alioqui vilitatius dicimus aurum, siue quid aliud, defodere in terram, aut sub terra. Lucret. lib. 5. *nec scibat ferro molirier arua, Nec noua defodere in terram virgulta.* Idem ibid. *Et noua defodere in terrā virgulta per agros.* M. Tull. de diuinat. 3. *respondit coniector, thesaurum defossim esse sub lecto.* Alinius Pollio ad Cic. lib. epist. 10. *deinde abstractum defodit in ludo, & vinū combussit.* Hor. epist. ad Numic. *Defodier, conditque nitentia.* Virgil. lib. 10. Aen. *iacent penitus defossa talenta Celati argēti.* Plaut. in Mostell. *hospes hic me necauit, isq; me defodit in sepulchrum.*

TIMIDVM] vel timentem vt, vt epist. ad Pisones. *Querit, & inuenis miser abstinet, ac timet vti: vel timentem à furibus & seruis fugitiuis ac furacibus, vt infra ead. sat. An vigilare me in exanimem, nocte isq; diēsque Formidare malos fures, &c.*

F QVOD SI COMMINVAS] at si pōdus istuc auri, & argenti minuas, redigatur ad assem, dices. in quibusdam codicibus scriptum est *Quod*, sine accentu: quam scripturam non improbo, & ea fortasse melior est. Omnino in vetustis codicibus nō ferè solet hæc, quæ sit per accentus, distinctio obseruari. Quare quod ad libros veteres attinet, vtro uis modo legere licet.

AT NI ID FIT] respondet Hor. at si aurum tuum non minuitur, si non insumitur in res necessarias, quid est quod aceruus auri, quantumuis altè exstructus, tantopere sit ad mirandus?

QVID HABET PVLCHRI] tale est illud Od. 2. lib. 2. *Nullus argento color est anaris Abdito terris, &c.*

NON TVVS HOC CAPIET.] sic scriptum reperi in antiquis codicibus Vaticanis, Iannoctij, Tornes. Nicot. Cleric. Ruffardinis, ceteris. sententia autem horum verborum est. etiam si centum frumenti medimnorum millia in tua area trita fuerint, tuus venter ne pilo quidem plus accipiet, quàm meus. *hoc*, accipiendum *δεῖν κῶς*, verbi

A bigratia, pilo, & similib. quod quidam non intelligentes, reposuerunt *hinc*. alij *hoc* interpretantur propter hoc: sed minus rectè.

RETICVLVM PANIS] reticulum hoc loco sacculi genus est, retis in modum factum.

VENALEIS INTER] inter seruos venaleis, seu venalicios.

VEL DIC QVID REF. INT. N.] id est, vel dic, quid interfit, si eius personam spectes, qui vitæ suæ modum, naturæ finibus circumscribat, ac terminet, vtrum centum agri iugera, an mille aret.

AT SVAVE EST EX M.] dices tu auare. *tolle* autem, id est, sumere: vt epist. 7. lib. 1. *partē, vel tolleret omnem*.

CVMERIS] vasis fictilibus, aut vimineis, in quibus condebant frumentum. epist. 5. lib. 1. *For te per angustam tenuis vulpecula rimam Repserat in cumeram frumenti.* κωλέρας appellant Græci.

LIQVIDI VRNA] aquæ vrna, liquoris vrna. *ὕδρῃ*, vt loquuntur Græci. quod annot. P. Victorius.

B MALLEM] quinque libri manuscr. habent *malim*. alij, vt vulgati, *mallem*.

EÒ FIT, PLENIOR VT SI QVOS, &c.] id est, ob id: velex eo fit, vt si quos vberior aquæ copia, quàm par sit, delectet, & iccirco malint è flumine bibere, quàm ex fonte, Aufidus rapidus saepe eos vnà cum ripa abreptos auferat. allegoria est, per quam significat, saepe euenire, vt, qui mediocribus facultatibus non contenti ampliores desiderant, in maximas calamitates incidant, aut interitum sibi & pestem arcessant. Mendose autem, meo iudicio, nonnulli libri manuscr. habent *delectet copia cornu*: quam scripturam tamen vir doctissimus Adrian. Turnebus obseruatione & commendatione dignam iudicauit. mihi quidem non æquè probatur vt altera, quam secutus sum: quæque reperitur in decem & amplius libris antiquissimis, & calamo exaratis. Quòd sicui tamen illa probabitur magis, vt varia sunt hominum palata, ego eam longe aliter, quam ille, explicabo. Sic enim ille. *Copia cornu plenior, est copia, quæ cornu abundantiore, & bonis opulentiore, refertiorèque est.* Ego autem sic: *Copia cornu plenior, est copia, quæ plenior, & refertior est ipso copia cornu, ipso Amaltheæ capræ cornu, quod tamè erat bonis omnibus refertissimum. per eum igitur, quem copia cornu plenior delectet, intelligemus significari hominem inexplebilem atque insatiabilem, & qui non sit contentus copiis vsitatis, & aliquando auditis, & tamen ingentibus & amplis. sed qui concupiscat opes amplitudinem ipsam & vbertatem rerum omnium & copiam superanteis.*

AVFIDVS ACER] rapidus. Aufidus Apulix fluius. sup. Od. 9. lib. 4. *Longè sonantem natus ad Aufidum.*

QVANTO EST OPVS] quidam libri veter. habent, *quantum est opus.*

IS NEQVE LIMO TVRB. H. A.] huius loci hæc sententia est. qui tantulum desiderat, quantum satis est, id est, quantum naturæ

neccitas postulat, is hoc assequitur, quòd neque turbidam haurit aquam: qualis est ea, quæ è riuulo arido petitur: neque fluuij impetu abreptus interit: quod periculum impendet iis, qui è fluuio, aut torrente: quàm è fonte, aquam petere sitientes malunt.

NEQVE VITAM AMITTIT] amittere vitam etiam Plautus dixit Afinar. *Cur ergo minitaris tibi te vitam esse amissurum?* & M. Tull. pro Rosc. Amer. *an insutus in culeum per summum dedecus vitam amittere.*

CVPIDINE FALSO] vitiosa cupiditate. vide Od. 16. lib. 2. ibi, *aut Cupido Sordidus aufert.* què locum profert Seruius ad illum Virgilio libro 5. *Æneid. Centauro inuehitur magna.* vbi ait genus plerunque confundi aut metri, aut hiatus causa: quasi verò non potuerit, si non in Oda illa 16. at certè in hac Sat. scribere *Cupidine falsa.*

QVIA TANTI, QVANTVM H. S.] Plutarch. in lib. *ὅτι φιλοπλησίας*, hanc vulgi in re facièda omne studium, omnemque operam suam ponentis vocem commemorat, *κέρδιαινε, καὶ φειδῶ, καὶ ποσότης νόμιζε σάωπὴν ἀξίον, ὅσον ἀν' ἔχης*, id est, fac quæstum, & parce, & tanti te futurum, quantum habeas, puta:

IVBEAS MISERVM ESSE LIB.] æquo animo ferre miseriam suam.

QVATENVS ID FACIT] id est, vsque ad quem locum id facit, vsque eò sit miser libenter. Quidam legunt *quatinus*, id est, quoniam, quibus assentior, eadèque erit sententia: nempe iubeas eum æquo animo ferre miseriam suam, quoniam per totam vitam studio lucri incumbat, neque vmqum bonis quæstis vtatur fruatur. Lucret. lib. 3. *Quatinus est unum inter se, coniunctaque res est.* & Od. 24. lib. 3. *quatinus (heu nefas) Virtutè incolumem odimus.* potest & ita explicari, iube eum miserum esse, quatenus, seu quatinus id libenter facit: mutata distinctione. sed malo illo modo.

VT QVIDAM MEMORATVR ATH.] Timonè *μωραὶ ὄρωτων* significari putant, qui hominum generi bellū indixerat, omnisque omnis ætatis, ordinis, & fortunæ homines odisse animum indixerat.

ME SIBILAT, AT MIHI PLAVDO, &c.] quasi res geratur in scena. nam populus histriionem exhibebat, si paululum se extra numerum mouisset, aut si versus pronuntiatu esset vna syllaba breuior, vt scribit M. Tull. Parad. Sibilis etiam excipiebantur homines potentes inuidiosi, & populo offensi: gratiosi contrà plausu, & clamoribus secundis. M. Tull. ad Att. lib. 2. *populi sensus maxime in theatro & spectaculis perspectus est. nam gladiatoribus, quæ à dominus, quæ aduocati, sibilis conscissi.* Idem pro Sextio, *Quid ego nunc dicā, quibus viris, aut cui generi civium maxime applaudatur? neminem vestrum fallit. sit hoc sanè leue: quod nō ita est, quoniam optimo cuique impertitur: sed si est leue, homini graui leue est: ei verò, qui pender a rebus leuissimis, qui rumore, & (vt ipsi loquuntur) favore populi tenetur, & ducitur, plausum, immortalitatem: sibilum, mortem videri necesse est.*

TANTA

A TANTALVS A LABRIS S. F.] hoc supplicio plecti tantalum facit Homerus ὀδυσσ. λ. lub persona Vlyssis, ea, quæ apud inferos viderat, Alcinoo narrantis: his verbis, Καὶ μὲν Τάνταλον εἰσεῖ-
δον χαλέπ' ἀλγέ' ἔχοντα, Ἐσαότ' ἐν λίμνῃ. ἢ δὲ προσέπλαζε γέ-
νειω. Σπύτο δὲ δὴ φάων πτεῖν δ' ἐκ εἴχεν ἐλέσσει, Οσοσάκι γὰρ
κὺ λειὸ γέρον πτεῖν μενεαίνων. Τοσοῦτ' ὕδωρ ἀπολέσκειτ' ἀ-
ναβροχθῆν, ἀμυρὶ δὲ ποσσὶ Γαῖα μέλανα φάνεσκε, καταζήνα-
σκε δὲ δαίμων. Δένδρεα δ' ὑψιπέτλα κατακρήθην χέε καρπὸν,
Ὁ Χυαί, καὶ ροῖαι καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι, Συκαίτε γλυκεραί,
καὶ ἐλάαι πλεθόσσαι. Τῶν ὕποτ' ἰθυσεὶ ὀ γέρον ἐπὶ χροῖ μά-
σασαι, Τὰς δ' ἀνεμὸς ῥήπιασκε ποτὴ νέφεα σκιάοντα. Et Tan-
talum vidi graueis dolores perferentem: Stan-
tem in palude. hæc autem mentum attingebat. At
ille stabat sitiens. sed potum sumere non poterat.
Quoties enim sese senex capite demisso inflecte-
bat, seu incuruabat, bibere cupiens: toties aqua
reforpta peribat, & circum pedes terra nigra ap-
parebat. Deus enim eam aridam reddebat. Arbo-
res autem altæ in eius caput fructum deferebant,
pirus, malus Punicæ, pomus, & ficus, & oleæ vi-
rides: Quas cum se erigens senex tangere volebat:
eas arbores, earumque fructus ventus ad nubeis
umbrosas dissipabat. Sed Pindarus, & Euripides,
& Lucretius inter se consentientes de Tantali pœ-
na, ab Homero dissentiunt. Volunt enim hi tres
pœtæ, saxum ei impendêre, cuius casum semper
extimescens, omni animi alacritate spoliatur, ver-
ba Pindari sunt hæc Olymp. εἰδ. α. εἰ δὲ δὴ τὴν ἀνδρᾶ
θνητὸν Ὀλύμπου σιοποὶ ἐήμασαν, λὺ Τάνταλος ἔπος. ἀλλὰ
τὸρ καταπέφυγε μέγαν ὄλθον ἐκ ἐδωῶθι. κόρω ἔλεν ἄπαν
ὑπέροπλον, τὸν οἱ πατὴρ ὑπερκεμέσασσε καρτερόν αὐτῷ λί-
θον, τὸν αἰεὶ μενοινῶν κεφαλᾶς βλάβην, εὐφροσύνης ἀλάττει.
id est, Si quem autem vitum mortalem Olympi
custodes honorarunt, hic fuit Tantalus. Verum
concoquere magnam beatitudinem non potuit.
ex satietate magnum detrimentum accepit: quon-
iam Iupiter alperum & grauem lapidem eius ca-
piti imminere voluit: quem semper cupiens lon-
gè à capite depellere, omni animi iucunditate pri-
uatur. Euripid. in Oreste, ὁ τὸρ μακάριος, κέκ' ὀνειδίζω
πύρα, Διὸς πεφυκῶς, ὡς λέγουσι. Τάνταλος, Κορυφῆς ὑπερ-
πέλοντα δειμαινων πύτρον, Ἀερί ποτᾶται, καὶ πίνει πάντων
δίκλω. id est, Beatus enim ille (neque tamen ei suâ
fortunam maledicti loco obiciis) à Ioue natus, vt
aiunt, Tantalus, capiti imminens saxum horrens
in aëre volat, & has persoluit pœnas. Lucretius li-
bro 3. *Nec miser impendens magnum timet aëre sa-
xum Tantalus (vt fama est) cassâ formidine torpens:
Sed magis in vita diuim metus urget inanis Morta-
leis, casumq; timent, quem cuique ferat fors.* Cau-
sam autem, cur supplicio affectus sit, hanc fuisse
narrat Pindarus, quòd, cum Deorum epulis, & cõ-
uiuuis interesse iustus esset, in eorumque cœtu, &
concilio quotidie versaretur, magna illa, & info-
lita Deorum liberalitate, & beneuolentia intem-
peranter vsus, nectar, ambrosiamque furatus sit,
æqualibusque, atque amicis suis impertiuertit: &
ita Homeri interp. Euripides verò aliam affert,
nempe quòd linguam habuerit incontinentem,
turpissimum (inquit) morbum. alij, quòd canem
illum templi custodem à Pandareo Milesio fur-
to sublatum, atque apud se depositum, vidisse se

iuuratus negarit, periurioque sese commaculaue-
rit. At Horatius de pœna sequitur Homerum, tum
hic, tum Od. vltima epod. *Orat quietem Pelopis
infidus pater Egens benigna Tantalus semper dapis.*
Quamquam non defuerunt, qui versus illos Ho-
meri, quos supra protuli, subditos, & adulterinos
esse dixerint: in quibus est Aristarchus. Extat po-
litisimum in libris epigrammatum Græcorum
epigramma de Tantalo: quod de pœna cum Ho-
mero concinit, de culpa cum Euripide Οὗτος ὁ πῶρ
μακάρεσσι συνέσιος, οὗτος ὁ πῶρ Πολύακι νεκτερέε πηισαί-
μανος πόματος, Νεὺ λιβάδος θνητῆς ἰμείρεται· ἢ φθονερὴ
δὲ Κράσις αἰεὶ χεῖλες βεῖ παπεινότερη Πίνε, λέγει τὸ πῶ-
ρμα, καὶ Ὀργια μάνθανε σῆης. Οἱ γλώσση προπτεῖς
πάντα καταζόμεθα. Quorum versus hæc ferè sen-
tentia est: iste, qui antea fuit Deorum contubernalis
& domesticus: iste, qui sepe ventrem nectare
expleuit: Nunc potum mortalem exorat: sed
potus inuidus semper labro eius humilior est: Bi-
be, inquit sculptura, & mysteria silentij perdisce.
Nos, qui lingua præcipites sumus, hac pœna affi-
cimur. Huc pertinet ille Lucilij versus, *Tantalus,
qui panas ob facta nefantia luit.* Superioribus con-
sentanea ferè de Tantalo scribit Athen. lib. 7. lo-
cum duntaxat indicabo, φιλήδονον δὲ οἱ ποιηταὶ καὶ τὸν
ἀρχαῖον φασὶ γινέσθαι τάνταλον, &c. qui locus non lon-
gè abest à principio. ordo autem horum verbo-
rum hic est: Tantalus sitiens captat flumina à la-
bris fugientia.

MVTATO NOM. DE TE FAB. NARR.]
quia detracto nomine hæc fabula in te, & in om-
neis auaros quadrat, & conuenit. Quemadmo-
dum enim Tantalus bonis præsentibus vti nõ po-
test, & in omnium rerum copia, esurit, sitit, eger:
ita & tu omnibus rebus ad victum, cultumque ne-
cessariis abundans, nihilo magis iis vteris, quam
si egentissimus esses. Sic Teles lib. πῶρ σι γηρίστας
πλῆντες καὶ πένιας, Tantali fabulam ad ingenium auari-
accommodat, his verbis, καὶ ὡσαύτ' ὁ Τάνταλος ἐν
λίμνῃ ἔσκηκε, κατὰ κρατὸς δὲ καρπὶ: ἀλλ' ὅποτε ἰθυσεὶ ἢ κῶ-
πλει ὀ γέρον, πτεῖν ἢ τῶν καρπῶν ἀφάθει: ἢ μὲν λίμνη
ἔρηρὰ ἐγένετο τῆς δ' ἀνεμὸς ῥήπιασκε ποτὴ νέφεα σκιάοντα:
ἢ τῶς ἐπιον ἢ ἀνελευθερία καὶ δυσελπίστια καὶ τὸ οἶνον καὶ τὸν σι-
πῶν, καὶ τῶ ὄπῶραν ῥήπιασκε ἢ ποτὴ νέφεα, ἀλλὰ ἢ μὲν εἰς
τῶ ἀγροῦν, ἢ δὲ εἰς τὸ καπηλείον: καὶ ὀπθυσμοῦτες ἔδε-
ιός γέγοντα, &c. id est, & quemadmodum Tantalus
in palude stat, in caput autem fructus dependent.
sed cum sese erigebat, aut demittebat senex, vt bi-
beret, aut fructus tangeret: palus quidem arefce-
bat: fructus autem ventus in nubeis dispergebat
ac dissipabat: sic nonnullorum illiberalitas & dif-
fidentia, ac desperatio vinum, frumentum, fru-
ctuum genera omnia disicic ac dispergit nõ in nu-
beis, sed alia quidem in forum, alia in cauponam:
& quamuis cupiditate & desiderio afficiantur, ni-
hil tamen earum rerum gustant, &c.

INHIAN S.] semper cupiens, etiam si tot rebus
abundes. sat. 5. lib. 2. *coruum deludet hiantem.*

ET TANQVAM PARC. S.] impellit te im-
mensa cupiditas, atque auaritia, vt tot, ac tantis bo-
norum acerbis parcas tanquam sacris: aut, vt iis ita
delecteris, vt inani pictura. vsus bonorum parto-
rum semper commendat, & suadet Horatius. ver-

A bi gratia, epist. 2. libro 2. *Vitar, & ex modico, quantum res poscet, acerno Tollam, &c.* Sic Cornelius Gallus. *Quid mihi diuitia: quarum si demeris vsus, Quamuis largus opum, semper egenus ero. Immo etiā poena est parvis incubere rebus, Quas cum possideas est violare nefas. Non aliter sitiens vicinas Tatalus undas Captat, & appositis abstinet ora cibis.* sic sat. 3. lib. 2. *Qui nūmos aurumq; recondit nescius vti Compositis, metuensq; velut contingere sacra? & sat. 4. huius lib. ne quid summa deperdat, metuens.*

AVT PICTIS] quidam libri veteres habent, & *piētis: al. ac piētis.*

NESCIS QVÒ VAL. N. Q. P. VSVM?] legendum cum interrogatione, & quò valeat, non quid valeat, sic enim habent lib. manuscrip. Vat. 2. Faër. Torn. Nicot. Ruffard. quò autem, id est, ad quam rem, vel ad quem vsus.

ADDE, QVEIS HYM. S. D.] id est, adde ea, quibus sibi negatis humana natura sit dolitura: vel ita, adde ea, quibus natura humana sine dolore, & interitu carere non possit: videlicet quæ sunt necessaria. Plato lib. octauo de rep. necessarias quasdam cupiditates ponit, easque ita definit:

B *αἱ δὲ ἀν' οἰοῦντο εἶημεν ἀποτρέψαι, καὶ ὅσα ἀποτελοῦμεν αἰφελῶσιν ἡμᾶς. Τῶτων δὲ ἀμφοτέρων ἐφίεσθαι ἡμῶν τῆ φύσει ἀνάγκη,* id est, quas nulla ratione propulsare possumus: & quæcumque, cum expleantur, nobis profunt. Nam has res vtriusque concupiscere, nostræ naturæ necessarium est. Atque Epicurus quidem ita prope modum, vt Plato, particubatur cupiditates, vt scribit M. Tull. lib. primo de finibus. *Nam vnum genus ponebat earum cupiditatum, quæ essent & naturales, & necessaria: alterum, quæ naturales essent, nec tamen necessaria: tertium, quæ nec naturales, nec necessaria: quarum ea ratio est, vt necessaria nec opera multa, nec impensa expleantur. ne naturales quidem multa desiderant, propterea quòd ipsa natura diuitias, quibus cōtenta est, & parabiles, & terminatas habet. Inanium autē cupiditatum nec modus ullus, nec finis inueniri potest.*

MALOS FVRES] malos, est epithetum perpetuum, non discretionis. vt sat. 6. huius lib. *mala lustra.* & sat. 3. lib. 2. *ambitione mala.*

C **NE TE COMPILENT]** ne tua furentur. *compilare* (inquit Festus) est cogere in vnum, & condere, ex quo furari. Marc. Tull. lib. de orat. 2. *Cum C. Fabricio P. Cornelius, homo, vt existimabatur, auarus & furax, sed egregie fortis, & bonus Imperator, gratias ageret, quòd se homo inimicus consulem fecisset, bello præsertim magno, & graui: Nihil est, quòd mihi gratias agas (inquit) si malui compilari, quàm venire. Idem 1. lib. accus. quasi vero id cupiditate defendenda nobilitatis, aut studio partium fecerit, ac non apertissimè Consulem, exercitum, prouinciámque compilarit.* Horat. ultimo huius saty. versu. *ne me Crispini scrinia Lippi Compilasse putes.*

FVGIENTES] si fugientes cohæreat cum superioribus illis nominibus, malos fures, erit accusandi casus: sin cum verbo *compilent*, recti casus, & numeri multitud.

HOC IVVAT?] hoc delectat? vt supra annot. ad Odam 2. epod.

HORVM SEMPER EGO OP.] ego quidem his bonis semper carere potius, quàm ea habere velim. *pauperrimus bonorum* autem, sic dixit, vt sat. 3. lib. 2. *Pauper Opimus argenti possit inuis, & auri. Optarim autem habent libri tere omnes veteres: perpaucioptarem.*

CONDOLVIT] doluit. nam condolare pro eo, quod Græcis est *συνάλαγειν*, aut *συμπάθειν*, non est Latinum. M. Tull. Tuscul. 1. *nos si pes condoluit, si dens: sed fac totum dolere corpus, ferre non possumus.*

TENTATVM FRIGORE] sic alibi, *tentari morbo*, vt epist. ad Numicium. *Si latus, aut renes morbo tentantur acuto.* sic & M. Tull. lib. 4. Tuscul. *animi valentes morbo tentari non possunt, corpora possunt.* frigus hoc loco propriè positum: aliàs pro morte translàtè, vt sat. 1. lib. 2. *& maiorum ne quis amicus Frigore te feriat.*

LECTO TE AFFLIXIT] afflixit reperi scriptum in codic. calamo exaratis, Iannoct. Faër. Torn. duob. Vatic. Rainut. Card. Clericano, Nicotianis, Ruffardinis, ceteris, vt de huius scripturæ veritate non sit dubitandum, valdeque contemnam quorundam simiorum *κακονθειαν*, qui, vt aliquid sapere videantur, contendunt tamen hinc vulgatam lectionem esse retinendam, affligere autem est ad terram deiicere, de quo verbo vide annot. ad illum locum, *Atque affligit humo diuina particulam aure,* sat. 2. lib. 2. Præterea nomen, *casus*, quod antecedit, hanc lectionem confirmat. Sic enim M. Tull. loquitur epist. ad Dolab. lib. 9. *Vel meo ipsius interitu malle literas meas desiderares, quàm eo casu, quo sum grauisimè afflictus.* Idem in Timæo. *Postremo ne quis morbus eum possit, aut senectus affligere, &c.* Adde quòd affligere lecto, id est, ad lectum, sic dictum ab Horat. vt ab Eurip. Oreste, *πῶσον χρόνον δὲ δεινῶς πῖπταξ' ὄδ.* Id est, quâpridem iste ad lectum afflictus est? seu, vt propius accedam ad vim verbi Græci, ad lectum decidit? vel vno verbo, decubuit?

HABES, QVI ASSID. FOM. PAR.] hæc sunt accipienda *εἰρωνικῶς*, & sine interrogatione legèda. Nam paucis post negat hoc ita esse.

VT TE SVSCITET] iacentem, & afflictum **F** erigat. sententia hæc est: vt medicus ille ab vxore, aut aliquo tuorum arcessitus te morbo affectum, atque afflictum excitet, id est, sanum faciat, recreet.

ET REDDAT NATIS, CAR.] quibus te prope modum morbus ademerat.

NON VXOR SAL.] tollit, ac remouet, quod paullo antè dissimulanter concesserat. ne vxor quidem, & filius, quibus carissimus esse debebas, te saluere volunt, tibiue salutem exoptât. Ex quo collige, auarum omnibus esse odiosum atque inuisum. Nam qui patrem colit, qui vxorem & liberos amat, iisque vicissim carus est, eum credibile est etiam alienis amicis futurum. Qui verò neque amat coniunctissima capita, neque ab iis amatur: neque eum cuiquam, neque ei quemquâ carum esse posse probabile est. Nonnulli libri habent, *Non vxor te vult saluum.*

ARGENTO POST OMNIA PONAS] peripicue

A spicue verbum compositum *postponas* diuisit.

QVEM NON MER. AM.] quia pecuniam rebus omnibus anteponas.

RETINERE VELIS, SERVARE QVEM AM.] retinere & seruare amicos, id est, in amicitia, & perpetua erga te benevolentia continere. sic loquitur sat. 3. eiusd. lib. *Hec res & iungit, inuictos & seruat amicos.* & epist. ad Numic. que est ordine 6. *Solaq. que possit facere & seruare beatum, &c.*

VT SI QVIS ASELLVM, &c.] quod est, indocile docere, aut aliquid alteri suadere, quod ille nunquam sit factururus. Asinus enim suapte natura tardus est, atque ad cursum ferè ineptus: itaque frenari non solet: inde natus est iocus ille apud Aristoph. in auibus ὄνος ὄρνις, id est, asinus auis. & prouerbium illud, ὄνος κέλης, id est, asinus equus ad equitem vehendum aptus: quod vsurpauit M. Tullius in epist. 15. lib. 10. epist. ad Atticum, vt quidem legendum cenfet Simeo Bosius. Nam vbi vulgò quidem legitur Scythia ὄνος, ego autem, obscura quædam, & cæca scripturæ veteris vestigia secutus, reposueram, ἐνδίατρον νοῦν, ille partim coniectura ductus, partim à vestigijs scripturæ veteris

B non longè recedens, legendum cenfet, habes κέληνα ὄνος, id est, habes equum, quo veharis, tardū tanquam asinū: vel habes asinum quo vehi possis, & qui tibi sit equi ephippiati loco: quib. verbis significat fortasse, Atticum tardum esse ad discessum: vel lentè de discessu deliberare: vel tardè esse discessurum: vel moras omneis, quib. tardetur eius discessus, nectere atque excogitare. campo autè hoc loco excudendum curari libros ferè omneis veteres secutus. Cohæret enim cum verbo currere: quod quamuis motum significet, motus non est tamen à campo in alium locum, sed in campo motus omnis consumitur.

DENIQUE SIT FINIS QVÆRENDI] tēpus enim est quærendi, tempus vtendi ac fruendi quæsitis, vt suprà eadem Sat. *& illis vititur anti Quæsitis.* sic epistola ad Lollium lib. 1. *certum voto pete finem.* & Sat. 6. lib. 2. *nihil amplius oro, Maria nate, nisi vt propria hæc mihi munera faxis.* Theognis homo alioqui inferenda paupertate mollissimus, in finitum quærendi studium acriter insectatur, & magnopere reprehendit, atque improbat his versibus, Πλάττω δ' εἰ δὲν πέριμα παρὰ σῶμα ἀνθρώπων. Οἱ γὰρ νόω ἡμῶν πλείστον ἐχέουσιν βίον, διπλάσιον ἀπέουδου. τίς ἂν κορέσειεν ἀπαντας, Χρήματα τοῖς θνητοῖς γίνονται ἀπρόσβυτον.

C quamquam Aristoteles primo libro de rep. hos versus Soloni ascribit. eorum autem versuum hæc propemodum sententia est. Diuitiarum autem nullus certus est hominibus terminus: Nam qui nunc ex nobis plurimasiucundè viuendi facultates habent, ij duplo tantas parare student. quis omneis satiari queat? Planè pecunia hominibus amentia est.

CVMQVE HABEAS PLUS, &c.] sic omnes ferè habent libri manu scr. sententia per bona. hoc enim significat. & cum habeas plus, quàm antè habebas, pauperiè met. min. Si quis tamen mallet, *quoq. habeas plus, &c.* quomodo & Muretus, & nos olim edideram, non improbabo. sed pfectò hæc scriptura, est tutior: & fortasse elegantior.

NEC FACIAS] libri aliquot manu scr. habent, *ne facias, &c.*

V MIDIVS] sic scriptum est in omnibus ferè lib. manu scr. in vno tantum *Vmidius.* in vno & altero, *Fusidius.* in vulg. *Vuidius.*

DIVES, VT METIR. N.] ita diues, vt metiretur nummos, non numeraret. multitudinem numeramus: magnitudinem, eaque, quæ ita minuta sunt, vt numerari vix possint, qualia sunt legumina, fruges, bacæ arborū, & similia, quæ acuatim congerimus, metimur: res, quæ pondere constant, pendimus. tantæ igitur erant huius diuitiæ, vt essent innumerabiles, essetque necesse ei, qui æstimare vellet, modiis numerorum acruos metiri. Quod autem reperitur apud M. Tull. & alios, *magnus frumenti, vini, & similitum numerus,* id ita accipiendum est: quasi dicerent, magnus modiorum frumenti, & magnus amphorarum, similitumque vasorum vini numerus. cum hoc loco congruit ille Satyr. 5. lib. 2. *vnde Dinitias, erisq. ruam dic angur acruos.*

SUPREMVM] extremum, vt epist. ad Alb. Tibullum lib. 1. *Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.*

LIBERTA] vel vxor, vel concubina, quod vtrumque licebat iure ciuili.

DIVISIT MEDIVM] in duas parteis dimidijs diuisit.

FORTISSIMA TYNDARIDARVM] hanc libertam, quæ patronum, eundemque virū suum occiderit, alteram Clytemnestram esse fingit, propterea quod Clytemnestræ facinus sit imitata. Itaque eam, quasi Clytemnestram, Tyndaridarum fortissimam nominat. Tyndaridæ autem intelligendi sunt Tyndari liberi, Castor & Pollux, Helena, Phæbe, Clytemnestra. Nam quamuis Tyndaridæ propriè dicantur Castor, & Pollux: Clytemnestra verò & Helena Tyndarides, tamen masculorum appellatione continentur & fæminæ. Notum est autem Agamemnonè è bello Troiano reuersum, iam iamque pedem domum inferre conantem, ab Ægisto & vxore Clytemnestra insidijs exceptum & interfectum esse.

QVID MI IGITUR SVADES?] quid igitur me facere iubes? inquit auarus: quo modo me viuere vis? profusè ne ac sumtuosè? Non celaborem reperisse me scriptum in duobus cod. antiquis, *Quidne igitur.*

MÆNIUS] homo luxuriosus & profusus. de quo epist. ad Vallam lib. 1. *Menius vt rebus maternis, atque paternis.* alij legunt Næuius, de quo Sat. 2. lib. 2. *nec sic, vt simplex Næuius, vinctam Conuiuii præbebit aquam.*

NOMENTANVS] fuit hic quoque luxuriosus & profusus nepos. de quo Sat. 3. lib. 2. *Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.* & ibid. *Nunc age luxuriam, & Nomentanū arripe mecum.* Nomentanus autem à Nomento oppido appellatus est cognomento. um ei Cassio nomen esset.

PERGIS VGN. SECVM FR. ADV.] respondet Horatius: pergis, id est, perseveras res inter se cōtarias, conferre & comparare inter se? vel committere? vt sit tralatio ducta à gladiatoribus

A bus. Saty. 7. hoc lib. *ut non compositus melius cum*
Bischo Bacchus. duo enim sunt vitia maximè inter
 se pugnancia, profusio, seu luxuria: avaritia, seu im-
 modica parsimonia, & immunditia. Hanc dubi-
 tationem & controuersiam eleganter decidit, ac
 dirimit Theognis: qui, posteaquam incertum es-
 se ostendit quàm diu victuri simus, eoque diffi-
 le esse iudicare vtrum sit potius, tenuitèrne & par-
 cè: an sumtuosè, profusè, & libidinosè viuere: ita-
 que se quodammodo in triuio stare. alium enim
 se vidisse quantumuis diuitem, præparcum tamen,
 atque aridum: omnia ventri & necessariis cupidi-
 tibus denegantem: eundemque in medio vitæ
 cursu extinctum: eius bona denique ad heredem
 insperatum, indignum, atque ignotum delata: al-
 ium itidem copiosum ac locupletem, omnia ven-
 tri & libidinibus largientem & gratificantem, bre-
 ui bonis suis consumptis ac dissipatis, ad egestatem
 & mendicitatem redactum esse: subiungit ad ex-
 tremum, optimum ac tutissimum esse, sumtus fa-
 cere copiis & facultatibus rei familiaris consen-
 taneos atque æquales, versus Theognidis sunt hi,
 Εν προόδω ἔστικα, δὲ εἰσι πρόωθεν ὀδί μοι. Φρονήσω τῶ-
 των ἰσότητι ἰσότητεω. Εἰ μὴδὲν δαπανῶν πρὸς ζωὴν βίον ἐν
 κακότητι, ἢ ζωὴν περὶ τῶν ἔργων πλεῶν ὀλίγα. Εἶδον μὲν ἄρ',
 ἔργον ὃς ἐφείδετο, κ' ὕπνῳ γαστρὶ Σίτον ἐλευθέριον πλῆσιος ὄν,
 εἶδ' ἄρ'. Ἀλλὰ πρὶν ὀκλιέσθαι, κατέβη δόμον Αἰδὸς εἶσα, Χρή-
 ματα δ' ἀνθρώπων ἢ πιτυχῶν ἔλαβεν. Ὡς τ' ἐς ἀκμῆρα πο-
 τεῖν, καὶ μὴ δόμεν, ὡς κ' ἐχέλοι περ'. Εἶδον δ' ἄλλον, ὃς ἰσῶ
 γαστρὶ χαρίζομενος, Χρήματα μὲν διέπειψεν ἔφθι, διάγρ' φρέ-
 τα πέφασεν. Πτωχέυει δὲ φίλος πάντας, ὅπῃ πν' ἴδῃ. Οὕτω
 Δημόκλεις κατὰ χρέματ' ἄριστον ἀπάντων Τῶν δαπάνων
 θέσθαι, καὶ μελέτην ἔχειν.

B NON EGO, AVARVM CVM VETO
 T. F.] sententia huius loci hæc est. Tu ex eo,
 quod veto te avarum esse colligis, & concludis
 me tibi auctorem esse, ut profusè, & luxuriosè
 viuas, & bona tua perdas, ac dissipas. erras. Nam
 inter hæc duo extrema, & contraria, aliquid me-
 dium est: nempe moderatus & mediocris pecu-
 niæ vsus: huiusmodique animi habitus, per quem
 quis neque pecuniam partam in terram defo-
 diat: neque perdat, ac profundat. Quam mediocri-
 tatem se in vita traducenda secutū esse ostendit
 Horatius tum multis locis, tum maximè Oda.
 1. Epod. *haud par auero, Quod aut, avarus ut Chre-*
mes, terra premā, Discinctus aut perdam ut nepos.

C VAPPA M] hominem omnia profunden-
 tem, nullius bonæ frugis, nequam, ad nullam rem
 vtilem. tralatio ducta à vino corrupto. vappa e-
 nim vinum est, quod degeneravit à bonitate, &
 natura vini. Horat. Satyr. 5. huius lib. *Multi pro-*
lutus vappanauta, atque viator. idem Satyr. 3. lib.
 2. *Pauper Opimius, &c. Qui Veientanum festis po-*
tare diebus Campana solutus trulla, vappamq, pro-
festis. Plinius lib. 14. cap. 20. *vitiūm q, musto qui-*
busdam in locis iterum sponte feruere: qua calami-
tate deperit sapor, vappaq, accipit nomen probrosūm
etiam hominum, cum degenerauerit animus.

D EST INTER TANAÏM Q. S.] Tanaïm
 quidem spadonem fuisse aiunt, liberum Mæce-
 natis: Visellij autem socerum non notatum,
 hernia laborasse, herniosum que fuisse.

D VISELLI] in nonnullis cod. antiq. scriptum
 est *Beselli.*

MODVS] mediocritas, μέτρον, μέσον.

QVOS VLTTRA, CITRAQVE N. C.] cer-
 ti sunt fines, intra quos rectum consistit: vltra, aut
 citra hos fineis consistere non potest.

RECTVM] τὸ ὀρθόν, quo nomine saepe v-
 titur.

ILLVC, VNDE ABII, R.] eò, vnde de-
 gressus sum, reuertor.

NEMÓN VT AVARVS SE PR.] itane fie-
 ri oportet, ut nemo avarus se satis vniquam bea-
 tum putet: sed alienum vitæ institutum pluris fa-
 ciat, quàm suum? & quòd alius rem suam melius
 gerat, quàm ipse suam, contabescat?

QVODQVE ALIENA CAPELLA G. D. V.]
 id est, bonis alterius amplioribus, & diuitiis maio-
 ribus macrescat? vel sic: eò quòd aliquis alius ma-
 iores facultates, & ampliores fortunas habeat, an-
 gatur, & maiore contabescat?

NEQVE SE MAIORI PAUP. TURBÆ
 COMP.] neque se vniquam cum pauperioribus,
 qui multo plures sunt, comparet: sed cum diui-
 tioribus? eosque assidue superare cõtendat? quod
 eum facere non oportet, qui animo tranquillo ef-
 se velit, ut supra ex Plutarcho demonstrauimus.
 nonnulli libri veteres habent, *meliori pauperio-*
rum Turba compares: quam scripturam si proba-
 bimus, meliorem partem fortasse ita intelligere
 debemus, ut pro maiore accipiamus. licebit &
 propriè, ut pauperes sentiat esse diuitibus melio-
 res ac probiores. ut Oda 30. libro tertio. *pro-*
bamq, Pauperiem sine dote quero. atque ita viur-
 patur *melior pars* Oda 16. epod. *Aut pars indocili*
melior grege.

SIC FESTINANTI SEMPER LOCVP L.]
 sic ad diuitias ampliores contendenti, semper ali-
 quis locupletior impedimento est, quo minus
 suis bonis, ac fortunis contentus sit. illud sic au-
 tem coniungendum cum participio *festinanti,*
 non cum verbo *obstat.* Est autem aliud festinare,
 quàm properare. Nam, ut docet Nonius Mar-
 cellus ex Catone, qui vnum quid maturè transi-
 git, is properat: qui multa simul incipit, nec perficit,
 is festinat.

E VT, CVM CARCERIBVS M.] Docet à
 simili quàm miserum, atque infinitum sit avari
 studium. Quemadmodum (inquit) in ludis O-
 lympicis, compluribus quadrigis certamen in-
 euntibus, & iam dimissis è carceribus, is auriga,
 qui secundo, aut tertio loco currit, posteriores
 quadrigas, & eas, quas præterit, ne respicit qui-
 dem: sed eas tantum, quæ antecedunt, & à qui-
 bus superatur, spectat, eisque instat, id est, eas pro-
 ximè insequitur, primùm ut assequatur, deinde
 ut superet: ita homo rei amplificandæ studio su-
 pra modum deditus, quem avarum appellamus,
 non solet se cum minus diuitibus comparare, ut,
 cum eos à se superatos cogitet, quærendi finem
 faciat: sed cum locupletioribus, ut totam vitam in
 quærendo & congerendo consumat, numquam
 autem rebus quæsitis fruatur. cum hoc Horatiano
 versu cõgruit Virgilianus ille Georg. 1. in extr. *Vt*

A *cum* carceribus sese effudere quadrige. Ordo autem horum verborum, & sententia, hæc est: Quemadmodum (inquit) cum vngula rapit currus carceribus missos, id est, cum equi vngulis solidis & continuis præditi, id est, *μῶνυχες*, seu *μῶνυχες*, corripunt, id est, celerrimè trahunt currus è carceribus patefactis dimissos: auriga instat iis equis, qui suos præcurrunt, & cursu præuertunt, nihili faciens & contemnens eos equos, qui sunt à se præteriti, & qui inter ultimos currunt. vngulã posuit, pro vngulis: vngulas pro equis vngulatis.

INSTAT EQVIS AVR. SVOS VINC.] insequitur proximè equos antecedentes, & suos cursu præuertentes. sic suprã epist. ad Loll. lib. 1. nec præcedentibus insto.

PRÆTERITVM] equum, quem præterit, ac superauit.

CEDAT VTI CONVIVA SATVR] sic Lucretius lib. 3. Cur non, ut plenus vita conuiuia, recedis? Extat pulcherrima Dionis Chrysostomi oratio, *καπίδμωος* inscripta, in qua comparat multis verbis hanc vitam cum conuiuio variis cibis atque epulis referto, homines cum conuiuiis.

B CRISPINI] Philosophi Stoici, de quo Satyra 6. lib. 2. Dum, qua Crispini docuit me ianitor, edo. & Sat. 3. huius lib. neque te quisquam stipator, ineptum Præter Crispinum, scēt abitur. & Sat. 4. ecce Crispinus minimo me prouocat. scripsit hic versus numero quidem multos, pondere autem leucis.

SATYRA 2.

A Mbubaiarũ collegia, pharmacopola,
Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne,

Mæstũ, ac sollicitũ est cantoris morte Ti-
Quippe benignus erat. contrã hic, ne prodigus esse

Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo, durãq; famẽ depellere possit.
Hunc si percuncteris, aui cur, atq; parẽtis
Præclaram ingrata stringat malus inglu-

C uie rem,
Omnia cõductis cõemēs obsonia nummis:
Sordidus, atque animi quod parui nolit
haberi,

Respondet. laudatur ab his, culpatur ab
illis.

Fufidius vappæ famã timet, ac nebulonis,
Diues agris, diues positus in fanore nũmis.
Quinas hic capiti mercedes exsecat: atq;
Quanto perditior quisque est, tanto a-
crius urget.

Nomina sectatur modò sumta veste vi-
rili

Sub patribus duris t. ronum. maxime,
quis non,

Iupiter, exclamat, simulat que audiuit? at
in se

Pro quaestu sumtũ facit. hic? vix credere
possis, (Terent I

Quam sibi nõ sit amicus: ita ut pater ille,
Fabula quem miserũ nato vixisse fugato
Inducit, nõ se peius cruciauerit, atq; hic.

Si quis nunc quærat, quò res hæc perti-
net? illuc.

Dũ vitãt stulti vitia, in cõtraria currũt.
Malthinus tunicis demissis ambulat: est,
qui

Inguen ad obscænum subductis vsque fa-
cetis. **E**

Pastillos Rufillus olet: Gorgonius hircũ.
Nil medium est. sunt, qui nolint tetigif-
se, nisi illas,

Quarũ subsuta talos tegat instita veste.
Contrã, alius nullam, nisi olenti in fornice
stantem. (maçte

Quidam notus homo cùm exiret fornice:
Virtute esto, inquit sentẽtia dia Catonis.
Nã simulac venas inflauit tatra libido:

Huc iuuenes æquum est descendere, non
alienas

Permolere uxores. nolim laudari, in-
quit,

Sic me, mirator cunni Cupiennius albi.
Audire est opera pretiũ, procedere rectè **F**

Qui mæchis non vultis, ut omni parte la-
borent:

Vtq; illis multo corrupta dolore voluptas,
Atque hæc rara, cadat dura inter sæpe pe-
ricla.

Hic se præcipitẽ tecto dedit: ille flagellis
Ad mortẽ casus: fugiẽs hic decedit acrem
Prædonum in turbam: dedit hic pro cor-
pore nummos:

Huc perminxerũt calones. quin etiã illud
Bb iij

- A *Accidit, ut cuidam testeis, caudamq; salacem
Demeteret ferrum: iure omnes: Galba negabat.
Tutior at quanto merx est in classe secunda?
Libertinarum dico: Sallustius in quas
Non minus insanit. quam qui mœchatur.
at hic si,
Qua res, qua ratio suaderet: quaque modestè
Munifico esse licet, vellet bonus, atque benignus
Esse: daret quantum satis esset: nec sibi
Dedecoriq; foret: verum hoc se amplectitur uno:
Hoc amat, hoc laudat: matronam nullã*
- B *Vt quondam Marsæus amator Originis ille,
Qui patrium mimæ donat fundumque Larèmq;:
Nil fuerit mi, inquit, cū uxorib. unquã
Verum est cum mimis: est cū meretricibus: unde
Fama malū grauius, quam res trahit. an Personam satis est, non illud, quicquid ubique
Officit, euitare? bonã deperdere famam, Rem patris oblimare, malum est ubicunque. quid inter-
Est in matrona, ancilla, peccésne togata?
Villius in Fausta Syllæ gener, hoc miser uno
Nomine deceptus, pœnas dedit vsque, superque,
Quam satis est pugnis cæsus, ferroque pe-
Exclusus fore, cū Longarenus foret intus.
Huic si mutonis verbis mala tãta vidēti
Diceret hæc animus: quid vis tibi? numquid ego à te
Magno prognatum deposco consule cunnum,*
- Velatumq; stola, mea cū cōserbuit ira?
Quid responderet? magno patre nata puella est.
At quanto meliora monet, pugnantiaque istis,
Diues opis natura suæ: si tu modò rectè
Dispensare velis: ac nō fugienda petēdis
Immiscere? tuo vitio, rerum ne labores,
Nil referre putas? quare, ne pœniteat te,
Desine matronas sectarier: unde laboris
Plus haurire mali est, quam ex re decerpere fructus.
Nec magis huic inter niueos, virideisq; lapillos,
Sit licet hoc Cherinte tuum, tenerum est femur, aut crus
Rectius: atque etiam melius persæpe togata.
Adde huc quòd mercem sine fucis gestat aperte
Quod venale habet, ostendit: nec, si quid lactat, habetque palam: querit, quo turpia celet.
Regibus hic mos est: ubi equos mercantur, opertos
Inspiciunt, ne, si facies (ut sæpe) decora,
Molli fulta pede est: emtorē inducat hiantem,
Quòd pulchre clunes, breue quòd caput, ardua ceruix.
Hoc illi rectè: ne corporis optima Lynceis
Contemplere oculis: Hypsæa caciore, illa,
Quæ mala sunt, spectes. ô crus, ô brachia: verum
Depygis, nasuta, breui latere, ac pede longo est.
Matronæ, præter faciē, nil cernere possis,
Cetera, ni Catia est, demissa veste tegentis.
Si interdicta petes, vallo circūdata (nã te
Hoc facit insanum) multa tibi tum officient res:
Custodes, lectica, ciniflones, parasitæ,*

- A *Ad talos stola demissa, & circumdata
palla:
Plurima, quæ inuideant purè apparère ti
birem. (est,
Alter a nil obstat Cois tibi: pæne videre
Vt nudâ: ne crure malo, ne sit pede turpi:
Metiri possis oculo latus. an tibi mauis
Insidias fieri, pretiumq; auellier antè,
Quàm mercem ostendi? leporem venator
ut alta
In niue sectatur: positū sic tangere nolit:
Captat, & apponit. meus est amor huic
similis: nam
Transuolat in medio posita, & fugientia
captat.*
- B *Hiscène versiculis speras tibi posse dolores,
Atque astus, curâsque graueis è pectore
pelli?
Nōne cupidinibus statuit natura modum?
quem,
Quid latura sibi, quid sit dolitura negatum,
Querere plus prodest, & inane abscondere soldo.
Num, tibi cum fauceis vrit sitis, aurea
queris*
- C *Pocula? num esuriens fastidis omnia præter
Pauonem, rhombumq; tument tibi cū
inguina, num, si
Ancilla, aut verna est præstò puer, impetus
in quem
Continuò fiat, mälis tentigine rumpi?
Non ego: namque parabilem amo Venerem,
facilemq;.
Illâ: post paullo: sed pluris: si exierit vir:
Gallis hanc Philodemus ait: sibi, quæ neque
magno
Stet pretio, neque cunctetur, cū est iussa
venire.
Candida, rectaque sit: munda hætenus,
ut neque longa,*
- Nec magis alba velit, quàm det natura, D
videri.
Hæc ubi supposuit dextro corpus mihi
leuum:
Ilia, & Ageria est: do nomen quodlibet
illi.
Nec vereor ne, dum futuo, vir rure
recurrat:
Ianua frangatur: latret canis: undique
magno
Pulsa domus strepitu resonet: vepallida
lecto
Desiliat mulier: miserâ se conscia clamet:
Cruribus hæc metuat: doti deprensa: ego
met mi.
Discincta tunica fugiendum est, ac pede
nudo: E
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique
fama.
Deprendi miserum est: Fabio vel iudice
vincam.*
- M. Tigellium Hermogenem præstantem musicum & cantorem fuisse, Cæsarique dictatori primū, deinde etiam Augusto, & Cleopatæ mirificè placuisse tradunt Acro & Porphirio. Addunt iidem, Horatio inuisum fuisse, quod eius versus, parum numerosos, parumque modulatos esse dixisset.
- AMBUBAIARVM COLL.] Ambubaia, mulieres fuisse impudicas, & infameis, suspicari licet: & ita putat Porphirio: quem plerique secuti sunt. vnde sint appellata, non est facile diuinare. vitur hoc nomine Suet. in Nerone. *Cenitabat nōnumquam & in publico, naumachia præclusa, vel Martio campo, vel Circo maximo, inter scortorum totius vrbis, ambubaiarumq; ministeria.* Alij a Baiis, & voce peregrina ambub nominatas esse putant: alij ab an, vel am, quod est circum, & Baiis. Ego ambubaia non mulieres, sed *ἀνδρας*, id est, tibicines quosdam barbaros, aut certe a barbara voce *ambub*, quæ tibiam significat, appellatos esse dico: idque non solum a P. Mercerio, collega meo, viro linguæ Hebraicæ scientissimo audiui, verum etiam in vno exemplari manuscr. antiquissimo, ad oram libri annotatum reperi: quod item mihi Scaliger huius linguæ non ignarus confirmavit. Si quis tamen tibicinas fuisse contendet, non tibicines non magnopere repugnabo, aut laborabo: tibicines tamen malo.
- PHARMACOPOLÆ] pharmacopolæ fuerunt olim turpes, & inhonesti. vendebant enim pharmaca simulata, & speciosa, atque horū pharmacorum vim miram esse iactabant, re vera po-

A pulo verba dabant: idem etiam vnguenta ostentabant in praesentia odoris grati, breui post tempore fugientia, & euanescentia. postremo venditabant omne genus fuci ad candorem & ruborem neque verum, neque natium ori, cuti, comisque appingendum. Appellatur autem à nonnullis nomine Latino vnguētarij. quod mihi non probatur. hos enim, *μυροπόλας* Græci dicunt, non *φαρμακοπόλας*.

MENDICI] Simeo Bosius putat per mendicos, *ἀργύρας* significari, homines egenteis, qui vel praestigijs populo obiectis, vel naniis recitandis, & similibus victum quaeritant, & stipem colligunt, & flagitant.

BALATRONES] Balatronem nomen cuiusdam nepotis, aut parasiti fuisse quidam putant. Horat. Satyr. ult. lib. 2. cum *Serulio Balatrone*: ab eoque huiusmodi ordinis, & ingenij homines ita esse appellatos: alij balatrones à barathro dictos esse, quasi barathrones. Sex. Pompeius Festus scribit balatrones, & blatéas esse bullas luti ex itineribus: vel, quod de calceamentorum soleis eraditur. Varro de re Rustica: *Videbo vos iam, balatrones, & huc afferam meum corium, & flagella.*

CANTORIS MORTE TIGELLI] Tigellium Hermogenem Sardum commemorat etiam in Sat. 3. huius lib. *Sardus habebat ille Tigellius hoc.* & 9. *Inuideat quod & Hermogenes, ego canto.* & 10. *Demetri, teq, Tigelli, Discipularum inter in beo plorare cathedras.* & iterum tertia huius lib. *Vi quamuis tacet Hermogenes, cantor tamen, atque Optimus est modulator.* Eundem puto significari à M. Tullio epistola ad Fab. Gallum lib. 7. his verbis, *Ille autem (nempe Phamea) qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, & sat bonum cantorem, discessit à me, ut mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venales, alium alio nequiores.* per nepotem Phamea tibicinem, & cantorem, hunc Hermogenem, Tigellium (inquam) significari arbitror.

BENIGNVS ERAT] id est, beneficus & liberalis, ut infra eadē Satyra: *at hic, si Quā res, quā ratio suaderet, quāq, modeste Munifico esse licet, vellet bonus, atque benignus Esse, &c.* vide annot. ad Od. 17. lib. 1. Erat autem hic Tigellius, munificus in tibicines & tibicinas, mimas, pharmacopolas, & id genus homines.

INOPI DARE N. A.] amico inopi id dare nolit, quo frigus, &c.

PRÆCLAR. INGR. STRING. M.] id est, cur amplissimas à maioribus suis relictas fortunas comedat, ac deuoret, &c. ego puto idem dictum esse Latine ab Horatio, quod à Græcis dicitur *σφαίραν ποιήσει τιλώ ἕσσαν*: id est, ex patrimonio suo pilam, aut pilulam facere. Athenæus lib. 4. *δείπνος, ἕνα μὲν οὐκ ἄσπον μνημονεύει Ἀλέξιος ἐν Κνιδίᾳ Διόδωρος δ' ἐπιφύσιος ἐν ἑποιν δύο σφαίραν ἀπέδειξε τιλώ πατρῶαν ἕσσαν, ἕτως ἰταμῶς ἀπαντα κατμαθήσασα.* id est, Diodorus perditus dictus, biennio patrimonium suum pilam reddidit: ita improbè omnia deuorauit. Idem in Phædro, *Σχολῆ γέ νη πὴν ἥλιον, σχολῆ λέγεις. Ἐπιχάρμίδης ὁ μικρὸς ἐν πένθ' ἡμέραις Σφαίραν ἐποίησεν τὴν πατρῶαν ἕσσαν, Οὕτω συνεστρόχυσεν ἰταμῶς καὶ ταχὺ.* id est, serò verò per solem, serò dicis. Epicharmides paruus quinque

diebus pilam reddidit paterna bona. Ita impudenter & improbè, & celeriter ea conglobauit, atque in pilam conformauit. idem ferè valet illud, quāuis alio modo dictum, epist. ad Vallam lib. 1. *vbi omne Verterat in fumum, & cinerem.* stringat igitur, id est, imminuat, & in pilam conformet, & ita deuoret. nam quicquid deuorare volumus, vel manu, vel dentibus & lingua in sphaerā, seu globum conformamus, deinde deuoramus, vel gutture ipso stringimus, & extenuamus. Sed cur ingluuiem ingratam dixit? fortasse quia nepotes, & prodigi, luxuriosique homines, qui amplum à patre, aut à maioribus acceptum patrimonium paucis annis perdunt, ac dissipant, praebent se in illos ingratos, neque illis eam, quam debent, gratiam referunt. quid ita? quia consumpto patrimonio ad inopiam & egestatem redacti videntur iam nihil à maioribus suis accepisse, afferuntque hanc nonnullis opinionem, nihil sibi ab illis esse relictum: quod illis turpe est. Ita quibus ornamento esse debent, iis sunt dedecori: ergo ingrati.

MALVS] *κακὸς*, profusus, dissolutus, nequam.

CONDUCTIS NUMMIS] fanori acceptis. ex quo fanus mox ab eodem merces nominabitur.

ANIMI PARVI] pusilli animi, *μικροψυχος*, sat. prox. seq. *Dij bene fecerunt, inopis me, quodq, pusilli Finxerunt animi.*

VAPPÆ] hominis omnia sua effusè largientis, ac perditis, ut dixi superiore satyra, vel hominis nullius bonæ frugi, & nequam: quod idem valet.

DIVES AGRIS, DIVES] hic versus reperitur etiam in epist. ad Pisones de Arte poetica.

QUINAS HIC CAP. MERCED.] id est, quinas vsuras, si vsurae sint semisses, quina vsurae semisses quadragesimo mense aequabunt sortem: si centesima, vicesimo. Itaque finge me ab hoc improbissimo faeneratore centum aureos fanori accepisse, & quinas centesimas in singulos mensibus promississe: vicesimo mense fors aequabitur. sunt enim soluendi in singulos menses aurei quini. finge me quinas semisseis promississe: quadragesimo mense vsurae sortem aequabunt. Nam duo aurei cū dimidio, in vnumquemq; mensem vsurae nomine erūt ei numerādi. *exsecat* autē excudendum curauit, secutus auctoritatem vnus codicis Vatic. Rainutij Card. Iann. Faer. Tornef. quod interpretor, demit, detrahit, deducit. Atque hanc scripturam videtur agnoscere Porphyrio: idque ex eius verbis quamuis corruptis intelligere licet: Sic enim ille: *exigit autem capiti, ad illud pertinet, quod auari faeneratores cum dabant vsurariam pecuniam, primi mensis vsuras capiti ipsius sortis statim demebant: hoc est ergo exigit.* apud Porphir. legendum *exsecat* supra, vbi est *exigit autem*. Nam *exigit* interpretatio est verbi *exsecat*, quae postea in contextum translata est.

CAPITI] sorti, *πρὸ κεφαλαίω*.

QUANTO PERDITIOR QVISQVE] quanto quisque est luxuriosior, & *ἀσπὸ πέρος*, tanto faenerator ille grauiores ei vsuras imponit. vnus & alter liber manuscr. habent *proditor*: quos non sequor.

NOMINA

A appellatus est, locus, vbi prostituta pudicitia mulieres erant, à locis arcuatis, vt docet Isidorus.

MACTE VIRTUTE] sic saepe loquitur Liuius, vt lib. 10. *Tu quidem macte virtute, diligentiaq, esto.* & Cic. Tulcul. 1. *Macte virtute, ego enim ipse cum eodem ipso non inuitus errauerim.* idem lib. 12. epist. ad Att. *Macte virtute, mihi quidem grati: Et erit gratius, si, &c.* Virg. lib. 9. *Aeneid. Macte noua virtute puer: sic itur ad astra.* Macte autem valet magis auete, ex quo *mactare*: quod valet magis augere. Cic. lib. de rep. *ferunt laudibus, mactant honoribus.* mactus verbum pontificale, & quo utebantur in sacris & libationibus. *Mactus hoc vino inferio esto.* quae verba sic explicat Arnobius lib. 7. aduersus gentes. *Quid est aliud quam dicere, tantum esto mactus, quantum volo: tantum amplificatus, quantum iubeo, &c.*

INQVIT SENTENT. DIA CAT.] id est, inquit Cato, periphrasis. sic Lucretius lib. 5. *Democriti quod sancta viri sententia ponit.* i. Democritus. Id. lib. 3. *Nec tam doctus equa pullus, quam fortis equi vis,* id est, fortis equus. & Horat. Od. 2. 1. lib. 3. *Narratur Et prisca Catonis Sape mero caluuisse virtus.* cuius generis sup. ad Od. 5. lib. 3. plura collegimus exempla. *dina* autem habent libri aliquot veteres.

TÆTRA LIBIDO] Venerea libido. sic Catullus amorem *tatrum morbum* appellat. *Ipsa valere opto, Et tatrum deponere morbum. O di reddite mi hoc pro pietate mea.*

DESCENDERE] verbo apto, & significante vsus est, in locis enim depressis, & defossis erant ganea: videlicet sub fornicibus, à quibus etiã fornice ganea sunt appellata.

PERMOLERE] corrumpere, adulterare, *μοιχεύειν.* tralatio est. sic & Theocr. eid. d. *Εἴπ' ἀγχι Κορύδων, τὸ χρόνιον ἦρ' ἐπ' ἄλλοι Τήναν τὴν κωάνοφρον ἰρωπίδα,* quem locum indicauit mihi Fuluius Vrsinus vir humanissimus. Lucill. *Hunc molere, illum autem ut frumētum vannere tu vis.* improbius dixit Catull. in Gellium, *Hoc ne ipsi accideret, patrii perdespuit ipsam Vxorem, &c.* vbi vulgò mendosè legitur *perdespuit.*

MIRATOR CUNNI CVPI.] hic Cupienius longè ab illo superiore dissidebat, vt pote qui matronas solas amaret, & miraretur. *cunnius, ἐξέραι muliebris.*

ALBI] albat. per cunnum album, matronam, & ingenuam mulierem significat, quia matrone, albata, id est, stola amicta: in publicum prodibãt: libertina, atrata.

AVDIRE EST OPERÆ PRET.] incommoda, pericula, aduersos denique casus adulterorum enumerat. est operæ pretium (inquit) vobis, qui mœchis sua flagitia ex sententiã succedere non vultis, audire quo pacto hi omni ex parte malis omnibus exerceantur ac vexentur. Est autem imitatus Hor. versus Ennianos, *Audire est operæ pretium, procedere rectè Qui rem Romanam, Latiumq, auferere vultis.* operæ pretium, id dicimus, quod tanti est, quanti opera in eo insumta. itaque operæ pretium facere, & inanem operam sumere, planè sunt contraria: & cum ita loquimur, o-

peræ pretium est audire, operæ pretium est spectare, hoc significamus, non perditurum cum operam, qui audiat, neque eum, qui spectet. Marc. Tull. Lib. 2. accus. *Iam verò Censores quemadmodum in Sicilia isto pratore creati sint, operæ pretium est cognoscere.* Idem lib. 4. de finib. at, quo utantur homines acuti argumento ad probandum, operæ pretium est considerare. T. Luuius 1. lib. ab vrbe cond. *Facturusne operæ pretium sim, si à primordio vrbis res populi Rom. perscripserim, &c.* Terent. in Andr. *Audireq, eorum est operæ pretium audaciam.* Horat. Epist. ad August. *Sed tamen est operæ pretium cognoscere, quales Custodes habeat, &c.* & Sat. 4. lib. 2. *Est operæ pretium duplicis pernoscere iuris Naturã.*

ILLE FLAGELLIS AD MORTEM CÆS.]

C. Crispum Sallustium significari dicunt: qui deprehensus ab Annio Milone in adulterio cum Fausta eius vxore, flagellis ab eo casus est.

DEDIT HIC PRO CORP. NVM.] honesto homines loco nati, & locupletes deprehensi in adulterio, pretio sese redimebant: humiles & pauperes non item, vt iam cognoscemus. huiusmodi pretia autè Homerus ἰδύσσ. θ. μοιχάγια nominat, eo loco, vbi tantum illum Demodoci persequitur de Marte, & Venere in adulterio deprehensis, & à Vulcano tenuissima vinculorum textura irretitis.

PRO CORPORE.] vel ne sibi cauda salax ferro demeteretur: vel ne stupraretur.

HVNC PERMINXERVNT CAL.] id est, calones aliũ præciderunt, seu prædicarunt: pudicitiam ei eripuerunt. erat & alia pœna grauior in pauperes deprehensos Atheniensibus, vilitata, quã πλεμὼν & ραφανιδωσιον appellabãt à verbo πλεμνν, quod est vellere: & a verbo ραφανιδωσι, quod est raphano podicem perfodere: quam Catullus describit his versibus ad Aurelium. *Ah, tum te miserum, maliq, fati, Quem attractis pedibus patente porta Percurrent raphaniq, mugilesq.* Aristophanes Νεφ. Τιδ', ἢν ραφανιδωτῆ γε πειθόμενος, πέφρα τεπληθῆ, ἔξει πινά γινώμνι λέγειν τὸ μὴ εὐρύπρωκτος εἶναι, id est quid si raphanis perfossus fuerit sua voluntate, cinereque vultus, poteritne negare se esse impudicum?

VT CVIDAM TESTEIS, C. QVE SAL.] cum antea in omnibus libris impressis legeretur, quidam t. c. q3 f. D. ferro, ego a duobus codicibus calamo exaratis admonitus, in quibus scriptũ reperit *quoidam*, coniecturam feci totum hunc locũ sic esse legendum, *vt cuidam testeis, caudamq, salacem Demeteret ferrum:* quæ quidè mea coniectura ita mihi vera, & certa videtur, vt neque quenquam in his litteris exercitatu a me dissensurum: neque loci huius sententiam cuiquam obscuram futuram putem.

CAVDAMQVE SALACEM.] penem, caudam turgentem nominauit sat. 7. lib. 2. *turgentis verbera cauda.* κέρκον, & ἔραν appellat Græci.

GALBA.] Seruius Galba iuriconsultus, & idè adulter.

MOECHATVR.] propriè hoc verbo vsus est, pro vxorem alienam, mulierem ingenuam adulterare.

QVA R. Q.] Qua: id est qua ratione, &c. significat

A ficat eos, quoque esse reprehendendos, ac vituperandos, qui libertinas ita perditè amant, ut neque rei, neque existimationi suæ parcentes, aut consulentes, maximis iacturis, summoque dedecore, atque infamia earum complexus emant.

MVNIFICO ESSE LICET.] sic habent omnes ferè libri veteres. in his tres Vat. & Fabr. Iann. Torn. Nicot. Russ.

BENIGNVS] *beneficus*, liberalis: ut ferè semper: itemque interdum bonus.

DARET QVANTVM S. E.] daret intra modum, patrimonium suum non profunderet.

HOC SE AMPLECTITVR VNO] hoc vno se venditat: hoc vno sibi placet: hoc vno se amat.

HOC AMAT, HOC LAVDAT,] sic habent omnes libri veteres, quos hic nactus sum, Ruffard. Cleric. Nicot. ceteri: neque aliter ij, quibus Romæ vsus sum.

ORIGINIS] *mimæ* cuiusdam & meretricis nomen. quidam libri vet. habent, *Origenis*, quos non sequor. Cómémorantur hæ tres nobiles meretrices, cum ab aliis, tum à Seruio: quæ vno tempore, nempe ætate Ciceronis, floruerunt: Citherris, Volumnij liberta, M. Antonium in castra secuta, quæ à Virgilio Lycoris appellatur, quam Gallus perditè amavit: Arbuscula, Origo. profert huc locum Seruius commentar. in Gallum.

B **NIL FVERIT MI (INQVIT)]** hic Marcellus his verbis sibi blandiebatur, suamque hoc modo nequitiam, ac libidinem extenuabat.

VERVM EST CVM M. E. C.] hæc iam sunt Horatij, ita respondentis, quid tum postea, si te ab vxoribus alienis abstines, cum mimas, & meretrices impotentissimo amore persequaris? quæ quidem amorem fac tibi minus esse damnosum: at est tibi turpior: grauioremque tibi infamiae notam inurit: multo autem maior existimationis, & famæ, quam rei viro bono habenda ratio est.

QVAM RES] quam res familiaris: quam bona, & facultates.

AN TIBI ABVNDE P. S.] dicit non satis esse personam, cum qua adulterium committitur, nempe matronam, vitare: sed operam præterea dandam esse, ut existimationi nostræ consulamus, & ut ne rem nostram familiarem amoribus, & libidinibus exhauriamus. M. Tull. Phil. I. M. Antonio nimium mimæ cuiusdam amorem maledicti loco obicit his verbis. *Venisti Brundisium, in sinum quidem, & complexum tuae mimule. Quid est? num mentior? quam miserum est, id negare non posse, quod sit turpissimum confiteri?* hoc idem & Verr. Acc. lib. 5. *Huc tertia illa producta per dolum, atque insidias ab Rhodio tibicine, maximas in istius castris effecisse turbas dicitur, cum indignè pateretur vxor Cleomenis Syracusani, nobilis mulier, itemque Aeschryonis honesto loco nata, in conuentum suum mimi Isidori filiam venisse. Iste autem Annibal, qui in suis castris virtute putaret oportere, non genere certari, sic hanc Tertium dilexit, ut eam secum ex provincia exportaret.*

C **REM PATRIS OBLIMARE.]** consumere, perdere. verbum est à lima deductum.

PECCESNE] *peccésne* habent quidam libri veteres: sed legendum tamen puto *peccésne*. & ita

loquitur Iat. vi 111. *Cum faber incertus scamnum, faceréine Priapum.* **D**

TOGATA] matrona adulterij conuicta, ac damnata, ut quidam volunt. alij simpliciter meretricem interpretantur: & melius. Nam mulieres, quæ vulgò expositæ erant, in publicum togatam prodibant, & togis utebantur, ut à matronis stolatis distinguerentur. M. Tull. Philipp. 2. *Summisti virilem: quam statim muliebrem togam reddidisti.* Sic enim hunc locum restituerunt ex antiquissimo codice manuscr. Romano Muretus & Faernus. *Mart. Vis magis quæ meruit, mitte re: mitte togam.*

VILLIVS IN FAVSTA SYLLÆ G.] Fausta Fausti Syllæ filia, Antonio Miloni nupsit, quem Horatius hoc loco Longareni nomine videtur appellare. Nam quòd Porphyrio, & Acro per Villium volunt Milonem significari, per Longarenum, adulterum: id probare nullo modo possum, cum alias ob causas, quas prætermitto, tum quòd Horatius non exsolueret id, quod promisit, (promiserat autem se expositurum, quantis incommodis afficiantur, quantisque in periculis versentur adulteri) si faceret Annum Milonem Faustæ virum domo sua excludi, pugnis cædi, ferro peti: Longarenum autem adulterum impunè mæchari, & ex animi sententia in ædibus Milonis eo inuito, ac malè multato cum Fausta delicias facere. Itaque arbitror vel Milonem hoc loco Longarenum nominari, ut intelligamus Villium adulterum ad Faustam introire meditantem, & conantem, à Milone & eius seruis fuisse pessimè acceptum: vel potius (quod quibusdam placet) vtrumque, & Villium, & Longarenum fuisse adulterum: sed Longareno benè processisse: Villio verò infeliciter, neque quemquam mouere debet, quòd Villium Fausti generum dicit. ita enim appellat, non quòd reuera sit Fausti gener, sed quòd eius filiam subiगत, ac permolat: quemadmodum epistola ad Loll. I. lib. 1. *sponsos Penelopæ* appellat eos, qui proci erant, non sponsi, eò quòd Penelopam sibi quisque vxorem exoptaret.

EXCLUSVS FORE] foris, & forem, & fore Terentio, Plauto, T. Liuius vitata. Teren. Heaut. *Mane, mane, quid est quòd tam à nobis grauiter crepuit foris?* Plaut. Mil. glor. *Sed foris crepuit hinc à vicino senis.* T. Liui. lib. 40. *forem ex ade Luna, qua in Auentino est, ruptam tulit.* Dicta est autem foris, siue fores, quòd olim apud veteres Romanos foras, non intro aperiebantur: ut scribit Seruius ad illum Virgilij locum *Æn. I. foribus cardo stridebat ahenis.* Hinc fieri videmus, ut apud Teren. & Plautum, ubi quis domo prodit, crepent fores. Nam qui domo foras prodibat, antequam fores aperiret, crepitu illo significabat iis, qui per viam publicam iter faciebant, & eam fortè præteribant, ut sibi cauerent, ne à foribus laderentur.

LONGARENVS] alter adulter Villio felicior: seu, ut alij, Milo.

INTVS] domi: *ἐνδοῦ*, ut loquuntur Græci, & *ἐνδοῖ*. Theocr. *εἰδ. ἰε. Συρακῶν. Ἐνδοῖ Πραξινόα, Εὐ. Γοργὸν φίλα, ὡς χρονοῦ ἐνδοῖ.* *ibid. Ὀνάδῳ μεγαλῶς, ὅτι μοι τὸ ἑρέφος μένει ἐνδοῦ.*

HVIC] Villio adultero, cui malè processit.

MVTO-

A MVTONIS] penis, caudæ falacis, mentulæ.
Lucil. libro 8. *Læso iam lacrymas mutoni absterget
amica.*

MALATANTA] quibus tam malè multatur adulter.

ANIMVS] pars animi concupiscens. πὸ ὀρε-
κτικὸν μορίον.

MAGNO PROGN. DEP. COS. C. &c.]
nobilem matronā, magnis maioribus pgnatam.

VELATVMQVE STOLA?] & feminam
stolatam? id est matronam? Nam (vt docet Festus)
*matronas eas ferè appellabant, quibus stolas habendi
ius erat.*

MEA CVM CONFERB.] cùm tentigine
rumpor.

DIVES OPIS NAT. SVÆ] αὐταρκής. suis
opibus contenta.

TV SIMODO RECTE] hæc coherent
cum superioribus, hoc sensu. Quanto rectius te
monet natura rebus ad victum, cultumque ne-
cessariis cumulata, nihilque externum desiderās,
si modò tu fugienda cum expetendis confunde-
re, ac permiscere nolis? quidam libri habent. *si tui
modo:* quæ scriptura dulcior, & concinnior est.

TVO VITIO, RERV MNE I. N.] nihilne
B interesse putas utrū tuo vitio, id est, immodera-
ta, & vitiosa cupiditate labores, an rerum, id est,
pænuria, & egestate? atqui multū interest utrū
quis suo, an rerum vitio laboret. exempli causa,
qui sitiens aquam in medio positam, ac paratam
spernit, vinum vel capitis periculo desiderat, suo
vitio laborat: qui bibere non vult, nisi aureo po-
culo, suo vitio laborat: qui verò præclare secum
agi putat, si aqua suam explere detur: sed tanta in-
opia conflictatur, vt ne aqua quidem suppetat, is
rerum vitio laborare dicendus est.

DESINE MATR. SECTARIER.] libri a-
quot manu scr. habent, *Desine sectari matronas.*
quos non sequor.

NEC MAG. HVIC INTER NIVEOS, &c.]
nec magis tenerum est femur, aut crus rectius ma-
trona nobili, & vnionibus, ac smaragdis ornata,
subintell. quàm togata. quin sæpe togata femur
tenerius est. significat neque nobilitatem, & ge-
neris splendorem, neque ornatum & cultū cor-
poris ad voluptatem rei Venereæ valere, sed natu-
ram. *huic* autem legendum, & ita habent om-
nes libri manuscr. non *hinc*, quod quidam περι-
201 arbitrantur: neque quemquam mouere de-
bet, quòd suprà proximè vsus sit numero multi-
tudinis, *matronas*. nam mutare numerum, scri-
ptoribus est vsitatum.

C NIVEOS, VIRIDEISQVE LAP.] id est,
vniones, & smaragdos: quibus ornantur matro-
nae nobiles.

SIT LICET HOC CHÆRINTE T.] licet
ames matronas vnionibus, & smaragdis, & auro
colluceis. Nam sic hūc locum intelligendum
arbitror, *hoc*, nempe vniones, & smaragdos & ce-
tera ornamenta in matronis admirari, iisque capi,
& teneri. sermonem ad Charintum conuer-
tit, qui matronas gemmis colluceis sectabatur.
Alij hunc Charinthum, puerum formosum,

mollem, & impudicum fuisse, & gemmis, tanquā D
feminam, ornatum incesisse dicunt, hoc modo
explicantes: *Sit licet hoc Charinte tuum*, hoc, nem-
pe, vniones & smaragdos gestare. quod mihi non
displicet. Iam verò quòd in nonnullis libris ma-
nuscr. reperitur scriptum, *sit licet hoc Charinte tuo:*
nullo modo probo.

MERCER S. F. GESTAT] togata. mercem
autem intellige eam corporis partem, quam me-
retrix habet venalem. non dissimulabo, me in
aliquot libris manu scr. Nicotiano vno, duobus
Rustard. Cleric. reperisse *gestat apertam: Quod
ven. b. ost.*

HONESTI] pulchri, καλῶ.

IACTAT,] coniunge negationis copulā cum
hoc verbo, & cum his, *habetq. palam*, hoc modo,
nec iactat, habetque palam, si quid honesti est, id
est, nec venditat, aut ostentat, & in luce collocat,
& proponit ob omniū oculos, si quid pulchri est.

QVERIT] repete & hic negationem, hoc
modo, nec, si quid pulchri habet, id ostentat, ac
pra se fert: deformitatem autem, aut vitium ali-
quod corporis occultare studet. Lucretius con-
trà ait hoc omnium mulierum impudic. tam esse
commune, vt sua mala suos amatores celare co-
nentur: bona in promptu habeant, lib. 4. his ver-
bis, *Nec Veneres nostras hoc fallit: quo magis ipsæ
Omnia summopere eos vite post scenia celant, Quos
retinere volunt, astrictosq. esse in amore, &c.*

REGIBVS HIC MOS EST, &c.] eandem
cautionem, ac diligentiam in faminis, quæ libidi-
nis causa coluntur, vult adhiberi, atque in equis.
Nam quemadmodum in equis pedum præcipuè
habenda ratio est, cauendumque ne capitis, & cer-
uicum pulchritudine capti, in pedibus, & tibiis,
quæ maiorem curam desiderant, simus negligentes:
sic in femina parū debet cōmouere prudentē
amatorē (si quis amator prudens reperiri potest)
facies, & forma: alia enim sunt, quæ lōgè maioris
sunt ponderis quæq. in re Venerea magis domi-
nātur. Xenophon in libello περὶ ἵππων ei, qui
equum sit emurus, præcipit vt pedes primū inspi-
ciat, & diligenter cōsideret. Quemadmodū enim
(inquit) ad diem nullus vsus sit, si partes earum su-
periores admodum sint ornatae, magnificæ, affa-
brè factæ: fundamenta autem sint vitiosa, malè ma-
F

teriatæ, ac ruinosa: sic & equus bellicus inutilis ad
bellum futurus est, si sit κακός, id est, pedibus vi-
tiosis, etiā si cetera omnia eius membra sint opti-
ma, ac præstantissima. sic in lib. de arte poëtica, si-
militudinem sumit à regibus. *Reges dicuntur mul-
tis vrgere culullis, Et torquere mero, quem perspexif-
se laborent, An sit amicitia dignus, si carmina con-
des, Nunquam, &c.* sic M. Tull. frument. in ea par-
te, quæ est de decumano frumento, *Solere aiunt
Barbaros Reges Persarum, ac Syrorum, plures uxores
habere: his autem uxoribus ciuitates attribuere
hoc modo: Hac ciuitas mulieri redimiculum praebeat,
hac in collum, hac in crineis: ita populos habent vni-
uersos non solum conscios libidinis sua, verum etiā ad-
ministratos. eandem istius, qui se regem Siculorum esse
dicebat, licentiam, libidinemq. fuisse cognoscite.* qui
locus Ciceronis (vt dicam ἐν παρόδῳ) videtur è Pla-
tone

A tone petitus, Alcib. primo. mendosè autem puto legi in quibusdam libris, *apertos*, cum videatur potius legendum *opertos*, ut habent cod. Vatican. 2. Iannoët. Tornes. duo Nicot. Ruffard. totidem, Clericanus, meus. Librorum veterum auctoritatè hac ratione adiuuare, & confirmare possum, quod perspicuè Horatius mulierem cum equo comparat. Quemadmodum autem utile est ei, qui equum emiturus est, opertum inspicere: ne, dum caput, & ceruicem, & cluneis, & ceteras parteis corporis in promptu positas admiratur, cæcus sit in pedibus considerandis, & ita fallatur: sic interest amatoris, meretricis amore potius, quàm matronæ capi: quia meretrix neque tegit eas parteis, quas habet venaleis, neque ostendit eas, quæ sunt pulchriores.

FACIES] ὄψις, forma. Neque verò facies solum de homine, aut equo, sed & de re alia qualibet dicitur. Virg. Georg. 1. in extr. *Tam multa scelerum facies*. Idem lib. 4. de apibus. *Ut bina regum facies, ita corpora gentis*. M. Tullius pro Flacco. *Facies civitatis*. Idem Philipp. 8. *Facies senatus*.

INDUCAT] decipiat, in fraudem impellat.

B **HIANTEM**] inhiantem, cupidum, capitis pulchritudine captum. quod accideret, si emeret apertum. Sat. 5. lib. 2. *recoctus Scriba ex quinqueviro cornuum deludet hiantem*.

QUOD PULCHRÆ CLUNES, &c.] hæc sunt, quæ cupidum equi emtorem inducere possunt: & ita describitur pulcher equus à Virgil. 3. Georg. *illi ardua ceruix, Argutumq; caput, brevis aluus, obesaq; terga*. Itaque reges inspicunt equos opertos. Animaduertendum, *clunes*, ab Hor. usurpari genere famineo, quod notat Nonius.

ARDA CERUIX.] Xenoph. eo quem supra commemoravi, libro, *ἀπὸ γὰρ μὲν τῶν ἑρῶν ὁ μὲν αὐτὸν αὐτὸ μὴ, ὡς περὶ κέρως, παρρητικῆς πεφύκοι, ἀλλ' ὡς περὶ ἀλεκτρῶνος, ὁρθὸς παρὲς τὴν κεφαλὴν ἦκοι*. id est, à pectore autem ceruix quidem eius ne, ut aprī, prona, seu præceps nata sit, sed, ut galli gallinacei, recta ad caput eat. Oppianus lib. 1. *κωπηγ. μετῆρον, ὑψικέρωνον* appellat, quo loco equum pulchrum describit: & Hom. *ἰλ. κ. δ' ὅω δ' ἐριῶν χενας ἵππους*: id est, ut interpretatur Eustath. *ὑψικέρωνας*: duos equos arduis ceruicibus: & Virg. eo, quem paullo antè posui, loco, *illi ardua ceruix, &c.*

HOC ILLI RECTE, NE CORP. &c.] id est, hunc illi morem rectè instituerunt, ut ne quis venustissimas corporis parteis in equo acutissimè cernat, vitiosas autem, & imbecillas prætereat.

LYNCEIS OCULIS] acutissimis. Idas & Lynceus Aphareii filij: quorum Lynceus minor natu tam acuta oculorum acie fuisse traditur, ut ea per densos etiam quercetorum truncos, ac stipites, atque adeò usque ad inferos vim suam exprimeret. vide Pausan. Mess. de Lynceo. Apoll. lib. 1. *Ἀρρον. Λυγκεύς δὲ καὶ ὄξυτάποις ἐκέκαστο ὄμμασιν, εἰ ἐπὶ νόγῃ πέλει κλέος, ἀνέρα κείνον Ρηίδαιος καὶ νέρθε κτ' ἔχθορος ἀνὰ ζεῦσαι*. id est, Lynceus autem acutissimis instructus erat à natura oculis, siquidem verum est quod de eo ferunt, illum faciliè etiam sub terram ad inferos oculorum aciem contendisse Theocr. *Διοσκῶρ. ἀκρίβης ὄμμασι Λυγκεύς*. id est, acribus oculis Lynceus. & Pind. *Νεμ. εἰδ' ἰ. κείνε γὰρ ὀππὶ χθονίων γέγετ' ὄξυταποι ὄμμα*.

Aristoph. in Pluto. *βλέποντ' ἀποδείξω σ' ὄξυτερον τῶ Λυγκεύς*. Erasmus hinc legit *Lyncei*, nō *Lynceis*. ego utramque lectionem probabilem esse puto: sed hanc receptam magis Horatianam.

HYPSEÆ CÆCIOR, &c.] cæcis oculis ea, quæ mala sunt, cernas, id est, non cernas. tale est illud Od. 7. lib. 3. *nam scopulis surdior Icarī Voces audit adhuc integer*. Hypsæam mulierem coniectare licet cæcam fuisse, vel parum vidisse: nihil autè, præter coniecturam, comperti de ea habemus: nisi quod Porphirio tradit, Planciam Hypsæam vitiosos oculos habuisse: quam hinc ἐν παρόδῳ carpit Horat.

Ô CRVS, Ô BRACHIA.] hæc sunt exclamationes admirationis plenæ, hominis togatas confectantis potius, quàm matronas: & in togatis alia probantis: alia improbantis: quæ quidem potestas cuius datur, cum in eis liceat non solum crura, utpote quæ brevioribus vestibus vtantur, sed etiam reconditas corporis parteis spectare: quod idem non licet in matronis.

VERVM DEPYGIS, N. B.] hæc improbat amator in togata. depygis est, quæ nateis habet macras, gracileis, & depressas: iccirco reiicienda. notæ sunt contra puellæ illæ *καλλιπυγοί*, id est, pulchris natibus, apud Athen. lib. 12. quæ, cum essent pauperis patris filia, atque indotata: nō alio nomine præclarè & splendidè fuerunt collocata, quàm quod à duobus fratribus honesto loco natis, *καλλιπυγοί* habitæ, & repertæ sunt. ex quo templum Veneri posuerunt: quam *καλλιπυγον* nominarunt. mulierem depygem *ὑπόπυγον* & *καστόπυγον* appellat Aristophanes. pyga nomen Græcum est, quo nates significantur. vtitur eo infra Horatius hac saty. in extr. *Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama*. ex quo *πυγίζεν* verbum obicænum, quo vtitur Theocritus *εἰδ' ε*. Depygis autem habent aliquot libri veteres. quod æquè rectum est. nam ὁ Græcum, est u Latinum.

NASUTA] nasus nimum longus in puella, aut muliere, non laudatur. Catull. *Salve nec minimo puella naso*: nec pes longior. idem Catull. *ibid. Nec bello pede, nec nigris ocellis, Nec longis digitis*. sic Theocritus *ἐραπίταις, ἢ θερσαῖς. Μάνης τι πᾶν νύκτα χοίξεται ἀ καλαμάια*: id est noctu tibi adiacebit vates in calamis nascens & habitans: hoc est locusta: ad quem locum notat interpres: *ἔστι δὲ ἄκρις ἐν τῇ καλαμῇ γινομένη. καὶ καλεῖται μάνης. ἴσως οὖν, &c.* sequitur, *ἔστι δὲ χλωρὰ καὶ περὶ μῆκος τῶς ἐμπεσοῦσιν πόδας ἔχουσα. καὶ λεπτὸς καὶ σιωχῶς αὐτὸς κινῶσα*: id est, Est autem locusta, quæ in calamis nascitur, & vates appellatur. Fortasse igitur, &c. Est autem pallida seu viridis, & longis pedibus, & gracilibus, & assidue eos mouens.

MATRONÆ, PRÆTER] id est, ex omnibus autem matronæ membris nullum præter faciem aspicere licet.

NI CATIA EST] hæc matrona præter decorum vestitu brevissimo utebatur, ut crurum pulchritudinem in promptu haberet, atque ostentaret. iccirco ab Hor. urbanè notatur.

DEMISSA VESTE] longa, & talari veste, quæ mulierum & maximè matronarum propria

A est: vt supra diximus, ibi *Malthinus tunicis demissis, &c.* Nam meretrices breuioribus utebantur, vt & paulò antè diximus.

SI INTERD. P.] si matronam amabis: si matronæ concubitum concupisces: qui & lege vetitus est: & multis difficultatibus obseptus atque obuallatus.

VALLO CIRCUMDATA] difficilia expugnata. tralatio ducta à re militari.

HOC] difficultas potiendi.

MVLTA TIBI TVM OFFICIENT RES] quidam libri veteres habent, *tum officiant res:* quæ scriptura ferri potest: nonnulli *dum officiant res:* quæ reiicienda est. alij omnes, vt vulgati, & vt edidimus, *tum officient res.*

CINIFLONES] cinerarij, qui calamistris cinea inurunt.

STOLA] vestis muliebris, vt diximus. *M. Tull. Philip. 2. & tanquam stolam dedisset, in matrimonio stabili & certo collocauit.* ex quo *Cæsar Caligula Liuiam proauiam suam, Vlysem stolatum* nominare solebat, significans, eam mulierem esse astutissimam.

B **PALLA]** hic appone distinctionis notam. *Est autem palla, mulieris honestioris vestimentum,* inquit *Non. Marcellus.*

PLVRIMA] plurima denique alia, quæ tibi obstat, quo minus totum matronæ corpus planè, & purè abs te perspici possit.

INVIDEANT] tralatio est, obstat, ac prohibeant, quo minus tibi res purè appareat.

ALTERA] togata, seu meretrix.

NIL OBSTAT COIS TIBI,] sic mihi videtur distinguendus hic locus: non, vt in vulgatis: in quibus distinctionis nota locatur post verbum *obstat.* erant autem *Coæ,* vel, vt alij volunt, *Ceæ* vestes, tenuissimæ, mollissimæ, ac delicatissimæ: & veluti vitreæ ac pellucidæ, à *Co,* vel *Ceo* insula, vbi fiebant, sic appellatæ. *Tibull. lib. 2. eleg. 3. Illa gerat vesteis tenuis, quas femina Coa Texuit, auratas disposuitq; vias.* Taleis vesteis, vitreas appellat *Varro. quorum vitrea toga ostentant tunica clausos.* Sed non celabo lectorem, quosdã libros veteres habere: *Alteram nil obstat. Chlorin tibi pane videre est, Vt nudam.* quæ scriptura non est reiicienda.

C **METIRI POSSIS OCVLO LATVS]** ita omnia habet in promptu, vt solo aspectu, longè, an breui sit latere, iudicare possis.

PRETIUM QVE,] supra dixit eam apertè, quod venale habet, ostendere, & mercem sine fuco gestare. quocirca conuenienter nunc pretij nomine vitur.

LEPOREM VENATOR] verba sunt amatoris matronarum.

POSITVM SIC] sic appositum, id est, sine cursu, & labore venationis sibi appositum: vel ita positum, vt manu capere possit: sed priorem explicationem magis probo. & ita vsurpauit *sat. 2. lib. 2. Vix tamen eripiam, posito pauone velis quin Hoc potius, quam gallina, tergere palatum,* & *satyra vlt. lib. 2. Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbes.* sic autem, accipiendum *δεικτικῶς,* vt *Od. 11.*

D *lib. 2. iacentes Sic temere.* Talis erat *Xerxes* ille *Darij* filius: (sic paruis magna componere licet) qui negabat se caricas *Atticas* gustare velle venaleis ad se allatas, & ita sibi appolitas: sed tum demum se libenter & iucunde comelurum, cum eam terram, quæ eas genuisset, & extulisset, armis partam obtineret.

CAPTAT ET APPONIT] hunc locum in omnibus libris, & manuscriptis, & excusis deprauatum restitui, vnus litteræ immutatione facta, coniectura duntaxat ad veram scripturam ductus, à nullis codicibus adiutus: miror autem tam manifestum mendū, vel vniquam admissum esse: vel semel admissum, tandiu in codicibus hæsisse. Ne longum faciam, huius loci sic emendati hæc sententia est. Quemadmodum (inquit amator matronarum) venator in mediis frigoribus, altissimisque niuibus leporem sectetur, id est sectari non recuset: quem, si ei ab alio captus, & sine ipsius labore detur, atque apponatur, ne tangere quidem velit: nunc autem per niueis, & frigora sectatur, & captat, atque ita captum summa cum voluptate sibi apponi iubet: sic ego faminas in

E medio positas, & meretrices sperno: matronas, quæ non nisi cum labore, & periculo expugnantur, peto & persequor. ita locutus est *sup. Od. 2. epod. Pavidumq; leporem, & aduenã laqueo gruem, Iucunda captat premia.* & proximo versu idem verbum vsurpat. Cum ego hæc scripsissem, & edidissem quattuor abhinc annos, vir quidam doctissimus à me dissentiens, *Pseudacronem* secutus, vulgatam huius loci explicationem iam à me explosam, & abiectam, de integro excitauit, ac reuocauit in medium, verba ipsa *Acronis* vsurpans, nihilque de suo præterea afferens. sic enim ille: *Amator, inquit, cantat quomodo venator libenter sectetur in niue leporem: sic appositum in serculo tangere nolit: & mox addit, (hoc enim est apponit) suū amorem esse similem &c.* sequitur deinceps. *& cum versiculos dicat, satis indicat, versus superiores pro canticis accipi debere, vt explicauit.* hætenus ille. Ille verò vehementer fallitur, cum suo *Acrone,* cuius verba cadentia tollit: & piget me toties explicationem tam absurdam refellere: Quid enim ineptius, quàm ita loqui: *amator cantat,* id est, cantando exponit, *vt,* id est quo modo, *venator sectetur &c.* & *apponit,* id est addit ad superiora, quæ dixit, seu cantauit, *meus amor, &c.* Nam primùm hoc contendo, non posse ita Latine dici, vt illi volunt, *cantat vt,* seu *quomodo venator, &c.* deinde *apponit,* pro addit, seu adiungit iis, quæ dixi, non reperietur in tota lingua Latina. Præterea hæc verba *Hiscène versiculis,* nullo modo arguunt, neque declarant, superiora illa esse cantata. Nam si hoc verum esset, personæ omnes, quas hic loquentis facit *Horatius,* cantarent, cum versiculi sint: quod ineptum atque absurdum dictum est. Postremò in his verbis, *meus est amor huic similis,* est *αὐτῷ δόσις.*

F At inter similitudinis partem eam, quæ assumpta est ad aliquid illustrandum, & *ἀμύδιον,* id est redditionem, nihil debet ex persona scriptoris interponi. quod hic fieri volunt. essent enim hæc *Horatij* verba, *Cantat & apponit,* illorum ratione.

A tione. Maneo igitur in sententia, & dico, *captat* legendum esse, & *apponit*, explicandum, apponit ad comedendum & cetera, ut supra. Nam piget eadem toties inculcare.

HISCENE VERSICVLIS] loquitur nunc Horatius. & fortasse hæc verba locum errori, & errato dederunt Acroni, & Porphir. & iis, qui eos secuti sunt.

NONNE CVPIDINIBVS ST. N. M.] id est, nonne cupiditates sunt aliqua naturales, eademque à natura finitæ, ac terminatæ? Non sum secutus eos codices veteres, qui habent, *statuat*.

QVEM, QVID LAT. SIBI, QVID S. D.] id est, quem modum, seu finem cupiditatum, utilius est querere, & superuacaneas, minimeque necessarias cupiditates amputare, subaudiendum, quàm cupiditates habere infinitas, minimeque necessarias. modus autem cupiditatum in eo positus est, ut expetamus ea, quæ natura desiderat, & quibus sine dolore carere non potest: ea non expetamus, quibus facile potest carere. hunc igitur locum sic explico studiosorum causa, quibus videtur solet impeditus, atque implicatus. nonne cupiditatibus natura modum constituit, quem querere, videlicet quid natura sibi deesse ferre possit, quid sit dolitura deesse, id est, qua re facile carere possit, qua non possit: & discernere inania, ac superuacua à plenis & necessariis, utilius est, quàm cupiditatibus inanibus, minimeque necessariis æstuarè?

INANE ABCINDERE SOLDO?] id est, inania ab iis, quæ sunt plena, ac solida refecare? inanis est cupiditas esurienti, verbi causa, poscere phasianum, pauonem, acipenserem, & similia: inane est sitienti, vinum Falernum, Calenum, Lesbium desiderare: necessarius est esurienti panis, sitienti aqua: & harum rerum copia, plena & solida est, illarum autem inanis. vide annotat. ad illum locum: *adde, Quæ humana sibi doleat, &c. saty. 1.*

NVM TIBI CVM FAVCEIS V. S.] inductione probat, cupiditates non necessarias esse circumcidendas, & refecandas, neque eis esse villo pacto obtemperandum, hoc modo: quis sitiens malit siti enecari, quàm non ex quolibet vase bibere? quis esuriens nolit alio cibo, quàm pauone, aut rhombo famem explere? Quis igitur libidine inflammatus, cum ei suppetat, & præstò sit ancilla, cuius complexu libidinis flammam restinguat, malit cupiditate rei venereæ excruciarì, matronæ concubitus expetens, atque exspectans, quàm præsentì, & parato remedio uti?

FASTIDIS] fastidiosè aspernaris, ac reicis, ut supra Od. 1. lib. 3. *Somnus agrestium Lenis virorum, non humileis domos Fastidit, &c. epist. ad Iul. Florum lib. 1. Fastidire lacus, & riuos ausus apertos. & Saty. prox. sic nos debemus amici, Si quod sit, vitium non fastidire.*

TENTIGINE RVMPI?] tentigo à tendendo est nominata: quæ significat hoc loco libidinè ardentissimam, per quam alicui penis valdè intenditur. Periculum est autem, ne, quæ nimium tenduntur, rumpantur. hoc igitur periculum, atque hunc tentiginis dolorem, ut parabili & facili con-

cubitu leuet, ac minuat, suadet. fædum ac nefariū illud in Priapeis. *Turpe quidem factu: sed, ne tentigine rumpar, &c.*

PARABILEM] quæ facillè parari potest, & quæ paruo constat, *εὐπόρισον, εὐώητον.*

ILLAM PÒST PAVLLO, SED PL.] id est, illam autem Venerem, seu mulierem, quæ mihi quærenti, quando veniã, aut quando sit ipsa ventura, responderet, pòst paullo, seu post paullum: aliàs quærenti facturane sit mihi sui corporis copiam, responderet se facturam, sed pluris: aliàs responderet, se mihi gratificaturam, si modò exierit vir: hanc (inquam) Philodemus ait Gallis esse relinquendam, seu dandam, tam cãram, ac difficilem, (mala enim solemus hostibus, & inimicis precari, ut annotauimus supra ad Od. 27. lib. 3.) sibi autem optat eam, quæ, &c. Fuit autem Philodemus, seu Philodamus, philosophus Epicureus, idemque poëta: qui cum L. Pisonem aliquandiu vixit: de quo M. Tullius in orat. in Pisonem. *Est quidam Græcus, qui cum isto viuit, homo, verè ut dicam, sic enim cognoui, humanus: sed tandiu, quamdiu cum aliis est, aut ipse secum, &c. & lib. 2. de finibus. bon. & mal. in extr. Credo, Syronem dicis, & Philodamum cum*

optimos viros, tum doctissimos homines. Alij legunt Pihilo, demus, ait: quæ lectio videtur faciliior quidem, & planior, verum tamen prior altera probatur magis omnibus eruditis: & fortasse idem significat Martialis lib. 9. in eo epigr. cuius principium est, *Hanc volo, quæ facilis, quæ palliolata vagatur, &c.* sequuntur hi versus, *Postentem nummos ac grandia verba sonantem Possideat crassi mentula Burdegalis.* vocem Gallis, alij explicant ita, ut intelligatur Cybeles sacerdotes, quia cum illi sint euitati, facilius ferre moram possunt. in quibusdã exemplaribus antiquis scriptum est *pòst paullum*. Legenda autem sunt hæc membratim, & singillatim, ut rectè admonet Porphir. nempe hoc modo, *pòst paullo: sed pluris: si exierit vir.*

SIBI, QVÆ NEQVE MAGNO ST. P.] id est, sibi autem optabat subaudi, eam, quæ neque magno constet, neque vocata, longam moram interponat. animaduerte autem, hanc fæminam, quæ non cunctetur, opponi illi, quæ respondeat se pòst paullo venturam, aut differat in id tẽpus, quo exierit vir: eam, quæ non magno constet, ei quæ plus poscat, quàm solita sit, aut quàm amator promittat.

MVNDÀ HACTENVVS, &c.] tantam mundi-
tiem, tantumque ornatum adhibens, ut neque cerussa malas candefaciat, aut vlla alia re muliebri expoliat, neque veram corporis staturam crepidarum altitudine augeat: quæ duo in vxore sua improbat Ischomachus apud Xenophon. in Oeconomico his verbis: *ἐξὸ πόνου (ἔφη) ἰδὼν ποτὲ αὐτῷ, ὡς Σώκρατες, εἰπετε μὲν πολὺ μὲν ἡμιμυθία, ὅπως λευκοτέρα ἐπὶ δοκίῃ εἶναι, ἢ ἡ πᾶσι δὲ ἐγχεῖσθαι, ὅπως ἐρυθροτέρα φαίνοιο τῆ ἀληθείας. ἡ ποδὲ ἡματα δ' ἔχουσαν ὑψηλά, ὅπως μείζων δοκίῃ εἶναι, ἢ ἐπεφύκει, εἰπέ μοι ἐφλω, ὡς γυναι, &c. καὶ ἐμὲ πόνου νόμιζε εἰπὴν, ἔφη ὁ Ἰσχομαχος, ὡς γυναι, μήτε ἡμιμυθία, μήτε ἐγχεῖσθαι χρομασθὶ ἡδεῖσθαι μάλλον, ἢ τῷ σῶ. id est, ego igitur (inquit) cum aliquando ὁ Socrates eam vidissem multa cerussa suffectam, ut*

A didior: multa anchusa, vt rubicundior, quàm re vera esset, videretur: calceis autem vtentem, altis, vt maior, quàm nata esset: dic mihi, inquã, vxor, &c. me igitur hoc dicere puta, inquit Ischomachus, ô vxor, neque cerusiam, neque anchusam mihi tuo colore esse iucundiorem. eodem pertinent illa Propert. lib. 1. *Quid inuat ornato, &c. Naturãq; decus mercato perdere cultu? Nec sinere in propriis membra nitere bonis?* idem lib. 2. *Vt natura dedit sic omnis recta figura: Turpis Romano Belgicus ore color.*

HÆC VBI SUPPOSUIT] vtitur eodem verbo ad eandem rem Catullus, *Noli admirari, quare tibi famina nulla, Ruse, velu tenerã supposuisse femur.* sententia autem huius loci hæc est, Hæc vbi dextram corporis partem, seu dextrũ latus, meo lateri læuo supposuit, ita vt hæc mihi sit læua, ego ei dexter: mihi Illiã & Egeriã instar est. Quidam hinc significari putant Veneris modum omnium simplicissimum, ac facillimũ, vel Ouidij iudicio. sic enim ille lib. 3. de arte amandi, *Mille modi Veneris: simplex, minimiq; laboris. Cum iacet in dextrũ semisupina latus* sed, vt cum Ouidio congruat Horatius, legendum videtur, *dextrum corpus mihi læuo.* in Tornes. quidem læuo ascriptum reperi.

NEC VEREOR] quidam libri calamo exarati habent, *Nec metuo.* quod idem valet: & fortasse magis ad hunc locum quadrat.

RECVRRAT] fortasse aliquid de vxoris impudicitia vel per se suspicans, vel etiam ab aliquo domestico, aut vicino certior factus.

IANVA FRANGATUR, &c.] Ianua frangatur à viro redeunte, vel adulterum & vxorem vnã cum eo cõprehendere cupiente, vel eò quod sibi fores tardius aperiãtur, calcib. & faxis eas pullante. *Ianua*, primus est domus ingressus, dicta à Iano, cui omne principiũ dicatum est, vt scribit Seruius quodam loco commentar. in lib. 1. Æneid.

VEPALLIDA] sic restituiimus, auctoritatem veterum lib. Vatic. Iann. Faern. Tornes. & aliorũ omnium, quamuis ve pallida diuisim legatur, secuti. atque hanc scripturam agnoscunt Porphy. & Acron. Et certè sine librorum manu scriptorũ testimonio, ex ipsa orationis structura, atque ex verborum cursu facile erat hoc mendum tollere. nam totus hic sermo est, *ab vbi dicitur* ab illis verbis, *vir rure recurrit*, vsque ad hæc, *egomet mi.* vepallidus autem idem ferè valet, quod malè, & miserè pallidus: vel aliquantum pallidus, nam ve, in compositione interdum auget, interdum minuit, vt in his, *vesanus, vecors, vegrandis.* quod proximum nome item emendauimus in oratione de leg. agrar. contra Rull. ad popul. Nam cum antea legeretur in omnibus exempl. vulg. *quem hominem vt grandi macie torridum, siue horridum, &c.* nos viris doctissimis probauimus coniecturam nostrã, quæ est, legendum esse *vegrandi.* Pompeius Festus præterea nomine *vegrande*, ait significari vel male grande, vel parum grande. vide eundem in nomine *vesculi & vescus.*

CONSCIA] ancilla, vt fat. 7. lib. 2. *peccati conscia herilis.* animaduerte autem hoc loco esse pulcherrimã antithesim, mulier vepallida lecto desinat: ancilla culpæ herilis conscia, se miserã exclamet: hæc, nempe ancilla, cruribus metuat: illa autem, nempe vxor à viro suo deprehensa, doti. amittebant enim dotem maritæ in adulterio deprehensa. sed eas interficere viro ne deprehensas quidẽ, licebat iure ciuili: patri licebat.

DISCINCTA TUNICA] magna adulteri trepidatio, magnusque timor exprimitur, qui ita vrgeatur à viro, vt discincta tunica, & pede nudo fugere cogatur. Non solebant autem veteres in publicum discincti prodire. notum est illud, *Discincta vestris, discinctus animus.* Postremò milites, qui fugerant, aut, qui flagitium aliquod aliud militare admiserant, discincti sub iugo transire cogebantur.

NE NUMMI PER. AVT PYGA, &c.] id est, ne pecunia mulier, neue, si soluendo non sum, pudicitia mihi eripiat, aut ne nateis meas percurrant raphanique, mugilesque, vt ait Catull. aut denique ne damner lege Iulia de adulteriis.

AVT PYGA] pyga, πυγή Græcum nomen est, quod nateis significat. nonnulli codices antiqui habent, *pyge*, Latinis literis scriptum. sic supra eadem Sat. *Depugis.*

FABIO VEL IVD. V.] etiam Fabio iudice obtinebo, miserum esse deprehendi: qui fortasse fuit aliquando deprehensus. quod autem ad loquendi genus attinet, sic loquitur Liuius, lib. 27. *Quem tum principem ciuitatis esse, vel Annibale iudice, victurus esset.* & Horat. Sat. 3. lib. 2. *Vincit enim, stultos ratio insanire nepotes.* & Saty. 3. lib. 1. *Nec vincet ratio, tantumdem vt peccet, idemq; &c.* C. Matus ad Cicer. epist. lib. 2. *Id quidem me cupere, nisi & anteacta vita, & reliqua mea spes tacente me probat, dicendo vincere non postulo.*

SATYRA 3.

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Vt numquam inducant animum cantare, rogati:
Iniusi numquã desistat. Sardus habebat
Ille Tigellio hoc. Casar, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris, atque suam, non
Quicquã proficeret: si collibisset, ab ovo
Vsque ad mala citaret, Io Bacche, modò summa
Voce, modò hac, resonat chordis quæ quatuor ima.
Nil æquale homini fuit illi: sæpe velut, qui
Currebat, fugiẽs hostem: per sæpe velut si
Iunonis

- A** Iunonis sacra ferret. habebat saepe ducen-
tos,
Saepe decem seruos. modò reges, atque te-
trarchas,
Omnia magna loquens. modò, sit mihi
mensa tripes, &
Concha salis puri, & toga, quæ defende-
re frigus,
Quamuis crassa queat. decies cetera de-
disses
Huic parco, paucis contento: quinque
diebus
Nil erat in oculis: nocteis vigilabat ad
ipsum
Manè: diè totū stertebat. nil fuit umquā
Sic impar sibi. nunc aliquis dicat mihi,
quid tu?
B Nullane habes vitia? immò alia, & for-
tasse minora.
Maenius absentem Nouium cum carpe-
ret: heus tu,
Quidam ait, ignoras te? an, ut ignotum,
dare nobis
Verba putas? egomet mi ignosco, Me-
nius inquit.
Stultus, & improbus hic amor est, dig-
nusq; notari.
Cum tua peruideas oculis mala lippus
inunctis,
Cur in amicorū vitis tam cernis acutū,
Quam aut aquila, aut serpens Epidau-
rius? at tibi contrā
C Euenit, inquirant vitia ut tua rursus &
illi.
Iracundior est paullo, minùs aptus acutis
Naribus horum hominum, rideri possit,
eò quòd
Rusticius tōso toga defluit: & malè laxus
In pede calceus haeret. at est bonus, ut me-
lior vir
Non alius quisquā: at tibi amicus: at in-
genium ingens (ipsum
Inculto latet hoc sub corpore denique te
Concute, numqua tibi vitiorum in seue-
rit olim
Natura, aut etiā cōsuetudo mala. nāque
Neglectis vrenda filix innascitur agris.
Illuc praeuertamur, amatorē quòd amicae
Turpia decipiunt cecum vitia: aut etiam
ipsa haec
Delectant: veluti Balbinum polypus
Agnæ.
Vellem in amicitia sic erraremus: & isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At pater ut nati, sic nos debemus amici,
Si quod sit, vitium, nō fastidire. Strabonem
Appellat patrum pater: & pullum, malè
paruum
Si cui filius est: ut abortiuus fuit olim
Sisyphus hunc varum, distortis cruribus: E
illum
Balbutit scaurū, prauis fultū malè talis.
Parcius hic viuit? frugi dicatur. ineptus,
Et iactantior hic paullo est? concinnus
amicis
Postulat ut videatur. at est truculentior,
atque
Plus equo liber? simplex, fortisq; habea-
tur.
Caldior est? acris inter numeretur. opi-
nor,
Haec res & iungit, iunctos & seruat a-
micos.
At nos virtutes ipsas inuertimus: atque
Sincerum cupimus vas incrustare. pro-
bus quis F
Nobiscum viuit? multū est demissus ho-
mo. illi
Tardo, cognomen pinguis damus. hic fu-
git omneis
Insidias, nulliq; malo latus obdit apertū?
(Cum genus hoc inter vitæ versetur, ubi
acris
Inuidia, atque vigent ubi crimina) pro
bene sano,
Ac nō incauto, fictū, astutumq; vocamus.
Cc ij Sim-

- 30
- A** *Simplicior quis at est? (qualem me sæpè libenter
Obtulerim tibi, Macenas) ut fortè legentem
Aut tacitum appellet, quouis sermone molestus?
Communi sensu planè caret, inquam. eheu,
Quàm temerè in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitis nemo sine nascitur. optimus ille est,
Qui minimis urgetur. amicus dulcis, ut equum est,
Cum mea compenset vitis bona, pluribus hisce,*
- B** *(Si modò plura mihi bona sunt) inclinet, amari
Si volet. hac lege in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius. equum est,
Peccatis veniã poscentè, reddere rursus.
Denique, quatinus excidi penitus vitium iræ,
Cetera item nequeunt stultis harentia: cur non
Ponderibus, modulisq; suis ratio utitur? ac, res
Ut quæque est, ita supplicis delicta coer-
cet?*
- C** *Si quis eum seruum, patinam qui tollere iussus,
Semefos pisceis, tepidumque ligurrierit, ius,
In cruce suffigat: Labeone insaniore, inter
Sanos dicatur. quãto hoc furiosius, atque
Maius peccatum est? paullum deliquit amicus:
Quod nisi concedas, habere insuavis, acerbus,*
- Odisti, & fugis, ut Drusonem debitor dæris:
Qui, nisi cum tristes misero venere kalenda,
Mercedem, aut nummos undeunde extricat: amaras,
Porrecto iugulo, historias, captiuus ut, audit.
Comminxit lectum potus: mensæve cattillum
Euandri manibus tritum deiecit: ob hanc rem,
Aut, positum antè mea quia pullum in parte catini,
Sustulit esuriens: minus hoc iucundus amicus
Sit mihi? quid faciam, si furtum fecerit? aut si
Prodiderit commissa fide? sponsumve negavit?
Queis paria esse ferè placuit peccata, laborant,
Cum ventum ad verum est: sensus, moresq; repugnant,
Atque ipsa utilitas. iusti propè mater, & equi.
Cum prorepserunt primis animalia terris,
Mutum, & turpe pecus, glandem atque cubilia propter,
Vnguibus, & pugnis, dein fustibus, atque ita porro (usus:
Pugnabant armis, quæ post fabricauerat Donec verba, quibus voces, sensusque no-
tarent, bello,
Nominaque inuenere. dehinc absistere bello,
Oppida ceperunt munire, & ponere leges,
Nequis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus taterima belli
Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi:
Quos*

A Quos Venerem incertam rapienteis more
referarum,
Viribus editior cadebat, ut in grege tau-
rus.
Iura inuenta metu iniusti fateare neces-
se est,
Tēpora si, fastosq; velis euoluere mundi.
Nec natura potest iusto secernere ini-
quum,
Diuidit ut bona diuersis, fugienda peten-
dis:
Nec vincet ratio hoc, tantundem ut pec-
cet, idemque,
Qui teneros cauleis alieni frugerit horti:
Et qui nocturnus diuūm sacra legerit. af-
sit

B Regula, peccatis quae pœnas irroget æ-
quas:
Nescitica dignum, horribili scētere fla-
gello.
Nam, ut ferula cædas meritum maiora
subire
Verbera, non vereor: cūm dicas esse pa-
reis res
Furta latrociniiis: & magnis parua mi-
neris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. si diues, qui sapiens
est,
Et sutor bonus, & solus formosus, & est
rex:

C Cur optas, quod habes? non nosti, quid pa-
ter, inquit,
Chrysippus dicat: sapiens crepidas sibi
nunquam,
Nec soleas fecit: sutor tamen est sapiens.
quò?
Ut, quamuis tacet Hermogenes: cantor
tamen, atque
Optimus est modulator: ut Alfenus va-
fer, omni
Abiecto instrumento artis, clausaque ta-
berna,

Sutor erat: sapiens operis sic optimus om-
nis

Est opifex solus: sic rex. vellūt tibi barbā
Lasciui pueri: quos tu nisi fuste coerces,
Urgeris turba circū te stante: miserque
Rumperis: & latras magnorum maxime
regum.

Ne longum faciam: dum tu quadrante
lauatum

Rex ibis: neque te quisquam stipator, in-
eptum

Præter Crispinum, sectabitur: & mihi
dulces

Ignoscēt, si quid peccauiero stultus, amici:
Inq; vicem illorū patiar delicta libenter:
Priuatusq; magis viuiam te rege beatus.

SARDVS HABEBAT ILLE TIG.] Her-
mogenes, de quo superiore saty.

CÆSAR, QVI COGERE P. & C.] Cæsar,
qui cogendi potestatem haberet, si eum oraret
per amicitiam Iulij Cæsaris patris, & suam, ab eo
non impetraret, ut caneret.

PATRIS] auunculi sui natura: patris iure ci-
uili, id est, adoptione.

AB OVO VSQVE AD MALA] prouerbiū
est, quod valet, à prima mensa ad secundam. M.
Tull. lib. 9. epist. ad Varron. *Integram famem ad
ouum affero.* Apponebāt enim etiam veteres oua
in prima mensa: quod vel ex Athenæo lib. 2. co-
gnoscere licet. quamquam idem tradit lib. 14. etiā
in secunda mensa apponi solita, his verbis, *ἐδίδον
δὲ καὶ ὄνει τῆ δειντέρα τραπέζῃ.*

CITARET IO BACCHE] probabile est
carmen quoddā fuisse in laudem Bacchi hoc prin-
cipio, *io Bacche*: aut, in quo hæ voces identidē ite-
rarentur. Quia autem *io Bacche* vocandi casus est,
verbo citandi aptissimo, & conuenientissimo vsus
est: proinde ac si diceret Horatius: Tigellius ille, si
ei collibuisse, carmina in Bacchi laudem caneret,
Bacchumq; identidē appellaret, atq; inuocaret.
io autē vox est, lætitiā animi significantium, vox
triumphantibus gratulantium, vox inclamantium,
& inuocantium. Tibull. *Agna cadet vobis, quā cir-
cum rusticæ pubes Clamet io, messeis, & bona vina da-
te.* Ita & triumphantibus acclamabant *io trium-
phe*, ut suprā annot. ad Od. 9. epod. sed Adr. Tur-
nebus existimabat legendum, *Io Bacche.*

MODÒ SVMMÀ VOCE, MODÒ H. R.]
modò acutissima, modò grauiissima voce. Intel-
lige, hunc Tigellium hoc loco vno tempore & vo-
ce, & fidibus cecinisse: organoque quattuor chor-
darum, quod *πτεράχορδον* appellant Græci, vsū
esse. *resonat* autem excudendum curauit codices
veteres secutus: ex quibus tamen nonnulli ha-
bent *resonet.*

A NIL ÆQVALE HOMINI F.] erat sibi ipse inæqualis, inconstans, varius, multiplex, nullā vitæ æquabilitatem retinens.

SÆPE VELVT Q.] ordo verborū hic est, Qui sæpe currebat, velut fugiens hostem.

PERSÆPE VELVT, SI IVN. S. R.] persæpe ita incedebat, quasi Iunonis sacra ferret. eas autem virgines, quæ Iunonis, aut Cereris sacra ferebant, quæ κερνίφορος dicebantur, vt notauimus ad illum locum, vt *Attica virgo Cum sacris Cereris, &c.* saty. 8. lib. 2. tardissimè incedere solitas esse, declarat locus ille M. Tullij Offi. 1. *cauendum est, ne aut tarditatibus utamur in ingressu mollioribus, vt similes pomparum ferculis esse videamur: aut in festinationibus suscipiamus nimias celeritates.* & illud Ἰπαιὸν βαδίζων id est Iunoniū incedere: & illud Virgil. lib. 1. *Est ego, qua diuinū incedo Regina, &c.*

HABEBAT SÆPE DVCENTOS, &c.] Totum hunc locum profert Seneca epist. 1. libro 2. 2. sub extr. vbi de hominū inconstantia disserit.

SIT MIHI MENSA TRIP.] qualis est pauperum, & tenuium. Ouid. Metam. 8. *mensam succincta, tremensq, Ponit anus: mensa sed erat pes tertius impar: Testa parem fecit.*

B CONCHA SALIS PVRI] concha salis, id est, ex concha salinū. supra Od. 16. lib. 2. *Viuunt paruo bene, cui paternum Splendet in mensa tenui salinum.* per concham salis puri, tenuem victū, paruumque apparatus significat. talis enim est pauperum victus & apparatus, panis & sal pro obsonio. vt sat. 2. lib. 2. *cum sale panis Latrantem stomachum bene leniet.*

PVRI] cur puri? an quoddam res puras & incorruptas cōseruet, & iccirco appellatur à Lycophrone ἀρίστης, & ab Homero θεῖος: an per purum, merum & solum & simplicem, & sine vilo alio obsonio coniunctum significat, vt sal purus, solus, & simplex obsonij loco sit: quod probabilius est.

DEFENDERE] id est, arcere, & propulsare, vt supra Od. 17. lib. 1. *Defendit est atem capellis.*

DECIES CENTENA] decies centena sestertia, id est, decies centum millia nummūm: quæ efficiunt circiter xxv. aureorum Gallicorum, aut Italicorum millia. vsurpabatur à veteribus pro ingēti summa. de sestertio autē plura alibi dicemus.

C HVIC PARCO P. C.] εἰρηνικὸς: vel qui paullo antè tam parcus, & tam paucis contentus erat.

SIC IMPAR SIBI] sic inæquale, atque inconstans.

MANIVS ABS.] si Mæuius recta & emendata est scripturā, credibile est hīc describi ab Horatio Mæuium illum, de quo Virg. in Palamone, *Qui Baniū non odit, amet tua carmina Mæui.* Sed plerique legunt Mænius, existimantes ab Horatio significari luxuriosum illum Manium, & facetissimum scurrā, qui ex amplissimo & lautissimo patrimonio nihil sibi præter vnam columnam excepit, quin omne profunderet, ac dissiparet, vnde gladiatores spectaret. de eo autem plura dicemus ad epist. ad Vallam, ibi, *Manius vt rebus maternis, &c.*

IGNORAS TE?] non nouisti te? sic Terent.

Heaut. *Erras, si id credis: & me ignoras Clinia.* M. Tull. Academic. quæst. lib. 4. *Maiore studio Lucullus philosophia studio deditus fuit, quam, qui illum ignorabant, arbitrabantur.*

IMMO ALIA ET F. M.] lib. quidem omnes vulgati habent *haud fortasse min.* sed aliquod veteres: in his duo Vatic. Iannoct. Faern. Rainutij Car. & Torn. & Nicotian. Cleric. *immò alia, & fortasse minor a.* quos secutus sum.

AN, VT IGNOTVM DARE NOBIS V.] dare verba, est nihil præter verba, dare: multa quidem & larga promittere, sed nihil re præstare: verbis lactare, ac decipere. Terent. Heaut. *Dic me hic oppido esse inuitam, atque seruari: Verum aliquo pacto verba his me daturam esse, & venturam.* Lucilius. *Vni se atque eidem studio omnes dedere, & arti, Verba dare vt caute possint pugnare dolose, Blandita certare, bonum simulare virum se, Infidias facere, vt si hostes sint omnibus omnes.* Plaut. Menæch. *Sic hoc decet, dari facere verba custodi cata.* Idem Milite glor. *Va misero mihi. Verba mihi data esse video.*

STVLTVS ET IMPROBVS H. A.] hoc genus hominum, qui in aliorum ingenijs, ac moribus obseruandis sunt diligentes, & acres: in suis, admodum negligentes, pulchrè notat Theognis his versibus, Νήπιος, ὅς τ' ἐμὸν μὲν ἐχέει νόον ἐν φυλακῆσι, τὸν δ' αὐτὸ ἴδιον ἰδὲν ὄπτις πέφικται. id est, Stultus est, qui mentem quidem meam obseruat: suam autem nō attendit. & Plutarchus lib. *Ἐπὶ εὐθυμίας, τι τὸ ἀλλόπερον ἀνθρώπῳ βλακείαν τε καὶ ὄξυδερκέα, τὸ δ' ἴδιον ἀβελβέπει.* id est, quid alienum malum homo inuidissimè, acutissimè perspicit: tuum transuersis, & conniuentibus oculis intueris? Non abhorret ab his illa Ciceronis lib. 3. Tuscul. 9. *Et qui suos casus aliter ferunt, atque vt alij auctores ipsi fuerunt, non sunt vitiosiores, quam fere plerique, qui auari auaros, gloria cupidos gloriosi reprehendunt. Est enim propriū stultitiæ aliorū vitia cernere, obliuisci suorū.*

CUM TVA PERVIDEAS OC. M. L. I.] huius loci hæc sententia est. Cum tua mala oculis lippientibus, & negligenter vel quasi lippus, cuius oculi inuncti, id est, vncti sunt, cernas, cur in amicorum, &c. P. Victorius lib. Var. lectionum 20. ait hoc loco *peruidere*, idē valere, quod apud Græcos ἀβελβέπει quod est, non admodum contentis oculis intueri, conpiuete, negligenter inspicere. Atqui apud M. Tullium aliam vim habet verbum peruidendi. vt lib. 5. de finibus. *Intrandū est igitur in rerum naturam, & penitus, quid ea postulet, peruidendum.* Et apud Lucret. lib. 1. *Peruideamus vtrum finitum fundius omne Constet, an immensum pateat, vasteq, profundum.* & lib. 2. *Ex quo iactari magis omnia materiai Corpora Peruideas.* Itaque existimarim, quod quidem pace Victorij dixerim, *peruidere* semper significare acerrimè, & acutissimè intueri: sed hoc loco fieri, vt contrarium significare videatur propter has voces adiectas, *oculis lippus inunctis.* sic supra dixit Od. 7. lib. 3. *nam scopulis surdior Icari Voces audit adhuc integer.* inunctis autem participium est à verbo *inungor.* epist. 1. lib. 1. *Non tamen iccirco contemnas lippus inungi.*

TAM CERNIS ACVTVM] ὄξυδερκέα, vt loquitur

A quitur apud Plutarchum poeta quidam.

AQUILA] Traditum est à veteribus, aquilas esse acie oculorum acutissima præditas: eadem pullos suos nuper natos Soli admouere, cogereque, ut solem aduersum intueantur: quod si facere possint, legitimos haberi: sin minus, ut adulterinos reici. Hom. quoque *ἰλιάδ. ρ.* aquilam omnium auium esse oculatissimam satis declarat iis versibus, quibus Menelaum quoquoersus circumspicientem, si forte Antilochum reperiatur, ut eum ad Achillem mittat, Patrocli mortem nuntiatum, cum aquila comparat, his verbis. Πάρπασε παλαιῶν, ὡς αἰετὸς, ὄνρά τε φασὶν Ὀξυτάτων δέρκεσσι ὑπερραγίων πεπειῶν. id est, quoquò versus circumspiciens, tanquam aquila, quam omnium auium acutissimè cernere ferunt.

SERPENS EPIDAVRIVS?] draco, oculatissimū est enim genus draconum, ex quo nomen traxerunt. nam *δέρκεσσι*, cernere est: vnde dracones sunt appellati. serpentem Epidaurium dixit, vel quòd Æsculapius Epidauri colitur, cui sacri sunt dracones: vel quòd in agro Epidaurio, nusquā alibi, genus quoddā draconum nascitur mansuetum, colore ab aliis differens, ut scribit Pausan. in Corinth. vel quòd Romanis graui pestilentia laborantibus, draco Epidauro Romam aduectus, saluti fuit, & hac specie Romæ colebatur, quod postremum probabilius est. posuit tamen serpentem Epidaurium pro quouis alio dracone.

IRACUNDIOR EST PAVLLO, &c.] huius loci hæc sententia est. Est aliquis fortasse aliquanto plus quam par sit iracundus, qui leuissima de causa irascitur, & iccirco minus aptus est congressibus hominum, qui hodie viuunt, dicacium, & urbanorum, quia ferre non potest eorum sales & risus, & dicta, id est, scommata. cum sit autem subrusticis moribus, & inculto corpore, expositus est dicacium hominum naso. Esto igitur aliquis, tali ingenio, tali que corporis cultu: at vir bonus est, at tibi amicus est, at ingenio præstat. est igitur ferendus & amandus.

MINUS APT. AC NAR. HORVM HOM.] minus aptus huiusce ætatis hominum urbanitati atque irrisioni, qui sagacissimè aliorum mores odorantur, vitiaque vel leuissima urbanè insectantur. acuta nares, sunt sagaciores: obtusa & obesa, ad odorandum ineptiores. iracundi autem homines, inepti sunt ad congressus hominum urbanorum, & dicacium, quia siquid in eis reprehendendum est, illis quidem ridendi materiam præbent, ipsi autem ferre non possunt propter innatam iracundiam: quanto autem molestius risus & falsa dicta ferunt, tanto magis iridentur. Alij sic distinguunt, quod & mox iterabimus, *Iracundior est paullo: minus aptus: acutis Naribus hominum rid. p.* &c. ut sit hæc sententia, Iracundior est paullo, minus aptus. id est, ineptus ad hominum congressus, quia sit aliquanto iracundior: rideri possit acutis naribus hor. homi. id est, rideri possit ab istis nasutis, & derisoribus. Simeo Bosius Lemoix autem dicebat mihi, se in suo codice perantiquo scriptum habere, *Iracundior est paullo.* quam scripturam nullo modo probo, vide epist. ad Mæ-

can. 3. libr. 1. ibi, *adhæc ego naribus uti Formido.* Sed quidam sic legendum ac distinguendū existimant, minus aptus, acutis narib. hor. hom. &c. ut sit hæc sententia, Iracundior est paullo, minus aptus, id est, homo ineptus: & post minus aptus, locant interpunctionis notam, aut virgulā, aut comma: deinde ita sequetur, *αὐτὸς δέπτος*, rideri possit, eò quòd, &c. id est, ridiculus sit, eò quòd rusticus est tonsus, quòd ei toga laxa, minusque astricta penderet à pectore, seu ex humeris.

RIDERI POSSIT EÒ QV.] hæc verba declarationem, rationemque continent superiorum, nempe, cur sit minus aptus ac. n. h. h. vel dic ut proximè diximus.

EÒ QVOD RVSTICIVS TONSO TOGA DEFL. ET M. L. IN P. C. H.] id est, quod & imperitius tonsus est, & toga non est aptè composita, & calceos habet nimis laxos, ita ut in eis pes quasi natate videatur, ut loquitur Ouidius: id est, malè hæreat, incertus & instabilis sit. Quidam dicunt hîc Virgilium vellicari, quasi subrusticis moribus hominem.

MALE LAXVS IN P. C. H.] si malè coniungas cum nomine laxus, sic erit interpretandū, nimis, aut valdè laxus, ut infr. ead. Sat. *malè paruus Si cui filius est.* & Od. 17. lib. 1. *ne malè dispari Incontineis iniiciat manus.* & Sat. 4. *Sulcius, & Caprius rauci malè.* & Sat. 5. lib. 2. *malè tussiet.* aliàs cōtrariam habet significationem, ut Od. 9. lib. 1. *aut digito malè pertinaci,* id est, parum pertinaci. & epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *ut malè sanos Ascripsit liber satyris, Faunisque, poetas.* M. Tull. epist. ad Attic. lib. 2. *Sed ego odi illam malè Consularem.* Catull. ad Aur. & Fur. *malè me marem putastis.* Oui. lib. 1. de arte. *Et si quis malè vir quæret habere virum.* T. Liui. lib. 35. *annalium, videretis vix duarum malè plenarum legiuncularum instar in castris regis.* Sed omnino hoc malè, coherere debet, cum verbo hæret, ut sit hic ordo, & structura. *& calceus laxus in pede malè hæret.* Vnum autem hoc est argumentum rusticitatis maiorem pede calceū gerere, ut docet Theophr. libello, què inscripsit *ἠθικοί χαρακτήρες*, sic enim ille, capite *ἄπει ἀγρονομίας*, id est, de rusticitate. *καὶ ἀγρονομὸς τίς τις τις, οἷος μέλλω τῷ ποδὸς ὑποδήματα φορεῖν.* id est, rusticus eo ingenio est, ut pede maiores calceos gerat.

SVB CORPORE] aliquot membranæ manuscriptæ habent, *sub pectore.* quæ scriptura non est fortasse reicienda. pectus enim proculdubio propriè, pars est corporis, sed ex sententia Epicureorum, animi, & ingenij, & consilij sedes. Ex quo pro animo à poetis vsurpatur. hanc scripturam confirmat illud ex Saty. 6. huius lib. *& latum demissa pectore clauum.*

NUMQVA TIBI VIT. INS.] id est, numqua vitia tibi natura ingenuerit, seu ingenerauerit. malè autem Acron, siue potius Pseudacron, qui *inseuerit* positum esse putat pro insita fuerit. & numqua coniungit cum natura.

CONSVE TVDO MALA.] consuetudinem malam, non intelligit victus consuetudinem cum vitiosis, & improbis hominibus: quamuis hæc quoque multum valeat ad animos corrum-
pendos,

Apendos, vt ostendit Theognis his versibus, *Οἱ κακοὶ ἢ πάντως κακοὶ ἐκ γαστρὸς γέγονασιν· Ἀλλ' ἀνδρῶσι κακοῖς σωθῆμενοι φίλιω.* id est, *vitiosi & improbi homines, non prorsus vitiosi ex vtero nascuntur: sed ex eo vitiosi fiunt, quòd cum vitiosis familiaritate coniuncti sint:* sed consuetudinem peccandi: de qua Aristot. lib. 3. de morib. ad Nicom. his verbis, *ἀλλὰ τῷ ποιέτις γινέσθαι αὐτοὶ, αἰποὶ, ζῶντες ἀειμίκας καὶ τῷ ἀδίκους, ἢ ἀκολάτους εἶναι, οἱ μὲν κακὴν γλῶτταν, οἱ δ' ἐν πότις, καὶ τοῖς ποιέτις διαφέροντες, αἱ γὰρ αἰεὶ ἐκασταὶ ἐνέργειαι, ποιέτις ποιεῖσι,* id est, vt quidem nos vertimus (nostris enim vti licet) verum cur tales exstiterint, causam ipsi sustinent, quippe qui negligenter, ac dissolutè viuunt: & cur iniusti, atque intemperantes sint, causa in ipsis consistit, vt pote quorum alteri in maleficiis, alteri in computationibus, & id genus deliciis atatem consumant. Nam quales sunt in quaque re collocatæ functiones, tales eos, qui munere funguntur, efficiunt. Præterea idem lib. 2. princip. docet, virtutes moraleis, quas Græci ἠθικὰς appellant, nomen habere ex ἔθους, id est, ex consuetudine: quod nomē paullum declinat ac deflectit ἀπὸ τῷ ἠθους, id est, à moribus & comparari consuetudine. & M. Tull. lib. 3. accusat. *ὁ consuetudo peccandi: quantam habes incunditatem in improbis, & audacibus, cum pœna absuit, & licentia consecuta est.*

B NAMQUE NEGLECTIS VRENDAM FILIX, &c.] allegoria est, per quam significat, in animis nulla doctrina excultis vitia innasce.

ILLUC PRÆVERTAMVR] ad illud prius veniamus: illud priore loco explicemus de amatoribus, qui amicarum suarum vitiis ita blandiuntur, & ignoscunt, vt etiam interdum iis delectentur, aut certè ea non animaduertant, quàm de amicorum officio dicamus. Plautus hoc verbum in Milite glor. cum accusandi casu coniungit, *Igitur id quod agitur, nunc hoc primum prauortii decet.* In Mercatore cum dandi, *otium non est: mandatis rebus prauortii volo.* sic Cæsar lib. 7. de bello Gallico, *huic rei prauertendum existimauit.* Tit. Liuius libro 35. *παθητικῶς. Aliud in presentia, quod magis instaret, prauertendum sibi esse dixit.*

AMATOREM QUOD AM. TVRP. DEC. decipiuntur amatores, id est, ab amatore non animaduertuntur, neque sentiuntur: sed ignorantur, *λανθάνουσι*, fallunt, latent. vt sup. Od. 13. lib. 2. *Dulci labore decipitur sono.* Plato lib. 5. de rep. ostendens, eum, qui aliquid amet, non solum id amare, quod sit in eo genere perfectum, sed id omne, quod sit eius generis: neque quemquam, disciplinarum cupidum verè dici solere, qui hanc, vel illam disciplinam sequatur: sed eum, qui hoc nomine dignus sit, omneis disciplinas colere, & amplecti oportere: exemplum affert amatorum eorum, qui puerilibus amoribus dediti sunt: aitque illos puerorum omnium, in quib. insit maturitas illa ætatis aspectu quodammodo pungi, & commoueri: eorumque vitia corporis, si qua sint, studiosè extenuare, & eleuare. verba Platonis sunt hæc, ἢ ἔχ' ἔτιω ποιεῖτε ἑαυτοὺς καλῶς, ὁ μὲν ὅπ' σιμὸς, ὅπ' ἡραρὶς κληθεὶς ἐπαμνησθεῖται ὑφ' ὕμων τῷ δὲ τὸ χεῦπον, βασιλικὸν φατέ εἶναι· τ' δὲ δὴν διὰ μέσση τῶτων, ἐμμετρώτατα ἔχειν· μέλανας δὲ, ἀνδρικός ἰδεῖν· λευκὸς δὲ, θεῶν παῖδας εἶναι· μελιχλῶρος δὲ, καὶ τῶ-

C laborum decipitur sono. Plato lib. 5. de rep. ostendens, eum, qui aliquid amet, non solum id amare, quod sit in eo genere perfectum, sed id omne, quod sit eius generis: neque quemquam, disciplinarum cupidum verè dici solere, qui hanc, vel illam disciplinam sequatur: sed eum, qui hoc nomine dignus sit, omneis disciplinas colere, & amplecti oportere: exemplum affert amatorum eorum, qui puerilibus amoribus dediti sunt: aitque illos puerorum omnium, in quib. insit maturitas illa ætatis aspectu quodammodo pungi, & commoueri: eorumque vitia corporis, si qua sint, studiosè extenuare, & eleuare. verba Platonis sunt hæc, ἢ ἔχ' ἔτιω ποιεῖτε ἑαυτοὺς καλῶς, ὁ μὲν ὅπ' σιμὸς, ὅπ' ἡραρὶς κληθεὶς ἐπαμνησθεῖται ὑφ' ὕμων τῷ δὲ τὸ χεῦπον, βασιλικὸν φατέ εἶναι· τ' δὲ δὴν διὰ μέσση τῶτων, ἐμμετρώτατα ἔχειν· μέλανας δὲ, ἀνδρικός ἰδεῖν· λευκὸς δὲ, θεῶν παῖδας εἶναι· μελιχλῶρος δὲ, καὶ τῶ-

νομοιοῖε πρὸς ἄλλο ποιήμα εἶναι, ἢ ἕρας ἔτιω ποιοῦμεν π, καὶ εὐχρῶς φέροντες πλὴν ἀχρότητα, εἰάν ὅπ' ἄρα ἦ, καὶ ἐνὶ λόγῳ πάσας π. παρὰ φάσεις παρὰ φάσις ἴεαθε, καὶ πάσας φωνὰς ἀφίεπε, ὥστε μὴ εἶνα ἀποβάλλειν τῶν ἀνδρῶτων ἐν ἄρα, id est, nōne ita vos geritis aduersus formosos? nōne hic quidē quòd sit simus, venustus appellabitur, atque à vobis laudabitur? illius nasum aquilinū dicitis regiū esse? aliū, qui medius inter hos locatus sit, exquisitissimā mediocritatē obtinere? nigros autē aspectum virilem præ se ferre? candidos, Deorum esse filios? Iam verò eorum, qui μελιχλῶροι appellantur, nōne nomen ipsum ab eo amatore factū est, qui eius, quem amet, pallorem luridū, ac subuiridem extenuet, facile que ferat, si sit ætate matura? Denique (vt vno verbo absoluā) causas omneis excogitatis, vocesque omneis mittitis, vt nequis eorum, quorum atas floreat, de manibus vestris elabatur. Huc pertinent quæ Lucretius scribit lib 4. *Multi modis igitur prauas, turpeisq; videmus Esse in deliciis, summoq; in honore vigere. Atq; alios alij irrident, Veneremq; suadet Vt placent, quoniam scedo afflicti atur amore, Nec sua respiciunt miseri mala maxima sape. Nigra melichroos,* [id est meli coloris] est, immunda, & fetida, ἀκοσμος, [id est immunda seu inornata.] *Casia παλάδιον* [id est parua Pallas] *neruosa & lignea, δορκάς* [id est caprea] *Paruula pumilio, χαρίτων μία* [id est vna Gratiarum] *tota, merum sal: Magna atque immanis, κατὰ πληθῆς,* [id est horrorem seu potius stuporem incutiens.] *plenaq; honoris: Balba, loqui non quit,* τρεαλιζε: id est balbutit.] *muta, pudens est: At flagrans, odiosa, loquacula, λαμπάδιον* [id est parua lampas] *fit: Ἰσχυοειρωμένιον* [id est gracilis amicu] *tum fit, cum viuere non quit* *Præmacie: βαδινὴ verò est iam mortua tusi.* *At gemina, & mammosa, Ceres est ipsa ab Iaccho: Simula σιλῶν,* [id est silena] *ac Satyra est: labiosa φίλημα.* [id est osculum.] His similia sunt illa apud M. Tull. lib. 1. de natura Deor. *Nenuis in articulo pueri delectat Alcaum, at est corporis macula nenuis. Illi tamen hoc lumen videbatur. Q. Catulus huius collega, & familiaris nostri pater, dilexit municipem suum Roscium: in quem etiam illud est eius: Constiteram exorientem auroram forte saluans, Cum subito à lana Roscius exoritur: Pace mihi liceat, caelestes, dicere vestra: Mortalis visus pulchrior esse Deo. Hui: pulchrior Deo? at erat, sicut hodie est, peruersissimis oculis.* sic & Theocr. ἐν ἐργασίῳ. Βομβύκη χαρίσσα, Σύραν καλέουσι τὴ πάντες. Ἰσχυῶν, ἀλιόκαυσον, ἐξ ὅ δὲ μόνος μελιχλῶρον. Bombyce venusta, Syram, te omnes appellant, gracilem, sole perustam: ego autem solus pallidam, & subfluam. Itaque amorem cæcū faciunt idē, quòd amantes eorum, quos amant, deformitatem tum animi, tum corporis non videant: & quòd ea, quæ minimè pulchra sunt, amatissimi pulcherrima videantur: quemadmodum idem Theocr. ait in Βαυκολιάς. ἢ γὰρ ἔρωσι Πολλάκις ὃ πολὺ φάμε τὰ μὴ καλὰ πέφανται.

POLYPVS] Ode 12. epod. *Polypus, an granis hirsutis cubet hircus in alis.*

STRABONEM APP.] oculis peruersis ac distortis. M. Tull. lib. 1. de natura deorum. *redeo ad Deos. Ecquos, si non tam strabones, at patulos esse arbitramur?*

A **PÆTYM**] pæti dicuntur semiclusis oculis, & ut ait Porphir. leuiter declinatis. qualis pingebatur Venus.

ET PVLVVM] quasi paruulum.

MALE PARVVS] valde paruus.

VT ABORTI VVS F. O. SISYPHVS] quis fuerit iste Sisyphus, quæro: credibile est abortiuum dictum esse propter corporis breuitatem, Sisyphum propter calliditatem.

HVNC VARVM DISTORTIS, &c.] hunc, qui distortis est cruribus, varum appellat.

BALVITIT SCAVRVM] balbutiendo scaurum nominat. scauri dicuntur quorū tali exstant, seu prominent.

PARCIVS HIC VIVIT? FR. D.] docet nunc, quo pacto amicorum vitia sint verbis extenuanda, dissimulanda, ac ferenda.

INEPTVS] quid valeat nomen *ineptus* apud Latinos, docet M. Tull. lib. 2. de orat. *Quem nos ineptum vocamus, is mihi videtur ab hoc nomen habere ductum, quod non sit aptus: idq; in sermonis nostri consuetudine perlate patet. Nam, qui aut, tēpus quid postulet, non videt, aut plura loquitur, aut se ostentat, aut eorum, quibuscum est, vel dignitatis, vel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere aut inconcinnus, aut multus est, is ineptus dicitur.*

CONCINNVS] lepidus, politus, eorum, quibuscum viuit, ingenio, & moribus accommodatus, commodus. Lucret. lib. 4. *Et simul ipsa viris Venus ut concinnior esset.*

TRVCVLENTIOR] qualis ille Stratilax Plautinus, à quo dicta comœdia est Truculentus.

SIMPLEX] simplicem appellant Latini apertum, liberum, nihil dissimulantem, omnia & loquentem, & facientem, quæ sentit, & recta iudicat. sic item & Græci. Eurip. *Ἰφίγ. ἐν αὐλ.* sub perf. Achill. *Ἐγὼ δ' ἐν αὐτῶν εὐσεβέστατε Τραφεῖς Χειρῶν, ἐμυδιοντὸς σπῆρας ἀπλῆς ἔχειν.* 1. ego autem in viri maxime pij domo educatus, Chironis, didici mores simplices habere. cui cōtrarius duplex *διπλῆς*. sup. Od. 6. lib. 1. *Nec cursus duplicis per mare Pylisæi.*

CALDIOR] calidior, ardentior, feruidior.

HÆCRES ET IUNGIT, &c.] Plato quodam loco ait hac re amicitiam maximè integram, incolumemque conseruari, si nostra in amicos beneficia, minora esse putemus, quam ij, in quos conferuntur, putant: illorum contrà erga nos merita, maiora nobis, quàm illi existimant, videantur. sic Plato *ταῦτα φυλάττοντες, ἀσάλευτον τὴν φιλικὴν φυλάσσομεν.*

IUNCTOS ET SERV. AM.] id est, Atque amicos partos & conciliatos, continet. frustra autem amici parentur, nisi in amicitia retineantur. Nam quid iuuat præda, si postea quàm capta est, elabatur è manibus? inquit Themistijs iunior. *πὶ τὸν αἰνείη κέρδος τῆς ἀγρᾶς, εἰ κρατῶσαι τις αὐτῆς μὴ κατὰ σοίμεν.*

AT NOS VIRTUTES IP.] tantum abest (inquit) vt amicorum vitia extenuemus, leuioribusque nominibus appellemus, vt contrà, eorū virtutes vitiorum nominibus calumniantes inquinemus.

ATQVE SINCERYM CVP. VAS] qua

sunt suapte natura pura, & sincera, ea per summā iniquitatē, & malitiā turpi, atq; impuro tectorio deformamus. allegoria est, per quā significat, nos, quæ sunt recta, honesta, cum virtute coniuncta, ea per improbiſsimā calumniā praua, turpia, vitiosa nominare. Incrustabantur autē vasa vel lapide, vel tectorio, vel herba intrinsecus. Lucil. *nam vel regionib. illis Incrustati calix rura, canlice bibetur.*

PROBVS QVIS NOB. VIV. &c.] hunc locum sic explicabam, vulgatam lectionem, quam tamen nonnulli codices veteres confirmant, secutus: quæ talis est. *probus quis Nobiscum viuit, multum demissus homo: illi Tardo cognomen pingui damus, si quis probus, & demissus homo nobiscum viuit: illum tardum & pinguem nominamus. hæc enim tardo, pingui, ἀουδέτως posita mihi videbantur esse: atque ita longè maiorem vim habent, quàm si dixisset tardo & pingui, vt infra eadem satyra, habere in suis, acerbus. Iam verò non est dubium, quin vox demissus interdum in laude ponatur. vt apud M. Tull. pro Muræna. Sit apud vos modestia locus: sit demissus hominibus per fugium: sit auxilium pudori. Idem lib. 2. de orat. ad Q. Frat. eaq; omnia, quæ proborū, demissorum, non acrimm, nō pertinacium, non litigiosorum, non acerborum sunt. sed de integro consultis libris manuscriptis, aliter arbitror hunc locū esse explicandum. sic autem in eis scriptum est. *probus quis Nobiscum viuit: multum est demissus homo. illi Tardo cognomen pinguis damus: quæ sic explico. Si quis probus nobiscum viuit: eum dicimus esse hominem demissum, & abiectū. si quis sit tardus: eum pinguem appellamus.**

HIC FUGIT OM. INS.] si quis est cautior, & aduersus omnes insidias, & fallacias hominum septus, ac munitus, cum inter eos homines se versari intelligat, qui bonis inuidere, & innocentis criminari solent: pro prudente, & cordato, fictum, astutumque eum appellamus.

NULLI QVE MALO LATVS OBD. AP.] tralatio est à re militari, aut à gladiatoribus, qui studiosè cauere solent, debent quidem certè, ne latus apertum aduersario ostendant. Tibullus nudum latus appellat. lib. 1. eleg. 4. *Si volet arma, leui tentabis ludere dextra: Sape dabis nudum, vincat vt ille, latus.* Cæsar lib. 1. de bello Gall. idem lib. 7. *Multis vndique vulneribus acceptis, nulla munitione perrupta, cum lux appareret, veriti ne ab latere aperto ex superiorib. castris eruptione circumuenirentur, se ad suos receperunt. Boij, & Tulingi, qui hominum millibus circiter XV. agmen hostium claudabant, & nouissimis presidio erant, ex itinere nostros latere aperto aggressi circumuenere.* contrarium est *latus tectum.* Terent. Heauton. triumpho, *si licet me latere tecto discedere.*

CRIMINA] criminationes, ἐγκλήματα. vt infra epist. ad Loll. 2. lib. 1. *Vt penitus notum si tentent crimina, serues.*

SIMPLICIOR] apertior. vt supra *simplex* fortisque habeatur. opponitur duplici, vafro, & calido. *Simplicior quis at est* autem edendum curauit libros veteres plerosque omnes secutus: pro quo alij habent, *Simplicior si quis, qual. &c.* minus emendatè.

AVT

A AVT TACITVM APPELLET] hunc locū in omnibus codicibus vulgatis corruptum, restitui. nam cū antea legeretur *impellat*, ego *appellet* reponendum curavi, ab vno codice manu exarato admonitus, atque adiutus, in quo scriptū erat, *appellat*. quid sit autem tacitum, aut legentem appellare, sciunt omnes, qui Latine sciunt. Verū tamen minus exercitatos exempla docebūt. Cic. in Bruto, *Videor enim iam te ausurus appellare, quoniam longo intervallo modò primū animaduerti paullo te hilariorē.* idem epist. 2. lib. 1. *videbatur enim reconciliata nobis voluntas senatus esse, quod tūm dicendo, tūm singulis appellandis perspexeram.* Idem in orat. pro P. Quinctio, *Tunc appellat vltro Nauium, vt quoniam, &c.* Idem lib. 25. epistol. *Tu mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti: quo tolerantius feramus igniculum desiderij tui, crebris nos litteris appellato.* Idem 1. lib. accus. *appellat heredem L. Anniū, qui erat institutus secundum filiam. non enim mihi persuadetur, istum ab illo prius appellatum: dicit se posse ei condonare edicto hereditatem.* Idem pro C. C. Verrem. *Videt ad ipsum fornicem Fabianū*
B *in turba Verrem: appellat hominem, & ei voce maxima victoriam gratulatur.* Plautus in trinum. *lubet adire, atq; appellare hunc. verū ausculto perlubēs: sed metuo, si compellabo, ne aliam rem occipiat loqui.* Plus est autem tacitum aut legentem appellare, quā appellare simpliciter. nam tacitum, aut etiam legentem appellare, interpellare est: quæ sententia huic loco conuenit maximè. legentem autem, tacitūmve impellere, quid sibi velit hoc loco, nescio. hoc tantūm dicam, si Horatius, aut quis alius principem impelleret: non simplex, aut quouis sermone molestus, aut communis sensus expers diceretur: sed vel, vt insanus, & mente captus, vinculis constringeretur: vel, vt audax, & scelestus, supplicio afficeretur. nemo enim impellitur sine grauiore ictu, vt vis verbi declarat. tribus, quattuorue exemplis contenti erimus. Cicero pro Plancio. *Etenim, si quando, vt sit, iactor in turba. non illum accuso, qui est in summa sacra via, cum ego ad Fabij fornicem impellor: sed eum, qui in me ipsum incurrit, atq; incidit.* Idem in Cluentiana. *Praecipitantem igitur impellamus, & perditum proster-namus.* Lucret. lib. 2. *Nec simile est, vt cum impulsū procedimus ictu Viribus alterius magnis, magnosq; co-actu.* Tit. Liuius lib. 33. *annalium. & primo adeo acriter inuaserunt, vt antesignanos impulerint.* Horat. Od. 6. lib. 4. *aut impulsū cupressus Euro.* incidi & in alium codicem veterem, vbi ad vocem *impel-lat*, ascriptum erat, id est, alloquatur. cui annotationi si additū esset, *vltrò*, seu *prior*, vis verbi, quod ad hunc locum attinet, expressa esset. nam, qui appellat alterum, eum *prior*, aut *vltrò* affatur. Ineptissimè autem quidā legunt, *impellam*, cum sit referendum, ad id, quod antecedit, *Simplicior quis at est? &c.*

QVOVIS SERMONE MOLESTVS.] licet hæc verba vel cum iis, quæ antecedunt, coniungere, hoc modo, *vt forte legentem, Aut tacitū appellet, quouis sermone molestus?* id est, cū sit, vel qui sit quouis sermone molestus? vel separatim lege-

re, vt intelligamus esse verba eorum, qui hominem simplicibus moribus præditum insectantur, & reprehendunt.

QVAM TEM. IN NOS. M. L. S.] nimia (inquit) hac seueritate, & asperitate in amicos leuiter peccanteis, cōdicionem nostram efficimus duriorē, nobisq; (vt ita dicam) legem grauissimam imponimus. Nam cū ab omni vitij labe nemo sit purus, nec integer, non dubium est, quin eadem lex sit in nos valitura, quam in alios tulerimus.

NAM VIT. NEMO SINE N.] sic Theognis, *Ἐπις ἀμαρτωλοῖσι φίλον ὄπι παντὶ χολῶτο, Οὐ ποτ' ἀν' ἀλλήλοισι ἀρῆμοιοι, ἔδ' ἐ φίλοι ἔϊεν' ἀμαρτωλοῖσι γὰρ ἐν ἀνθρώποισιν ἔπονται Θνητοῖς, κέρνε, θεοὶ δ' ἔκ' ἐθέλωσι φέρειν.* id est, Si quis ob amicorum peccata, & ob quoduis delictum stomachetur, numquam inter nos concordēs, & amici esse possimus. peccata enim, Cyrne, mortaleis omneis comitantur: soli dii ferre non possunt. Idem, *Οὐδένα παμπήδιω ἀγαθόν, καὶ μίσειον ἀνδρα Τῶν νῦν ἀνθρώπων ἠέλιος καθορᾷ.* id est, neminē prorsus bonum, & moderatum virum eorū, qui nunc sunt, hominum sol aspicit. & auctor epigrammatis illius, quod est in oratione Demosth. *ἡ δὲ σεφάνω, in extr. Μὴδὲν ἀμαρτεῖν ὄπι θεῶν, καὶ πάντα καθορᾷ ἐν βιοτῇ: μοῖραν δ' ἔπι φυγεῖν ἔπορευ* quos versus sic verti, *Nil peccare Dei est, neque falli in rebus agendis: Sed fati legem non licet effugere.* Et Themist. iunior oratione 3. *ἐπι δὲ τὸ μὴδὲν ἀμαρτεῖν ἔξω τῆς φύσεως κείται ἢ ἀνθρώπων, &c.* quoniā igitur nihil peccare extra naturæ humanæ sortem positū est, &c.

AMICVS DVLC. VT ÆQV. E. CVM M.] id est, quo tempore amicus virtutes meas cum vitiis comparat, propendat in virtutes nostras numero plureis (si modò plures sint meæ virtutes, quā vitia) earumq; pondere vitia nostra eleuet. potest & particula *cum* pro coniunctione accipi, hoc modo, mea bona cum vitiis compenset: deinde sequetur *ἀσώδ' ἔπος*: pluribus hisce, &c. ego tamen illo modo malo.

HAC LEGE IN TRVT.] id est, hac lege, eadem erga eum adhibebitur æquitas, ac lenitas, trutina nomen est Latinum, à Græco *τηρῆτιν* ductum: quod significat eam libræ partem, per quā horsum & illorsum vergit lingula, seu examen: an sam appellat Latini, nomine translato. Sunt enim hæ libræ, seu bilancis partes: trutina, tracta & paulum deflexa à Græco nomine *τηρῆτιν*: quod nomē à verbo *τρέθειν* dictum est, hoc est fatigari, & laborare: examen, quod est lingula, quæ cum in neutram partem inclinatur, sed medio ansæ puncto respondet, sit *ισορροπία*, id est, æquamentum, seu æquilibriū: iugum, à cuius extremis duobus pendent lances: lances binæ, quæ à Græcis dicuntur *πλάσιγες παρὰ τὸ πλάτος* à latitudine: in quarum altera ponitur pondus siue plumbeum, siue æreum: in altera res, quæ pēditur, seu ponderatur. pendent autem lances è iugo singulæ ternis funibus ab inferiore parte in tribus punctis pari intervallo inter se distantibus, annexæ: à superiore autem, id est, ea, qua iugo funes adherent, funes in vnum colliguntur & coeunt.

QVI, NE TVB. PROP.] id est, qui vult sibi ab

A ab amico sua peccata ignosci grauiora, ignoscat ei leuiora. ἀμνηστία est.

DENIQUE QVATIN. EXC.] Ingreditur disputationem aduersus Stoicos, quorum vnum è multis hoc erat decretum, omnia peccata esse paria. Quandoquidem (inquit Horatius) vitii carere non possumus, neque fieri vlllo pacto potest, vt peccata, siue à natura sint insita, siue mala consuetudine contracta, funditus extirpemus: cur non ea distinguimus, & pro cuiusque grauitate, aut leuitate pœnas irrogamus? Quidam libri veteres habent *excindi*, seu *excindi*: quod non displicet, vt sit à verbo *excindo* scilicet. nam alterum, quod hic editum est, à verbo iuncto *excido*, cuius est simplex *cado*, deductum est.

QVATINVS] quoniã. vt Od. 24. lib. 3. *quatinus, seu nefas, Virtutem incolumem odimus.* & sat. 4. lib. 2. *Quatinus ima petit voluens aliena vitellus.*

CVR NON POND. MOD. ES. R.] cur nõ ratione peccata ponderamus, & metimur, vt pœnæ sint peccatis æquales?

TEPIDVMQVE LIGVR. IVS] id est, paulatim & leuiter delibari, seu exforbuerit. Est enim ligurire, eleganter, & paulatim, & ferè cū fastidio delibare, ac decerpere, ἀπο τῆς λυγρῆς, quod est *suauis*, inquit Donat. in Eunuch. ad illũ locũ, *Quæ dum foris sunt, nihil videtur mundius, Nec magis compositum quicquam, nec magis elegans: Quæ cum amatore suo cūm sunt, ligurriunt, Harum videre ingluuiem, &c.* idem eadem comœd. sup. *Hominẽ hand impurũ, patriã qui abligurrierat*, seu (vt alij legunt) *obligurrierat bona. Abligurrierat* (inquit ille) *id est, suauibus escis consumserat. Nam ἀπο τῆς λυγρῆς est ligurrire: ἔς λυγρῆς Græci suauis appellant.* Nonius Marc. producit testem hunc locũ, & ligurrire interpretatur, degustare. *unde* (inquit) *obligurrire, multa auidè consumere.* vtitur Hor. hoc eodem verbo saty. 4. lib. 2. *seu puer vnctis Tractauit calicem manibus, dum furta ligurrit.* M. Tull. lib. accus. 2. posuit translata. *non reperietis hominem timide, nec leuiter hæc improbissima lucra ligurrientem: denotare omnem pecuniam publicam non dubitauit.* Hoc verbum autem duobus rr. scribendũ esse viri docti censent, & in libris calamo exaratis omnibus præterquam in Tornes. ita scriptum est. fortasse autem accessit r. vt producat. neque verò essem aulus princeps vulgatam scripturam immutare, nisi mihi Faërnus, vir acerrimi iudicij auctor fuisset, vt ita typis excudendum curarem.

LABEONE INSANIOR] M. Antistium Labeonem carpens, Augusto assentatur. Nam hic Labeo vsque adeò fuit liber, & contumax, vt etiã Augusto saepe restiterit, ac responfarit.

QVOD NISI CONC. HAB. INS.] quod nisi ignoscas, meritò possis insuauis haberi, atque acerbis. *insuauis, acerbis* dixit ἀσυνδέρτως, quod genus alibi notabimus.

ODISTI, ET FVGIS, &c.] quamuis leuè admodum sit amici peccatum, odisti eum tamen, & fugis, vt Drufonem feneratorum debitor. Hic Druso, siue, vt habent alij libri, *Ruso*, fenerator erat, & historiarũ scriptor, suorum scrip̄orũ nimius amator, nimiusque admirator. Itaq; cum à de-

bitoribus sortem, aut vfuras ad diem non abstulerat, eos suarũ historiarũ recitatione malè multabat. Erat enim iis grauissimæ pœnæ instar audire Drufonis historias, vt pote indoctè scriptas.

QVI] debitor aris, non nominatus.

TRISTES KALENDÆ] Kalendis pecuniã & collocabant in fœnore, & quaestu, vt supra Od. 3. epod. *Querit Kalendis ponere: & exigebant*, vt hoc loco. tristes autem, nempe debitori. vide quæ ad Od. illam 3. annotauimus.

MERCEDEM] vfuram. vt saty. 2. *Quinas hic capiti mercedes exsecat.*

EXTRICAT] explicat, expedit, & ita dissoluit.

PORRECTO IVG.] significat, ita fuisse iniucundam, ac molestam debitoribus recitationem illam, vt vltro iugulum Drufoni, seu Rufoni, præbere, & iugulari mallent, quàm audire: vel vt viderentur iam iam, quasi iugulandi, iugulum præbere. Druso scilicet recitandis suis historiis debitores suos occidebat. sic lib. de arte poët. *Indoctũ, doctũq; fugat recitator acerbis: Quem verò arripuit, tenet, occiditq; legendo. Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.*

CATILL. EVANDRI M. TR.] paruum catinum, quo vsus sit Euander: ex quo intellige antiquissimũ. Euander Pallantis Arcadiæ regis nepos, patre interfecto in Italiam venit, expulsisque Aboriginibus, ea loca, vbi nunc Roma est, occupauit. vide Virg. lib. 7. Æneid. Alij Euandrum cælatorem, aut figulum, & plastam ætate Horatij fuisse dicunt. à quibus dissentio. *Catinum* (inquit Varro) *dicunt Siculi, vbi assa ponebant.*

COMMISSA FIDE.] id est, fidei. arcana quædam consilia suæ fidei commissa. *fide* enim pro fidei positum: vt apud Virgil. Georg. 1. *Libra die, somniq; pares vbi fecerit horas.* idem lib. 1. *Munera, letitiamq; die.* & supra Od. 7. lib. 3. *Constantis iuuenem fide.*

SPONSVMVE NEGARIT] promissum vel suo nomine, vel alieno, infitatus sit. epist. 1. lib. 2. *Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, &c.*

QVEIS PARIA ESSE F. P.] Nunc aperit Stoicos exagitat.

SENSVS MORESQVE REPVGN.] sic M. Tullius de finib. lib. 4. *In prima igitur constitutione Zeno tuus à natura recessit: cùmque summum bonum posuisset in ingenij præstantia, quam virtutem vocamus, nec quicquam aliud bonum esse dixisset, nisi quod esset honestum: nec virtutem posse constare, si in ceteris rebus esset quicquam, quod aliud alio melius esset, aut peius: his propositis tenuit prorsus consequentia, &c.* sequitur mox. *Omneis, qui non sapientes sunt, equè miseros esse: sapienteis omneis summe beatos esse: rectè facta omnia æqualia: omnia peccata paria: quæ magnifice primò dici videntur, considerata minus probantur: sensus enim cuiusque, & natura verũ, atque ipsa veritas clamat quodammodo non posse se adduci, vt inter eas res, quas Zeno exaquaret, nihil interesset.* Fuit autem Zeno Stoicæ disciplinæ auctor, Polemonis auditor.

ATQVE IPSA UTILITAS, IVSTI] sequitur hoc loco Horat. quorundam philosophorum

Arum opinionem, qui existimabant nullum ius esse, nullum iustum natura: sed hæc omnia ab utilitate esse nata, & profecta, id est, propterea leges esse latas, & iura descripta, quia sine iure, & legibus societas humana incolumis conseruari non posset: qua de re mox plura dicemus.

CUM PROREPSERVNT] cum sensim è terris in lucem exstiterunt, & processerunt.

MUTVM, ET TVRPE PECVS] id est, homines illi recentes, à pecudibus parum admodum differentes, nondum scilicet sermonis vsu, nec civili cultu reperto, nondum denique legibus vllis constitutis. sic Lucretius lib. 5. *Multaq; per calis solis voluentia lustra Volgiuago vitam tractabat more ferarum.* Mutum, id est, αλορον, rationis & orationis expers, non quòd reuera tales essent primi homines, sed quòd victu & cultu parum à mutis animantibus differrent, vt diximus.

GLAND. ATQVE CVB.] id est propter victum, & locum, vbi cubarent glans primorum & ferorum illorum hominum victus fuit: ex quo illud αλις δρυός: fatis quercus. Lucret. lib. 5. *Glandiferas inter curabant corpora quercus Plerunque &c.*

B **VNGVIBVS, ET PVGN.]** sic Lucret. lib. 5. *Arma antiqua manus, ungues, dentesq; fuerunt, Et lapides, & item siluarum fragmina, rami.*

QVAE POST FABR. VS.] Hæc fuit atas ferrea, vt poeta volunt. Aratus. Χαλκείη γενεή πατέρων ὀλοώτεροι ἄνδρες, οἱ πατέροι κακότερον ἐχαικύνοντο μάχαιραι. Εἰσοδὴν: πατέροι δὲ βροτῶν ἐπάσαντ' ἀροτήρων: quos sic Latinos fecit M. Tullius. *Ferrea tum verò proles exorta repente est: Ausaq; funestum prima est fabricarier ensem, Et gustare manu victum, domitumque iuuenctum.*

DONEC VERBA, QVIBVS V. S.] Plato in Cratylo vult, nomina rebus consilio esse imposta: docetque, eum, qui primus nomina fabricatus sit, quem ὀνομαπῆρρον nominat, ὀνομαπῆρρον munere functum esse, nominaque cuique rei accommodata imposuisse: ex dialectici præscripto tamen: quemadmodum faber gubernaculum efficit præcipiente, & præeunte gubernatore. admonendus autem est lector minus exercitatus in libris Platonis, in eo dialogo corruptè legi νομοθέτης, cum legendum sit ὀνομαπῆρρον. simile erratum admissum à librariis primo libro ὄσπερ. ἀναλ. (sic enim vulgò nominant) indicauit mihi Muretus. Nam vbi νομοθετῆσαι legitur, legendum ὀνομαπῆρρον. hoc modo, Εἰ δὲ δεῖ ὀνομαπῆρρον, ἔστω τὸ ἔπι λέγειν, κατὰ ῥοεῖν.

C vbi omnes interpretes vitiosa scriptura decepti, lapsi sunt, præter veterem. Lucret. lib. 5. à Platone dissentiens, ex sententia Epicuri ait, naturam & utilitatem ab hominibus voces ad significandum aptas, sermonemque expressisse: neque vnū aliquem nomina rebus imposuisse: his versibus. *At varios lingua sonitus natura subegit Mutere, & utilitas expressit nomina rerum, Non alia longè ratione, atque ipsa videtur Protrahere ad gestum pueros infantia lingua, Cum facit, vt digito que sint presentia, monstrant. Sentit enim vim quisque suam, quo ad possit abuti, &c.* sequuntur hæc deinceps, *Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse Rebus, & inde homines didicisse vocabula prima, Desipere est.*

nam cur hic posset cuncta notare Vocibus, & varios sonitus emittere lingua: Tempore eodem alij facere id non quisse putentur?

DEHINC ABSISTERE BELLO, OPP.] M. Tull. lib. 1. de inuentione, & lib. 1. de Orat. ad Qu. frat. & in orat. pro Sextio, ait, primos illos homines, cum primò dispersi essent, & vagi, postea vi eloquentia, & prudentia paucorum, vnum in locum esse congregatos, atque à fera, agrestique vita, ad humanum cultum, ciuilemque societatem deductos: & constitutis iam ciuitatibus, vrbibusque conditis, leges ab eis, & iura, iudiciaque fuisse descripta. Horatius hanc vim ascribit poetis, & musicis: qui iidem erant sapientes, & eloquentes, in epist. de arte poet. *Siluestreis homines sacer, interpretq; deorum, Cadibus & victu faedo deterruit Orpheus.* qua de re ad illum epistolæ ad Pisones locum non nihil dicemus. & ad Od. 10. lib. 1. plura diximus. cum his Horatianis congruunt illa Isocratis in Nicocle. *Εὐγενόμενος δὲ ἡμῖν τὸ πῆρρον ἀλλήλους, καὶ δημοῦ πατρὸς ἡμῶν αὐτὸς πατὴρ ὡς ἀνθρώπων, ἔμῳ τὸ πῆρρον αὐτῶν ἐπὶ ἀπληθύνειν, ἀλλὰ καὶ συνελθόντες πόλεις ὠκίσταμεν, καὶ νόμους ἐθέμεθα.* id est, Eò autem quòd innata est in nobis fidei inter nos faciendæ, & voluntatum, cogitationumque nostrarum declarandarum facultas, non solum agresti, & ferino viuendi genere liberati sumus, verum etiam vna congressi, & conciliati & vrbes condidimus, & leges tulimus. quem locum retulit Muret. in lib. var. lect.

OPPIDA] M. Tull. lib. 1. de gloria, oppida ex eo appellata esse existimat, quòd opem darent: alij, quòd eò opes suas homines conferant. Varro lib. 4. de ling. Lat. vel ab ope, quòd muniuntur opis causa, vel quòd opere munibatur mœnia, quòtutius essent.

ET PONERE LEGES] ita nata sunt leges ex utilitate. nam cum antea primi illi homines more ferarum viuerent, & valentissimus, ac robustissimus quisque imbecillioem, & infirmioem opprimeret, atque hoc modo omnium ferè vita esset sollicita, infesta, & iniuriæ exposita, quòd nemo ita viribus suis confideret, vt vel ab insidiis, vel ab aperto finitimorum bello securus esse posset: tandem partim his incommodis confictati, partim sapientium oratione adducti, belli gerendi finem fecerunt, vrbeis condiderunt, leges & tulerunt, & sibi imponi passi sunt. Quæ testimonio Lucretij confirmantur, lib. 5. *Inde magistratum partim docuere creare: Iuræque constituere, vt vellent legibus vii. Nam genus humanum defessum vi colere auum, Ex inimicitiiis languebat. quo magis ipsum Sponte sua cecidit sub leges, arctaq; iura. Acrius ex ira quod enim se quisque parabat Vlisci, quam nunc concessum est legibus equis, Hanc ob rem est homines pertasum vi colere auum, &c.* ponere leges autem Græco & more, & sermone dictum est, πῆρρον νόμους.

NAM FVIT ANTE HEL.] id est, fuerunt enim ante Helenam alia mulieres, è quibus belli causæ nata sunt: fuerunt alij ante Paridem adulteri. *En. libro 13. complureis mulieres enumerat x belli principia, causasque præbuerint:*

A rint: & Herodotus lib. 1. prima inter Græcos & barbaros bella ob fæminas hinc & illinc raptas orta esse ostendit.

TERRIMA BELLI CAUSA:] sic habent plerique omnes libri veteres, & ita legendum, non, ut vulgati, *deterrima*.

QVOS VENEREM INCERTAM, &c.] sic Lucret. lib. 5. *Et Venus in silvis iungebat corpora amantum. Conciliabat enim vel mutua quamque cupido, Vel violenta viri vis, atque impensa libido, Vel pretium glandes, atque arbuta, vel pira lecta.*

VIRIBVS EDITIOR] viribus altior, id est, valentior, robustior.

IURA INVENTA METV INIVSTI] Concludit Horat. iura non natura, sed utilitate valere & constare. quæ sententia fuit etiam veterum quorundam philosophorum, ut ex Platone multis locis cognoscere licet. Atque in lib. quidem de leg. 10. scribit hanc esse sententiam quorundam hominum, qui haberi volunt sapientes, eorum omnium, quæ orta sunt, quæ oriuntur, quæque oriuntur sunt, alia naturâ, alia arte, alia fortunâ constare: verbi gratia, ignem, aquam, terram, animam,

B seu aëra natura, & fortuna vigere, & valere, non arte, cetera, quæ pictura, ars fabricandorum signorum, musica, & artes omnes efficiunt, arte valere: ita Deos non natura, sed arte, id est, quibusdam legibus, & institutis hominum constare. Iam honesta quidem alia lege, alia naturâ valere: iusta autem nulla esse naturâ: sed homines assidue inter se de iusto, & iniusto disside, quotidieque ea immutare. quæ porro iusta esse statuerint, tum esse iusta, lege scilicet, & arte, non natura. Atque hæc loquuntur (inquit Plato) sapientes quidam apud adolescentis homines, dicuntque id esse iustissimum, quod quis vi obtinuerit: vnde in adolescentium animis impietas ingeneratur, proinde ac si non sint ij dij, quos lex animo, & cogitatione informare iubet. Idem in Gorgia eorum opinionem refellit, qui dicebant *τὸ δίκαιον εἶναι τὸν κρείττω τὸ ἢ τῶνος ἀρχειν καὶ πλεονέχειν*. id est, ius esse, ut, qui præstantior est siue viribus, siue virtute, inferiori imperet, & plures obtineat. Cùm enim in eodialogo Socrates multis verbis docuisset præstare iniuriam accipere, quàm inferre: Callicles & Polus contrâ disputant, iniuriam inferre deterius esse, quàm accipere, natura: sed lege constitutum esse contrarium ab hominibus imbecillis, ne præstantioribus parère cogerentur, nè ab illis spoliarentur. Quinetiam eos (quos dixi) imbecillos rerum nomina immutasse, ac peruertisse: nam, quod iustum sit natura, id illos, ut iniustum haberetur, lege lata extorsisse: & contrâ, quod iniustum est natura, ut iustum. exempli causa, si quis præstantior ac potentior, deteriore atque imbecilliore spoliaret, id iniustum esse dixisse, & iniuriam appellasse, cùm sit iustum, & ius appellandum. Atque hæc quidem, & multo plura apud Platonem & ab illis contra iustitiam disputantur, & à Socrate refelluntur. Horatius autem hoc loco eos sequitur potissimum, qui ius ab utilitate natum esse volunt: quæ sententia quamvis videatur probabilis, est tamen & falsa, & perniciofa: sa-

C niusque multo & verius eorum iudicium est, qui stirpem iuris à natura repetunt, quam duces secuti probant, iura aut omnia, aut multo plurima, natura valere: primùm propterea quòd homo solus ex omnibus animantibus rationis sit particeps natura: lex autem, quæ iusta ab iniustis distinguit, nihil aliud sit, quàm recta ratio: deinde quòd homines congregabiles sint natura: nulla autem societas sine iure & legibus diu incolumis manere possit: postremò quòd optimus quisque iustitiam colat, improbilissimus iniustitiam: vir bonus autem sit optimus & verissimus rerum humanarum existimator ac iudex, atque adeò regula, seu mensura: Itaque iustitiam, & iuris æquabilis descriptionem, vtilem illam quidem esse hominum generi, sed non idè ab utilitate esse natam. Hesiodus quidem scribit hoc interesse inter feras, & homines, quòd illæ soleant se mutuo vorare, quia non sit illa inter eas iuris, & iustitiæ communitas: hominibus autem non sit fas hac immanitate uti, propterea quòd Deus immortalis iura, legesque eis dederit, quibus imbuti ac temperati iustitiam inter se colerent. versus Hesiodi sunt hi, *Τὸν δὲ τῶν ἀνθρώπων νόμον δέταξε Κρονίων Ἰχθύσι μὲν, καὶ ἑρπύλαι, καὶ οἰωνοῖς πεπενηνοῖς ἔοθιεν ἀλλήλους, ἐπεὶ δὲ δίκη ὄσιν ἐπ' αὐτοῖς. Ἀνθρώποι δ' ἔδρακε δίκην, ἢ πολλὸν ἀρίστη τίναται.* Idem paullo antè dixerat Iustitiam virginem esse, & Iouis filiâ: quibus duobus perspicue significat, eam & à Deo natam esse, & incorruptam atque iniolatam esse tuendam: quod ita non esset, si ab utilitate ortum haberet. Et M. Tull. lib. 1. de legibus, iuris ortum à natura repetendum esse pluribus verbis ostendit.

D **FASTOSQUE VELIS EVOLV. M.]** & si velis annaleis explicare, seu replicare potius, & ita legere. Fasti, libri sunt, in quibus totius anni, rerumque quæ per totum annum gestæ sunt, sit descriptio.

NEC NATVRA POTEST I. S.] à dissimili probare conatur, nihil esse iustum, aut iniustum natura, sed hæc sola utilitate distingui: id est, utilitatis causa constitutum esse, ut alia sint iusta, alia iniusta: de bonis autem & malis longè aliter esse sentiendum: bona enim à malis, fugienda ab expectandis natura, non utilitate distingui.

NEC VINCET RATIO HOC] Postquam docuit, ius ab iniuria non natura, sed utilitate separari, redit ad institutum, ut refellat *πολυθρόλλητον* illud Stoicorum decretum, peccata esse paria. pendet autem hæc quæstio à superiore illa de iuris origine. Nam si iusta & iniusta natura valerent, fortasse omnia iusta essent æqualia, (quod enim per se, & natura est tale, neque utilitate ponderatur, id non potest altero magis esse tale) idemque de iniustis esset sentiendum: ex quo efficeretur ut peccata essent æqualia, cùm peccata omnia sint iniusta. Nunc autem cum ab utilitate ius & iniuria originem, principiumque duxerint (ut vult Horatius) sequitur ut, quemadmodum alia aliis sunt utiliora, & inutiliora: ita alia aliis sint & iustiora, & iniustiora: ergo ut etiam alia peccata aliis sint graviora, aliaque aliis leviora. sic loquitur autem satyra 3. lib. 2. *Vincit enim stultos ratio insanire nepotes.*

A TANTVND. VT PECC. IDEM QVE] id est, tam grauius peccet. notauimus hoc loquendi genus, *idem peccat*, in epist. de arte poet.

QVI TENEROS CAULEIS ALIENI FR.] non dubium est, quin Draconis leges respexerit, quod vidit Simeo Bosius Lemouix: quæ usque adeo acerbæ & crudeles fuerunt, vt omnibus fere peccatis mors esset in pœnam constituta. Atque ob eam causam Demades orator non atramento, sed sanguine scriptas esse dixit, vt refert Plutarchus in Solone: vbi, quod ad hunc locum planè pertinet, hoc quoque tradit, illius legibus eos, qui olera, aut poma furati sint, æquæ graui pœna affici, atque sacrilegos & paricidas. Verba Plutarchi sunt *ἡ ἀρχὴ τῶν δόξων κλέψαντας, ἢ ὁπώραν ὁμοίως κλέψαντας πῶς ἰεροσολοίς, καὶ αὐθροφόνους.*

NOCTVRNVS LEGERIT] id est, noctu, vt sup. annot. ad Od. 16. epod. *sacra legerit* autem, sacrilegium admiserit: rem sacram furatus sit, seu cõpilarit. Lucill. lib. 28. *Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet.*

ASSIT REGVLA P.] id est, si peccata sunt inæqualia, vt re vera sunt, debent & pœnæ esse inæquales, id est peccatis æquales.

B NE SCVTICA] id est loro. vox Græca est, *σκῦτις* enim corium, & *σκυτός*, cerdonem, seu sutorem significat.

NAM, VT FERVLA CÆDAS, &c.] occurrit iis, quæ poterat Stoicus dicere, hoc modo: non vis Horati, eum, qui scutica, seu loro, id est, minore pœna dignus sit, flagello cædi, id est, grauiore pœna affici. cur non eadem opera vetas, ne, qui grauiorem pœnam meritus sit, ferula cædatur? quia non vereor (inquit Horat.) ne id facias, cum furta latrociniiis paria esse dicas, & mineres te vtraque peccata pari pœna castigaturum, si regiam potestatem adeptus sis. attendat autem lector Latini sermonis studiosus, non esse hoc ordine vocabula collocanda, *non vereor vt ferula cædas*. nam qui ita loquitur, *vereor vt cædas*, vult cædi, & videtur ita dicere: *vereor ne non cædas*. qui hoc modo autem, *vereor ne cædas*, non vult cædi: & contrà: si quis ita loquatur, *non vereor ne cædas*, hoc significat, *ego non dubito quin non sis cæsurus*, vel *confido te non cæsurum*: & si quis ita, *non vereor vt cædas*, hoc innuit, *non vereor ne non cædas: mihi dubium non est, quin sis cæsurus: confido te esse cæsurum*. non sunt igitur hæc verba ita disponenda, *non vereor, vt ferula cædas meritum maiora*, &c. alioqui Horatiū aliud, quàm sentiat, loquentem faceremus. nam hoc sentit Horatius, hocque à nobis vult audiri, atque intelligi, *non vereor ne cædas ferula*, id est, certò scio, te ferula non esse cæsurum eum, qui pœnas sit meritus grauiores. quid igitur dicemus? Horatium minus Latinè esse locutum? minimè verò. confugiendum igitur est ad id, quod toties iam dixi, particulam *vt*, non esse cum verbo *vereor*, cõiungendam, sed totam illam, quæ antecedit, orationem, suo loco, & separatim esse legendam, hoc modo: *Nam vt ferula cædas eum, qui maiores pœnas sit meritus: non vereor*, subaudi, *ne id facias*, id est, scio te istuc non facturum. exempla autem è bonis scriptoribus sumta, quis sit huius verbi

C & similia vsus, nos docebunt. Terent. in And. **D** *haud vereor, si in te solo sit situm: sed, vim vt queas ferre.* ibid. *id paues ne ducas tu illam: tu autem vt ducas, id est, ne non ducas.* M. Tull. ad Attic. libro 7. *tamen vereor vt his ipsis contentus sit, &c.* id est, *ne non contentus sit.* Idem lib. 2. *Videris vereri vt epistolas illas acceperim.* Idem epist. 1. ad Torquat. lib. 6. *cuius tanti mali, quamuis docti viri multa dicant, tamen vereor vt consolatio vlla possit vera reperiri. præter illam, quæ tanta est, quantum in cuiusque animo roboris est, atque nervorum, &c.* vel legendū *ne consolatio nulla.* nam vulgata scriptura mendosa est. Idem ad Terentiam. *Vereor vt Dolabella ipse satis vobis prodesse possit.* Idem orat. contra Rull. ad popul. *hoc quia vos fœdus non infferitis, veretur Hiempsal vt satis firmum sit, & ratum.* Idem lib. 1. de Orat. ad Qu. frat. *sed illa duo, Crasse, vereor vt tibi possim concedere.* idem orat. pro Quinctio, *tamenne vereris, vt possis hæc contra Horientium defendere?* Horat. sat. 1. lib. 2. *o puer, vt sis vitalis, m. 10.* Cæsar lib. 5. de bello Gallic. *Labienus verius, si ex hibernis fugæ similem profectioem fecisset, vt hostiū impetum sustinere posset, præsertim quos recenti victoria efferris sciret, &c.* sic enim habent cod. calamo exarati. Veniamus ad exempla alterius locutionis, *vereor, ne*: cuius quidem sententia priori contraria est. Terent. in Eunuch. *Miseram me, vereor ne illud grauius Phœdria tulerit, &c.* idem in Andr. *hei vereor, ne quid Andria apportet mali.* in Hecyra. *vereor, si clamorem eius hic crebro exaudiat, Ne parturire eam intelligat.* ibid. *simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diuini celare.* idem Phorm. *vereor ne istac fortitudo in neruum erumpat denique.* ibid. *hei vereor lenonem, ne quid suat.* M. Tull. in Lælio, *neque enim verendum est, ne quid excidat, aut ne quid in terrâ defluat.* ibid. *sin autem illa vereor, ne idem interitus sit animorū, & corporū,* &c. qui locus mendosè in vulgatis codicibus legitur, *vt idem interitus.* epist. ad C. Cælium C. F. vltima, lib. 3. *verebat ne id ita caderet, quod etiam nunc vereor, vt antiè quàm tu in prouinciam venisses, ego de prouincia decederem.* & pro M. Marcello, *vereor ne hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio.* vbi mendosè legitur vulgò *vereor vt hoc, quod dicam.* Virg. in Pælarum. *ipse Nearam Dum fouet, ac, ne me sibi præferat illa, veretur, Hic alienus, &c.*

E ET MAGNIS PARVA, &c.] id est, & mineres te similem pœnam ad leuia peccata vindicanda adhibiturum, atque ad grauia. *simili falce recidere* posuit pro eo, quod est, simili pœna coercere. pœnis enim deterrentur ac reuocantur improbi à flagitiis ac maleficiis: atque ita maleficia pœnis reciduntur, falce autem simili magnis dixit more Græcorum, *ὁμοία πῶς μεζάλοις*. simili atque magna peccata reciduntur.

F SI DIVES, QVI SAP.] Stoicos irridet hoc modo, *Quid opus est ista condicione si tibi regnū Perm. homines?* nōne hoc vestrum est, sapientem esse diuitem, sutorem, formosum, atque etiā regem? quid igitur vetat, quominus potestate regia vtaris? & cur id, quod habes, optas, quasi delit? cum hoc loco congruit ille, episto. 1. lib. 1.

A lib. 1. *Ad summam sapiens vno minor est Ioue, diues, Liber, honoratus, pulcher, rex denique regū.* sed illic serio loquitur, hic iocō. M. Tull. lib. 3. de finibus in extremo, sub Catonis persona talem describit sapientem, his verbis, *rectius enim appellabitur rex, quam Tarquinius, qui nec se, nec suos regere potuit: rectius magister populi, quam Sylla, &c. rectius diues, quam Crassus, qui nisi equisset, numquam Euphratem nulla belli causa transire voluisset, &c. recte etiam pulcher, recte solus liber, recte solus inuictus.*

SUTOR TAMEN EST SAPIENS] sapiens est tutor bonus (inquit Stoicus) τῆ δωδμετ, ἢ τῆ σὺρ γαλα, id est, potestate, non vlu, neque functione muneris.

QVOD? id est, quod istuc pertinet? vt superiore satyra, *quod res hac pertinet?* alij interpretantur, quomodo? alij legunt *qui?*

VT, QVAMVIS TACET HERM.] de Hermogene sup. saty. 2. vt cator est Hermogenes (inquit) etiam si taceat. (habitu enim cantor est, dum tacet: *σὺρ γαλα* autem cantor est, dum canit) ita & sapiens, consul, diues, formosus est τῆ δωδμετ, καὶ τῆ ἔξερ, id est, potestate & habitu.

B **VT ALFENVUS]** more satyrico, id est vrbano & faceto, Alfenus quendam Cremonensem irridet, qui cum luttinam primū fecisset, deinde clausa sutrina Romae iuri civili Seruio Sulpicio magistro operam nauasset, iuriconsultus clarissimus euasit, consulatum adeptus est, honorificentissimoque funere elatus est. De eo fit localiquot in pandectis iuris ciuilibus mentio.

EST OPIFEX SOLVS:] sic scriptum, & distinctum est in duob. cod. Vatic. Iann. Faer. Tornef. Rainutij Card. Nicotiano, Ruffard.

VELLUNT TIBI BARB.] significat, ita inepta, & stulta loqui Stoicos, vt etiam a pueris irrideantur: vel ita non esse regem, sapientem Stoicum, vt pueri ei barbam vellant: id est eum contumeliosè illudant: neque ille eos alia ratione, aut alia vi arcere possit, quam fuste, aut baculo: quod minime est regium. non celabo lectorem in aliquot codicib. antiq. scriptum esse *vellent.*

LASCIVI] proterui, adiocandum, ludendumque natura procliuēs ac parati. translata dicit sup. oda 36. lib. 1. Lasciuas ederas. At proprie *ōda 19. cod. lib. lasciuam licentiam.*

C **QVOS TV NISI FVSTE COERC. VRG. T.]** id est, quos nisi fuste abigis, te vt insanū quendam, & mente captum vrgent, & sectantur: id est sectabuntur, atque vrgent. solent autem pueri mente captos. & fatuos circumfistere, ac sectari: quod & M. Tullius ostendit lib. 4. accus. de Theomasto quodam, his verbis, *Retinere incipit tabulam Theomastus quidam ridicule insanus, quem Siraacusani Theoractum vocant: qui illic eiusmodi est, vt eum pueri sectentur: vt omnes, cum loqui cœperit, irrideant: vel sic, quos tu nisi fuste coerces, & repellis, vrgeris, id est continuò vrgeris puerorū turba, te circumfistente, teque irridente, atque illudente, neque quicquam tuam potestatem regiā pertimescente.*

VRGERIS TURBA] cod. 1. Vatic. & Iann. habent, *Vrgueris, vt saepe alibi.*

RVMPERIS] clamore: sic M. Tull. lib. 7. epist. *Dirupere me in iudicio Galli Caninij familiaris tui. vel iracundia, & dolore.*

DVM TV QVADRANTE LAV.] concludit neque sapientem, regem esse dicendū, quamdiu, vt vnus de multis, quadrante lauatur, & ab vno Crispino comite deducitur, cum reges & in domibus suis regis de suo lauent, & quam plurimos habere soleant stipatores: neque vera esse Stoicorum decreta, peccata esse aequalia, sapientem nunquam ignoscere, nunquam misereri, &c. Erat autem quadrans, merces balneatoris. M. Tull. pro Calio, de Clodia. *nisi forte mulier potens quadrataria illa permutatione familiaris facta erat balneatori.*

STIPATOR] comes, satellites, *δορυφόρος.* nam Stoicum alloquitur, qui se regem esse prædicat. M. Tullius de Alexandro Pheræo, off. 2. *præmittabatq; de stipatoribus suis qui perscrutarentur arcularum muliebres &c.*

SI QVID PECCAVERO] aliquot libri manuscr. habent, *si quid peccabo:* vnde amicus quidam meus, vir doctus, legendum existimabat, *si quid peccaro,* propter vocem sequentem initiū capientem à duabus consonantibus. Sed nihil hoc me mouet, qui sciam hoc ab Horatio non admodum studiosè vitari. Sic enim sat. 2. hoc lib. *nisi oleni in fornice stantem.* & sat. 5. *insani ridentes præmia scriba.* vt neque ab Homero, verbi gratia, *ιδιάδ. μ. δ' ἰός π' Ἰνδ' ἠανδρῶς, peccaro* tamē valde probō: & ita post ea in vno cod. antiquissimo scriptum reperi.

SATYRA 4.

EVpolis, atque Cratinus, Aristophanesque, poëtae,

Atque alij, quorum comœdia prisca virorum est:

Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur:

Quod mæchus foret, aut sicarius, aut alioqui

Famosus: multa cum libertate notabant.

Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus:

Mutatis tantum pedibus, numerisque factus:

Emunctæ naris, durus cōponere versus.

Nam fuit hoc vitiosus: in hora saepe ducentos,

Vt magnum, versus dictabat stans pede in vno:

Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles:

- 42
- A** Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem:
Scribendi rectè: nam ut multum, nil moror. ecce
Crispinus minimo me prouocat: accipe, si vis,
Accipiã tabulas. detur nobis locus, hora,
Custodes: videamus vter plus scribere possit.
Dij benè fecerūt, inopis me, quodq; pusilli
Finxerunt animi, rarò & perpauca loquentem.
At tu conclusas hircinis follibus auras
Vsque laboranteis, dum ferrum molliat ignis,
Ut maui, imitare. beatus Fannius, vltro
- B** Delatis capsis, & imagine: cum mea nemo
Scripta legat, vulgò recitare timentis, ob hanc rem,
Quòd sunt, quos genus hoc minimè iuuat utpote plureis
Culpari dignos. quèuis media erue turba:
Aut ob auaritiam, aut misera ambitione laborat.
Hic nuptarū insanit amoribus: hic puerorum:
Hunc capit argenti splendor: stupet Albius ære:
Hic mutat merceis surgēte à sole ad eum, quo
Vespertina tepet regio: quin per mala præceps
- C** Fertur, vti puluis collectus turbine, nequid
Summa deperdat, metuens, aut ampliet ut rem.
Omnes hi metuunt versus: odere poëtas.
Fenum habet in cornu: longè fuge. dummodo risum
Excuiat sibi, non hic cuiquam parcat amico.
Et quodcumque semel chartis illeuerit, omneis
- Gestiet à furno redeuntis scire, lacuque **D**
Et pueros, & anus. agedum pauca accipe contra.
Primum ego me illorum, dederim quibus esse poëtas,
Excerptam numero: neque enim conclude re versusum
Dixeris esse satis; neq; si quis scribat, vti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poëtã.
Ingeniū cui sit, cui mens diuinior, atq; os Magna sonaturum: des nominis huius honorem.
Iccircò quidam, comædia, necne poëma Esset, quæsiuere, quòd acer spiritus, ac vis Nec verbis, nec rebus inest: nisi quòd pe- **E**
de certo
Differt sermoni, sermo merus. at pater ardens
Sæuit, quòd meretrice nepos insanus amica
Filius, uxorem grandi cum dote recuset: Ebrius & magnum quod dedecus, ambulet ante
Noctem cum facibus. numquid Pomponius istis
Audiret leuiora, pater si viueret? ergo Non satis est puris versusum perscribere verbis,
Quem si dissolvas, quiuis stomachetur eodem,
Quo personatus pacto pater. his, ego que **F**
nunc,
Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si Tempora certa, modosq;: & quod prius ordine verbum est,
Posterius facias, præponēs vltima primis: Non, ut si soluas, postquam discordia tætra
Belliferratos posteis, portasq; refregit: Inuenias etiam disiecti membra poëta.
Hactenus hæc: aliàs iustum sit, necne, poëma.

Nunc

- A Nunc illud tantum quæram: meritone tibi sit
 Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
 Ambulat, & Caprius, rauci male, cum-
 que libellis,
 Magnus uterque timor latronibus: at,
 bene si quis,
 Et puris uiuat manibus, contemnat utrumque.
 Ut sis tu similis Cæli, Birriique latronum:
 Non ego sim Capri, neque Sulci: cur metuas me?
 Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos:
 Queis manus insudet vulgi, Hermogenisq; Tigelli?
- B Non recito cuiquam, nisi amicis, idq; coactus.
 Non ubiuis, coramve quibuslibet. in medio qui
 Scripta foro recitent, sunt multi: quique lauantes:
 Suaue locus voci resonat conclusus. inaneis
 Hoc iuuat, haud illud quærenteis, num sine sensu,
 Tempore num faciant alieno. ledere gaudes,
 Inquis: & hoc, studio prauus facis. unde petitum
 Hoc in me iacis? est auctor quis denique eorum,
- C Vixi cum quibus? absentem qui rodit amicum:
 Qui non defendit alio culpante: solutos
 Qui captat risus hominum, famamque dicacis:
 Fingere qui non visa potest: commissa tacere
 Qui nequit: hic niger est: hunc tu Romane caueo.
 Sæpe tribus lectis videas cenare quaternos:
- E quibus vnus auet, quauis aspergere dunctos,
 Præter eum, qui præbet aquam: post, hunc quoque potus,
 Condita cum verax aperit præcordia Liber.
 Hic tibi comis, & urbanus, liberque videtur
 Infesto nigris. ego, si risi quod ineptus
 Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum:
 Liuidus, & mordax videor tibi? mentio siqua
 De Capitolini furtis iniecta Petilli
 Te coram fuerit: defendas, ut tuus est mos:
 Me Capitolinus conuictore usus, amico-
 Que à puero est: causaq; mea permulta rogatus
- E Fecit: & incolumis letor quod uiuit in urbe.
 Sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud
 Fugerit. hic nigrae succus lolliginis: hæc est ærugo mera: quod vitium procul afore chartis,
 (de me
 Atque animo prius, ut, si quid promittere
 Possum aliud, verè promitto. liberius si
 Dixero quid, si forte iocosius: hoc mihi iuris
 Cum venia dabis. in seuit pater optimus hoc mi,
 Ut fugerem, exemplis vitiorum quæque notando.
- F Cum me hortaretur, parcè, frugaliter
 atque
 Viuerem uti contentus eo, quod mi ipse parasset:
 Nonne vides, Albi ut malè uiuat filius?
 utque
 Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
 Perdere quis velit. à turpi meretricis amore
 Cum deterreret: Sectani dissimilis sis.

A Ne sequerer mæchas, concessa cum Vene
re-uti

Possẽm: deprensi non bella est fama Tre-
boni,

Aiebat. sapiens vitatu, quidq; petitu

Sit meli9, causas reddet tibi: mi satis est, si

Traditum ab antiquis morem seruare,
tuamq;ue,

Dum custodis egēs, vitã, famamq; tueri

Incolumẽ possim. simulac durauerit atas

Membra animumq; tuum: nabis sine cor-
tice. sic me

Formabat puerũ dictis: & siue iubebat,

Vt facerem quid: habes auctorem, quo fa-
cias hoc:

Vnum ex iudicibus selectis obiiciebat:

B Siue vetabat: an hoc inhonestum, & inu-
tile factu,

Necne sit, addubites: flagret rumore ma-
lo cum

Hic, atque ille? auidos vicinum funus vt
egros

Exanimat: mortisq; metu sibi parcere
cogit:

Sic teneros animos aliena opprobria sæpe

Absterrẽt vitis. ex hoc ego sanus ab illis,

Perniciem quæcumq; ferunt, mediocri-
bus, & queis

Ignoscas, vitis teneor. fortassis & istinc

Largiter abstulerit longa atas, liber ami-
cus,

C Consilium proprium. neque enim, cum le-
ctulus, aut me

Porticus excepit, desum mihi rectius hoc
est:

Hoc faciens, viuã melius: sic dulcis amicis

Occurrã: hoc quidam non bellẽ. num-
quid ego illi

Imprudẽs olim faciã simile? hæc ego mecũ

Copressis agito labris. ubi quid datur ot I,

Illudo chartis. hoc est mediocribus illis

Ex vitis vnum: cui si concedere nolis,

Multa poëtarũ veniat manus, auxilioq;

Sit mihi. nam multo plures sumus: ac ve-
luti, te,

Judæi, cogemus in hanc concedere turbã.

EUPOLIS. ATQVE CR.] hi fuerunt poë-
ta comici veteris comædiæ. de Eupoli M. Tull.
epist. ad Attic. lib. 6. Εὐπολίην τὴν τῆς ἀρχαίας quis non
dixit ab Alcibiade nauigante in Siciliam deiectum
esse in mare? &c.

CRATINVS] interpres Pindari εἰδ. ε. ὄλυμπ.
profert hunc Cratini versum in Bæotos, Οὐτὶ δ'
εἰσὶν σοφοῖοι πῶν πρὸ φόρον γένος αἰδέων: id est, hi autem
sunt genus suillo bæoticum virorum fimbriato-
rum. & Plutarchus in vita Periclis scribit, Pericle
(fuerunt enim ferè æquales) ab eo dictum esse κε-
φαληγέταν. quod idem valet, atque capite oblon-
go, & amplo, & quasi congregato. de eodem infra
Hor. epist. ad Mæcenat. 3. lib. 1. Prisco si credis Mæ-
cenas docte Cratino, &c.

ATQVE ALII QVORVM COM.] id est, &
alij veteris comædiæ scriptores. erat autem vetus
comædia liberior, ac maledicentior, quàm vt au-
res hominũ ferre possent. sic Saty. 10. hoc lib. Illi, **E**
scripta quibus comædia prisca viris est, Hoc st abant.

SI QVIS ER. DIGN. DESCR. Q. M.]
immo etiam indignos, qui describerentur, & in-
tegras atque innocentes viros notabant: vt Peri-
clem, Socratem, Aristidem, & simileis. qua de re
sic M. Tull. lib. 4. de rep. Quem illa [comædia ve-
tus] non attingit, vel potius quem non vexauit? cui pe-
percit? esto. populares homines, improbos in re pub.
seditiosos, Cleonem, Cleophontem, Hyperbolum lafit,
patiamur. Et si huiusmodi ciuicis a censore melius est,
quàm a poëta, notari. Sed Periclem cum iam sua ciui-
tati maxima auctoritate plurimos annos domi & bel-
li præfuisse, violari versibus, & eos agi in scena, non
plus decuit, quàm si Plautus noster voluisset, aut Na-
uius P. & Cn. Scipioni, aut Cæcilius. M. Catoni ma-
ledicere. Neque verò singulos ciuicis solùm nota-
bant, & vellicabant, verùm etiam populum vni-
uersum nominibus contumeliosis insectabantur,
appellantes δῆμον πτυκίτην, δύσκαλον γερόνπον, & πόροφορον,
id est, populum in Pnyce, qui locus erat contio-
nis legitimæ, assidue hærentem, senecionem diffi-
cilem & morosum, surdastrum.

FAMOSVS] malè audiens. supra Od. 3. lib. 3. **F**
Iam nec Lacæne spledet adulter & Famosus hospes. M.
Tull. lib. 2. de Orat. ad Qu. Fratr. Non pol (inquit)
audeo. Nam me ad famosas vetuit mater accedere.

LUCILIVS] significat, satyram, cuius inuen-
tor fuit Lucilius, veteris comædiæ locum occu-
passe. hunc Lucilium Bassum insectatur vrbane,
id est, suo more Sat. 10. De eodem sic M. Tull. lib.
1. de finib. Nec verò, vt noster Lucillius, recusabo,
quo minus omnes me a legant. Vtinam ille Persius. Sci-
pio verò, & Rutilius multo etiam magis: quorum ille
iudicium reformidans, Tarentinis ait se, & Consenti-
nis, & Siculis scribere. facetè is quidem, sicut alias: sed
nec tam docti tunc erant, ad quorum iudicium ela-
boraret, & sunt illius scripta leniora, vt vrbantitas
summa appareat, doctrina mediocris. Idem epist. ad
Atticum lib. 12. Cato me quidem delectat: sed etiam
Bassum

A *Bassum Lucilium sua.* Idem tamen lib. 2. de oratore sub persona Crassi, Lucilium hominem doctum, & perurbanum appellat.

MVTATIS TANTUM PED.] quia Lucilius hexametris ferè versibus, illi iambicis mores hominum notabant.

EMVNCTÆ NARIS] id est, sagax, acri iudicio, sagaciter odorans hominum mores, & vitia: tralatio est, vel allegoria. Nam vt qui sunt emunctæ naris, nisi quid aliud obstat, sagaciter olfaciunt odores: ita qui nareis habent mucôte obstructas, minus sunt in sentiendis odoribus sagaces. eadem ratione verbum *odorari* pro eo, quod est, acutè, & celeriter percipere atque intelligere, & peruestigando consequi, vsurpatur à M. Tull. Verr. de iure dicundo. *huius vero erat ars, & malitia miranda, quòd acutissimè tota prouincia, quid cuique esset necesse, indagare, & odorari solebat.* & in epistolis ad Atticum multis locis.

DVRVS COMPON. VERS.] durus in componendis versib. vide annot. ad Od. 8. lib. 4. eiusdem generis est id, quod statim sequitur, *piger scribendi ferre laborem.*

B **VT MAGNUM,]** tanquam aliquid magnum.

STANS PEDE IN VNO] id est, breuissimo tempore, & non magna opera infumta, vel sine conatu, & contentione magna virium. Nam qui aliquid magnum faciunt, toto corpore, & omnibus, vt dicitur, vnguiculis, ei rei, quam faciendam susceperunt, asserviunt. Etiam genu terram tangere visus est Antonius cum contentè pro se ipse lege Varia diceret, vt refert se vidisse M. Tullius in libris de oratore ad Q. Fr.

CVM FLVERET LVTVL. ERAT Q. T.] allegoria est, ducta à flumine torrente lutulento. hoc autem sentit: cum versus profunderet inuenustos, incultos, atque illepidos, erat tamen aliquid, quod exciperes, sumeres, & probares. huic loco respondent ea, quæ sunt sat. 10. *At dixi fluere hunc lutulentum: saepe ferentem Plura quidem tollenda relinquendis. tollenda, id est, sumenda. vt epist. de arte poet. hoc tibi dictum Tolle memor. & epist. ad Numicium lib. 1. partem, vel tolleret omnes. & epist. ad Mæcen. 2. at tu quantum vis, tolle benignè. & epist. 18. eiusd. lib. Sic uerat voces, sic verba cadentia tollit, Vt puerum, &c.* Alij tollere accipiunt pro eo, quod est amputare, & refecare: à quibus dissentio. nam locus ille, qui est sat. 10. perspicuè declarat, per tollenda, ea significari, quæ sumenda, & probanda sunt, vt suo loco docebimus. Quintilian. lib. 10. ad hunc locum respiciens scribit illa. *Ego quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulentum, & esse aliquid, quod tollere possis, putat.* Ex quibus Quintil. verbis Turnebus hunc Horatij locum à me dissentiens, sic explicat. *erat quod tollere velles, id est, erat quod auferre, & detrahere velles.* Sed ne tempus in re aperta conteram, planè fallitur. Acron quidem & Porphir. mecū faciunt: &, quod familiam ducit, Horatius ipse sat. 10. vt ostendā suo loco. neque me Quintilianus mouet.

C **NAM VT MVLT. NIL MOR.]** id est, nam si quis multum scribat, nihili æstimo, manum non

verterim. sic epist. ad Vallam, lib. 1. *nam vina nihil D moror illius ora. Virg. Æn. 5. nec dona moror.*

CRISPINVS] de quo supra sat. 1.

MINIMO ME PROVOCAT] minimo, subaudi, digito. prouerbiū est à gestu eorum, qui alterum in certamen prouocant, natum. nam minimum digitorum porrigunt, illum à se contemni significantes, proinde ac si eum possint vel minimo digito percellere, ac peruertere.

ACCIPERE, SI VIS] verba Crispini Horatium prouocantis. accipe tu, inquit, si vis: ego accipiam tabulas. sic autem legendum videtur, *Accipiam tabulas:* non, vt habent libri vulg. *accipe iam tabulas.* quamquā etiā hæc vulgata lectio ferri potest.

DETUR N. L. H.] aliquot libri calamo exarati habent, *dentur nobis, &c.*

CVSTODES] addantur, seu apponantur nobis custodes, qui obseruent, & speculentur diligenter, nequid suffuremur, nève aliena opera utamur. M. Tullius Diuin. in Cæciliū: *Custodem (inquit) Tullio me apponite.*

DIIS BENE FECERVNT] respondet Horat. Diis habeo gratiam: vel benefici, ac benigni erga me fuerunt Diis immortales, quod me parui animi, & paucorum verborum finxerunt. notandum hoc loquendi genus, *Diis bene fecerunt.* quod par est illi vsitati *bene factum.*

PER PAUCA LOQUENTEM] sic sat. 6. huius lib. *Vt ueni coram singultim pauca locutus.* mendosè autem habent omnes libri, *loquentis,* præterquam Faërnensis: in quo scriptum est *loquentes.* Sed s. alia manu, & in litura.

AT TV CONCL. HIRC.] id est, at tu imitare ventū, qui ex follibus fabrorum fertariorū exspiratur tandiu, quoad ferrum ab igne molliatur: quibus verbis significat, versus eius esse vel inaneis, ac leueis: vel inflatos, ac turgidos. *hircinis follibus* autem, id est, ex corio hircino factis.

BEATVS FANNIVS, VLTRO, &c.] O beatum (inquit Horat.) Fannium, cui populus siue senatus ultro, id est, non petenti, captas, in quibus eius libri conderentur, ac seruarentur, imaginemque ad memoriā eius prodendā, detulit, cum mea, &c. hunc Fanniū ineptū vocat sat. 10. his verbis. *aut crucier, quod Vellicet absentem Demetrius? aut quòd ineptus Fannius Hermogenis ledat conuina Tigelli:* sic loquitur M. Tull. in orat. pro Plancio. *Itaq, hac spe decedebam, vt mihi populum Rom. omnia delaturum putarem.* & epist. ad P. Nigidiū Figulum lib. 4. *nec mihi quicquam tali tempore in mentem uenit optare, quod non ultro mihi Casar detulerit.* alij hunc locum sic explicant, beatus Fannius, cuius captæ ultro in bibliothecā Augusti fuerint delatæ cum imagine. quibuscum equidem pugnare nolim, præsertim cum, utramcumque explicationem sequamur, semper intelligere nos oporteat, Fannij poemata in ædem Apollinis, & Musarum, seu in aliam publicam bibliothecam esse recepta: veruntamen priorem explicationem malo. Alij, vt testatur Acron, dicunt, hunc Fannium malum poetam, liberis caruisse: Itaque scripta eius, atque imaginem in publicam bibliothecam à captatoribus fuisse deportata nullo merito scriptoris.

Qvòd

A QVOD SVNT, QVOS GEN. HOC] id est, ob id, quod sunt non pauci, qui non delectantur, immò verò offenduntur satyris: ij scilicet, qui reprehensione digni sunt, quales sunt auari, ambitiosi, libidinosi, adulteri, scelerati, impij, vaforū & signorum plus æquo studiosi, mercatores, & similes.

ERVE] codices 2. Vatic. Iann. Faern. Torn. Rainutij Card. habent *elige*.

HIC NVPT. INS. AM.] alius amore matrum familiâs vsque ad insaniam captus est.

STVPET ALBIVS ÆRE] miro signorum, & vaforum æreorum amore, studioque ducitur, eaque supra modum amat, & admiratur. sic loquitur Virg. Georg. 2. *Hic stupet attonitus rostris*. Horat. sat. 6. *Qui stupet in titulis*.

HIC MVTAT MERCEIS] emit, comparat, permutat. vide suprâ annot. ad Od. 16. lib. 1. de verbo mutandi.

AD EVM, QV O VESP.] ad occidentem. Virgil. lib. 5. *Æneid. vespere ab atro Consurgunt venti*. Horat. Od. 15. lib. 4. *ad ortum Solis ab Hesperio cubili*.

B QVIN PER MALA PRÆC.] vt sup. epist. 1. lib. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare paup. fugiens, per saxa, per ignes, per mala*, id est, per molestias, per discrimina vitæ, per dolores, & labores.

VTI PVLVIS COLLECT. TVRB.] puluerem vento concitatum, & collectum vocant Græci poëta *κοινισαλον*, alij *κοινιορ πόν*. Itaque hoc nomen videtur exprimere voluisse.

NE QVID SVMMA DEPERD. M.] metuens ne quid de aceruo deruat: metuens nequid de bonis quæsitis & congestis deminuat, si quid forte insumat in res ad victum, cultumque necessarias: vel sic, metuens ne quid de summa fures detrahant, neue alio aliquo casu summa minuat, & depercat.

VER SVS] præfertim satyricos, id est, urbanos, & mordaceis.

FÆNV M HABET IN. C.] intellige, hæc dici ab improbis, & vitiosis hominibus: quibus iniuri sunt poëta. conuenit prouerbum in hominibus acris, promptos, viribus corporis, aut ingenij facultate instructos, ac paratos ad iniuriam, si qua inferatur, propulsandam, atque adedò ad laceflendum, si quis occurrat malo dignus. Plutarchus in Crasso huius prouerbij originem indicans, ait à bobus, qui cornu petunt, prouerbum esse natū,

C quorum cornibus Romani solebant fœnum appendere, vt sibi ab eis cauèrent homines in via forte occurrentes. narrat idem Plutarch. Sicinnium quendam de Crasso dicere solitum, fœnum eum habere in cornu. sic ille, *ἰσχυρὸς δὲ χερσὶ καὶ φέβω. φόβω δ' ἐκέλευται. ὁ γούν πλείστα παράγματα πῶς ἔσχευεν πῆς καὶ αὐτὸν ἀρχοῦσι, καὶ δημοαρχοῖς Σικίντιος, αἰεὶς τὸν εἰπόντι, ἢ δὴ μόνον ἔσπαράττει τὸν Κράσσο, ἀλλὰ παρῆσιν αὐτῷ. χερτὸν ἔχει φησὶν ἐπὶ τῷ κέρατος. εἰώθεσαν δὲ Ῥωμαῖοι τὸν κωρίττοντα τῶν βοῶν ὑπὲρ τῷ φυλάττειναι τὸς ἐντυχένοντας, χερτῶ ἀμελιόσειν τὸ κέρας*. id est, Valebat autem Crassus gratia, & terrore: terrore quidem nō minus, quàm gratia. Sicinnius enim, qui suæ ætatis

magistratibus, & tribunis pl. plurimum negō tij D
faceffuit, ei, qui quæsiuerat quamobrem Crallum solum non laceraret, sed eum præteriret, quia (inquit) fœnum habet in cornu. Soliti autem erant Romani bouis, cornu petentis, vt, qui in viis occurrerent, sibi ab illo cauerent, fœnū cornibus alligare. eadem de re lege Plutarch. *Ῥωμαῖοις*.

DVM MODO RISVM EXC. S. & C.] ita est ridiculorum dictorum cupidus, vt, dummodo quippiam falsè dicat, ne amicis quidem parcere velit. Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicom. scribit, scurram, quem *βωμολόχον* Græcè nominat, eo differre ab urbano, quod urbanus ita falsè dicat, vt neminem offendat, aut vt etiam delectet: scurra autem ridiculo moderari non possit: tum nec sibi, nec aliis parcat, dummodo risum moueat. verba Aristot. sunt hæc: *ὁ δὲ βωμολόχος, ἦντων ὅτι τὸ γελοῖον, καὶ ὅτι ἐαυτῷ, ὅτι τῶν ἄλλων ἐπιχόμενος, εἰ γέλωτα ποιήσει*. excutiat autem risum, id est, risum profusum moueat.

ET, QVODCVMQVE SEM. CH. ILL.] id est, quodcumque per iocū, & ludum scripserit.

GESTIET] cupiet. idem epist. ad Pison. *gestit paribus colludere*.

FVRNO] in quo coquitur panis. iccirco magna semper eò turba conuenit & vetularum, & puerorum.

LACVQVE] lacus significat interdum vas amplissimum, vbi calcantur vna. M. Tull. in Bruto, *sic ego istis censuerim, & nouam istam quasi de musto, ac lacu feruidam orationem fugiendam: nec illam præclaram Thucydidis nimis veterem, tanquam Anicianam notam persequendam*. Est etiam lacus (vt docet Varro lib. 4. de lingua Latina) lacuna magna, vbi aqua cōtineri potest, seu locus, quo aqua ex flumine ad aquandum excepta est: quomodo credibilius est hoc loco accipiendum esse, vt intelligamus, pueros, & anus aquandi causa ad lacum iuisse, & è lacu redire. Propert. lib. 2. *Cui fuit indocti fugienda hæc semita vulgi, Ipsa petita lacu nūc mihi dulcis aqua est*. Terent. Adelpb. *Apud ipsum lacum est pistrilla*. Est & alius lacus, vt epist. 1. lib. 1. *lacus, & mare sentit amorem Festinantis heri*.

AGEDVM PAVCA ACC.] respondet Horatius ad ea, quæ cum in omne genus poëtarū, tum in satyrarū scriptores dicta fuerāt. & primū negat, se esse poëtam: quia scripta sua, sermoni quotidiano similia sint, quàm locutioni poëticæ.

PRIMVM EGO ME ILLORVM, & C.] id est, primū me ex numero poëtarum excerpam.

CONCLVDERE VERSVM] certis pedibus, & numeris claudere: vt sat. 10. huius lib. *at si quis pedibus quid claudere senis, Hoc tantum contentus, & C.* Cum his Horatianis congruunt illa Petronij Arbitri, *Multos, inquit Eumolpus, iuuenes carmen decepit. nam vt quisque versum pedibus instruxit, senumq, teneriore verborum ambitu intexuit, putauit se continuo in Heliconem venisse*. Sic forensibus ministeris exerciti, frequenter ad carminis tranquillitatem, tanquam ad portum faciliorem confugerunt, credentes facilius poema exstrui posse, quam controuersiam umbrantibus sententiolis pictam. Ceterum neque generosior spiritus sanitatem amat, neque concipere

A pere aut edere partū mens potest, nisi ingenti flumine litterarū inundante. *refugiendū est ab omni verborū, ut ita dicam, vilitate, & sumenda voces a plebe summate, ut fiat, Odi profanum vulgus & arceo, &c.*

SERMONI PROPRIORA] orationi solutæ similia, quàm verbis. sic epistola ad August. *nec sermones ego malle Repenteis per humum, quàm res componere gestas.* Satyras igitur propter hanc causam sermones appellavit. Sunt autem etiam epistola, sermones: sed illæ ad absenteis, satyræ ad præsentis: & ideo sermones potius, quàm epistolæ dictæ sunt, nomenque generis retinuerunt, quia epistolæ appellantur suo & proprio.

ING. C. S. C. MENS DIVINIOR] M. Tull. item in orat. pro Arch. poëta ait, poëtam natura ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi diuino spiritu afflari. vide ann. ad illum locum, *Ingenium misera, &c.* de arte poët.

MAGNA SONATURVM.] Prisc. lib. 2. producit hunc locum, & ait *soniturum* esse vsitatus quàm sonaturum, à verbo sono.

ICCIRCÒ QUIDAM COM.] sic M. Tull. in orat. perf. *At comicorum senarij propter similitudinem sermonis sic saepe sunt abiecti, ut nonnumquam vix in his numerus, & versus intelligi possit.*

B **NISI QVÒD PEDE CERTO**] comica oratio, merus est sermo, præter quàm quòd certo, ac definito numero, certisque pedibus ab oratione soluta differt. sic M. Tull. in orat. perf. *Itaq, video vsus esse nonnullis, Platonis, & Demosthenis locutionem, etsi absit à versu, tamen, quòd incitatus feratur, & clarissimis verborum luminibus utatur, potius poema putandum, quàm comicorum poëtarum, apud quos, nihil est aliud quotidiani dissimile sermonis, nisi quòd versiculi sunt.*

AT PATER ARDENS] aduersarium facit occurrentem ei rationi, propter quàm putent quidam comædiam merum sermonem esse, nō poëma, nempe quia delit ei spiritus acer, & vis poëtica, hoc modo. atqui saepe (inquit) videmus, in comædia senem induci à poëta, filio libidinosè atque intemperanter viuenti, scortanti, omnia, quæ habeat, profundenti, vxorem benè dotatam recusanti, ante noctem cum facibus ambulanti, grauius irascentem: vt Demeam apud Terent. Teuroidem apud Plautum. non deest igitur comædiæ vis, nec spiritus. sic epist. de arte poët. *Interdum tamen & vocem comædia tollit, Iratusq, Chremes tumido delitigat ore.*

SÆVIT.] excædescit, irascitur, *χαλεπαίνει.* Plaut. Epid. *Sed memento, si quid saniant senes, Suppetias mihi cum sorore ferre.* vide annot. ad Od. 33. libri primi.

NEPOS] luxuriosus, *ἄστυς.* vide annotata ad Od. 1. epos. in extr.

INSANVS] sic edendum curauit ex auctoritate sex codicum manu scr.

NVMQVID POMPON. ISTIS AVD.] dissoluit id, quòd responsum fuerat ab aduersario, hoc modo. patres (inquit) quotidie solent ita filiis suis luccensere, potantibus, & scortantibus: & Pomponius, adolescens libidinosus, & luxuriosus, si eius pater viuere, atque asperè obiurga-

retur. hunc Pomponium quasi aliud agens, velle: in quo genere reprehendendi, & diuinus est Horatius, & ceteros omneis satyrarum scriptores longo interuallo superat,

ERGO NON SATIS EST, &c.] id est, non est igitur satis verum facere verbis puris, & lectis, si ordine verborum commutato, ac numero dissoluto, restet sermo quotidiano sermoni similis: & quali patres domi cum filiis uti solent.

PERSONATVS] pater comicus, & qui in scena, seu in comædia patris personam sustineat.

HIS, EGO QVÆ, &c.] si ea, quæ ego nunc scribo, & quæ Lucilius scripsit olim, dissoluas: modosque, ac numeros tollas: ordinem denique verborum immutes, non ita inuenias parteis orationis poëticæ dissolutæ, ac dissipatæ, ut si Ennij verum sumas, eumque ordine verborum conuerso, dissolutum legas. exempli gratia: si hæc Enniana, *postquam discordia terra Belli ferratos, &c.* dissoluas, ordineque verborum turbato ita legas, *Postquam ferratos belli posteis, & portas terra discordia refregit:* non reperietur hic sermo quotidianus, sed poëticus.

TEMPORA CERTA, MODOSQVE] id est, pedes certos, & modulationem, seu menturam definitam, per tempora breuitatem, & longitudinem vocum, & syllabarū intelligit: verbi gratia, spondeus duo habet tempora, dactylus & anapæstus totidem: iambus, choræus, tribrachus vnū cū dimidio. longa enim syllaba vno tempore continetur: & item duæ breues: vna breuis dimidio. Quare duæ longæ syllabæ duobus temporibus constāt: & item quattuor breues, & longa ac duæ breues. longa autem & breuis, tres breues, breuis & longa, vnum tempus & dimidium continent.

BELLI FERRATOS POSTEIS,] constat verum esse Ennianum. belli posteis autem, id est, belli foreis. sic Virg. lib. 2. *Aeneid. posteisq, sub ipsos Nituntur gradibus.* ibid. *Amplexaq, tenent posteis, atque oscula figunt.* & lib. 7. *Et cardine verso Belli ferratos rupit Saturnia posteis.* ad quem locum Seruius notans, acyrologiam (inquit) fecit commutando Ennij verum. Nam ille ait, *Belli ferratos posteis, portasq, refregit.*

ALIA'S] alias quæremus, &c. Sed dubitandū non est, quin comædia sit poëma: neque Horatius dubitat, ut apparet ex lectione lib. seu epist. de arte poëtica.

SVLICIVS ET CAPRIVS] accusatores acerrimi.

RAVCI MALE] admodum rauci, ex quo significat, eos admodū vocales, & clamorosos fuisse seu plurimū vocē cōtendere solitos esse. obtunditur enim vox, & raucescit nimium clamando.

LIBELLIS] accusatoriis: in quibus habent maleficorum nomina, & crimina per scripta.

MAGNVS VTERQVE TIMOR] id est, vterque valde horribilis latronibus, & sicariis.

PVRIS MANIBVS] puris à cæde, *ἀγναις, καθαραις χειρῖ:* si quis sit *καθαρός τῶ χειρῖ.* vt sup. annot. ad Od. 22. lib. 1. *scelerisq, purus.*

VT SIS TV SIM. COELI, BIRRIQVE LATR. NON E. S. C. &c.] quamuis tu sis latronū similis

A **similis: si sim Caprio, & Sulcio dissimilis, quid est cur metuas me?**

NULLA TABERNA MEOS H.] Et quid est, quod metuas me, si libri mei nulla in taberna, nullaque in columna sint venales, neque legantur à vulgo: ad columnas, seu pilas prostabant libri: vt in epist. de arte poet. *mediocribus esse poetis Non Dij, non homines, non concessere columna.* Nam poetæ sua scripta, quæ edere, & diuulgare volebant, bibliopolis & librariis, quorum tabernæ & officinæ erant ad columnas, dabāt: à quibus emebat deinde vulgus.

QVEIS MANVS IN SV D. VVL.] id est, quos emtos vulgus manibus terat, & Tigellius vnus è vulgò? vrbane, & falsè Hermogenem Tigellium, qui doctus haberi volebat, vnū è multis facit, & in vulgo numerat.

NON REC. CVIQ. NISI] hæc aliquantum separanda sunt à superioribus hoc modo. præterea non recito cuiquam, nisi amicis, idque inuitus. quid est igitur, quod me pertimescas, aut versus meos? in quibusdam libris scriptum reperi, *Nec recitem*, quæ scriptura mihi non displiceret.

B **quin ego verò eam secutus essem, nisi vidissem, hanc vulgatam & ferri posse, & quattuor librorum veterum auctoritate confirmari.**

IN MEDIO QUI SCRIPTA FORO] Multi sunt, (dicat aliquis Horatij consiliū, & consuetudinem improbens,) qui in medio foro recitent sua poemata: nonnulli etiam in balneis.

QUIVE LAVANTEIS] & qui in balneis. sic enim loquuntur Latini scriptores. suprâ sat. 3. *dum tu quadrante lauatum Rex ibis.* Theophrastus libello, qui inscribitur, *ἰθικαὶ χαρακτήρες*, in argumentis ingenij rustici etiam hoc enumerat, cantare in balneis.

SVAVE LOCVS RES.] hæc quoque dicuntur ex sententia, & sub persona gloriosorum, leuiumque poetarum, in balneis sua scripta recitare solitorum.

INANEIS HOC IVVAT] hæc nunc Horatius: leues, (inquit) & inaneis homines libenter, & cupidè in balneis recitant, non quærentes apud se num stultè, num intempestiue illud faciant. *inaneis* dicit, quos Græci *κενοδόξους*, id est, inanis gloriæ cupidos. sic ferè Lucr. lib. 1. *Clarus ob obscuram linguam magis inter inaneis. Quam de graueis inter Graios, qui vera requirunt.*

C **SINE SENSU]** ἀνευδότης, sine iudicio. suprâ saty. 3. *Communi sensu planè caret.*

STVDIO] ἐκ παροξιάς, ἐξ ἐπιπόθης, data opera, de industria. eò autem paruus es, quod prudens, & de industria lædis alterum. vides hîc nomen *prauus* mirè adiuuare vim verbi facis.

IN ME IACIS?] mihi obiicis? tralatio ducta ab iis, qui iaculantur. M. Tull. pro Quinctio. *ita fit, vt ego, qui tela depellere, & vulneribus mederi debeam, tum id facere cogar, cum etiam telum aduersarius nullum iecerit.* Idem translata, pro Q. Rosc. com. *quin tu hoc crimen aut obiice, vbi licet agere, aut iacere noli, vbi non oportet.*

RODIT] obscure lædit, & infectatur, vt infrâ epist. ad Loll. 2. lib. 1. *circum roditur.*

SOLVTVS QUI CAPTAT R.] γλωπτικός, D qui risum effusum mouere studet.

COMMISSA] arcana, occulta consilia suæ fidei commissa: vt epist. 18. lib. 1. *Commissumq; te ges, & vino tortus, & ira.*

HIC NIGER EST: HVNC TV ROM.] id est, hic est improbis moribus, ingenioque infido, puto Horatium respicere ad symbolum illud Pythagoricum, quod monet *μη γινέσθαι τῶν μελανέρων*, id est, ne gustemus de iis, quibus nigra est cauda, quo vetabat Pythagoras (vt interpretatur Plutarchus *περὶ παιδῶν ἀγωγῆς*.) *συνδιατελεῖν μέλασιν ἀνθρώποις διὰ κακοήθειαν*, id est, versari cum hominibus qui nigri essent morum improbitate. Dicit etiam, fortasse potest, Horatium alludere ad prouerbiū illud *μη τῷ μελαμπύρῳ παρὲν χυρῆς*, id est, caue ne in virum, qui nigro sit podice, incidas: quod ab historia Cercopum natum est, qui à matre fuerant premoniti, vt cauerent ne in meampygam incidere. vide Suidam. Ego tamen malo nigrum hoc loco *μελάντρον*, quàm *μελαμπύρον* intelligi, cum *μελαμπύρος* nomen sit honestum, atque in laude positum. Nam Hercules dictus est *μελαμπύρος*, quasi minimè mollis, minimèque impudicus: ἔ *ἀσβεπόμενος, ἢ ἐυρύπρωκτος*. Seruius ad illum locū Virg. Georg. 1. *turbine nigro*, notat, tempestate noxia. Horatius, *hic niger est: hunc tu Romane caueo*, ex quibus verbis intelligere licet, Seruij sententia nigrum hic apud Horatium idem valere, quod *noxium*, perniciosum, pestiferum.

SÆPE TRIBVS LECTIS] in singulis lectis discubitoriis magna ex parte veteres illi, quaterni discumbebant. ita in ternis lectis, discumbebant duodeni. plures autem, quàm quaternos in singulis lectis discumbere, erat incommodum, ac sordidum: ex quo illa M. Tullij in Pisonem, *nihil apud hunc lautum, nihil elegans, nihil exquisitum (laudabo inimicum) ne magnopere quidem quicquam, præter libidines, sumtuorum, iocum nullum, maximi calices, & hi, ne cōtemnere suos videatur, Placentini, & c. Græci stipati, quini in lectulis, sæpe plures, ipse solus, bibitur vsque eò, dum de folio ministratur.*

QVIBVS VNVS] id est, è quibus conuiuus vnus gestit falsè in omneis dicere, præterquàm in conuiuatore. F

QVAVIS] quauis ratione, quouis modo. Catull. *difficile est, verum hoc qualibet efficias.* idem ad Ravidum, *Quid vis? qualibet esse notus optas? vel dic, in quamuis partem.* alij verlu proximo legunt *aqua: & quauis cum aqua coniungi volunt.* quidā codices veteres habent *quamuis*, & iidem *aquam*. quos non sum secutus. admonendum tamen de hac scriptura lectorem putauit.

ASPERGERE] falsis dictis carpere, & velli-care: maledictis infectari. sic M. Tull. pro Plancio, *hunc tu vita splendorem maculis aspergis istis?* Idem epist. ad Cecinam lib. 6. *Ex eodem fonte se hausturum intelligit laudes suas, è quo sit leniter aspersus.* sic loquuntur & Græci. Athen. lib. 12. ex Hegifandro, *Ἀρίσππος ῥαγιόμενος μὲν ἰσθὶ τῶν τῷ Διονυσίου θεραπεύωντων, σκαπόμενος δ' ἐπὶ τῷ ἀνέχεσθαι, ὑπ' Ἀνηφῶντες εἰδ' ἀλευόμενος ἐπύχρον, ἔφη, καταλιπὼν τῷ ἐργασίαν ἀπῆλθον*, Aristippus autem cum aspergeretur à Dionysij

A nyfij familiaribus, & famulis, & cum falsis dictis ab Antiphonte peteretur, quod id pateretur: at si ego (inquit) piscarer, numquid propterea quod alpergerer, relicto negotio discederem?

PRÆTER EUM, QUI PRÆB. AQUAM] præter eum, qui dat cenam, id est, conuiuatore. conuiuator enim balneum calfaciebat, aquamque præbebat, qua lauarent conuiuæ, ut diximus supra ad illum locum Od. 19. lib. 3. *quis aquam temperet ignibus?* neque verò necesse habeo sententiam eorum refellere, qui volunt hoc loco legi, *præbet, aqua*, ut præbet, per se, & separatim legatur, & subaudiatur, cenâ, aut aliquid simile. nam verbum *præbere*, accusandi casum semper desiderat, neque unquam video à scriptoribus omitti, ac subintelligi, ut M. Tull. ad Qu. Frat. lib. 2. A. D. VIII. Idus Apr. *sponsalia Crassipedi præbui. huic conuiuio puer optimus Q. tuus, meusque quod perleuiter commotus fuerat, desuit.* Horat. Saty. 2. lib. 2. *nec sic, ut simplex Nanius, unctam Conuinis præbebit aquam.* sic loquitur & Græci ἰδὲν παρέχειν, Athen. lib. 4. & παρέχειν ἐγγύω, ἄλας, ἔλαιον, ὄξος. quod Latini præbere tectum, salem, oleum, acetum dicunt.

B Horat. saty. 5. huius lib. *Proxima Campano ponti qua villula, tectum præbuit: & parochi, qua debent, ligna, salemque.* ex quo idem Horat. saty. 8. lib. 2. conuiuatore, parochum vocat ἰδὲν τὸ παρέχειν, quod valet, præbere: & *parochi* dicebantur, qui legatis salem, & ligna præbebant. Adr. Turnebus lib. 2. Aduers. cap. 2. vult totum hunc locum esse allegoria tectum, allegoriamque ductam esse à lusu, quo quis alio aquam ex vrceo, aut situla ministrante, alios omnis aqua per lasciuam aspergat, ei vni, qui ministret aquam, parcat. Atque ita videtur velle legi, *aqua* contra omnium librorum auctoritatem: quod tamen non est necesse. nam hac seruata allegoria, quam non improbo, legi potest *aquam*, ut habent omnes libri. tantum in verbo *aspergere*, subintelligendum erit, *aqua*.

POST, HUNC QUOQUE POTVS] postea autem ne conuiuatori quidem parcat: sed hunc quoque aspergit, tum scilicet, cum vino concauit, & cum potus est.

C COND. CVM VERAX AP. PR.] id est, cum Bacchus veritatis amator, & simplex, aperit arcana consilia in præcordiis condita. Catullus *condita pectoris* appellat, carm. de coma Beren. supra Od. 21. lib. 3. amphoram dixit plerumque lene tormentum duro ingenio admouere. nulla sententia verior, nulla certior, quam vino ingenium cuiusque indicari, atque aperiri. sic Od. 11. epod. *Simul calentis inuerecundus Deus Feruidiore mero Arcana promorat loco.* & epist. de arte poet. ad Pison. *Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborent, An sit amicitia dignus.* His consentanea sunt illa Theognidis, *Ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε, καὶ ἄργυρον ἰδρὶες ἄνδρες Γινώσκουσιν. ἀνδρὸς δ' οἶνος ἔδειξε νόον, καὶ μάλα περ πινυτὸν, τὸν ἰσπερ μέτρον ἤρατο πίνων, ὧστε καταρῶναι καὶ ὄπριν ἔόντα σοφόν.* id est, In igni quidem homines scientes aurum & argentum explorant, & spectant: hominis autem mens vino cognoscitur, & declaratur, quantumuis prudentis: si supra modum id biberit: ita ut, qui

antea sapientiæ laude florebat, is dedecore, maculaque afficiatur. Sed non celabo lectorem me in aliquot libris manuscr. scriptum reperisse. *Candida cum verax aperit præc. lib.* quam scripturam videtur, confirmare illud ex Od. 18. lib. 1. *non ego te candida Bassaren, Inuitum quatiã.* Verum tamen ego receptam magis probo.

HIC] quem proximè descripsi, ibi, *E quibus vnus auet, &c.*

COMIS] facetus, commodus, facilis, suavis. sic satyra 10. de Lucilio. *Nil comis tragici mutat Lucilius Acci?* & ibid. sup. *Arguta meretrice potes, Dauog, Chremetem Eludente senem comis garrirre libellos, &c.*

PASTILLOS RVFILLVS] hic versus iam supra positus est sat. 2.

DE CAPITOLINI] Petillius Capitolinus cum furti, aut peculatus accusatus esset, corona è Capitolio sublata, iudicio absolutus est. Anno superiore cum essem Romæ, Clemens Teuennius Gallus, homo Romanatum antiquitatum studiosissimus, ostendit mihi domi suæ nummum argenteum: cuius in antica parte, expressa erat figura templi Capitolini, & circum lignatum nomen *Petillius*: in postica Iouis effigies, & circumscriptum cognomen *Capitolinus*. de eodem sat. 10. *Et cum Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli.*

DEFENDAS VT TVVS EST MOS] alloquitur eum, à quo sua scripta reprehendi, ac metui videt, tanquam nimis mordacia, & aculeata: & cui se inuisum, & formidolosum esse intelligit, veluti nigrum, ac μελάυρον. defendas (inquit) Petillum iudicio absolutum, si fortè de eo mentio incidat, tuo more, id est, non liberaliter, neque candidè: sed malignè, perfidiosè, atque insidiosè: his verbis, quæ deinceps sequuntur, *Me Capitolinus, &c.* in cod. Faër. & Don. & quibusd. aliis, scriptum est *conuictore vsus amico*, sine coniunctione *que*.

HIC NIGRÆ SVCC. LOLLIG.] huiusmodi oratio (inquit Horatius) occultæ malevolentia, obscuriq; atque insidiosi odij plenissima est. quid ita? quia quamuis te Petillij absolutione lætari, eique benè velle similes, eo tamen, quod temerari dicis, quoniam pacto sit absolutus, significas, eum non fuisse innocentem, neq; iure aut gratis esse absolutum. *succum lolliginis* appellat orationem inuidia, ac malevolentia plenam, quæ alterius famæ maculam aspergat. ab atramento lolliginis piscis ducta tralatio est: de quo sic Varro lib. 4. *lolligo* (inquit) *quod subuolat, littera commutata.* Nam primo *voligo*. Describit autem hic hominem improbum, perfidum, atque insidiosum, qui, quæ nihil ad rem pertineant, laudet: ea autem, de quibus quæritur, carpat, & vituperet.

HÆC EST ERUGO] arugo, artis est vitium. M. Tull. Tuscul. 4. *as Cormithiacum tardius in arginem incidit. hac est erugo mera*, id est, hoc est graue virus, & venenum vitæ, & pestis amicitia, ut loquitur Catull. ad Rufum, *Siccine subrepsti mi, atque intestina perurens, Sic misero eripuisti omnia nostra bona? Eripuisti, eheu, nostra crudele venenum Vita, eheu, nostra pestis amicitia.*

Ec QVOD

A **Q**UOD VITIUM, &c.] quam maleuolentiā amicitia simulatione tectam, ita esse a futuram, & ab animo meo (quod prius est) & a scriptis, promitto, ut quiduis aliud, si quid est, quod de me spōdere, ac recipere possim.

AFORE] sic habent plerique codices manuscr. iique longe optimi: neque dubium est, quin ita sit reponendum. nam neque abfui, abfuisi, &c. neque abfore, neque abfuturum dicebant veteres: sed afui, afuisi, &c. & afore, & afuturum. qua de re plura diximus annotationibus in M. Tullium anno superiore multo emendationem, quam antea, à nobis editum: qui tamen multo emendatior exisset, si typographum diligentiore nacti essemus, & si nobis locatores, iique, qui sumtus suppeditarunt, paullo plus spacij ac temporis ad rem tantam accurandam dedissent.

INSEUIT PATER OPTIMVS HOC MI.] hunc locum in omnibus exemplaribus & manu scriptis, & excusis corruptum, detractio- ne vnus littere in verbo *inseuit*, & mutatione e, in i, in prouocabulo *me*, restitui, atque emendauit, cum antea legeretur *insueuit pater optimus hoc me*: nisi quod in vno codice impressio scriptum repe- ri, *inseuit pater optimus hoc me*. quarum scriptu- rarum vtraque vitiosa est. Nam primum *insueuit* verbum est absolutum, seu potius, ut Gramma- tici appellant, neutrum *ἠεντικόν*. Quare longè ab- eit ab eo, ut duos accusandi casus suo iure postu- lare debeat, nempe *me*, & *hoc*. nisi si quis dicat *me* pro *mibi* positum esse, ut loquebantur anti- qui, auctore Festo, quod mihi non sit verisimile. Deinde si quis dicat *hoc*, esse sexti, aut septimi casus, & *insueuit*, dictum esse pro *assuesecit*: ne id quidem bene procedet. nam dicimus Latine *as- ueseci me labori, vigiliis, studio, litterarum, inedia, & similibus*: non autem, *assueseci me labore, &c.* Itaque dicendū fuerat, *insueuit pater optimus huic me*, id est, assuesecit me huic rei. Iam verò quod nonnulli ita dicunt, *insueuit me instituere*, ut hoc fugerem, &c. mera somnia. nam neque placet mihi, verbum *instituere* subintelligi, & foris peti: neque hoc sentit Horatius, quod illi volunt. non enim significat, se à patre esse assuefactū, ut hoc, id est, certum vitium: sed ut omnia vitia fugeret, exemplis ea notando. Itaque, ne sim longior, primum sic contendo hunc locum esse legendū, ut à me emendatus est: deinde sic eum explico. pa- ter optimus hoc mihi inseuit, ut quæque vitio- rum fugerem, inseuit, inquam, ea vitia notan- do exemplis. eodem verbo vltus est suprā saty. 3. *numqua tibi vitiorum insenerit olim Natura, aut etiam consuetudo mala, &c.* insuesco quidem nul- quam memini me legere vsurpatum, nisi signifi- catione absoluta. ut Lucret. lib. 4. *Nam facti ipsa suis interdum femina factis, Morigerisq; modis, & mundo corpori culum, Vi facile insuescit secum vir degere vitam.* Salust. coniur. Catil. *Ibi primum in- sueuit exercitus populi Ro. amare, potare, signa, tabu- las pictas, vasa calata mirari, &c.* Quod quidam exempla contraria ex Columela proferunt, ma- num non verterim. Quemadmodum autem di-

cunt Latini, insitum in animo, seu animo: sic ex- ferere ex animo: cuius exemplum est apud M. Tullium libro 3. de natu. deorum sub princip. quem locum indicare institui eò maxime, quia corruptus est in omnibus libris, neq; à nobis fuit emendatus. sic igitur vulgò legitur, *Eis id est pri- mum, quod inter omnes, nisi admodum impios, con- uenit: mihi quide ex animo exuri non potest, esse deos, legendum, exferi*

CVM ME HORTARETUR, PARCE, &c.] ordo est: Cum me pater hortaretur, ut parcerem, & frugaliter viuerem, & ut eo contentus viuerem, quod mihi ipse quæsisset, ac parasset: dicebat, Nonne vides, &c.

NONNE VIDES, &c.] hæc sunt exempla. at- tende autem mirum poëtæ artificium, qui dum simulat se hoc agere, ut exponat, quemadmodum à patre fuerit institutus, quasi aliud agens, multo- rum vitia vrbanius notat. quod reprehenden- di genus & satyricum est, & ab Horatio diuinitus vsurpatum, ac seruatum: à Iuuenali & Persio aut ignoratum, aut neglectum.

MAGNUM DOCUMENTVM] Barrus libi- dinosè, & luxuriosè viuendo ad egestatem red- actus, magno documento est omnibus, ne rem à maioribus relictam dissipent, ac profundant. Putant plerique, hunc esse Barrum, de quo saty. 6. huius lib. *Vi si qui egrotet quo morbo Barrus, &c.* & Od. 12. epod. *Quid tibi vis mulier nigris dignif- sima Barris?*

SECTANI DISSIMILIS SIS] hoc ex- emplo deterrebat Horatius pater Horatium fi- lium, ne meretricum amore caperetur, atque ir- retiretur.

SAPIENS VITATV, &c.] à philosopho (di- cebat Horatio filio Horatius pater) discas quid sit expetendū, quid fugiendum: & quamobrem hoc sit fugiendum, illud expetendum: mihi satis est traditam à veteribus consuetudinem retinere, vitamque, ac famam tuam, tantisper dum puer es, & impubes, ab omni dedecore, ac turpitudine integram tueri. sic Satyra 6. *quid multa? pudicum, Qui primus virtutis honos, seruaui ab omni Non so- lum facto, verum opprobrio quoque turpi.*

DVM CVSTODIS EGES,] dum puer & adolescentulus es: dum egres custode, seu pedagogo. Plaut. Mercat. *Seruum vna mittit, qui olim à puero paruulo Mihi pedagogus fuerat, quasi uti mi- hi foret Custos.* Horat. epist. ad Pison. *Imberbis in- uenit tandem custode remoto, &c.* ibidem, *An cus- tos, famulusq; dei Silenus alumni.* Idem Sat. 6. hu- ius lib. 1. *Ipse mihi custos incorruptissimus, omnes Circum doctores aderat.*

INCOLUMEM POSSIM] aliquot libri vete- res habent, *possum*.

DURAUERIT ÆTAS] corroborauerit, cō- firmauerit. durare enim est durum efficere, ut Od. 34. lib. 3. *nec Borea finitimum latus, Durataq; solo niues Mercatore abigunt.* sat. 4. lib. 2. *Rectius Ab banā fumo duraueris vna.* Od. 16. epod. *Ere, de- hinc ferro durauit secula.* Virg. Georg. 3. *Atq; hinc atq; illinc humeros ad vulnera durat.* interdum si- gnificationem habet absolutam, idemque valet, quod

A quod apud Græcos διαμένειν, καρτερεῖν, id est, permanere, obfirmato animo esse, ut Virg. *Æn.* 1. *Durate, & vosmet rebus servate secundis.* Horatius transfert ad res inanimas, & tribuit ei casum accusandi: ut *Od.* 14. lib. 1. *ac sine funibus Vix durare carina Possint imperiosius Equor?* M. Tull. in Catone vsurpat pro verbo permanendi: *Iam sensus moriendi, si aliquis esse potest, is ad exiguum tempus durat, præsertim in sene.* Horat. *epist.* 1. lib. 1. *Idem eadem possunt horam durare probantes?* Idem *sat.* 6. huius lib. *Pransus non auidè, quantum interpellat mani Ventre diem durare, &c.* id est, καρτερεῖν, & ἀνέχεσθαι. vel διαπελεῖν. Lucret. lib. 4. *acremq; dolorem Præbent, ut nequeant contra durare feroces.* Idem lib. 3. *nec autem Cassum anima corpus durare, & sensibus vti Sola potest.* Terent. *Adelph.* *Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.*

NABIS SINE CORTICE] per te sapere poteris, alienis præceptis non egebis. ductum ab iis, qui primum nare discunt. tum enim sibi diffidentes, subere, aut cortice nituntur. Plautus *Aulul.* *Quasi pueris, qui nare discunt, scirpea inducitur ratis, Qui laborent minus, facilius ut nent, & movent manus.*

FORMABAT] instituebat, docebat, ut *epist.* ad August. lib. 2. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* vide annot. ad *Od.* 10. lib. 1.

HABES AVCTOREM] dicebat pater, obiciens mihi vnum ex iudicibus selectis: habes iudicem illum, virum integerrimum, & castissimum, quo auctore, hoc, quod tibi præcipio, facias.

VNUM EX IUDIC. SELECT. OBIIC.] pater obiciebat, id est, opponebat, seu ante oculos ponebat vnum ex iudicibus selectis, & ita dicebat, *habes auctorem, &c.* habes illum, cuius auctoritatem secutus, ita viuas. selecti iudices dicebantur ij, qui à prætore urbano vel ex senatorio, vel ex equestri ordine, vel ex tribunis ætariis, (non enim semper idem ordo præfuit rebus iudicandis) seligebantur, atque in albo proponebantur. M. Tull. in orat. pro Cluent. *Deinde prætores urbani, qui iurati debent optimum quemque in selectos iudices referre, nunquam sibi ad eam rem, censoriam ignominiam, impedimento esse oportere duxerunt.* libri aliquot antiqui & manuscr. habent *vnum ex iudicibus electis.* quod eò lectori indicaui, ut videat, s. vocis *selectis*, esse omissum à librario propter vocem antecedentem in similem litteram, desinentem.

AN HOC IN HONESTVM] aiebat pater, plerique libri manuscripti habent *inutile factum.* quos tamen non sum secutus, quoniam tolerabilis est vulgata lectio *factu.* Tale autem ferè est illud Plutarchi *πάλαι παιδῶν ἀρχῆς, δεῖ τῶν τε τῶν ἐμφορῶν πατέρας παρὰ τὸν μάλιστα τὸν καρὸν φυλάττειν, ἐζητηρεῖναι, σφρονίζεῖν τὸς μερακίστους, διδάσκοντας, ἀπειλοῦντας, δεομένους, συμβουλεύοντας, ὑποχινόμενος, &c. δεῖ δὲ ματαδεικνύντας τὸν διὰ μὲν φιληθονίαν συμφορὰς ἀπειποῦντων, διὰ δὲ καρτερίαν ἐπαμίον καὶ δόξαν ἀγαθῶν ἀειποισαμένων.* id est, Oportet igitur patres prudenteis hoc maxime tempore custodire, vigilare, castigare adolescenteis, docendo, interminando, obsecrando, consilio dando, promittendo, exemplis pro-

ponendis eorum, qui propter libidines voluptatum in calamitates inciderunt, propter continentiam & tolerantiam laborum laudem & bonam existimationem consecuti sunt.

FLAGRET RUMORE MALO C.] id est, cum malè audiat: cum de eo malè existiment homines. ita dixit Horatius *flagrare rumore malo,* ut M. Tull. *flagrare infamia, flagrare invidia.*

AVIDOS VIC. F. VT ÆG.] quo modo mors vicinorum terret ægros edaceis, & intemperanteis, eosque cogit ab iis abstinere, quæ morbum alunt, & fouent: valetudini operam dare: medico denique obtemperare: sic adolescentium animos infamia eorum, qui profuse, turpiter, & flagitiose viuunt, ad pudorem, & honestatem, & parsimoniam à libidine, & luxuria reuocat. *saty.* proxima, *conuiuas avidos* appellat: & 6. ait se non auidè pransum domi otari. & *Od.* 28. lib. 1. *nautas avidos.* Non celabo lectorem, me in aliquot libris manu scr. præter eos, qui enumerantur in libro Io. Morelli, scriptum reperisse, *vides vicinum f. &c.*

EXANIMAT] conturbat, exterret. ita enim loquuntur Latini: *metu exanimatus sum.* Idem supra *Oda* 12. lib. 3. *Miserarum est neque amori dare ludum, Neque d. m. v. l. aut ex-Animari metuentis patruæ verbera lingua.* & *Od.* 17. lib. 2. *Cur me querelis exanimas tuis?*

EX HOC] ex his præceptis paternis.

SANVS] integer, & purus ab iis vitiis, quæ sunt fœda, & insanabilia. sequitur infra verbum *teneor*, ad quod vox *sanus* pertinet: nec est quicquam subintelligendum.

ET, QVEIS IGNOSCAS] id est, & vitiis venia dignis, seu ignoscendis.

FORTASSIS ET ISTINC, &c.] attende, tria hîc ab Horatio poni, quæ cuiusque nostrum vitia minuere possint, præsertim mediocria & sanabilia: longam ætatem, ut *epist.* 2. lib. 2. *Lenior, & melior sis accedente senecta?* amicum liberum, consilium proprium. Iam quantum profit homini liber amicus, ex hoc intelligere licet, quod sæpe maiorem utilitatem capimus ab inimicis acerrimis, quàm à blandis amicis: quia hi peccata nostra oratione sua eleuant, aut etiam probant, no-

bisque magno nostro malo blandiuntur, & assentantur, malos & stultos medicos imitantes, qui vulnera, aut vlcera scalpello tangere non audent, veriti ne quid offendant: illi autem vitia nostra vel occultissima infestantur, & exagitant, quod Cato dicere solebat, ut tradit M. Tull. in *Lalio*, his verbis, *Scitum est enim illud Catonis, multo melius de quibusdam acerbos inimicos mereri, quam eos amicos, qui dulces videantur. illos verum sæpe dicere, hos nunquam.* quibuscum concinunt illa Plutarchi in libro *πῶς ἀν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὀφελοῖτο.* ὁθεν ὀρθῶς ὁ Ἀνπαδέτης εἶπεν, ὅτι τῶν μέλλουσι σάζεσθαι, ἢ φίλων δεῖ γνησίων, ἢ διαπύρων ἐχθρῶν. οἱ μὲν γὰρ νεδεπωῦτες τὸς ἀμαρτάνοντας· οἱ δὲ λοιδοροῦντες, ἀποστρέψουσιν. ἐπεὶ δὲ ἡ φιλία παναῖ ἰσχύφωρος γέγονεν ἐν τῷ παρρησιάζεσθαι, καὶ τὸ καλακῆρον αὐτῆς λόγος ἐστὶ, τὸ δὲ νεδεπωῦ ἀνάμδον, ἀκουστον ἐστὶ πᾶς τῶν ἐχθρῶν τὴν ἀλήθειαν. id est. *Vnde præclare dixit Antisthenes, iis, qui salui futuri sint, opus esse aut germanis, atque*

Et ij ingenuis

A ingenuis amicis: aut acribus & feruidus inimicis. illi enim monendo: hi conuiciando & maledicendo à peccatis deterrent, & auocant. Sed quando hoc tempore amicitia, ubi liberè est cum amico loquendum, titubanter, & singultim loquitur: & eius quidem monitio elinguis & muta est: assentatio autem loquax, audienda est ab inimicis veritas. Et Socrates. *ἠὲρ Νικόκλ.* in ceteris, quibus priuati homines possunt fieri meliores, *παρρησίαν* numerat, καὶ τὸ φανερώς ἐξείναι πῶς τὸ φίλοις ὀπιπλήξαι, καὶ πῶς ἐχθροῖς ὀπιπλήξαι αἰλλήλων ἀμαρτίας: id est, atque apertè licere & amicis eos obiurgare, & inimicis incurrere in mutua peccata. Consilium autem proprium est id, quod quisque suo iudicio, & suapte sponte cepit. Non est autem cuiuslibet bonum consilium capere, sed hominis bene à natura informati, id est, τὸ εὐφύως. qui per se & quid rectum sit, videt: & quod tale esse iudicauit, id omni studio persequitur, atque expetit. ille autem ipse est, de quo Hesiodus, *Ὅστις μὲν πάντας, ὅς αὐτὸς πάντα νοήσει φρασσομένως, τὰ κ' ἐπιτα καὶ οὐκ ἔπος ἦσιν ἀμύνω.* id est, *Optimus ille quidem est, qui per se mente, animoq̄, Omnia perlustrat, qua sint meliora futura Postea ad extrema usque nouissima tempora vita.*

B NEQVE ENIM, CVM LECTVL.] hæc sunt referenda ad id proximum, quod antecedit, *consilium proprium.* sic Pythagoras iubebat suos discipulos, quicquid aut egissent, aut dixissent interdiu, commemorare vesperi, hoc modo, *Ποῦ παρέβην, τίδ' ἐρέξα, ἢ μοι δέον ἔκ ἐπλέαθην, Ἀρξάμενος ἀπὸ πορείου, ἐπέβην, καὶ μετέπειτα.* Δεῖλά μὲν ἐκπορήξας ὀπιπλήσσο' ἕως δὲ πέρας, id est, quò iui? quid egi? quid, quod non oporteret, à me factum est? orsus à principio, reliqua persequere, & postea si res vitiosas egisti, te ipse obiurga: sin cum virtute coniunctas, oblectare.

AUT ME PORTICVS EXCEP.] aut cum in porticum veni, ambulandi gratia. infra epist. 1. libro 1. *Non, ut porticibus, sic iudiciis suar iisdem.*

EXCEPIT] sat. 7. lib. 2. [sub clara nuda lucerna Quacumque excepit turgentis verbera cauda. Oda 15. lib. 2. nulla decempedis Metata priuatis opacam Porticus excipiebat Arcton.

DESVM MIHI] sume negationem, quæ est supra non longe, neque, hoc modo: neque enim desum mihi, id est, non negligo quod officij mei est, cum in lectulo iaceo, aut cum in porticu ambulo: sed hæc, quæ sequuntur, tacitus mecum loquor. deesse sibi, est non uti bonis ac facultatibus sibi vel à natura datis, vel à fortuna oblati: ut si quis optimè à natura informatus, acerrimo ingenio præditus, rebus necessariis instructus, atque adeo abundans, ac circumfluens, voluptatibus & inertia se dedat, nihil dignum tot, & tantis opportunitatibus ex se promat: si quis alicuius liberalissimi, atque opulentissimi principis amicitiam nactus, sua negligentia, & culpa rem suam minus benè gerat. M. Tull. ad Trebat. epist. lib. 7. *Imperatorem liberalissimum habes, et atem opportunissimam commendationem certè singularem, ut tibi unum timendum sit, ne ipse tibi desuisse videare.* Idem Off. 3. *Quare quantum conuicti animo potes, quantum la-*

bore contendere, tantum fac ut efficias, ne ve committas, ut, cum omnia tibi suppeditata sint à nobis, tute tibi desuisse videare. Horat. sat. 1. lib. 2. *haud mihi deero: Cum res ipsa feret. & sat. 9. huius lib. haud mihi deero: Muneribus seruos corrumpam.*

NVM QVID EGO ILLI, &c.] Dij prohibeant, ut quicquam tale admittam. non committam, ut mihi tale facinus, aut erratum excidat imprudenti. non dissimile est illud, quod narrat Plutarchus de Platone in eo, quem paulò antè commemorauit libro, *πῶς αὐτὸς ἔπαρ' ἐχθρῶν, ὁ μὲν οὖν Πλάτων ὁσάκις ἀρχιμόνοισιν ἀνθρώποις καθ' ἑαυτοῦ γενέσθαι, ὡς αὐτὸν ἀπιῶν εἰδῆ-εὶ λέγειν, μή ποί αὐτὸν ἐγὼ ποιῆσαι,* id est, *Quoties Plato hominibus indecorum quippiam aut loquentibus, aut agentibus præstò fuisse, solebat discedens sic apud se dicere, numquid ego talis sum?*

IMPRVDENS] insciens, λαὸν δόξαν ἐμαυτῶν.

COMPRESSIS LABRIS] tacitus, συμμύων, mussans.

VBI QVID DATVR OTI, ILL. CH.] ubi suppetit aliquid otij, ego has meas cogitationes mando litteris, & scribo satyras ludibundus.

CONCedere] ignoscere, vel locum dare.

MVLTA POËTARVM VENIAT M.] vrbane & facetè poëtarum multitudinem notat.

AUXILIO QVE SIT MIHI] quidam libri veteres habent, auxiliòque Sit mihi: quæ lectio mihi quidem non displicet: quin sic edendum curauit. verum tamen nihil refert: & recepta, auxiliòque Sit mihi, ferri etiam potest.

NAM MVLTU PLVRES SVMVS,] tale est illud Platonis lib. α. πολιτ. in princip. ὁρᾶς οὐδ' ἡμᾶς, ἔφη, ὅσοι ἐσμέν, πῶς ἔδρ' ἔ, ἢ πῶν τῶν πῶν, ἔφη, κρείττους γένεσθαι, ἢ μένεν αὐτῶ. id est, *Viden igitur (inquit) quam multi simus? Quidni? aut igitur nobis estote potentiores, aut state istic illico.*

AC, VELVTI, TE, IVDÆI, &c.] ridiculè cum Iudæis poëtas confert, significans, tantam esse poëtarum turbam, ac multitudinem, tantamque in scribendo pertinaciam, ut, quemadmodum Iudæi plerisque ad suam superstitionem, suasque caeremonias pertrahere, ac percellere solent: ita poëtae hominibus sua studia improbantibus, facile sint vim allaturi, eosque ad sententiam suam perducturi.

CONCedere] ire, venire, transire. M. Tull. de diuinat. lib. 2. Cali enim distributio, quam antè dixi, & certarum rerum notatio docet, unde fulmen venerit, quò concesserit. Idem Catil. 1. si te parentes timerent, atque odissent tui, neque eos ulla ratione placare posses: ut opinor, ab eorum oculis aliquo concederes. Terent. Heautont. Esto: at certis concedas aliquò ab eorum ore aliquantisper.

TVRBAM] nos poëtae, inquit, tanquam Iudæi, cogemus te in hanc poëtarum multitudinem transire, & nostras parteis sequi. Nos poëtae, qui, ut Iudæi, numero vincimus, & pæne dicam, iustum exercitum conficere possumus: nec minus in scribendi studio, quam Iudæi in sua religione, pertinaces & obfirmati sumus, te in nostram sententiam, & quasi in nostra castra traducemus.

A

SATYRA 5.

Egressum magna, me accepit Aricia,
Roma

Hospitio modico: rhetor comes Heliodo-
rus,

Græcorum longè doctissimus: inde Forū
Appi

Differtum nautis, cauponibus atque ma-
lignis.

Hoc iter ignaui diuissimus, altius ac nos,
Præcinctis unum. minus est grauis Ap-
pia tardis.

Hic ego, propter aquam, quòd erat deter-
rima, ventri

B Indico bellū, cenanteis haud animo æquo
Expectās comites: iā nox inducere terris
Umbras, & calo diffundere signa para-
bat:

Tum pueri nautis, pueris conuicia nautæ
Ingerere. huc appelle. trecentos inseris
ohæ,

Iam satis est, dum æs exigitur: dum mula
ligatur,

Tota abit hora. mali culices, ranæque pa-
lustres

Auertūt somnos. absentem cantat amicā
Multa prolutus vappa nautæ, atque via-
tor

Certatim. tandem fessus dormire viator
Incipit: ac missæ pastum retinacula mula

C Nautæ piger saxo religat: stertitque supi-
nus.

Iamque dies aderat, cū nil procedere lin-
trem

Sentimus: donec cerebrosus profilit vnus:
Ac mula, nautæque caput, lumbosque sa-
ligno

Fuste dolat. quarta vix demum exponi-
mur hora.

Ora, manusque tua lauimus Feronia lym-
pha.

Millia tū præsi tria repimus. atq; subimus

Impositū saxi latè candentibus Anxur. D

Huc venturus erat Macenas optimus,
atque

Cocceius, missi magnis de rebus vterque
Legati, auersos soliti componere amicos.

Hic oculis ego nigra meis colyria lippus
Illinere. intereà Macenas aduenit, atque

Cocceius, Capitoque simul Fonteius, ad
unguem

Factus homo, Anton I, non ut magis al-
ter, amicus.

Fundos Aufidio Lusco prætorè libenter
Linquimus, insani ridetes præmia scribæ,

Prætextam, & latum clauum, prunæq;
batillum.

In Mamurrarum lasi deinde vrbe ma-
nemus, E

Murena præbente domū, Capitone cu-
linam.

Postera lux oritur multo gratissima. nāq;
Plotius, & Varius Sinuessæ, Virgiliusq;

Occurrunt: animæ, quales, neque candi-
diores

Terra tulit: neque queis me sit deuinctior
alter.

O, qui complexus, & gaudia quanta fue-
runt!

Ni lego contulerim iucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quæ villula,

rectum

Præbuit: & parochi, quæ debent, ligna,
salemque.

Hinc muli Capuæ clitellas tēpore ponūt. F

Lusum it Macenas: dormitum ego, Vir-
giliusq;:

Nanque pila lippis inimicum, & ludere
crudis.

Hinc nos Cocceij recipit plenissima villa:
Quæ super est Claud I cauponas. nunc mi-
hi paucis

Sarmenti scurræ pugnā, Messiq; Cicerri
Musa velim memores: & quo patre na-
tus vterque

- 54
- A Cōtulerit liteis. Mesi clarū genus Osci: Villarecepisset lacrymoso non sine fumo, D
 Sarmenti domina exstat. ab his maiori- Vdos cum foliis ramos vrente camino.
 bus orti Hic ego mendacem stultissimus vsque
 Ad pugnam venere. prior Sarmentus: puellam
 equite Ad mediam noctem exspecto. somnus
 Esse feri similem dico. videmus: & ipse tamen aufert
 Mesiū, accipio: caput & mouet. o, tua Intentum Veneri. tum immundo somnia
 cornu visu
 Ni foret exsecto frons, inquit: quid face- Nocturnam vestem maculant, ventrem-
 res, cum que supinum.
 Sic mutilo minitaris? at illi fœda cicatrix Quattuor hinc rapimur, viginti & mil-
 Setosam leui frontem turpauerat oris. liarhedis,
 Campanum in morbum, in faciem per- Mansuri oppidulo, quod versu dicere nō
 multa iocatus, est:
 Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat: Signis per facile est. venit vtilissima rerū
 Nil illi larua, aut tragicis opus esse co- Hic aqua: sed panis longè pulcherrimus,
 thurnis. E
 B Multa Cicerrus ad hæc: donasset iamne Callidus ut soleat humeris portare via-
 catenam (esset, tor:
 Ex voto Laribus, quarebat. scriba quòd Nam Canus I lapidosus: aqua non ditior
 Deterius nihilo dominae ius esse. rogabat vrna
 Denique, cur umquam fugisset: cui satis Qui locus à forti Diomede est conditus
 vna olim.
 Farris libra foret, gracili sic, tamque pu- Flentibus hinc Varius discedit maestus
 sillo. amicis.
 Prorsus iucundè cenā produximus illam. Inde Rubos fessi peruenimus: utpote lon-
 Tendimus hinc rectā Beneuentum: ubi gum
 sedulus hospes Carpetes iter, & factū corruptius imbri.
 Pane arsit, macros dum turdos versat in Postera tempestas melior: via peior ad-
 igne: usque
 Nam vaga per veterem dilapso flamma Bari mœnia piscosi. dehinc Gnatia lym-
 culinam phis
 C Vulcano, summum properabat lambere F
 tectum. Iratis exstructa dedit risusq; iocosq;:
 Conuiuas auidos cenam, seruosq; timen- Dum flamma sine, tura liquefcere limine
 teis sacro,
 Tum rapere, atq; omneis restinguere vel- Persuadere cupit. credat Iudæus Apella:
 le videres. Non ego. namque deos didici securum a-
 Incipit ex illo monteis Appullia notos gere æuum.
 Ostentare mihi quos torret Atabulus: & Nec, si quid miri faciat natura, deos id
 quos Tristeis ex alto cali demittere tecto.
 Numquã erepsimus, nisi nos vicina Tri- Brundisium longa finis chartæq; viaque.
 uici

EGRESSVM MAGNA] in hac satyra Horatius urbanè, & facete hominum leuitatem notat,

A ne sibi quidem parcens: describitque suum iter ab vrbe, ad oppidum Brundisium, Lucilij exemplo, qui item suum ab vrbe Capuam, & ad fretum Siciliense descripserat. *accepit* autem, habent plures libri manu scripti: quam scripturam vulgatæ antepono. sic enim loquimur, *accipere hospitio*. Plautus Amphitr. *ita peregrè veniens hospitio publicitus accipiar*. M. Tull. ad Att. lib. 2. *te in Arpinati videbimus, & hospitio agresti accipiemus*. & ita Virgil. lib. 3. *Aeneid. Illos porticibus rex accipiebat in amplis*. Verum tamen *excepit* non damno.

ARICIA] Strabo lib. 5. *μὲν δὲ τὸ Ἀλβανὸν Ἀρικία ἔστι πόλις ἐπὶ τῆ ὁδῷ τῆ Ἀππίας· ἐπὶ δὲ τῆ εἰς ἱερὸν Ἰσθμίου πέ. id est, Post Albanum autem, est vrbs Aricia in via Appia. Distat autem ab vrbe Roma stadia centum sexaginta.*

GRÆCORVM LONGE DOCTISS.] aliquot libri manu scr. habent *Græcorum lingue doctissimus*. ego tamen vulgatam & receptam lectionem tueor, præsertim ab aliis libris manuscr. confirmatam. Quòd si omnes libri eos, qui *lingue* malunt legi, adiuuarent, quod non fit, tamen hæc lectio vix ferri posset. Nam cum hic Heliodorus, natione Græcus esset, nonne laus esset ridicula, si Horatius eum laudaret, quòd Græcæ linguæ scientiam maximam haberet? nempe vt si quis Gallū, quòd Gallicæ. Præterea solet Horatius coniungere vocem doctus cum accusandi casu. vt, *Dulceis docta modos, &c. & Docte sermones utriusque lingue.*

FORVM APPI.] à foro Appij vsque ad Feroniam per Pontinas paludes tunc nauigare licebat.

DIFFERTVM NAVTIS] hac, & illac refertum, propterea quòd eà nauigari solebat. vsus est hac voce sine nomine casus ablat. epist. ad Numic. lib. 1. *qui manè plagas, venabula, seruos Differtum transire forum, populumq; inbebat*. Catullus iunxit cum gignendi casu, epigr. in Asinium, *est enim lepōrum Differtus puer ac facietiarū*. Sic enim legendum cenfeo: vbi vulgò legitur *Differtus puer, &c.*

MALIGNIS] *malignis*, epithetum est nominis, *cauponibus*, quantum vis licet reclamitet Acron. Dicuntur autem caupones maligni, quia magna ex parte res eas, quas vendunt, maligna mensura metiri consueuerunt. est enim malignū idem ferè, quòd angustum, parcum, exiguum, vt dicemus ad epist. ad August. ibi, *laudare malignè*. perfidos appellat Sat. 1. *Perfidus hic caupo.*

DIVISIMVS] cum esset vnus diei iter, biduum in eo conficiendo consumsimus. ex vnus diei itinere, duorum dierum iter fecimus.

ALTIUS, AC NOS, PRÆCINCTIS VNVM] quod vno die confici potest ab iis, qui sunt nobis expeditiores, & (vt Græco verbo dicam) *εὐκόροτεροι*. Seruius ad illum Virgilij locum *Aeneid. 8. extr. & discinctos Mulciber Afros*, hunc Horatij locum profert, atque præcinctos opponi discinctis, his verbis, *vel habitum eorum ostendit, qui vsque ad talos stuebat, &c. vel discinctos dixit inhabitabileis militie. omnes enim, qui militant, cincti sunt: vel inefficacis: vt contra præcinctos, strenuos dicimus.*

Horat. altius ac nos Præcinctis vnvm. Vnde & Græcè *εὐκόρος* appellatur, non qui bonam zonam habet, sed qui est strenuus.

MINVS EST GRAVIS APPIA] via Appia minus est laboriosa iis, qui tardè ambulant, propter crebra diuersoria.

VENTRI INDICO BELLVM] non ceno. allegoria. non valde dissimilis est illa, in sat. 8. lib. 2. *Da si graue non est, Quæ prima iratum ventrem placauerit esca.*

HAUD ANIMO ÆQVO] iniquo animo, ægrè, grauatè.

IAM NOX INDVCERE TERRIS, &c.] periphrasis noctis appropinquantis & aduentantis.

PVERI] serui conuicia nautis ingerebant, puerorum autem appellatione etiam serui intelliguntur, vt docent iuriconsulti.

HVC APPELLE] nauem subintell. verba autem sunt puerorum à dominis præmissorum, nautas iubentium ad certam ripæ partem, nauim appellere.

TRECENTOS INSERIS] dicuntur hæc quoque à pueris, vel dominis ipsis iam ingressis, nauem, plureis quàm par sit, vectores in nauim impo-
E nenti, vt maiorem quæstū faciat. Alij putant esse nauem verba stomachatis, quòd plureis in nauim imponantur, quàm pactus sit: à quibus dissentio. Hoc enim quotidie videmus, nautas & porticores quàm plurimos possunt, in nauis recipere, vt plus lucri faciant, reclamantibus vectoribus, qui, quo plures sunt, hoc & angustius in nauis sedent, & periculosius nauigat. Præterea hic non est ab vno, aut paucis conducta nauis, (quod si factum esset communi omnium nomine pretiū solueretur) sed naua singulos in nauem suam recipit, & à singulis pretium exigit. sunt autem legenda sine interrogatione. *inseriris ἐμβόλας εἰς τὴν ναῦν.*

ÆS] pretium, quod datur nauæ à vectoribus, naulum.

DVM MVLA LIGATVR] quæ nauim, cui alligata est, trahat aduersa aqua.

CYLICES] *κύνες*: vnde conopenm Od. 9. epod. genus est insecti valde intestum & inimicum dormire volentibus. Nam cum sua promiscide ora pertundat, & lancinet, languinemque tamquàm siphone quodā eliciat, atque exluggat, tum ita horribili clangore aureis verberat, vt somnos ex oculis excutiat. canam culicem dixit Plautus in Casina, de sene amatore, in genere famin.

RANÆQVE PALVSTRES] Columella de cultu hortorum, *Nam neque sicca placet, nec quæ stagnata palude Perpetitur querula semper conuiciat rana.*

AVERTVNT SOMNOS] diuellunt, aut depellunt somnos, vt loquitur epist. 10. lib. 1. *Est vbi diuellat* (seu, vt habent alij libri, *depellat*) *somnos minus inuida cura?*

PROLVTVS] à proluendo: quo verbo vtitur sat. 4. lib. 2. *leni præcordia mulso Prolueris melius.* & Virgil. lib. 1. *Aeneid. pleno se proluuit auro.*

VAPPA] vino, cuius deperit sapor. lege annot. sup. ad illū locū. *vappa in beo ac nebulonem.* sat. 1.

A VIATOR] qui mulam moderabatur.

TANDEM FESSVS DORM.] haecenus intelligendum est nauem processisse, & hic procedere desinere, mula videlicet soluta, & pastum missa.

RETINACVLA] funeis, quibus alligatam nauem trahebat mula.

STERTITQVE SVPINVS] non dicit dormit, sed stertit: id est, altum & securum somnum dormit. sic supra sat. 3. nocteis vigilabat ad ipsum Manè, diem totum stertebat. M. Tull. in Lucullo, per me vel stertas licet, inquit Carneades, non modò quiescas.

CEREBROSVS] cerebro malè affecto: mente cōmota. Plaut. Mostell. senex hic cerebrosus est. quidam cerebrosum interpretantur ὀξύχελον, seu ὀξύθυμον, id est, iracundum, & qui celeriter irascitur: putantque Bollanum illum describi, de quo sat. 9. O te Bollane cerebri Felicem, aiebat. Nonius. cerebrosi ad insaniam faciles, & quibus frequenter cerebrum moueatur. Lucill. Te primum cum istis insanum hominem, & cerebrosum.

B DOLAT] pullat, verberat. tralatio est à fabric lignariis, qui dolabro ligna dolant. M. Tull. de diuinat. lib. 2. quis robur illud cecidit, dolauit, inscripsit?

EXPONIMVR.] è nauis. verbum est valdè ad hanc rem accommodatum, eoque vitur Cæsar non semel. vt lib. 3. de bello ciu. quibus regionibus exercitum exposuisset. & Virgil. lib. 10. socios de pupibus altis, Pontibus exponunt. idem lib. 6. Tandem trans fluum in columeis vatemq;, virumq;, Informi limo, glaucaq;, exponit in vlna. Sic & Græciloquuntur. Sophocl. Philoct. Εἰδ' ὁ κράπτοι πατρὸς ἐλλήνων στραφείς, Ἀχιλλέως παῖ Νεοπτόλεμος, ἢ Μηλιά Ποιάντος υἱὸν ἐξέθνη' ἐγὼ ποτε: id est, hic ὁ viri optimi Græcorum patris Achillis filii Neoptoleme Thessalium Præantis filium exposui ego quondam.

FERONIA] Feronia, vrbs est Tarracinae vicina, & Dea, & fons eiusdem nominis, de qua Virg. Æneid. 7. (vbi Seruius notat, Feroniam lunonem esse virginem.) & Dionys. Halicarn. lib. 3. his verbis, ἱερὸν ὄντι κοινῇ ἠμῶν μὲν ὑπὸ σαβίνων τε καὶ λατίνων, ἀλλοῖον ἐν πῖσι πάντων, θεῶν φερωνείας ὀνομαζομένης, καὶ οἱ μεταφράζοντες εἰς τὴν ἐκείνην γλῶσσαν οἱ μὲν αἰθηφόρον, οἱ δὲ φιλοστειφανον, οἱ δὲ Περσφόρον καλεῖσιν. id est, templum est, quod communiter à Sabinis, & Latinis colitur, in primis sanctum Deæ Feroniæ quæ nominatur: quam qui interpretantur Græcè, alij Florigeram, alij coronatū amantem, alij Proserpinam vocant.

C REPIMVS] lentè, & quasi rependo ambulamus. tralatio est. & ita Græci. Theocrit. θαλυσοίσις. Ης χρόνος, ἀνικ' ἐγὼ τε, καὶ Εὐκρίτης εἰς τὸν Ἀλέντα Εἰρηνομεν ἐκ πόλιος. id est, Tempus erat, cum ego & Eucritus ad Alentem ex vrbe repebamus. repimus autem in præfenti habent libri ferè omnes veteres: quos secutus sum.

ANXVR] Tarracinam, oppidum Volscorum. Festus. Anxur vocabatur, quæ nunc Tarracina dicitur, Volscæ gentis, sicut ait Ennius Volsculū perdidit Anxur. Liuius lib. 4. Anxur fuit, quæ nunc Tarracina sunt, vrbs prona in paludes. Seruius ad eum Virgil. locum lib. 7. Æneid. Circumq;, ingū,

queis Iupiter Anxurus aruis Præsides, &c. notat, Iouem, qui circa hunc Campaniæ tractum colebatur, Anxurum dictum esse, quasi ἀνευ ζυγῆ, id est, sine nouacula, quia nondum barbam rasisset: & ibidem Iunonem virginem, Feroniam: vt paullo antè diximus.

COCCEIVS] Nerua iurifconsultus: cuius nepos fuit imperator Nerua.

AVERSOS] Cæsarem Augustum, & M. Antonium significat, inter se tum dissidentes.

COMPONERE] placare inter se: in pristinam gratiam restituere.

ILLINERE] ego (inquit Horatius) oculos meos lippitudine affectos, colyriis inungebam. colyria, medicamenta ad lippitudinem depellendam vtilia ἀπὸ τοῦ κολύειν πόνρον, id est, à prohibenda fluxione dicta, non ἀπὸ τοῦ κολλᾶν. iccirco vno l. excudendum curavi. nigra autem erant, quia componebantur ex lycio, glaucio, opio, acacia, hypocyrtide, & similibus. lege Cornel. Celsum lib. 6. de colyriis.

AD VNGUEM FACTVS HOMO] spectatissimus homo: vel politissimis moribus homo. vide ann. ad illum locum, & exactis minimum distantia, epist. ad August. vbi quid sit ad vnguem factus, declarauimus. Seruius profert hunc locum ad illum Virgil. Georg. 2. nec fecius omnis in vnguem Arboribus positus. &c. vbi in vnguem interpretatur, ad perfectionem: aitque translationem esse à marmorariis, qui iuncturas vnguibus probant. Capito autem cognomen est, Fonteius nomen, vt sit, Fonteius Capito.

ANTONI, NON VT M.] id est, ita Antonij, seu Antonio amicus, vt non alius magis.

FVNDOS] Strabo lib. 5. Φῦνδοι πόλις ἐν τῇ ὁδῷ τῆς Ἀππίας κειμένη. id est, Fundi vrbs in via Appia sita.

AVFIDIO LVSCO PRÆTORE] Existimant quidam hic significari, ac describi ab Horatio Cn. Aufidium cæcum, prætorij hominem, de quo M. Tull. lib. 5. Tuscul. his verbis. Pueris nobis, Cn. Aufidius Prætorius & in senatu sententiam dicebat, nec amicis deliberantibus deerat, & Græcam scribebat historiam, & videbat in litteris: sed vehementer errant. nam repugnant ætates, & tempora, cum Horatius M. Tullio multo fuerit ætate posterior, & Tullius scribat, Cn. Aufidium se puero prætorium, & senatorem fuisse. de eodem idem M. Tul. lib. 5. de finibus. Adde quòd hic Aufidius, quem ridet Horatius, Fundis præturam gerebat: ille alter Romæ gesserat.

INSANI RID. PRÆM. SCR.] cur insanum appellet, exputare non possum, nisi dicamus propterea, quòd cum scriba fuisset, prætorij insignibus vteretur: quòd non probo. Nam si eum prætorem fecerat populus Fundanus, insanisset potius, si magistratus insignibus non vteretur, quantumuis licet ex scriba prætor esset factus: nisi quis dicat, eum se insolenter gessisse, & magnificè circumspexisse, quòd his insignibus ornatus esset: quasi verò Romæ præturam gereret, non Fundis in paruo municipio. iccirco dixit supra proximè Fundos Aufidio Lusco prætore Linqvimus, Romanorū cōsuetudinem imitans, qui solent ita loqui, hoc

A hoc aut illud factum est hoc & illo consulis.

PRÆMIA SCRIBÆ] vocalis a corripitur, etiam si sequantur tres consonantes, quod quamobrem fiat, discite ex Prisc. lib. 2. ubi hunc locum testem producit. lege annot. ad illum locum, nisi olenti in fornice stantem, sat. 2. huius lib.

PRÆTEXTAM] togam purpura prætextam, insignem magistratum. Utebantur & pueri prætextam usque ad pubertatem: quo tempore fumebant togam vicilem, quæ & pura dicebatur. M. Tull. lib. 6. epist. ad Attic. epist. 1. *Q. togam puram Liberalibus cogitabam dare.*

LATVM CLAVVM] de lato clauo, vide quæ annotata sunt ad illum locum & *latum demisit pectore clauum*, sat. proxima infra.

PRVNÆQVE BATILLVM] hoc etiam iure utebatur prætor municipalis, ut ipsi è balneis publicis prunas sumere liceret: vel refer hoc ad morem ignis magistratibus & imperatoribus præferendi: quod magis probo. batillum autem aiunt esse ferreum vas, quo pruna colligitur. Plinius lib. 33. cap. 8. *batillis ferreis candentibus ramento argenti imposito, quod candidum permaneat, probatur.* Quidam batillum dictum putant à voce Sicula *βατιλλον* quod patellam significat: Alij patillum legi volunt à *πατιλλον*, quod idem significat. in quibusd. libris veteribus scriptum reperi *vatillum*. Non desunt qui putent legendum *bacillum*. à quibus dissentio.

B IN MAMVRR. VRBE] Formiis. Mamurram Cæsaris amicum insectatur aliquot locis Catullus, ut in Cæsarem, *Quis hoc potest videre, quis potest pati, Nisi impudicus, & vorax, & aleo? Mamurram habere, quod comata Gallia Habebat, & cuncta ultima Britannia?* sic enim legendum esse hunc versum ex veteribus libris admonuit me vir humaniss. Gabriel Faërnus. eodem pertinent illa Ciceronis ad Attic. lib. 7. *Et Labieni diuitia, & Mamurra placent, & Balbi horti, & Tusculanum?* Fuit autem Mamurra, eques R. præfectus fabricum C. Cæsaris in Gallia, quem primum Romæ parietes totius domus suæ in Cælio monte crusta marmoris operuisse Cornelius nepos tradidit, ut scribit Plin. lib. 36. cap. 6.

MVRÆNA PRÆB. DOM.] significat, Murænam, tectum, quod se recipere, præbuisse: Capitonem autem cenam dedisse. præbente valet *παρέχωντος, ἢ τι παρέχωντος.*

C SINVESSÆ.] Sinuessæ oppidum Minturnis proximum. Horat. epist. ad Torq. lib. 1. *Inter Minturnas, Sinuessanumq. Petrinum.*

ANIMAE] homines. sic loquuntur Græci *ψυχαι*. M. Tull. Terentiæ. & Tulliolæ. *vos mea carissima anima quam sapissimè ad me scribite.* ordo autem verborum hic est, meo quidem iudicio: animæ tales, quales terra non tulit, & quibus candidiores terra non tulit, & quibus non sit alter me deuinctior. huic loco similis est ille Od. 5. ep. *Nardo perunctum, quale, nec, &c.*

CANDIDIORES] integriores. ut supra Od. 11. epod. *candidum Pauperis ingenium.* & Od. 13. eiusd. *Candide Mecenas occidis saepe rogādo.* & Od. 18. lib. 1. *non ego te, candide Bassareu, Inuitum qua-*

tiam. Cælius Ciceroni lib. 8. epist. *cauendum tibi erit, ne parum simpliciter, & candidè posuisse inimicitias videaris.*

* NIL EGO CONTULERIM IVC.] Plautus paullo aliter quidem, sed non minus probabiliter, in Epidico. *Nihil homini, amico est opportuno amicus: sine tuo labore, quod velis, actum est tamen.* Idem Trinummo. *Verum est verbum, quod memoratur: ubi amici, ibi sunt opes.* sed cur nõ dixit potius, *Nil ego contulerim sincero sanus amico?* An hoc sensit Horat. iucundū esse non posse, nisi sic verus, & sincerus, & ut Græci dicunt, ἀληθινὸς καὶ ἀδολος, An Epicuri sententiā spectauit, qui dicebat, etiam amicitias propter voluptatem esse expetendas, easque non modò fautrices esse fidelissimas, sed etiam maximarum voluptatum effectrices, tam amicis, quàm sibi? Sed de amicitia, utrū usus, an rectum nos ad eam trahat, vide quæ annotata sunt ad illum versum sat. 6. lib. 2. *Quidne ad amicitias, usus, rectū me trahat nos.*

TECT. PRÆBUIT] ἐπίστω, seu παρέχε, in ea villula diuersati sumus, & pernoctauimus. ea villula nos tecto recepit.

E PAROCHI] parochi ἀπὸ τοῦ παρέχειν sunt appellati: quod valet præbere, quorū erat hoc munus, ut iis, qui publicè mitterentur, ligna, & falem, & similia præberent, ac suppeditarent. sat. vlt. lib. 2. *parochum* per translationem videtur posuisse pro eo, qui cenam præbet, & pro conuiuatore. *verte-re pallor Tum parochi faciem, &c.* vide annot. ad satyram superiorem, ibi, *Præter eum, qui præbet aquā.* Iam verò admonuit me Germ. Valens. *parochum* significare præterea *παρόχου*, & nuptiarum auspices apud Aristoph. auibus. sic Aristoph. non longè ab extremo: *Ζῆνός παρόχος γάμων, Τῆς τ' εὐδαιμονος ἡρας.* ubi interpres, *παρόχει λέγονται οἱ παρόχοι, ὡς τὸ παροχίδαι τοῖς νυμφίοις. ἐπ' ὄχηματος ἐρπὸς νυμφας ἀγχοῖν:* id est, parochi dicuntur nuptiarū auspices, seu nuptiis celebrandis curatores, propterea quod vnà cū sponsis, & iuxta sponfos in curru vehantur. Nam in curru sponsas portare solent. Idem docet Suidas in voce *παρόχος*: & Eustathius ad illū locū ἰλ. λ. *Ἀνθρωπος αὐτὸς παρέβαινε παρικλυπός, &c.* ubi tradit hoc præterea Eustathius, tres gestari, seu vehi solitos in curru nuptiali: sponsam, mediam: sponsum & parochum extremos, alterū scilicet à dextra parte, alterum à sinistra.

F HINC MULI CAPVAE, &c.] id est, ab hoc loco, nempe ab hac villula, quæ Campano ponti proxima est, in qua diuersati sumus, muli cum mulionibus suis Capuam iuerunt, eoque tempore perueniunt, ut ibi positus clitellis pernoctarent. Putant quidam legendum esse, *Hic muli, &c.* Seruius quidem annotatione ad illum Virg. versum, Georg. 1. *Sæpe oleo tardi costas agitator aselli,* ita legisse videtur. Nam mendose habent libri vulgati, *Hic muli Capua.*

LVSVM IT MAEC.] pila, ut intelligere licet ex proximo versu. *Namque pila lippis, &c.*

NAMQVE PILA LIPPIS, &c.] lippitudine laborabat Horatius, cruditate Virgil. ludus pilæ autem lippis quidem, & crudis inimicus est, quia utrisque quiete, & abstinentia cibi

A opus est: sed crudis magis, quam lippis.
 CRVDIS] ægrè cibum concoquentibus. supra Oda 8. epod. *velut cruda bonis.* & epist. 6. lib. 1. *crudi, tumidiq; lanemur.* M. Tull. pro Cluent. *cum ad illud prandium crudior venisset, &c.*

PLENISSIMA] copiosissima, refertissima, abundantissima.

QVÆ SVPER EST CLAVDI CAVP.] que Claudij cauponis imminet, quæ est supra Claudij cauponas. legendum autem putavi aliquando *supra est,* vel *supera est* (supera enim valet supra) non *super est:* sed & veteres codices repugnant, & nobiles grammatici tradiderunt *super* nonnunquam idem valere, quod supra. *Claudi* autem habent omnes libri veteres: quod valet, *Claudij.*

NVNC M. P. SARM. SC. P. Mq; CIC. MVSA V.] Solent poëta in re magna, ac difficili, quasi ingenio suo diffidentes, Musas appellare, atque ad earum numen confugere: vt Homer. *il. β.* Græcarum nauium numerum, & ducum nomina persecuturus, *Εσπετε νῦν μοι μῦσαι ὀδύμπτια δώματα ἔχουσαι Ἰμεις γὰρ θεαί ἐστε, πάρες τε, ἴτε πύργα,* *Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούμεν ἐδὲ πῖδμεν,* &c. id est, *Dicite nunc mihi musæ, qua domos caelestis incolitis: Vos enim dea estis, & adestis, & omnia nonistis: Nos autem famam duntaxat accepimus, neque quicquam scimus, &c.* & *il. λ.* quot & quantas strageis Agamemnon ediderit, narraturus, *Εσπετε νῦν μοι μῦσαι,* &c. *Ὅστις δὴ πρῶτος Ἀγαμέμνωνι ἀντίος ἦλθεν,* &c. id est, *Dicite nunc mihi musæ, &c. quis primus Agamemnoni aduersusierit.* & *il. π.* incendium nauium Græcarum descripturus, *Εσπετε νῦν μοι,* &c. *Ὅπως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε.* quem locum M. Tullius libro 1. epist. ad Atticum ab Homero mutuatus est, eo in loco, in quo scribit de turpitudine illa iudicij Clodiani, expositurus cuius operâ Clodius sit absolutus. verba Ciceronis sunt hæc. *responsurum hominem nemo arbitratur.* *Εσπετε νῦν μοι μῦσαι,* &c. *Ὅπως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. Nosti Caluum ex Nanneianis, illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram. biduo per unum seruum, & eum ex ludo gladiatorio, consecit totum negotium.* & Theocrit. *Διοσκουρ. Πῶς γὰρ δὴ διὸς υἱὸς ἀδὴφάρον ἀνδρα καθεύδεν, Εἰπέθ' ἰδέα, σὺ γὰρ οἶδα, ἐγὼ δ' ἐτέρων ὑποφθής.* id est, *Quomodo enim Iouis filius edacem hominem interfecerit, dicito mihi dea:*

B tu enim nosti: ego autem aliorum vates & sacerdos. & Virg. *Æn. 7.* *Pandite nunc Heliconæ Deæ,* &c. & Plato in Euthydemo. *ὦς' ἐγὼ γὰρ καθεύπερ οἱ ποιηταί, δέομαι, ἀρζόμενος τῆς δηγήσεως, Μῦσαις τε καὶ μνημοσύνην ἐπιτελείω.* Quare ego quemadmodum poëta necesse habeo initio orationis, Musas, & Mnemolynen inuocare. Ita & hic Horat. vrbane & facetè in re ridicula Musas inuocat.

MESSE CLARVM GEN. OSCI.] *ἐπαρεία* est. Osci enim omnium ferè Italiæ populorum pessimè audiebant, turpissimiq; habebantur, & *αἰσχροποιὸι.* Itaque Festus obscænum vult esse ab Osci deductum (qui olim Opsci dicti sunt) propter libidines obscænas, quæ apud eos increbruerant. Varro autem lib. 6. obscænum non ab Osci, sed vel à scæna, vel à nomine Græco *σκαιός* vult esse du-

C etum. erat igitur hic Messius Oscus: Sarmentus dix liber. nam seruitutem seruierat.

SARMENTI DOMINA EXSTAT.] à qua est manumissus. Sarmentum quendam puerum commemorat Horatius in Antonio, si forte is est, quem hic describit Horat.

EQUI TE ESSE FERI SIM. D.] equi feri, id est, equi indomiti. Quin ferum interdum dicunt Latini pro equo. Virg. lib. 2. *ing. feri validam compagibus aluum, &c.* Accius Medea. *Perito in stabulis frenos immittens feris.*

ET IPSE MESSIVS] & Messius respondens, accipio (inquit) plagam, quam tu mihi infligis.

CAPVT ET MOVET] Messius. *caput mouere,* gestus minantis, vt alibi annotabimus.

Ô TVA, CORNV NI FORET] hæc sunt verba Sarmenti: quid faceres (inquit Sarmentus) ô Melli, si cornu tibi non esset exsectum, quod tu gerebas in fronte, cum sic mutilatus miniteris? id est, si non accepisses vulnus in fronte? si non haberes frontem insigni cicatrice deformatam?

MUTILVS] cornu amisso. tralatio à bobus mutilatis. cornu autem ei exsectū esse dicit, eumque mutilum appellat, non quòd re vera cornua vnumquam habuerit: sed quòd cicatrice illa obducta similis sit bobus mutilatis.

AT ILLI FOEDA CIC.] Horatius his verbis Sarmenti iocum in Messium Cicerrum Campanum de cornu exsecto, & mutilata fronte, explicat hoc modo: illi (inquit Horatius) Cicerro, inquam, fœda cicatrix, quæ erat in læua faciei parte, frontem hirsutam, ac pilosam deformatat. fetosam autem facetè dixit potius, quàm hirsutam.

CAMPAN. IN MORB. &c.] Sarmentus (inquit Horat.) multa iocatus in turpitudinem, & impuritatem oris Campani, Cicerrum orabat, vt Cyclopa saltaret, id est, saltando ageret, ac referret, quia videlicet corporis statura Polyphemum Cyclopem æquare videbatur: fortasse etiam propter oris cicatricem, qua Polyphemo similis videri poterat, posteaquam ei Vlysses oculum effodit. Campani, qui antea Osci dicebantur, habiti sunt (vt dixi) ore impuro, atque incesto: *πῶς ἔστι πῶς ἔμαπ αἰσχροποιῶντες, καὶ λεσβιάζοντες.* morbum igitur animi intellige, vt supra Od. 37. lib. 1. *Contaminato cum grege turpium Morbo virorum.* M. Tullius lib. 1. acculat. *Nam ille quoq; sodalis istius erat in hoc morbo, & cupiditate.* Alij per morbum Campanum, arrogantiam Campanam significari volunt: quam M. Tullius in oratione de lege Agr. habita in sen. declarat his verbis: *si superbia nata inibi esse ex Campanorum fastidio videtur, &c.* & in ea, quæ habita est ad Quir. *Itaque Campanam illam arrogantiam atque intolerandam ferociam ratione & consilio ad inertissimum & desidiosissimum otium perduxerunt.* ego tamen priorem explicationem magis probo.

PASTOREM SALTARET, &c.] saltare Cyclopa, est saltando Cyclopa imitari ac referre. Arnob. lib. 7. aduersus gentes, *Ponit animos Iupiter, si Amphitruo fuerit actus pronuntiatuq; Plautinus?*

E

F

A *aut si Europa, si Leda, si Ganymedes fuerit saltatus, aut Danaë, motum compefcit irarum?* infra epist. ad Pif. nunc agrestum Cyclopa monetur. Scribit Paternulus, Plancum in conuiuio genibus innixū Clau cum saltasse.

NIL ILLI LARVA, &c.] neque larua ei optus esse, quia ore ita deformi esse propter scdam cicatricem, vt instar larua videri posset, neque cothurnis, quia magna corporis esset statura.

CICERRVS] in Sarmentum, qui seruiuerat seruitutem.

DONASSET IAMNE CATENAM, &c.] quarebat (inquit Horatius) à Sarmento, iamne ex voto donasset Laribus catenā, eò quòd manu missus, & catena, seu compede liberatus esset. Solebant veteres, labore aliquo, vel metu, vel periculo defuncti, Diis immortalibus nonnullū suorum præteritorū malorū infigne, ac monumentū consecrare, vt gladiatores arma Herculi. epist. 1. lib. 1.

Veianius armis Herculis ad postem fixis latet abditus agro: naufragi Neptuno tabulam, quæ sui naufragij imaginem expressam cōtineret. vt Od. 5. lib. 1.

B *me tabula sacer Votiuâ paries indicat humida Suspensisse potenti Vestimenta maris Deo.* ita & pueri bullam Penatibus, seu Laribus, togā virilem tumturi: & virgines nupturæ, puppas Veneri. Sic igitur & hunc Sarmentum significabat Cicerrus catenam Laribus ex voto consecrare debuisse.

SCRIBA QVOD ESSET, &c.] hæc sunt coniungenda cum iis, quæ deinceps sequuntur, vt sit hæc eorum sententia: quòd autem scriba esset Sarmentus, non eo minus esse seruum, neque seruilem condicionem excussisse: aut certè non minus esse libertum. liberti autem certas patronis operas debebant, vt ex pandectis iuris ciuilibus intelligere licet.

DETERIVS NIHILO] nostri libri veteres ferè omnes, & ij, quibus in Italia, & ij, quibus in Gallia vli sumus, habent, *Nihilo deterius.* quam scripturam probo. licet etiam legere *Nihilo deterius.* talia sunt illa *vehemens, & vemens, prebendo, & prendo.*

ROGABAT DENIQVE CVR VMQ. F.] sic scriptum est in vno codice Vaticano, Donati, Faèrni, Tornesi, Nicotiano, Clericano, Danielis. Videtur autem hæc esse sententia, denique rogabat cur hic Sarmentus fugisset vmquam à domina, quasi ab ea nimis parcè aleretur, & quasi apud eam esuriret, rebusque necessariis egeret, cum esset tam gracili, pusilloque corpore. Quidam putant iocum esse ex contrario, meramque *eipariar,* & legunt *numquā,* quasi Sarmentis scurra, ingenti corporis fuerit statura, idemque edacissimus: quare de re non pugnabo. Hoc tantum dicam, Sarmentum non fuisse obiecturum Cicero immanem corporis staturam illis versibus, *Pastorem saltaret vti Cyclopa, &c.* si ipse eidem maledicto, seu falsè dicto opportunus esset. Vnde existimo primùm legendum esse *vmquam,* vt habent omnes ferè libri veteres, & plerique vulg. deinde hunc Sarmentum breui corporis statura fuisse.

CVI SATIS VNA FARR. LIB.] Donatus in Phorm. tradit, seruos accipere solitos esse in

singulos menses, quaternos modios frumenti: idque (inquit ille) dimensum dicebatur. Præterea constat in diurnum victum non plus selibra farris quemque Romæ accipere solitum: Et lege decemuirali vincti debitores vel de suo viuebant, vel selibræ farris in victum diurnum à creditoribus accipiebant. Verba legis x 11. tab. sunt hæc, apud A. Gell. seu, vt alij appellant, Agellium, lib. 20. cap. 1. *Si volet, suo viuito: ni suo viuit, qui eum vinctum habebit, selibræ farris in dies dato.* sic enim legendum censeo, vel hoc modo, *libra s,* id est, libra semissem, seu libra dimidium: *ἡμιστρον.* Constat autem veteres frumentum non solum metiri, sed etiam pendere solitos.

BENEVENTVM] oppidum, & coloniam populi Rom. quod nomen benè ominandi causa Romani ei imposuerunt, cum antea à Græcis Maleuentum nominaretur. Mala enim nomina fugiebant Romani, quia essent mali ominis.

SEDLVS] officiosus quidem ille, & bona fide suum munus administrans: sed non satis cautus, neque consideratus. vide annot. ad epist. ad Vinnium Afell. lib. 1.

PAENE ARSIT, M. D. T.] sic hunc locum restitui vnum codicem antiq. secutus. nam in aliis omnibus præpostero ordine scriptum est, *Pene macros arsit dum turdos, &c.* quam scripturam quæuis non damnem, vt tot librorum testimonio confirmatam, alteram tamen magis probo. Turdos autem quòd macros fuisse dicit, eò hospitem notat. præterea hospes arsit, id est, hospitis domus: vt Virg. *Æn. 2. iam proximus ardet Vcalegon.*

VULCANO] igni. vt Virg. *ibid. dedit amplam ruinam, Vulcano superante, domus.*

LAMBERE TECTVM] sic Virgil. *Æneid. 2. tactuq, innoxia molli Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.*

CONVIVAS AVIDOS, &c.] id est, cernere licebat, conuiuas, & seruos trepidos cenam è flamma rapienteis, & communi studio ignem restinguere conanteis, vt cenam seruarent scilicet.

NOTOS] quia Horatius erat Venusinus. *Lucanus, an Appulus, anceps.* sat. 1. lib. 2.

ATABVLVS] ventus Apuliam infestam reddens, quem Horatianum appellat Gellius lib. 2. cap. 22.

EREPSEMVS] id est, erepissimus, vt infra sat. 9. *hunc sine solem Tam nigrū surrexe mihi?* cuius generis aliquot exempla colligere haud me pigebit, vt studiosorum adolescentium laborem minuam. sat. 3. lib. 2. *duo prædia diues Antiquo censu natis diuise duobus.* *ibid. Gaudes si camera percussisti forte.* sat. 7. eiusd. lib. *Euasti? credo metues, doctusq, cauebis.* Lucret. lib. 1. *iam copia materiam Vndique ponderibus solidis confluet ad imum.* *ibid. sup. Omnia enim debet, mortali corpore qua sunt, Infinita etas consumse ante acta, diesq,* idem lib. 3. *Nec tenet, amissam laua cum tegmine sape Inter equos abstraxe rotas, falceisq, rapaceis.* Idem lib. 5. *Aut morbo delirantes procraxe ferantur.* Catull. ad C. Licinium Caluam. *Quem tu scilicet ad tuū Catullum Misisti,* id est, misisti. idem de coma Berenices. *At tu non orbem luxi deserti cubile,* id est, luxisti. & eodem carm.

A carm. *Jupiter: ut tersti lumina sepe manu.* idem ad Rufum. *Siccine subrepsti mi.* pro subreplisti. idem ad Aufilenam. *Aut facere ingenua est, aut non promisse pudica.* Terent. Adolph. *non tu cum rus hinc modo Produxe aiebas?* Idem in Hecyra. *ut veni, itidem incertū amisti.* Virg. *Æn. 4. natumq; patremq; Cum genere extinxem.* Idem lib. 1. *penitusq; sonantibus Accēstis scopulos.* Idem lib. 11. *Vixet, cui vitā deus, aut sua dextra dedisset. erepsemus* autem tralatum est à reptilibus animalibus, pro eo, quod est lentè ambulando superassemus, ut supra *Milliatum pransi tria repimus.*

TRIVICI] oppidū est in finibus Campaniæ.

LACRYMOSO] lacrymoso ab effectu, id est, lacrymas excitante, propter acrimoniam suam. Virg. Moreto. *Sape manu summa lacrymantia lumina tergit: Immeritoq; furens dicit conicia fumo.* hinc natus iocus Plautinus Asin. *Sed num fumus est hac mulier, quam amplexare?* Arg. *Qui dum? Lib. quia oculi sunt tibi lacrymantes, ego rogavi.* Sic fere lacrymosum vsurpavit epist. 1. lib. 1. *Ut propius spectes lacrymosa poemata Puppi.* sic Græci, in his Homerus, *πόλεμος, δακρυόεντα, & μάχης δακρυόεντων* appellat, id est, bellum lacrymosum, & pugnam lacrymosam.

B MENDACEM] epist. 1. lib. 1. *Ut nox longa, quibus mentitur amica, diesq; Longa videtur, opus debentibus, &c.* ut hinc puellā, mendacem appellat, eam, quæ non dat quod promissit: sic Od. 1. lib. 3. fundum mendacem, qui spem agricolæ fallit: neque multo aliter Oda 17. epod. vbi Canidia respondens Horatio, inducitur, lyram mendacem, quæ falsis laudibus Canibiam ornaret.

SOMNVS TAMEN AVFERT.] somnus me occupat: somnus me opprimit, & caluitur, ut loquitur Plautus.

INTENTVM] vel animo, vel corpore, vel vitroque. mentula enim à mente dicta est, quod, si mens à re Venerea auersa sit, nihil pars illa corporis magnopere ad eam rem confert.

TVM IMM. SOMNIA VISV.] significat, ac describit nocturnam seminis eruptionem quæ fit in somno, quam Græci ἐξουερσῶμον nominant. turpis igitur est horum quidem verborum sententia, verum tamen non pudebit me huc ascribere, quæ ab Aristotele, & Platone disputata ad hunc locū mihi videntur valdè pertinere. Ac Plato quidem sic lib. nono de rep. quæ nos interpretabimur.

C *Cum ea pars animi, quæ rationis est particeps, & mansueta, alteriq; prapospita, sopita est: altera autem, quæ fera, & immanis est, cibo & potione expleta, atque ebria exsultat, somnoq; depulso conatur erumpere, sibiq; obsecundare, atque indulgere: scis tum eam omnia audere, tanquam omni pudore, cogitatione, prudentia solutam, ac vacuum. Aut enim se cum matre corpus commiscere putat, neque id veretur: aut cū alio homine, aut cum Deo, aut cum fera: manus suas sanguine, & cade cuiusvis hominis cōtaminare: quovis cibo vesci. quid multa? nullā amentiam, nullamq; impudentiam aspernatur, aut prætermittit.* Aristoteles autem lib. 1. de moribus ad Nicom. posteaquam docuit, in somno eam animi nostri partem duntaxat, quæ nobis cum stirpibus communis

est, nempe, in qua vis inest alendi, & augendi, suo munere fungi: ceteras autem quiescere, neque eo tempore virum bonum, virtuteque præditum, ab homine vitioso, atque improbo differre: ex quo illud dici solere, inter beatos, & miseros dimidiā vitæ partem nihil interesse: eius rei, cur ita fiat, rationem probabilem ait afferri posse, nempe hanc, quia somnus animi sit vacatio ab opere, qua ratione bonus dicitur, ac malus, nisi si aliqua motus quidam eò perueniunt, ac permanant: atque hac ratione bonorum virorum, quàm quorumlibet aliorum, visa esse in somnis meliora. hæc tenus Plato, & Aristoteles: ex quorum verbis intelligere licet, non satis esse, ut somnia nostra sint casta, pura, munda, pudica, integra, dedere nos somno modo dico cibo, ac potione curatos, sed illud etiam accedere oportere, ut mentis tranquillitas, animiq; æquabilitas adsit: nulla ægritudo, non ira, non libido, non alia vlla cupiditas animum concitarit, ac perturbarit. Non est enim dubium, quin, quales sunt nostræ diurnæ cogitationes, atque appetitiones, talia sint & visa nostra, somniaq; nocturna. Itaque Aristoteles in problematibus *Τμήματα* λ. scribit meliorum virorum somnia esse meliora, propterea, quod eorum, tantisper dum vigilant, cogitationes sunt meliores. Iam quod Horatius sibi hanc immundiciem ventre supino dormienti potius, quàm prono, dicit euenisse, Aristoteles hoc quoque commemorat in problematis *τμήματα* π 1. vbi quaerit *διὰ τί τὰ ζῷα τὰ μὲν ἐκ ἐξουερσῶν, τὰ δ' ὀλιγάκις,* id est, cur ex ceteris animalibus alia nunquam dormiendo semen profundant, alia rarius. respondet autem ille id eò fieri, vel quia nullum aliud animal præter hominem supinū cubet: nullum autem nisi supinum, semen profundat in somnis: vel quia aliæ animantes longè aliter somniant, quàm homines: profusio autem seminis nocturna in dormiente fiat cum visione aliqua, & specie animo oblata. Lucretius huiusmodi somniorum hanc causam exponit lib. 4. *Tum quibus atatis freta primitus insinuantur, Semen ubi ipsa dies membris matura creavit, Conueniunt simulacra a foris è corpore quoque, Nuntia præclari vultus, pulchriq; coloris, Qui ciet irritans loca turgida semine multo, Ut, quasi transactis saepe omnibū rebus profundant Seminis ingenteis fluctus, vestemq; cruentant.*

NOCT. V. MACVLANT] id est, ut Lucretius locutus est, cruentant. Qui cruentat enim, maculat, atque inquinat: & quod cruentum est, impurum est. Ex quo cruentum pro impuro, & cruentare pro inquinare, & impurare vsurpatur.

RAPIMVR] celeriter vehimur rhedis.

OPPID. QVOD VERSV D.] Equotutium significat: de quo M. Tull. lib. 6. ad Attic. epist. 1. *omneis ferè tuas litteras accepi, quas commemoras, præter eas, quas scribis Lentuli pueris, & Equotutio, & Brundisio datas.*

VILISSIMA RERVVM] ita vilis est, ut non soleat vendi, neque vllò in pretio sit. Plato in Euthydemo. *τὸ τὸρ ἀπείριον ὃ Εὐθύδημε, τίμιον, τὸ δ' ὕδαρ εὐανότατον, ἀριστόν, ὡς ἐφη Πίνδαρος,* id est, quod rarum est, Euthyde, magni pretij est. aqua autè vilissima est, cum sit optimum quiddā, ut ait Pindarus.

A **AQ. NON DITIOR VRNA QVI LÖCVS** &c. hunc locum à nemine (quod sciam) rectè explicatum, sic explico. Panis enim (inquit Horatius) Canusij lapidosus est: qui locus, nempe Canusium, haud multo magis abundans aqua, quàm Equotutium, olim à Diomede conditus est. Canusium olim à Diomede esse conditum, tradit Strabo lib. 6. his verbis, *ἔπερ δὴ τὸ θαλάσσιον ὑπερκενταὶ δύο πόλεις ἐν γὰρ τῷ πεδίῳ μέγισται τῶν ἰταλιωτῶν γερονταὶ παρῆσαν, ὡς ἐκ τῶν παρῆσαν δῆλον, τὸ τε Κανύσιον, καὶ ἡ Ἀργυρῖππα· ἀλλὰ νῦν ἐλάττω εἰσὶ, & κλέρεται δ' ἀμφοτέρω Διομήδης κτίσμα.* id est, non longè autem à mari supra vrbes duæ, quæ antea Italicarum vrbiū maximæ fuerunt, vt ex mœniū circuitu perspicuum est, in campo sitæ sunt, Canusium, & Argyrippa. nunc autem, minores sunt, &c. dicuntur autem ambæ à Diomede conditæ. Neque vero nouum, aut inusitatum est hoc loquendi genus vel Horatio, vel aliis bonis scriptoribus, in quo vox vna aliqua, aut plures inter id nomen, quod antecedens appellant Grammatici, & prouocabulum, quod referendi vim habet, interponatur, vt Od. 2. lib. 4. *Monte decurrens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas, Feruet immensusq; ruit profundo Pindarus ore,* Idem in carmine sæculari ad Deos, *Alme Sol, curru nitido diem qui Promis, & celas.* & sat. 8. lib. 2. quos *Mæcenas adduxerat umbras, Nomentanus erat supra ipsum, Persius infra.* nam Nomentanus, & Porcius, umbræ Mæcenatis erant, vt nonnulli volunt. Catull. de coma Berenic. *anne parentum Frustrantur falsis gaudia lacrymulis, Vbertim thalami quas intra limina fundunt?* quorum verborum ordo est, Quas intra thalami limina vbertim fundūt, idem ibidem. *Inuita ò regina tuo de vertice cessi: Inuita, adiuro teque, tuumq; caput: Digna ferat quod si quis inaniter adiurari.* ordo est, quod si quis inaniter adiurari, digna ferat, id est, pœnas meritas luat. Lucret. lib. 5. *Et dominos acreis asciscunt, omnia posse Quos miseri credunt.*

RVBOS] Rubi oppidum Campaniæ, à quo Rubea, seu Rubia virga apud Virgil. Georg. 1. *Nunc facilis Rubea textatur fiscina virga.* quamquã alij non à Rubis oppido, sed à rubo virgulto virgam rubeam dictam volunt.

CARPENTES ITER] carpere iter translattè dictum. *carpendi* verbum enim propriè locum habet in lana, & lino, & si voles, etiam in floribus, vt supra annot. ad Od. 11. lib. 1.

TEMPESTAS] tempestatè antiqui pro tempore posuere, inquit Festus. Itaque tempestatem & malam, seu aduersam: & bonam, seu idoneam dicunt Latini. superioris exempla sunt crebriora, alterius rariora. M. Tull. ad Q. frat. lib. 2. *Tu si ista expediisti, velim quamprimum bona, & certa tempestate conscendas, ad meque venias.* ad eundem eod. lib. *Tu mi frater simulac ille venerit, primam navigationem (dummodo idonea tempestas sit) ne omiseris.* Idem epist. ad Tiron. *si statim nauigas, nos Leucade consequere: sin te confirmare vis, & comites, & tempestates, & nauem idoneam vt habeas, diligenter videbis.* Idem ad Terentiam, *tuas literas ego expectassem Brundisij, si esset licitum per nautas, qui tem-*

pestatem pratermittere noluerunt. Idem ad Attic. lib. 9. *fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illum usum puto.* Lucret. lib. 1. *Dum tempestates adsunt, & vinida tellus Tutò res teneras effert in luminis oras.* Idem lib. 4. *liquidissima cali Tempestas.* Ibid. *Turbida tempestas.*

BARI] Barium Appuliæ oppidum. piscosum autè dicit, propterea quod à mari alluitur. *ἰχθυόεν* diceret Homerus.

GNATIA] Egnatiã alio nomine appellat: oppidū est Salentinū: Græci *Γγνατία*, vt Strabo lib. 6.

LIMPHIS IRATIS] vel quia magna est in eo oppido aqua dulcis, & *ποπήμ* panuria, vel propter ignis miraculum, quod subiicit. vide annot. ad illum locum, *Iratis natus paries Diis.* saty. 3. lib. 2.

LIMINE SACRO] in vestibulo, & primo aditu templi. corruptè autem habent nonnulli codices, *lumine.* ad hunc locum fortasse pertinet quod est apud Plinium lib. 2. cap. c. vii. *In Salentino oppido Egnatia, imposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum, protinus flammam exsistere.*

APELLA] vel cui ea cutis, qua glandem collis tegere debet, circumcisa est: *ἀπελλήμενος, λιπὸν δερμὸς*, verpus, recutitus, curtus, vt saty. 9. huius libri. vt sit nomen appellatiuum, vt Grammatici loquuntur: vel Apellam sic accipe, vt sit Iudæi cuiusdam proprium nomen, *Ἀπelliς*: quod Scaligero magis probatur: eique assentior. sed quod hîc Horatius negat se credere thura, & cetera, quæ in sacrificio adhibentur, sine flamma, aut igni iniecto, liquefcere: idque Iudæis, vt supra modum credulis, & superstitionis, credendum relinquit: sacrificia Iudæorum (vt ex libris Hebraicis intelligere licet) sine vilo igne ab hominibus excitato, flamma è cælo delapsa, interdum perficiebantur: eaque flamma hostias miro modo, & diuinitus ablumebat. produxissem locos compluris ex illis libris, nisi veritus essem, ne sacra miscere profanis videret.

NAMQ. DEOS DID. SEC. AC. ÆV.] hunc versum mutuatus est à Lucretio lib. 5. & 6. quibus locis probare conatur ille ex sententia Epicuri, homines propter ignoracionem causarū, omnia, quæ fiunt, ad Deos referre, eorumque nutu, ac voluntate fieri existimare, atque iccirco eis regnum concedere rerum humanarum. Sed præstat aliquot illius poëtæ versus impios quidem illos, sed tamen elegantes, & mira facilitate Latini sermonis ornatos, qui ad hunc locum pertinent, ascribere. sic igitur Lucret. lib. 5. *Præterea solis cursus, lunæq; meatus Expediam, qua vi flectat natura gubernans: Ne forte hic inter calum, terramq; reamur Libera sponte sua cursus lustrare peremneis Morigera ad fruges augendas, atq; animanteis: Neve aliqua Diuum volueratione putemus.* Nam, benè qui didicere Deos securum agere auum, Si tamen intercæ mirantur, qua ratione Quaque geri possint, præsertim rebus in illis, Quo supra caput aetheris cernuntur in oris, Rursus in antiquas referuntur religiones, Et dominos acreis asciscunt, omnia posse Quos miseri credunt, ignari quid queat esse, Quid nequeat, &c. Idè lib. 6. *Cetera, que fieri in terris, calog; tuentur Mor-*

Ff tales,

A tales pauidis et pendunt mentibus saepe, Efficiunt animos humileis formidine diuini, Depressosq; premunt ad terram, propterea quod Ignorantia causarum conferre Deorum Cogit ad imperiam res, & concedere regnum: & Quorum operum causas nulla ratione videre Possunt, hac fieri diuino numine rentur. Nam, bene qui didicere, Deos securum agere animum Si tamen interea mirantur, &c. ut supra. Idem lib. 5. Ogenus infelix humanum: italia Diuis Cum tribuit facta, atque iras adiunxit acerbas, Quantos tum gemitus ipsi sibi, quantaq; nobis Volnera, quas lacrymas peperere minoribus nostris. Idem lib. 2. Omnis enim per se Diuini natura necesse est Immortali euo summa cum pace fruatur, Semota a nostris rebus, seiuunctaq; longè, Nam priuata dolore omni, priuata periculis, Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri, Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira. M. Tull. quoque lib. 1. de natura Deorum, sub persona Velleij, ita scribit, Quod si ita est, verè exposita illa sententia est ab Epicuro, Quod æternum, beatumq; sit, id nec habere ipsum negotij quicquam, nec exhibere alteri. Itaque neque ira, neque gratia teneri, quod, que talia essent, imbecilla essent omnia. Idem lib. 3. ait, **B** videri Epicurum de Diis immortalibus non magno opere pugnare: tantummodo negare Deos esse non audere, ne quid inuidia subeat, aut criminis. Idem lib. 1. scribit, Posidonium dixisse Deos Epicuro nullos esse videri, quaq; is de Diis immortalibus dixerit, inuidia detestanda causa dixisse. Verum tamen vtrum voluerit, & cogitarit Epicurus Deos tollere, necne, obscurum est: illud perspicuum, eum sensisse nullam illos habere curam rerum humanarum, id est, quod Lucret. & Horat. dicunt, securum agere animum, Plato autem contra probat & Deos esse, & curare res humanas: itaque & piis bene velle benigneq; facere: & impiis, ac sceleratis iratos, & infensos esse. sic enim ille in Phædone, ἀλλὰ τὸ δὲ γὰρ μοι δοκεῖ, ὃ Κείβης, εὐ λέγεσθαι, τὸ θεὸς εἶναι ἡμῶν τὸς ὀπιμειλημένους, id est, Sed hoc quidem mihi, Cebes, rectè dici videtur, deos esse, qui nostri curam habeant, & rebus humanis consulant. & lib. 1. de legibus, ait Deos omnium custodum esse maximos, & in maximis rebus eorum custodiam, curamq; versari: quam sententiam iterat in *Επινομ.*

DIDIICI] ab Epicuro, cuius sapientiam insipientem appellat Od. 34. lib. 1. Insipientis dum sapientia Consultus erro.

C TRISTEIS] tristes essent Diis scilicet, & laboriosi, si, quicquid mirabile quotidie accidit, id ab illis proficisceretur, ac de caelo in terras demitteretur. Lucret. lib. 2. Quæ bene cognita si teneas, natura videtur Libera cōtinuo dominis priuata superbis, Ipsa sua per se sponte omnia Diis agere expers. Quidam tristeis interpretantur iratos, atque infestos.

SATYRA 6.

Non, quia, Macenas, Lydorum quicquid Etruscis
Incoluit sineis, nemo generosior est te:

Nec, quod auus tibi maternus fuit, atque paternus,

Olim qui magnis legionibus imperitarint
Ut pleriq; solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum.

Cum referre negas, quali sit quisq; parente
Natus, dum ingenuus: persuades hoc tibi
verè,

Ante potestatem Tulli, atque ignobile
regnum,

Multos saepe viros nullis maioribus ortos,
Et vixisse probos, amplius & honoribus
auctos:

Contra Leuinum Valerigenus, unde superbus

Tarquinius regno pulsus fuit, vnius assis
Non umquam pretio pluris licuisse, no-

tante
Iudice, quem nosti, populo: qui stultus honores

Sæpe dat indignis: & fama seruit ineptus:

Qui stupet in titulis, & imaginibus, quid oportet

Nos facere à vulgo longè, lateq; remotos?

Namque esto: populus Leuino mallet honorem,

Quàm Decio mandare nouo: censorq; moueret

Appius, ingenuo si non essem patre natus:
Vel merito, quoniam in propria non pelle

quiessem. **F**
Sed fulgente trahit constrictos gloria
curru

Non minus ignotos generosis. quò tibi
Tulli

Sumere depositum clauum, fieriq; tribuno?

Inuidia accreuit: priuato quæ minor
esset.

Nam, ut quisque insanus nigris medium
impedit crus

Pellibus

- A Pellibus, & latum demisit pectore clauum:
 Audit continuò, quis homo hic est? quo patre natus?
 Vt, si qui egrotet, quo morbo Barrus, haberi
 Vt cupiat formosus: eat quacumque, puellis
 Iniiciat curam quærendi singula: quali Sit facie, sura quali, pede, dente, capillo:
 Sic, qui promittit, ciueis, urbẽ sibi cura, Imperium fore, & Italiam, & delubra deorum:
 Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
 Omneis mortaleis curare, & querere cogit.
- B Tunc Syri, Damæ, aut Dioys I filius, audes
 Deicere è saxo ciueis, aut tradere Cadmo?
 At Nouius collega gradu post me sedet uno.
 Namque est ille, pater quod erat meus. hoc tibi Paullus,
 Et Messalla videris. at hic si plostra ducenta,
 Concurrantque foro tria funera: magna sonabit,
 Cornua quod, vincatque tubas. saltẽ tenet hoc nos.
 Nunc ad me redeo libertino patre natum:
- C Quem rodunt omnes libertino patre natum:
 Nunc, quia Mæcenus tibi sim conuictor: at olim,
 Quòd mihi pareret legio Romana tribuno.
 Dissimile hoc illi est: quia non ut forsit honorem
 Iure mihi inuideat quiuis: ita te quoque amicum:
- Præsertim cautum dignos assumere, D
 praua
 Ambitione procul felicem dicere non hoc
 Me possum casu, quòd te sortitus amicum.
 Nulla etenim mihi te fors obtulit. optimus olim
 Virgilius, post hunc Varius dixere quid essem.
 Vt ueni coram: singultim pauca locutus, (Infans namque pudor prohibebat plura profari.)
 Non ego me claro natum patre, non ego circum
 Me Satureiano uectari rura caballo:
 Sed, quod eram, narro. respondes (ut tuus E
 est mos)
 Pauca ab eo: & reuocas nono post mense: iubesque;
 Esse in amicorum numero. magnum hoc ego duco,
 Quòd placui tibi, qui turpi secernis honestum,
 Non patre præclaro, sed vita, & pectore puro.
 Atqui si vitis mediocribus, ac mea paucis
 Mendosa est natura, alioqui recta: uelut si
 Egregio inspersos reprendas corpore nauos: F
 Sineque auaritiam, neque sordeis, ac mala lustra
 Obiciet uerè quisquam mihi: purus, & insons
 (Vt me collaudem) si uiuo, & carus amicis:
 Causa fuit pater his: qui macro pauper agello
 Noluit in Flauiludum me mittere: magni
 Quo pueri magnis è centurionibus orti.

- A** *Lauo suspensi loculos, tabulamq; lacerto,
Ibant octonis referentes idibus ara.
Sed puerum est ausus Romam portare,
docendum
Arteis, quas doceat quiuis eques, atque
senator
Semet prognatos: vestem, seruosque se-
quenteis
In magno ut populo si quis vidisset, auita
Ex re praebere sumtus mihi crederet il-
los.
Ipse mihi custos incorruptissimus omneis
Circum doctores aderat: quid multa? pu-
dicum,
Qui primus virtutis honos, seruauit ab
omni*
- B** *Non solum facto, verum opprobrio quo-
que turpi:
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret,
olim
Si praeo paruas, aut, ut fuit ipse, coa-
ctor
Mercedes sequerer. neque ego essem que-
stus. ob hoc nunc
Laus illi debetur, & a me gratia maior.
Nil me poeniteat sanum patris huius: eo-
que
Non, ut magna dolo factum negat esse
suo pars,
Quod non ingenuos habeat, clarosque pa-
renteis:*
- C** *Sic me defendam. longe mea discrepat istis
Et vox, & ratio. nam, si natura iuberet
A certis annis auum remeare peractum:
Atque alios legere ad fastum quoscunq;
parenteis:
Optaret sibi quisque: meis contentus, ho-
nestos
Fascibus, & sellis, nollem mihi sumere,
demens
Iudicio vulgi, sanus fortasse tuo: quod
Nollem onus, haud umquam solitus, por-
tare molestum.*
- Nam mihi continuo maior querenda fo-
ret res:
Atque salutandi plures: ducendus &
vnus,
Et comes alter: uti ne solus, rusve, per-
egre-
Ve exirem: plures calones, atque caballi
Pascendi: ducenda petorrita. nunc mihi
curto
Ire licet mulo, vel, si libet, usque Taren-
tum:
Mantica cui lumbos onere vlceret, atq;
eques armos.
Obiiciet nemo sordeis mihi, quas tibi
Tulli,
Cum Tiburte via pratorem quinque se-
quantur
Te pueri lasanum portantes, cenophorum-
que.
Hoc ego commodius, quam tu praclare
senator,
Multis atque aliis viuo. quacunq; libi-
do est,
Incedo solus: percunctor quanti olus, ac
far:
Fallacem Circum, vespertinumque per-
erro
Sape forum: assisto diuinis: inde domum
me
Ad porri, & ciceris refero, lachaniq; **F**
catinum.
Cena ministratur pueris tribus: & lapis
albus
Pocula cum cyatho duo sustinet: astat
echinus
Vilis, cum patera guttus, Campana su-
pellex.
Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi
quod cras
Surgendum sit mane: obeundus Marsya,
qui se
Vultum ferre negat Nouiorum posse mi-
noris.*

A *Ad quartam iaceo: post hanc vagor, aut
ego lecto,
Aut scripto, quod me tacitum iuuet. vn-
gor oliuo,
Non, quo fraudatis immundus Natta lu-
cernis.
Ast, ubi me fessum sol acrior ire lauatu
Admonuit, fugio rabiosi tempora signi.
Pransus non auide, quantum interpellet
inani
Ventre diem durare, domesticus otior.
hac est
Vita solutoru misera ambitione, grauiq;
His me consolor, victurus suauis, ac si
Quaestor auus, pater atq; meus, patruus-
que fuissent.*

B NON, QVIA MÆCENAS, &c.] huius loci
hæc sententia est, non ideo Mæcenas, quod om-
nium Lydorum, quicumque in Etruriam domi-
ciliū ac sedes transtulerunt, generosissimus es,
nec, quod maiores tui magnis legionibus impera-
uerunt, humilis & obscuri generis homines despi-
cis, ac derides. Dionysius Halicarnas. lib. 1. ῥωμα. ἀρ-
χαιολ. hæc de Etruscis scribit, Τυρρηνῶδες οἱ μὲν αὐτὸς Ἰτα-
λίας ἀποφάνεσθαι, οἱ δ' ἐπὶ Ἰταλίας, καὶ πῶς ἐπινοήσαντες
αὐτοῖς ταύτην οἱ μὲν αὐθιγῆς τὸ ἔθος ποιοῦντες ἀπὸ τῶν ἐρυ-
μάτων, ἀπὸ τῶν τῶν τῆς οἰκουμένης κατεσκευάσαντο, τῶν δὲ
λέγουσι. τύρρηνες τῶν καὶ τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν
καὶ οἰκίσεις ὀνομάζονται, ὡς παρ' Ἕλλησι, &c. οἱ δὲ με-
ταναστεύσαντες ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν τῶν
μόνα δ' Ἰταλίας γινόμενοι, ἀπὸ τῆς Ἰταλίας τῶν τῶν τῶν τῶν
μα. τῶν δὲ Λυδῶν εἶναι τὸ γένος ἐκ τῆς Ἰταλίας. Μηλονίας
καλεῖται, παλαιὸν δὴνα, μεταναστεύσαντα. id est, Thyrrhe-
nos alij indigenas Italiae populos esse aiunt, alij adue-
nas: atque ij quidem, qui hanc gentem in Etruria na-
tam faciunt, hoc nomen à propugnaculis, quæ primi
mortalium, qui in his locis habitauerunt, construxere,
impositum esse dicunt. turres enim, seu turres, etiam
C *apud Tyrrenos domicilia muris iuncta, solida, ac va-
lida nominantur, quemadmodum & apud Græcos.
Ab euentu porro nomen impositum esse volunt, &c.
Qui autem eos aduenas esse fabulantur, Tyrrenum
aiunt, qui colonia dux fuerit, à seipso genti nomen im-
posuisse. Hunc autem genere Lydum fuisse, antiquum
quendam, atque ab ea, quæ antea Meionia appellaba-
tur, in hæc loca commigrasse. Hæc, & longè plura
Dionysius de Etruscis, seu Tyrrenis, tradit lib. 1.
quæ legat apud illum, qui his paucis nondum ex-
pletus erit: videat & apud Herodotum nonnulla
non iniucunda lib. 1. quæ tamen Dionysius pro-
fert in eodem, vnde illa de promsi, loco. Ex hac
opinionem illud Virgilij est lib. 2. Ad terram Hesper-
iam venies, ubi Lydius arua Inter opima virum le-
ni sinit agmine Tiberis. Mæcenatem autem ab Etru-
ria regibus ac principibus esse prognatum, cum*

D Horatius multis locis prædicet, vt Od. 1. lib. 1. &
Od. 29. lib. 3. tum & Propertius ipse testimonio
est lib. 3. vt annotauimus supra ad Od. 29. lib. 3.

LYDORVM QVICQVID.] id est, quantum
Lydorum incoluit, &c. quod cuiusmodi est, vt si di-
xisset, quicumque seu quotcumque Lydi incolue-
runt sineis Etruscos, &c. sic loquitur supra Od. 5.
epod. At d, deorum quicquid in calo regit Terras.
simile est illud Catullianum, O quantum est ho-
minum venustiorum. & Terent. Heautont. At te
omnes Dij, Deaq; quidem, quantum est, Syre, Cum
istoc inuento, cumq; incepto perduunt.

OLIM QVI MÆCEN. LEG. IMP.] hæc è
Lucretio sumta sunt lib. 3. Inde alij multi reges, re-
rumq; potentes Occiderunt, magnis qui gentibus im-
peritarunt. Imperitarunt autem excudi iussi, secu-
tus aliquot libros manu scr. quamquã cod. Iann.
Tornes. & Vatic. habent imperitarent.

NASO SVSPEND. ADVN.] derides. saty.
8. lib. 2. Balatro suspendens omnia naso. Græci di-
cunt μωκτιζειν.

IGNOTOS] ignobileis, obscuros, ἀσήμους. vt
infra ead. sat. Non minus ignotos generosis.

LIBERTINO PATRE NAT.] item infra, E
Nunc ad me redeo libertino patre natum. & epist.
ad libr. Me libertino natum patre.

CVM REFERRE NEGAS] sic habent li-
bri omnes antiqui. hoc eò dico, ne quis suppo-
nat, neges.

DVM INGENVV S] ingenuus erat Horatius,
si ingenuus est is, cuius pater seruitutem non ser-
uauit. Nam antiquo iure ciuili libertini à libertis
differebant, cum liberti sint serui manumissi: li-
bertini autem libertorum filij. quam distinctio-
nem imperatores sustulerunt.

T V L L I] Seruij Tullij regis sexti, ex capti-
ua nati.

AMPLIS ET HON.] quidam libri veteres
habent multis & hon.

CONTRA LÆVINVM VALERI G.] id
est, Contra Læuinum P. Valerij Læuini Poplico-
læ, à quo Tarquinius exactus est, filium, persua-
des tibi verè, & exploratum habes, hominem cõ-
temptissimum fuisse.

VALERI GENVS] Valerij filium: vt Tibull.
lib. 4. ad Mess. de Circe, Quamuis illa foret Solis
genus. & Propert. lib. 2. Qualis & Ischomache La-
F *pithe genus heroine. & Horat. Oda 14. lib. 2. & Da-
nai genus Infame. Quidam doctiss. viri, cum, qui
primus in hac nobilissima familia, Læuinus di-
ctus est, hoc cognomentum à sinistro atque im-
probo animo, malisque moribus inuenisse suspi-
cantur: quod mihi quoque sit verisimile: sed ta-
men per Valerij genus, auctorem huius generis
nego intelligi debere: quod illi existimare vi-
dentur.*

V N D E] à quo, ὅθεν. sic Terent. Adelph. do-
mi habuit, vnde disceret.

REGNO PVLS. FVIT.] quidam libri vete-
res habent pulsus fugit. ego receptam scripturam
retinco.

VNIVS ASS. NON VMQVAM, &c.] id
est, numquam pluris æstimatum esse vno asse.

Ff iij verbum

verbum *liceo* autem in mancipiis, & rebus mancipi, venalibus denique propriè locum habet, vt obsecrè significare videatur Horat. hunc Læuinū quantumuis nobilem, propterea quòd iners, & ignauus fuerit, seruo nihilo meliorem fuisse. M. Tullius ad Attic. lib. 12. *De Drusi hortis, quanti liquisse in scribis, id ego quoque audieram.*

NOTANTE IUDICE, Q.] amplificatio est. hic Læuinus etiam à populo, qui nobilitatem pluris facere solet, quàm bonos mores, & virtutem, tamen contemptus, ac præteritus est: neque vllum honorem, præter quæsturâ, potuit obtinere, propter inertiam, & cetera animi vitia.

QUI STULTVS HON. S.Æ. D.] si populus (inquit) qui sæpe honores defert ad indignos, & famam sequitur, & splendorem generis potius, quàm veritatem, ac virtutem, Læuinū hominem nobilissimū propterea, quòd à maioribus suis degenerauerat, cõtemnit, ac pro nihilo putauit, quid nos oportet facere, multum à populo studiis, & iudiciis discrepantibus, ac dissidentibus?

INDIGNIS] epist. 16. lib. 1. *vt si Detulerit facis indigno, detrahet idem.*

ET FAMÆ SERUIT INEPTVS:] & famæ seruit, in eoque ineptus est: vel in eo ineptus est, quòd famæ, & rumori seruit. notauimus alibi hoc loquendi genus.

STUPET IN TITVLIS] admiratur titulos, & generis antiquitatem. supra saty. 4. *stuper Albius are.*

ET IMAGINIBVS] statuis, generis antiquitatis indicibus ac testibus. Oda 8. epod. *funus atque imagines Ducant triumphales tuum.*

A VVLGO LONGE, LATE QVE,] omnes fere libri manuscr. habent, *longè longèq; remotos?*

NAM QVE ESTO: POPVLVS, &c.] redit ad illud superius de populi leuitate, atque errore, qui plerumque nobilitatem pluris facit, quàm integritatem, grauitatem, constantiâ, ceterasque virtutes. Esto, inquit, demus, populum Læuino homini nobilissimo potius, quàm Decio nouo, & ignobili honores mandaturum: & si ego, cum ingenuo patre natus non essem, me ad petendos honores contulissèm, dubium non esse, quin me censor à petendo summoueat, vt indignum magistratu: veruntamen æque ignobiles, vt nobilissimi homines, honoris studio ducuntur.

DECIO.] P. Decio Muri, qui primus è Deciis consul fuit, vt testatur M. Tull. lib. 1. de diuinat. iccirco nouus ab Horat. appellatur.

MANDARE] *mandare honorem, mandare magistratum, vtitatum genus loquendi bonis auctoribus.* Admonet me hic locus, vt emendem locum Cicero. in proœmio orationis pro lege Manili. qui ita vulgò legitur. *Nunc cum & auctoritatis in me tantum sit, quantum vos honoribus mandandum esse voluistis, & ad agendum facult.* &c. ego honoris legendum cenfeo.

NOVO] noui sunt, quorum maiores ornati nõ fuerunt populi honoribus.

MOVERET] moueret ordine, notaret, iure suffragij priuaret, in ætarios referret.

APPVVS] M. Tull. epist. ad App. lib. 3. *Vale,*

& in censura, si iam es censor, (vt spero) multum de proano cogitato tuo.

VEL MERITO, QVONIAM] atque id meritò (inquit) quia mea sorte contentus nõ fuissèm, aut quia maiora, quàm mei generis, ac loci ratio ferat, cõcupiussèm: aut quia prætexta, lato clauo, calceis lunatis, & ceteris insignibus honoris & senatorij ordinis ornatus incesissèm. Erasmus putat natum prouerbiū ab asino Cumano, qui leonina pelle sumta, leonem simulasset.

SED FVLGENTE TRAHIT] id est, sed æquè cupidi gloria & triumpho sunt homines noui, & ignobiles, vt nobiles. curram gloria tribuit vel propter triumphantium currus, vt sup. Od. 9. epod. *Io triumpho, tu moraris aureos currus, & intactas boues.* & idèd fulgente, accipiendum, pro aureo, seu aurato, & quod auro renidet, vel per curram significatur gloriae altitudo, & præstantia.

Lucret. lib. 6. princip. *Quandoquidem semel insignem conscendere currū Ventosum spes Hortata est, &c. aliàs, Vincendi spes, &c.* Horat. epist. ad August. lib. 1. *Quem tulit ad scanam ventoso gloria curru, &c. constrictos autem dixit venustè, significans, gloriae cupidos quasi vincetos in curru triumphali portari.* Atque ita prior explicatio erit posteriori anteponenda.

QVO TIBI TVLLI] hunc Tullium Iul. Cæsar rerum potitus, quòd Pompeianas partes secutus esset, è senatu mouit, cum præsertim obscuro, & humili loco natus esset. Interfecto autem Cæsare, fuerat restitutus, atque iterum se ad petendos magistratus contulerat. Hoc igitur dicit, quòd tibi profuit sumere vestem senatoriam tibi à Cæsare ademtam, & obtinere tribunatum? in eundem inuehitur infra, *Obuciet nemo sordis mihi, quas tibi Tulli.*

CLAVVM] Latum clauum, de quo mox dicemus. erat enim senator.

FIERI QVE TRIBVNO] sic edendum curauit, codicum aliquot manu scr. auctoritatem secutus: quam scripturam agnoscit Porphyr.

NAM, VT QVIS QVE] sententia hæc est. nam statim, vt quis nigris calceis lunatis, & senatorio vestitu vt cæpit nouus, & obscurus homo, & eo ipso infans, quòd obscuro loco natus, & nouus insignia senatoria sibi sumat, atque arroget: audit hos populi sermones. *Quis homo hic? &c.* calcei autem senatorij vsque ad medium crus producebantur. iccirco dixit, *mediū impedit crus.* Noui homines autem adepti magistratū, eo ipso fiebant senatores.

ET LATVM DEMIS. PECT. CLAV.] id est, tunicam longam atque ad talos demissam, latis clauis ornata induit. clauus (inquit Sospater Carisius) impurpurata, & inclauata vestis, id est, ὀρθόπους ἐὰν καὶ ἐνδος. Erant autem hi clauis ornamenta quædã purpurea clauorum speciem præbentia, tunicis attexta, seu fortasse affuta: à quibus latus clauus dictus, id est, tunica lati clauis: quod erat insigne maiorum magistratum, vt ædilitium maiorum, prætorum, consulum, denique senatorum. Plin. lib. 33. *Annuli distinxere alterum ordinem à plebe, vt semel cæperunt esse celebres,*

A *bres, sicut tunica ab annulis senatū tantum.* Sueton. in Vespas. *sumta toga virili, latum clauū, quamquā fratre adeptō, diu auersatus est: nec, ut tandem appeteret, compelli, nisi a matre, potuit.* Idem in C. Claud. *Latus clauum, quamuis initio affirmasset nō lecturum senatorem, nisi ciuis Rom. abnepotem, etiā libertini filio tribuit, &c.* Idem in Tiber. *senatori latum clauum ademit, &c.* Idem in Oct. *liberis senatorū, quo celerius recip. assuescerent, protinus a virili toga latum clauum induere, & curia interesse permisit.* erat & angustus clauus, id est, tunica angusti clauī, qua utebantur equites. Suet. in Octau. *usus est togis neque restrictis, neque fufis: clauo nec lato, nec angusto.* Patere, de Mæcen. *no minus Agrippa Casari carius: sed minus honoratus, quippe vixit angusto clauo pæne contentus.* à lato, & angusto clauo laticlauij, & angusticlauij nomina ducta sunt. Suet. in Nerone, *Ac sepe in eiusmodi rixis oculorum, & vita periculum adit, à quodam laticlauio, cuius uxorem atrectauerat, propè ad necem casus.* Idem in Othone, *Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis tertia decima legionis tribunus angusticlauius.* Itaque in Vita C. Suet. Tranquilli in princip. sic legendū, *C. Suetonius Tranquillus, patre habuit Suetonium, cognomento Lenem, tertia decima legionis tribunum, & angusticlauium, &c.* Neque verò videtur mihi pratermittendū, quod scribit Pomp. Festus, tunicam palmatam à latitudine clauorum esse dictam, *que nunc* (inquit ille) *à genere picture appellatur.* quibus verbis latis significat, clauos illos in tunicis acū fuisse depictos. Idem alibi clauata vestimenta quedam ait esse appellata clauis intertexta. Varro lib. 8. de ling. Latina, *Nam si quis tunicam in usu ita consuit, ut altera plagula sit angustis clauis, altera latis: utraque pars in suo genere caret analogia.*

B *AVDIT CONTINVO*] sic suprā Od. 25. lib. 1. *audis minus & minus iam: Me tuo longas pereunte nocteis, &c.*

QVIS HOMO HIC EST: QVO P. N.] sic reperi scriptum in decem veteribus cod. vno Vat. Rainutij Card. Iann. Faer. Torn. Russard. Cleric. Nicot. 2. meo.

C *VT SI QVI ÆGROTET, QVO M.]* ut si quis (inquit) eo morbo laboret, quo Barrus, homo immodicè formæ studio deditus, & nimis accuratè comtus, & cultus, ut pote libidinosus, & mulierosus, & adulter: quacumque incedat, curam afferat puellis, de singulis eius corporis partibus quærendi: sic, qui se proficitur idoneum esse ad Remp. administrandam, omneis homines impellit, ut quarant, quo sit loco natus. morbi igitur nomine morbum animi intelligere nos oportet, quomodo & Catullus vsurpat in Egnatium, ob dentium candorem, vsquequaue renidentem. *Quodcumque agit, renidet* (inquit Catul.) *hunc habet morbum Neque elegantem, ut arbitror, neque urbanum.* Idem alibi, amorem, tæterripum morbum nominat, ut suprā admonuimus. Sic Plato in Sophista *δενία, καὶ ἀδενία νόσος*, id est, morbum appellat. sic & M. Tullius Verris studium immoderatum in signis, & vasis antiquis comparandis, morbum vocat. Verr. 3. & 6. sic Horatius

suprā Oda 25. lib. 1. *per morbum eunuchorum.* D & cohortis Cleopatrar, morbum animi significat, nempe impudicitiam, & molliem muliebrem. & suprā saty. superiore, *Campanum morbū* eodem sensu nominauit. & infrā saty. 3. lib. 2. *ponas insignia morbi.* ibidem. *Et morbi miror purgatum te illius.* Aiunt quidam hunc Barrum impudicum & mollem fuisse: alij adulteriis nobilem, & Æmiliam virginem Vestalem corrupisse, eoque crimine damnatum esse.

VT CUPIAT FORM.] sic habent omnes fere libri, quos vidi, manu scr. aliquanto melius, nisi fallor, quàm vulgati, *Et cupiat.* Est autem hic ordo, ut si qui, id est, si quis ægrotet eo morbo, quo morbo Barrus ægrotat, seu ægrotabat, nempe, ut cupiat haberi formosus, &c. Potest tamen vulgata lectio ferri.

SYRI, DAMÆ] Syri, Damæ dictum est *ἀκούειν*. sunt enim nomina duo seruilia, id est, minimè Romana: ut & Dionysius. Tūne igitur (inquit Horat. aut ciuis aliquis alius Rom.) *eseruo* quopiam natus, audes ciueis Rom. damnatos vel de saxo Tarpeio deicere, vel carnifici tradere securi feriendos? quod erat in tribunorum plebis potestate situm. quamquam hoc iuris non moderati, neque populares tribunipl. sed turbulentiores, & violentiores vsurpabant.

DEICERE E SAXO] Tarpeio: *ἐκ πέτρης τῆς πενίας κατεπίπτειν*. hoc igitur significat, audes tribunatu fungi?

ET TRADERE CADMO] Cadmum licetorem quendam hoc nomine fuisse volunt. quamquam non nulli *catmo* legi malunt. *catmo* autem, id est, catenæ. alij *camo*.

AT NOVIVS COLLEGA] responderi ignobilis ille, & libertinus, & tamen magistratu fungens, hoc modo. At collegā habeo gradu me inferiorē. Est enim libertus, cum ego sim libertinus.

NAMQVE EST ILLE, PATER Q. E. M.] sic mihi videntur hæc accipienda, ut sint etiā ignobilis illius & libertini, magistratum gerentis verba: non Horatij: quamuis reclamet Porphy.

HOC TIBI PAVLLVS, ET MESSALLA] hoc nomine (respondet Horat. aut alius ciuis Rom. aut populus) nempe quod collega tuo superior sis vno gradu, & conditione, tibi videris summo loco natus.

AT HIC SI PL. D.] verū quāuis hic Nouius sit libertinus, & deteriore loco natus, quàm tu: vno tamen te vincit, quod voce admodum valeat. hoc saltem nos retinet, ac delectat: hoc nos solatur. intellige, hæc quoque dici à ciue, aut populo Rom. Hoc loco autem Horatius urbanē & populum Rom. irridet, qui talibus hominibus magistratus mandat, & ambitiosos, ac magistratus ipsos, qui sola vociferandi facultate freti dignos se honoribus populi esse putent.

MAGNA SONAB. CORN. Q. V.] id est, vocem edet, quæ plaustrorum strepitum: cornuū, & tubarum cantum vincat. clamore, & profusa dicendi facultate, & lingua volubilitate te vincet. sonabit, sonitus edet. nomen *magna* vel cum voce *cornua* coniungere licet, vel cum verbo *sonabit.*

A nabit. Nam & M. Tull. ita loquitur multis locis. vt pro Arch. poeta. vt etiam Corduba natis poetis pingue quiddam sonantibus, atque peregrinū, tamen aureis suas dederet. Idem in Bruto. Cotta, quia se valde dilatandis litteris à similitudine Græca locutionis abstraxerat, sonabatque contrarium Catulo subagreste quiddam planèque subrusticum, alia quædam quasi inculta, & siluestri via ad eandem laudem peruenerat.

SALTEM TENET HOC NOS.] id est, saltem hæc vocis magnitudo, & profusa loquacitas, & laterum firmitas, nos retinet, nosque solatur, seu à nobis impetrat vt eius ignobilitatem atque humilitatem feramus.

NUNC AD ME REDEO, &c.] ex his verbis intelligere licet, ne superiora quidem illa, hoc tibi Paullus, & Messalla videris, &c. esse Horatij verba, sed cuius alicuius alius, seu populi ipsius, Romani. Nam quod ad illa attinet. Namque est ille, pater quoderat meus, &c. multo minus Horatij esse putanda sunt.

RODUNT] carpunt, clanculum insectantur, mordent clanculum, vt loquitur Terent. Eunu. sup. sat. 4. absentem qui rodit amicū. epist. 18. lib. 1. Dente Theonino cum circumroditur. Cicer. orat. pro Corn. Balbo. more hominum inuidet: in conuiniis rodunt.

NUNC QVIA MÆCEN. T. S.] duobus temporibus, & duabus de causis se clanculū morderi ostendit, nunc quidem quod cum Mæcenate viuat, olim autem, quia tribunus militum fuerit, Bruto imperatore.

DISSIMILE HOC ILLI EST] id est, non est idem olim tribunum militum fuisse, atque hoc die cum Mæcenate viuere.

QVIA NON, VT FORSIT, &c.] quia (inquit Horat.) non vt fortasse quiuis mihi possit iure tribunatum, seu quemuis alium honorem inuidere, ita mihi tuam amicitiam iure inuideat. honos enim nonnumquam forte fortuna mandatur etiam indignis: amicitia autem tua neque indignis, neque casu contingere solet, cum dilectū amicorum adhibeas, neque quemquam in amicitiam tuam recipias, nisi perspectum, spectatum, & cognitum. Sciunt autem, qui legerunt Aristotelem lib. 2. rhetor. inuidiam locum habere in rebus alterius secundis, & fortuitis, non in iis, quæ sunt animi viribus, & virtute partæ. sed silentio prætereundum non videtur, Priscianum lib. 15. ita hunc locum legere, vt excudendum curauimus. quia non vt forsit honorem. forsit autem idem valet, quod fortassis: eaque voce vsus est sup. Od. 28. lib. 1. & Virg. lib. 2. Æn. Forsit vota facit, cumulatq. altaria donis. atque ita reperi scriptum in cod. antiquis, Vatic. Iann. Faër. Torn. Clericano, Nicotiano, ceteris omnibus.

CAVTVM DIGNO ASSVM.] in amicis deligendis prudentem, consideratū, ac diligentē: amicos non ambitione, aut alicuius rogatu recipientem: sed tua sponte, tuoque iudicio adoptantem: videlicet qui tibi visi sunt amicitia tua digni.

FELICEM DICERE N. H.] non possum me hoc nomine felicem prædicare, quod te amicum

nactus sim. nulla etenim me tibi fortuna obtulit: sed certo iudicio, & consilio me ascisti. tuo igitur consilio, id est, τῆς σῆς ἀγαθῆς ἐπιπέσει effectum est, vt tibi sim amicus, nō mea εὐτυχία, id est, felicitate.

HOC CASV] hoc euentu, vel hac sorte. fors enim est effectus fortunæ, vt supra annotauimus, etiam si aliud scribat Nonius. significat tamen interdum cuiusque viuendi genus, siue fortuito oblatum, siue consultò susceptum.

SORTITVS] subintellige, sim, vt sæpe aliàs. Sortiri autem est λαχάσθαι, nancisci, consequi.

NULLA ETENIM MIHI TEF.] perspicuè ostendit, se in amicitiam Mæcenatis receptū esse non alterius commendatione, non gratia, nō fortuito: sed illius consilio, ac iudicio: suaque ipsius virtute. fors autem legendum, atque ita habet omnes libri manuscr. non vt vulg. fors.

SINGVLTIM PAUCA LOCVTVS] sic supra sat. 4. dicebat se animi pusilli natum esse, raro & perpauca loquentem. singultim loqui est sermone interrupto, & veluti voce identidem compressa loqui: quod vsuuenire solet verecundis, & timidis natura. talem autem locutionem ἰσοφωνίαν vocant Græci, ὡς τὸ ἰσχυρῶς φωνῶν, non ἰσχυροφωνίαν, quæ est vocis (vt ita dicam) gracilitas, & ἰσχύφωνοι, qui ita loquuntur, id est, qui loquendo hæsitant, à Græcis appellantur, non ἰσχύφωνοι, quemadmodum corruptè, ac mendosè habent libri problematū Aristotelis Τμήματ' α. ὡς φωνῆς, quod quidem declarat ipse Aristoteles problemate 1 v. his verbis, οἱ δὲ ἰσχύφωνοι φωνῆσι μὲν, λόγον δὲ ἔδύναται σιωπεῖν. quo loco tamen libri omnes vulgati habent ἰσχύφωνοι.

INFANS PVDOR] infantem pudorem appellat, qui tandi facultatem eripit. ab effectu. pudor enim, & timor obsunt locuturo.

NON EGO CIRCVM ME SAT.] id est, non ego me meas villas, & meos fundos obire dico, equo Apulo insidentem: equo in Satureianis, id est, Tarentinis, aut Appulis pascuis nato, & pascito. Satureiam dictam esse Tarentum volūt quidam. Seruius ad illum locum, hyali saturo fucata colore, Georg. 4. notat, Satureium oppidum fuisse Tarento vicinū. Porphyrio Satureianos agros in Appulia fuisse, illis temporibus nobileis, tradit: ex quo per equum Satureianum, Appulum significari.

QVI TURPI SECER. HON, &c.] id est, qui honestū hominē à turpi separas nō generis splendore: sed vitæ innocentia, & animi integritate.

SED VITA, ET PECTORE PVRO.] sed vita integra, ac pura: & animo casto, ac puro. infra paucis post versibus purus & infons. sic epist. 2. lib. 1. nunc adhibe puro Pectore verba puer. idem Od. 22. lib. 1. Integer vita, scelerisq. purus.

ALIOQVI RECTA] paucis vitis, iisque mediocribus exceptis, recta.

NEC MALA LVSTRA] flagitiosas, & nefarias libidines. lustra hoc loco idem, quod ganea, fornices. mala lustra dixit, propterea quod sunt quædam legibus ciuilibus concessæ, & ferendæ voluptates: vt supra sat. 4. Ne sequerer mæchæ, concessa cum Venere vi Posses. nomine lustrorum vitur

A vitur & M. Tull. vt in orat. pro M. Cælio. *Nulla luxuries reperietur, nulli sumtus, nullum es alienum, nulla conuiuorum, ac lustrorū libido.* & in orat. post reditum in senatu. *cur in lustris, & heluationibus, huius calamistrati saltatoris tam eximia virtus tandem cessauit?* & pro Sextio de Gabinio. *hominem emersum subito ex diurnis tenebris lustrorū, ac stuprorum, vmo, ganeis, lenociniis, adulteriisq; confectū.* & epist. ad Cass. lib. 12. *Quæ autem in lustris, & vino commentatio potuit esse?* & Lucret. lib. 4. *Desideriosè agere etatem, lustrisq; perire.* & Plautus Bacchid. *atq; id pollicetur se daturū aurum mihi, Quod dem scortis, quodq; in lustris comedim, & congracem pater.* Idem in Alinar. in extrem. *cano capite te cuculum vxor ex lustris rapit.* Idem Curculione. de lenonibus. *hi male suadendo, & lustris lacerant homines.* ex quo apud eundem verbum *lustrari.* in Pseud. *nam qui liberos esse illico se arbitrantur, ex conspectu heri sui si se abdiderint, luxuriantur, lustrantur, comedunt.* Sed mihi reticendum esse nō puto mereperisse in vno & altero codice manuscripto *mala lucra*, quam lectionem tamen non valdè probo. quanquam hæc recepta, vt ne quid dissimulem, me suboffendit in eo, quòd scriptum est *ac mala*, non *nec mala*. videtur enim ita loqui debuissè Horat. *Sineque auaritiā, neque sordes, nec mala lustra, &c.* nam mala lustra longe aliud sunt, quàm sordes, & pæne inter se contraria videntur esse. At si legamus *mala lucra*, vt est in nōnullis libris, ac non *nec* conuenire videntur, quia mala lucra cum sordibus ferè consentiunt, & conspirant.

B *SI VIVO, ET CAR. AM.]* coniunge hæc cum superioribus, hoc modo: si viuus purus, & insons, & carus amicis, &c. libri plerique manuscripti. habent, *si & viuo carus amicis.* quæ scriptura magis Horatiana est, quamuis sit duriuscula.

CAUSA FVIT PATER HIS] quòd non sit auarus, non sordidus, non turpibus, & fœdis libidinibus inquinatus, non impudicus: patri acceptum refert, qui se optimè educandum, & instituendum curauerit.

FLAVI] hic docebat artem numerandi, ac ratiocinandi. vox autem *magni* cohærere debet cum nomine *pueri*. *magni pueri* autem, id est, magnis, & claris patribus nati. Significat Horatius, aliis patribus non id esse curæ, vt filij sui bonis & honestis, & liberalibus artibus erudiantur, sed vt quæstuosus, & sordidus.

C *LÆVO SVSPENSI LOC.]* hic versus repetitus est in epist. 1. lib. 1. tabulam autem accipe, vt ita dicam, ratiocinatoriam, & in qua ratiocinari, & numerare, & similia discunt. Iuuenal. sat. 9. *ponatur calculus: adsint Cum tabula pueri.*

IBANT OCTONIS REF.] omnes ferè hæc verba accipiunt de mercede, quæ daretur Flauio numerandi magistro: ego autem putabam intelligenda de pecunia antea collocata, & in scœnore occupata, nunc exacta. caput enim, aut certè vsuræ idibus exigebantur, pecunia Kalendis ponebatur, vt diximus supra ad Od. 2. epod. in extr. Itaque hæc verba *referentes era*, sic explicabam: *referentes à debitoribus vsuras idibus.* Iam octo-

nis idibus dixit, quia iduum dies sunt octo.

D *DOCENDVM ARTEIS, QVAVS]* quid Romæ didicerit, ostendit his versibus epist. ad Loll. lib. 2. *Roma nutriti mihi contigit, atque doceri, Iratus Grauis quantum nocuisset Achilles.*

SEMET PROGNATOS] semet natos, aut propriè pronèpotes suos à se prognatos. hæc enim vis est huius nominis. M. Tull. Tusc. lib. 3. *Qualis enim tibi ille videtur Tantaloprognatus, Pelelope natus, qui quondam à sœcero OEnomao rege Hippodamiam raptis nactus nuptiis?* Nam de Thye-
sta loquitur.

VESTEM, SERVOSQVE S.] aded (inquit) vt si quis vestitum, & comitatum meum in turba videret, existimaret sumtus illos mihi ex re auita suppeditari. sed nōne fieri poterat, vt ex patrimonio auito sumtus illi Horatio suppeditarentur, quamuis eius auus libertus fuisset? poterat. sed credibilius est patrem Horatij nihil, aut pauca à patre accepisse, omniaque, quæ haberet, quasiuissè. ordo horum verborum hic est, quem alij turbant: aded, vt si quis magno in populo vestem, & seruos sequenteis vidisset, &c.

E *PRÆBERI]* suppeditari, *topis dicit*, vt supra annotauimus.

IPSE MIHI CVSTOS] sic M. Tull. de Cælio in Cæliana, *Nam quoad atas M. Cælij dare potuit isti suspicioni locum, fuit primum ipsius pudore, deinde etiam patris diligentia, disciplinaq; munita.*

INCORRVTISSIMVS] hoc dicit, quia interdum puerorum custodes & ductores, à pudicitia puerilis insidiatoribus & oppugnantibus. corrumpi solent: quod in patrem cadere non potest. est enim pudicitia liberorum suorum custos integerrimus, & sanctissimus.

QVID MVLTAVT] vtuntur auctores hoc interrogandi genere, cum properant ad euentum rei, & cum multis singillatim enumeratis, & commemoratis significant longum esse cetera omnia persequi: vt M. Tull. lib. 1. ad Atticum. *si vquam mihi Symplicia suppeditauerunt, illo tempore. Quid multa? clamores (etenim hæc erat cœlestis, &c.) tanti fuerunt, vt ego eo breuior sim, quod eos usque istinc exauditos putem.* Idem accus. lib. 4. *Omnibus curat rebus instructum, & paratum vt sit conuiuium.*

F *QVID MVLTAVT?]* Rex ita, &c. Idem de orat. ad Qu. Frat. lib. 1. *Quid multa? nemo in illo iudicio pedem supposit, credo, ne Stoicis renuntiaretur.* Idem epist. ad Pap. Patum. lib. 9. *Quid multa? non me hercule tam perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris.* Iterum Horat. saty. 5. lib. 2. *Quid multa? neque illi Sepositi ciceris, neque multa inuidi auene.*

PVDICVM] ab aliena libidine intactum, atque integrum, vt annotatū est epist. ad Quinct. lib. 1.

SERVAUIT] quidam libri veteres habent, *seruabat*, quos non tequor.

NON SOLVM FACTO, VERVM] ita me pudicum seruauit, vt non solum vllam turpitudinem ab altero illatam perpeffus sim: sed ne verbum quidem contumeliosum, aut maledictū audierim, quod potuit vt mirum & pæne aduārum, & incredibile quiddā. Nam difficillimum est maledictum

A dictum vitare vbi ætas, & formæ maturitas suspitioni dant locum.

OLIM] aliquando, *πρῶτι*, vt sæpe aliàs. & Virgil. *Æneid.* 5. *quod tumidis summersum fluctibus olim Tunditur.*

SI PRÆCO] præconis munus quale fuerit, notatum est infra ad illum locum, *Præconem tenui censu.* epist. 7. lib. 1. ad Mæcenatem 2.

COACTOR] coactores dicebantur publicanorum ministri, qui vectigalia minutatim exigebant, operamque suam in ea re publicanis locabant. appellabantur eodem nomine etiam argentiarii ministri, qui in auctionibus pretia rerum venditarum exigebant.

NEQVE EGO ESSEM Q.] neque verò de patre meo questus essem, si præco, aut coactor fuisset, quæstumque ex iis artibus fecissem.

NIL ME PŒNITEAT SAN. P.] id est, quandiu sanus sim, nunquam mihi doleat, aut nunquam mihi parum beatus videat, quòd tali patre natus sim. nam verbum pœnitet hanc interdum vim habet, vt apud M. Tull. in *Cœliana.* id *nunquam tam acerbè feret M. Cœlius, vt cum pœniteat non deformem esse natum.* Idem in diuinat. in *Verr. cuius consuetudinis, atque instituti patres nostros non pœnitebat.* Terent. *Phorm. nostri nosmet pœnitent,* id est, nobis nosmet displicemus. Iterum M. Tull. lib. 1. ad Attic. à *senatu quanti siam minime me pœnitent,* id est, à *senatu magni fio: vel non parui estimo.* Liuius lib. 28. *Ea vestra merita, imperatorumque vestrorum erga nos fuerunt, vt nos cladum nostrarum non pœniteat.* Idem eod. lib. *pœnitebit te P. Corneli gloria tue, si hostem eum, qui tot funerum, tot cladum nobis causa fuit, tu consul Italia expuleris?*

EÓQVE NON VT M. D.] iccirco (inquit Hor.) non imitabor eos, qui obscuriore loco, parentibusque ignobilibus nati, solent ita se defendere, culpam suam non esse, quòd ingenuos, & claros parentes non habeant.

NAM SI NATURA IVB. &c.] nam si liceret aliis hominibus à certis annis repuerascere, atque ætatem anteaactam iterare, aliosque parentes quoslibet ad ostentationem, & gloriam optare, nemo est, qui non sit alios optaturus: ego autem meis parentibus contentus, alios populi honoribus ornatos, & claros nolim mihi sumere.

C HONESTOS FASCIBVS, ET SELLIS] prætorios, consulareis, ædilitios viros. honestos autem valet idem, quod honestatos, ornatos. placeat autem mihi mirum in modum ea scriptura, quæ est in cod. Card. Rain. & tribus Vaticanis & aliquot aliis, *onustus.* vt significet Horatius, prætores & consules fascibus, & sellis & ceteris insignibus onerari potius, quam honorari. natum autem mendum esse credibile est è duarum vocum similitudine, *honestus,* & *onustus,* seu, vt nonnulli scribunt, *honestus.* nam & Varro lib. 4. de lingua Latina scribit, honorem ab onere honesto dictum esse: & honestum eò dictum quòd sit oneratus: & dicuntur magistratus geri, tanquam onera. postremo hanc lectionem confirmat paullo post ipse Horat. ibi, *quòd Nollem onus, haud umquam solitus portare molestum.* Omnino hæc recepta lectio,

tolerabilis quidem est, & reperitur in aliquot lib. D manuscriptis, probabilior tamen est altera, plurimumque antiquorum librorum auctoritate confirmata: & nisi fallor, plane recta & vera.

FASCIBVS] Quærit Plutarchus quæst. Rom. quare consulibus & prætoribus fasces olim præferrentur: & respondet vel propterea quòd significabant, magistratus iracundiam promptam & solutam esse non oportere: vel vt magistratus interea dum soluantur fasces, spatium habeant considerandi sitne supplicio dignus is, cui irati sunt. mora enim iracundiæ iniecta, sæpe fecit vt magistratus sententiam mutarint. Quoniam autem vitia alia sunt sanabilia, alia insanabilia: fasces quidem ea castigant & corrigunt, quæ corrigi & sanari possunt: secures verò, ea, quæ sunt insanabilia, ac desperata, amputant atque excidunt.

DEMENS IVD. VVIGI] quod nihil admiratur, nisi quod est in specie forensi positum.

SANVS TVO] sanus tuo iudicio, qui popularis honores non magni admodum æstimas. Nam Mæcenat nullo vnquam magistratus gessit, vixitque equestri dignitate & loco contentus. *demens, sanus,* antithesis.

NAM MIHI CONT.] nam, si splendidiore loco natus essem, maiores mihi continuo querendæ facultates essent: sumtus faciendi maiores, &c.

SALVTANDI PLVRES] fortasse suffragiorum, & ambitionis causa. vt epist. 6. lib. 1. *Mercurum seruum, qui dicit nomina, &c.*

PEREGRE VEXIREM] tale illud. Od. 16. lib. 2. *neque purpura venale neque auro.* & cad. *Oda tibi tolli binni-Tum apta quadrigis, &c.* sic Homer. *in id. 5. Ηφης ὡς τρώϊον ἀργύρεν εὐρύστα ἢ Νῶς ἡρακλείος, &c.*

CALONES] qui sint calones, docet Festus: & notauimus ad illum locum epist. 14. lib. 1. *innidet usum Lignorum & pecoris tibi calo argutus.*

PETORRITA] vehicula Gallica, epist. ad Aug. *Esseda festinant, pilenta, petorrita, naues.*

CVRTO] curtato, cui cauda est decurtata.

MANTICA] mantica, peram significat, vt docet Porphir. interdum autem costis, seu lumbis equi, aut muli imponebatur, vt hinc & apud Lucil. *Mantica canter I costas grauitate premebat:* interdum humeris gestabatur, vt apud Catull. ad Varum de Suffeno, *Sed non videmus mantica, quod in tergo est.*

TULLI] iterum Tullio illi, quem paullo ante infectatus erat, grauius insultat.

TIBVRTE VIA] via, quæ Tibur ducit. à *Tibure Tiburs,* inquit Varro lib. 7. de lingua Latina.

PVERI LASANVM PORT. OEN.] ridiculè hæc duo coniunxit, lasanum, & œnophorum, vt hominis sordidis indicaret, ac declararet. neque frustra hæc vasa à pueris portari facit. nam hoc ipso significat, inelegantem & immundam eius familiam, sordidumque comitatum fuisse. Mercatores enim & ad quæstum attentiores homines, ne quid à coponibus & hospitiibus sumere necesse haberent, & vt minore sumtu peregrinarentur, & iter facerent, vasa necessaria seruatorum suorum hume-

A humeris imponebant. Est autem lasanum vas ad onus ventris excipiendum, comparatum, & est vox Græca, qua vitur Nicarchus lib. 2. epigr. *Ἡ ὄπῳν αἰτήσατο, δὸν ἐν εἰσφέρει: ἀν' ἀλάχρον μισοῖ, εἶπω, δὸς, πεινῶν, εὐδὸν φέρεϊ λάσανον*, id est, si opum, seu liquorem poscam, docum, id est, trabem affert: si dicā esuriens, dato lachanum, id est, olus: statim affert lasanum. Alij quidam lasanum, dicunt fuisse ollæ podium: sed nihilo minus hoc loco vas significare fatentur, quo alius exoneratur.

HOC EGO COMMODO. &c.] ego hac re, & multis aliis rebus viuo commodius, quàm tu: hac re (inquam) quòd mihi licet ire vel vsque Tarentum, si libeat, vno mulo, cum id prætori nō liceat. omnia autem exempla & typis excusa, & manuscripta, quæ quidem viderim, hinc sunt mendosa, in quibus hæc inest scriptura. *Millibus atque aliis:* cum legendum sit, *Multis atque aliis*. Quis enim unquam ita locutus est *millia alia*, aut *millibus aliis*? nōne ita potius loquuntur omnes Latini scriptores, *mille alia*, & *mille aliis*? Adiutus sum autem ab vno codice manuscripto, in quo ita scriptum reperi non sine litura tamen, *Multibus atque aliis*.

B cuius codicis testimoniū non eò produco, quòd ex ea scriptura de vera fecerim coniecturam (ego enim multo antè, quàm in illum librum incidissem, ita, vt dico, hunc locum esse emendandum iudicarem) sed nequis religiosior me arrogantia, atque audaciæ infimulet, quasi libros vulgatos sine auctoritate veterum librorum pro meo iure corrigā. Sed sit ita: omnino aut ita hic locus corrigendus est codicibus omnibus inuitis, aut dicendum, Horatium Latinè loquendi consuetudinem vel neglexisse, vel ignorasse.

FALLACEM CIRCVM] cur fallacem? an propterea quòd in eo res furtiue vendebantur? vt vult Acro: an propter astrologos, & diuinatores, & interpretes somniorum, & id genus homines, qui in Circo Romano frequētes erant? quod magis probo. M. Tull. de diuinat. lib. 1. in extr. ex Pacuio, *non vicinos haruspices, non de Circo astrologos: Non Isaiicos cōiectores, non interpretes somnium*. Plautus Pœnulo. *Itaque replebo auitate, atrior multo vt fiet, Quam Egyptij aut qui cortinam ludis per circum ferunt*.

VESPERTINVMQVE PERERRO] *vespertinum forum* dixit, vt distingueret à matutino, quod erat frequentius, & magis differtū: vt epist. 6. lib. 1. *Gargilius, qui mane plagas, venabula, seruos Differtum transire forum populūmque iubebat*. Sed putauī aliquando legendū *vespertinus*, id est, vesperi, vt epistol. ad Numicium. *Es vespertinus pette lectum*. & sat. 4. lib. 2. *Si vespertinus subito te oppresserit hospes, &c.* Vtro autem modo legas, nihil refert. vide annot. ad illum locum Od. 16. epod. *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile*.

A S S I S T O D I V I N I S] id est rebus diuinis, sacrificiis priuatis, aut publicis: rei diuinæ. Virgil. *Aeneid. 8. Exim se cuncti diuinis rebus, ad urbem, Perfectis, referunt*. Tit. Liuius lib. 36. *res diuinas facere maioribus hostiis iusserunt*. M. Tull. Verr. de signis. *patera, qua mulieres ad res diuinas uterentur*. Immo dic potius *diuinis*, id est, diuinatoribus &

coniecturibus rerum futurarum, & interpretibus somniorum, qui in Circo versari solebant, vt supra ostendimus. hanc enim explicationem magis probo. significat autem sibi licere, quod non licet iis, qui magistratum gerunt.

C I C E R I S] sat. 6. lib. 2. *neque illi Sepositi ciceris, neque longa muidit auena*. Sed admonet me ciceris facta mentio, & nomen ipsum, vt locum illum, qui est in epist. 1. Ciceronis ad Atticum lib. 1. corruptissimum, in quo restituendo tot homines doctissimi elaborarunt, nos quoque ecquid possemus, tentauimus, ex sententia, seu coniectura Simeonis Bosij Lemouicis, planè, vt ego quidè sentio, diuina, sanem, atq; emendem. sic igitur legitur locus ille in libris veteribus. *qua tum erit absoluta sane facile, eum libenter municieri concili acciderunt*. al. *num ceteri concili acciderint*. vnde sic conicit ille esse legendum, *qua cum erit absoluta, sane facile tum & libenter Thermum ciceri cusili acciderim*: vt sit hæc sententia, quæ via cum erit absoluta, sane facile & libenter tum Thermum via Flaminia scilicet munita, ciceri cusili, id est, mihi Ciceroni creato consuli, consulem adiecerim. primū alludit ad fabam cusam, seu tusam: deinde ad nomen Thermi, quod apud Græcos lupinū significat, postremò ad prouerbum, in me cude tur faba. Hæc Bosius.

LACHANIQUE CATINVM] Græco nomine vsus est: quod non est ei nouum. lachanum autem olus significat. sed nō dissimulabo, me hunc locum in omnibus codic. deprauatum restituisse, beneficio Rainutij Farnes. Card. in cuius libro sic est emendatus. Nam scriptura vulgata, est inepta, & absurda: *laganique catin*. quod nō est mihi difficile peruincere. Solet Horatius cum victum tenuem, minimeque sumtuosum significare vult, oleris nomen vsurpare. epist. 17. lib. 1. *Si pranderet olus patienter, regibus vti Nollet Aristippus*. epist. ad Torq. eod. lib. *Nec modica cenare times olus omne patella*. sat. 1. lib. 2. *discincti ludere, donec Decoqueretur olus*. saty. 6. eiusd. *O quando faba Pythagora cognata, simulq; Vincta satis pingui ponentur oluscula lardo?* lat. 2. eiusd. *Non ego, narrantem, temere edi luce profesta Quicquam, præter olus fumosa cum pede perna*. sat. 7. eiusd. *si nusquam es forte vocatus Ad cenam, laudas securum olus*. sic Plautus Captiuus, *Æ. Terrestris cena*. E. *sus, terrestris bestia est*. *Æ. multis oleribus*. E. *curato egrosos domi*. Quòd autem quidam post Acronem nugantur hic de lagano, non solum turpiter errant, sed etiam *κακῶν δεινῶν* suam declarant. Nam omnino ita legendum, vt edendum curauī: neque laganū habebatur in cibis parabilibus, & facilibus: cum ex oleo, & farina, & melle, & pipere, & aliis nonnullis rebus conflateretur. Neque me mouet Isidorus lib. 20. cap. 1. qui tradit laganum esse panem latum & tenuem, qui primū in aqua, deinde in oleo frigitur. Nam si laganum panis est, videretur minus apte dixisse, *lagani catinum*: si frigitur, non est panis, neque cibus parabilis, neque cum cicerenumerandus.

PVERIS TRIBVS] à pueris tribus, cuius locutionis texcenta sunt exempla: ex quibus pauca

A ca carpamus. Od. 6. lib. 1. Scriberis Vario fortis, &c. Od. 35. eiusd. *examen Eois timendū Partibus*. Od. 25. *Audiam moderere arboribus fidem*. saty. 10. huius lib. *Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est*, &c. epist. 16. *Si quis bella tibi terra pugnata, maris, Dicat*. de arte poet. *Nolito ad versus tibi factos ducere plenus Lætitia*. sic Catull. ad seipsum. *Amata nobis, quantum amabitur nulla*. sic Græci. Xenoph. Cyri pæd. 5. *ἔμοι παραγμένον*.

LAPIS ALBUS] mensa ex albo marmore, mensa Delphica: quæ rotunda erat, ut alibi dicemus.

POCVLA CVM CYATHO DVO] cur pocula duo? quia pocula semper pari numero in mensa delphica ponebantur: Verbi gratia, si tres conuiuia, tria paria: id est sex pocula: si duo, duo paria: si vnus, qui cenaret, vnum par, seu duo pocula, ut hic. cyathus autem adhibebatur ad aquæ & vini temperationem. aquâ enim ex vrna, seu futo, seu echino, seu quo alio vase aquario: vinum ex amphora, seu cratere cyatho hauriebant, & in scyphos, aut pocula infundebant.

ASTATECHIN. VILIS, CVM P. G.] locus est obscurus cum propter scripturæ varietatē, tum propter ignorationem vasorum Romanorum, quibus utebantur in cenis, & conuiujs. oritur alia difficultas ex voce *echinus*: quæ, quid hoc loco significet, non est facile explicare. alij igitur libri habent: *ast at echino Vilis cum patera guttus*: & ita videtur legisse Porphir. alij, *ast at echinus Vilis, cum pat. gutt.* alij mutata interpunctione, *ast at echinus, Vilis cum patera guttus*: quarum lectionū, quæ sit optima, difficile, & periculosum est pronuntiare. mihi quidem non liquet. secutus sum autem eam scripturam, quam plures codices veteres confirmant, eamque sic explico. *ast at mihi cenanti echinus non magni pretij, nempe fictilis, seu æneus, & guttus & patera. quod si cui magis placeat altera scriptura, ast at echino, &c. eius hanc sententiam esse puto: vilis guttus, & patera astant echino, id est, prope echinum locati sunt. Iam echinum alij vas fictile: alij æneum fuisse dicunt: sed ad quem usum comparatum fuerit, docet nemo: alij thecam, seu in uolucrum scorteum, in quo vasa includerentur: alij ampullam vitream. Omnino nihil certi, in quo insistere queas. Ego in tanta librorum, & opinionum varietate, quid afferre possum, in quo lector acquiescat: planè nihil. Veruntamen ne hic *καφὸν ἀρόστωτον* fuisse dicar, quid si dicam echinum vas fuisse fictile, aut æneū, amplum, rotundum, humile, in quod vel ciborū reliquæ conicerentur: vel id, quod in poculis reliquum esset, effunderetur, à similitudine vel echini illius forensis, & iudicialis, vel echini marini nominatum? quid si, ut Porphir. ampullam vitreâ, aquariam? quid si, ut alij, æneam? Guttus porro à guttis dictus: quia ex eo minutatim vinum fundebant, ut docet Varro lib. 4. de ling. Lat. Pateræ verò in poculis numerabantur, & à patendo dictæ sunt, ut idem ibidem scribit: & eis ad libandū utebatur. Hæc habui, quæ de hoc loco nunc quidem dicerem: aliàs fortasse probabiliora allaturus.*

CAMPANA SVPELL.] significat, vasa illa

omnia fuisse fictilia. nam in Campania, ex luto & argilla, cuius propter soli bonitatem, magna est ibi copia, pulcherrima vasa fingebantur. saty. 3. lib. 2. *Qui Veientanum festis potare diebus Campana solitus trulla*. Alij ænea fuisse dicunt, propter æris Campani nobilitatem, ac præstantiam.

MARSYA] Marfyæ statuam in foro fuisse positam aiunt, ut eius aspectu improbi, atque iniusti litigatores detererentur. Ad hanc autem statuam listebant vadimonium. Notissima est de Marfyæ contentione cum Apolline, & de contentione illius euentu fabula. *obeundus Marfyæ*, id est, obeunda ea pars fori, in qua Marfyæ statua posita est.

NOVIORVM FER. MIN.] ex duobus Nouiis fratribus probabile est minorem fuisse improbissimū litigatorem, & impudentissimū faneratore: cuius os ne marmora quidem ferre possent.

VNGOR OLIVO, NON QVO] nō eo vngor oleo, quo Natta, seu naca. vngebatur autem ille oleo ex lucernis detracto (quemadmodū Crates Thebanus si quando eum vngi opus esset, in balneū ingressus, olei fordibus, & amurca vngebatur.

fic enim de eo Teles libro *πῶς συγκρίσιως πλάστου καὶ πενίας. πρὸς ῥήτος ἡμῶς ζητῶμεν παχύτερον ἰμάτιον ἐκείνος δὲ διπλάσιος τὸν πρῶτον περιείη, ἄρῳπον πινὰ δύο ἄλλα ἔχων εἰ ἀλείψασαι χεῖρας ἔχει, εἰσέλθῳν εἰς τὸ βαλανεῖον, τῷ γλοιῷ ἡλείψατο*: id est ad frigus vestem crassiolem quarimus. ille autem duplicato pallio circumibat, quodammodo duas vestes habens. si opus esset eum vngi, ingressus in balneum, olei fordibus, & amurca vngebatur: vel, quod quidam magis probant, oleo lucernario, id est, quod lucernis conuenit, quodque ellychnijs instillatur: tantæ erant hominis sordes. Tale autem oleum, insuavis & ingrati odoris est, minimeque ad vngenda corpora accommodatum. Neque verò assentior iis, qui *naca* legendum esse contendunt: primum quod alteram scripturam video ab omnibus codicibus etiam calamo exaratis confirmari: deinde quod probabilius est ab Horatio Nattam nescio quem hoc nomine notari. Scimus autem Nattam familiæ Rom. cognomen fuisse. M. Tull. lib. 4. ad Attic. *De Natta ex tuis primū scivi litteris: oderam hominem, &c.* Idem de diuinat. lib. 2. *Natta verò statua, aut era legum de celo taeta quid habent obseruatum ac vetustum? Pinarij Natta nobiles, à nobilitate igitur periculum.* Idem in orat. pro Murena, *Non igitur si L. Natta summo loco adolescens, qui, & quo animo iam sit, & qualis vir futurus sit, videmus, &c.* Nihil prohibet autem, quo minus, ut ex optimo patre sæpe improbissimus nascitur filius: sic ex nobili & honesta familia, turpis aliquis, & infamis homo existat. Præterea credibile est ab Horatio sordidum aliquem hominem appellatū esse nomine alieno, non suo, propter metum legis: vel eum iam fuisse mortuum.

AST, VBI ME F. S. ACR. IRE LAVATVM] profert hunc versum Seruius ad illud Virgilij, *vel cum tonsis illotus adhaesi Sudor, &c.* & ait à lauo esse lotus & lautus. *inde est, inquit, lautū eo.* Nam illud ab Horatio satis licenter dictum est. *Ast. v. me f. s. acr. ire lauatum, &c.*

ADMO-

A **ADMONUIT]** *ἠγορεύειν*. nam aliud est mone-
re, aliud admonere, ne quis erret: quamquam mo-
nitores dicuntur à Latinis, ij, qui admonent.

RABIOSI SIGNI] Canicula. signum ap-
pellavit impropiè. Oda 17. lib. 1. *Hic in reducta
valle Canicula Vitabis astus.*

PRANS. NON AVIDE, QVANT. INT.]
huius loci sententia est, Ego tantillum pransus,
quantum interpellat, id est, non sinat, me totum
diem inani ventre permanere, domi otior. signifi-
cat, se non tantum vorare in prandio, vt cibo, &
potione ventrem referciat, atque oneret: sed quan-
tum satis sit ad ieiunitatem, famemque depellen-
dam, vireisque corporis reficiendas, donec cenæ
tempus adueniat. si quis enim non prandeat: sed
cibi, & potionis vsu in vesperum, & cenæ tem-
pus differat, ieiunus, & inanis diem totum dura-
re dicendus sit: Nunc autem cum prander tenui-
ter, & parcè: saltem hoc prandium eum interpel-
lat, quominus inanis ad vesperam permaneat. *in-
terpellare* propriè valet interloqui, seu loquentis
oratione interrumpere. vsurpatur pro eo, quod est
obstare, & interrumpere simpliciter, & impedimē-
to esse, vt hoc loco, & apud M. Tull. lib. 1. epist.

B ad Attic. *sed hac tota res interpellata bello refrixerat.*

**C. Matus ad Cic. lib. 11. epist. sed qua hac est arro-
gantia, quod Caesar numquam interpellauit, quin,
quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat,
tamen iis vterer: eos, qui mihi amicum eripuerunt, ef-
ficere conari, ne, quos velim, diligam?** Brut. ad Cic.
eod. lib. *Interpellent me, quo minus honoratus sim,
dum ne interpellent, quo minus resp. à me commodè
administrari possit.* Notissimum autem est, pran-
dia Romana aut breuissima, & parcissima fuisse,
aut, si qua fuerint sumtuosiora, & liberaliora, ea
vel festis diebus vsurpari solita, vel nuptialia fuisse,
vel ambitionis, & largitionis, vel luxuriæ causa
instituta. his causis exceptis, & similibus, parcè
admodum prandebant, cenabant liberalius. ien-
taculo autem, merenda, & vesperna puto pue-
ros duntaxat, & operarios homines vsos esse. Ne
illud quidem prætermittendum est, Græcos illos
Heroas, tantisper dum bellum gerebant, & in cas-
tris erant, ter die cibum capere consueuisse: ac
primum quidem cibum, & matutinum, *ἀπρω* esse
nominatum: secundum, *δευπνον*, id est, prandium:
tertium, *δωπνον*, id est, cenam: cum hodie *δευπνον* idē,
quod cena valeat: *ἀπρω* autem prandium. annot.
interpres Hom. *δδυσσ. β.*

DOMESTICVS] domi, quod erat loci, ad per-
sonam transfudit: vt quod est temporis, crebrò so-
let. de quo genere paullo antè diximus.

VICTVRVS SVAVIVS] ego victurus. sic
habent aliquot manuscr. cod. in his duo Vatic. &
Iann. quam scripturam secutus sum. alij habent
victurum, nempè me.

SATYRA 7.

Proscripti Regis Rupili pus, atque ve-
nenum,

*Hybrida quo pacto sit Persius vltus, opi- D
nor*

*Omnibus & lippis notū, & tonsorib. esse.
Persius hic permagna negotia diues ha-
bebat*

*Clazomenis: etiam liteis cum Rege mo-
lestas:*

*Durus homo, atque odio qui posset vin-
cere Regem:*

*Confidēs, tumidus, adeò sermonis amari,
Sisennas, Barros vt equis præcurreret
albis.*

*Ad Regem redeo. postquam nihil inter
vtrumque*

*Cónuenit (hoc etenim sunt omnes iure
molesti,*

*Quo fortes, quibus aduersum bellum in- E
cidit. inter*

*Hectora Priamiden, animosum atq; in-
ter Achillem*

*Ira fuit capitalis, vt vltima diuideret
mors:*

*Non aliam ob causam, nisi quòd virtus in
vtroque*

*Summa fuit. duo si discordia vexet iner-
teis:*

*Aut si disparibus bellū incidat, vt Dio-
medi*

*Cū Lycio Glauco: discedat pigrior, vltro
Muneribus missis.) Bruto prætoze tenēte*

*Ditem Asiam, Rupill, & Pers Ipar pu-
gnat: vti non*

*Compositus melius cum Bitho Bacchius. F
in ius*

*Acres procurrunt, magnum spectaculum
vterque.*

*Persius exponit causam: ridetur ab omni
Conuentu: laudat Brutum: laudatq; co-
hortem.*

*Solem Asia Brutum appellat: stellasque
salubreis*

*Appellat comites, excepto Rege: canem
illum,*

A *Inuisum agricolis sidus venisse ruebat,
Flumen ut hibernum, fertur quò rara se-
curis.*

*Tum Prænestinus falso, multumq; fluenti
Expressa arbusto regerit conuicia, durus
Vindemiator, & inuictus: cui saepe via-
tor*

*Cessisset, magna compellans voce cucul-
lum.*

*At Græcus, postquam est Italo perfusus
aceto,*

*Persius exclamat, per magnos, Brute,
deos te*

*Oro: qui reges consueris tollere: cur non
Hunc Regem ingulas? operum hoc (mihī
crede) tuorum est.*

B **PROSCRIPTI REGIS RVPILI]** Rupilius cognomento Rex, praturā gerens, ab Augusto, M. Antonio, M. Lepido proscriptus est: qua calamitate afflictus, ad Brutum confugit, eumq; postea perpetuò secutus est. inter hunc, & Persium quendam natione Græcum, graue nescio quod dissidium natum est, molestæque lites extiterunt. eas liteis nunc Horatius vrbaniſſimè, & facetissimè nobis proponit, Rupiliū Regem, à quo fuerat aliquando iniurgio contumelia affectus, vrbane vlciscens.

PVS ATQVE VENENVM] ingenium improbum, mores odiosos, vel maledicentiam imputam, ac pestilentem: vel potius ipsum Rupiliū Regem ingenio improbo, ac peruerso, & quasi paris pleno: hominem contaminatum, perniciosum, maledicum, pestiferum. sic Lucilius. *In numero quorū nunc primū Trebelliū multum Lucii marcebat febris, senium, vomitus, pius.*

HYBRIDA] quia Græcus ciuitate donatus: vel quia ex patre peregrino, & matre Romana natus. translatio est ab animalibus rationis experibus. Hybridæ enim nominantur ex diuerso genere nata animalia, & maxime canes ex cane venatico & gregario creati.

OMNIBVS ET LIPPIS NOT. ET TONS.] duo hominum genera posuit & ipsa loquacia, & ad quæ loquaces conuenire solent, alterum propter oculorum morbum, alterum propter artificij naturam. Nam lippi quidem, quia oculorum sensus eis inutilis & otiosus est, idè & loquaces sunt, & taleis homines ad se libenter accedunt atque alliciunt: quin etiā loquaces ad lippos certatim concurrunt & conuolant, scientes, se, id quod vnum expetunt, aureis apud eos patulas reperturos: tonsores autē, propterea sunt loquaces, quia ad eos loquaces confluunt, & apud eos resident, multasq; diei horas conterunt: cuius rei testis est Plutarchus lib. *περὶ ἀδολείας*, his verbis, *Ἐν*

κουρείῳ πρὶ λήθην γινόμενον περὶ τῆς Διονυσίου τυραννίδος, ὡς ἀδαμαντίνῃ καὶ ἄρρηκτῷ ὄντι, χελεύσας ὁ κουρεύς, ταῦτα ἱμάς, ἔφη, περὶ Διονυσίου λέγειν, οὐ ἐγὼ παρ' ἡμέρας ὀλίγας ὄντι τῆ στραχίλῃ τὸ ζυρὸν ἔχω, ταῦτα ἀκούσας ὁ Διονύσιος, ἀνεσάρωσεν αὐτὸν. Ἐπεικῶς δὲ λέγειν ὅτι τὸ τῶν κερειῶν γένος, οἱ γὰρ ἀδολεσχότατοι παρ' ἑστέροις καὶ παροσκαθίστοι, ὡς αὐτὸς ἀναπιμπάσκει τῆς σιωπῆς. χαριέντως γοῦν ὁ βασιλεὺς ἀρχέλαος ἀδολεσχου κουρέως περὶ βαλόντος αὐτῶ τὸ ἀμόλιον, καὶ ποιομένῃ πῶς σε κείρι βασιλεῦ, σιωπῶν, ἔφη, id est, In tonstrina autem quadam cum verba fierent de Dionysij tyrannide, eam esse adamantinam, & irruptam, tubridens tonsor, vos ista, inquit, de Dionysio dicere, cuius ego in collo paucis post diebus nouaculam teneo: his auditis Dionysius, eum in crucem sustulit. Planè loquax & garrulum est tonforum genus. loquacissimus enim quisque ad eos accurrit, & eis assidet, ita ut ij garrandi consuetudine imbuantur. Venuste igitur rex Archelaus, cum loquax quidam tonsor lineum pannum humeralem (Plautus inuolucere appellat) ei circumdedisset, & quæsiuisset ab eo quomodo eum tonderet: tacens, inquit. Præterea lippi neque domo prodire, neque lucem ferre possunt. Eò fit ut studiosè, & curiosè, quæ foris aguntur, ab iis, à quibus inuisuntur, exquirant. Idem fit à tonforibus. vitur hoc prouerb. Aristoph. in Pluto, καὶ πιλῶρος γ' ἴω νῆ πὸν Ηρακλέα πολὺς Ἐπι πῖσι κερειοῖσι τῶν καθήμενων, ὡς ἔξαπίνης αἰὴρ γαγένηται πλῆσιος, id est, Atqui multus hercle erat sermo eorum, qui in tonstrinis sedent, eum repente diuitem esse factum.

PERMAGNA NEG. D. H.] negotiabatur Clazomenis. aliud est autem mercatorem esse, aliud negotiatorem.

CLAZOMENIS] vrbs est Asiæ. Strabo lib. 14. *ἐπ' αὐτῆ τῆς Χερρονήσου ἰσθμοῦ οἰκοῦσι Τήσιοι, καὶ Κλαζόμενοι.* id est, ad ipsum Cherronesi isthmum habitant Teii, & Clazomenij. Iuxta hanc vrbem erat nemus Grynæum, vbi Apollo colitur.

DVRVS.] σκληρὸς, σπέρρος, saeuus, pertinax, perucax. aliter dicunt Latini, durum patrem: sat. 2. huilius lib. *Sub patribus duris tironum, &c.* paulloque aliter idem Horatius, Vulticum Menam, rusticū ex vrbano factum, durum appellat epist. 7. lib. 1.

ODIO] odiosa oratione, conuicio. Cic. ad Att. lib. 4. *sed tamen cum horas treis ferè dixisset, odio, & strepitu senatus, coactus est aliquando perorare.*

ADEO SERMONIS AMARI] sermonis odiosi, insuauis, iniucundi, mordacis: homo petulans in maledicendo. πικροί appellantur Græci, hominem amarè irasci solitum. *inuidus* autem excudendum curauit sine copula *que*, secutus auctoritatem 2. cod. Vatic. Iann. & Torn. sic supra sat. 3. *habere insuauis, acerbis.* & ibid. *illi Tardo, cognomen pingui datus.* sic Hom. *ἰλιάδ. γ. ὃν θελαμῶ εὐώδει, κνώωντι.* & ὄδυσσ. κ. δεινὸς θεός, αὐδήσασα. Apollon. α. ἀργον. Ἄρρηκτος, ἀκαμπτος ἐδύσατο νεῖθε γαίης, idem lib. β. ὃν ἀμειδῆτες ἀγίας εὐνάζετο νύκτας. Oppian. κωπη. *μητίπειτα δὲ χρεῖσι ἐλαίῳ Πάϊν δέμας, εὐώδει, κνώδει.*

SISENNAS, BARROS] duò nomina sunt *ἀσυνδέτως* posita. Porphyr. videtur legisse *Varros*, quod si cui magis probabitur, nō repugnabo. malim tamē *Varos* quàm *Varros*.

EQVIS PRÆCURRERET ALBIS] id est,

A est, longè superaret. notum prouerbiū est. Plaut. in *Afinar*. *Nam si huic occasione tempus se subterdixerit, Numquam pol indispicet quadrigis albis*. Iam albis quadrigis uehebantur, qui triumphabant: & equi albi celeritate præstare putabantur. Quamquam quadrigas albas, docti quidam Iouis quadrigas interpretantur.

(*HOC ETENIM SVNT O. I.*) hæc omnia vsque ad illum locum, *Bruto pratore, &c.* interpositionis nota sunt includenda. molesti autem sunt ij ferè, quos alio nomine pertinaceis appellamus: nisi quis fortè dicat eo inter se differre, quòd pertinaces interdum pertinacia sua neminem offendunt: molesti autem quouis sermone, & quouis tempore offendunt, atque adeò enecant. huius igitur loci hæc sententia est: molesti eodem iure sunt, id est, eandem sibi libertatem, licentiamque sumunt, ac vendicant, quā viri fortes, inter quos nata dissensio & discordia est. Nam quemadmodum hi numquam placantur inter se numquamque in gratiā mutuam redeunt, quamdiu viuunt: sic & molesti numquā inducere animū queunt, vt reconcilientur inter se. ordo verborum hic est,

B molesti hoc sunt iure, quo fortes, quibus aduersum bellum incidit.

INTER HECTORA PRIAM.] quàm graues, & implacabiles inter Hectorem, & Achillem inimicitia intercesserint, declarat ipse Achilles *in. χ.* cui cum Hector polliceretur, se, si eum interficeret, corpus eius Græcis redditurū, cumque eum oraret, vt se idem facturum sibi promitteret, si ille ab eo interficeretur, hæc respondentur ab Achille: inter leones, & homines rata fœdera feriri non posse, neque vmquam lupis cum agnis conuenturum: sed eos inimicitias inter se sempiternas gerere. Verum præstat Homeri versus ascribere: *Εκτρο, μή μοι ἄλαστε σιωμησύννας ἀγόρευε* *Ὡς ἔκ' ἐστ' ἕλεσι, καὶ ἀνδράσιν ὄρκια πῶτα* *Οὐδὲ λύκοι τε, καὶ ἄρνες ὁμόφρονά θυμὸν ἔχουσιν, Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερές ἀλλήλοισι.* *animosumque inter malim legi, quàm vt habent omnes libri, animosum atq; inter Ach.*

CAPITALIS] quæ non, nisi alterius interitu, sedaretur: ira pestifera, perniciofa, inexpiabilis. M. Tull. Philipp. 3. *capitalē, & pestiferum M. Antonij reditum timeremus*. Idem Off. 1. *capitalis Eteocles*. Idem epist. ad Trebat. lib. 7. **C** *Treniri capitales*. Idem Verr. 4. *Illud, illud est capitale: illud formidolosum, illud optimo cuique metuendum*.

VT VLTIMA DIVIDERET MORS] ita capitalis, vt sola mors eorum disfidium, atque offensionem decideret, ac dirimeret.

DVO] duos, vt saty. 3. lib. 2. *iure-Iurando obstringam ambo*. & ita sæpe apud M. Tull. & item apud Virgil.

VEXET] sic habent tres lib. manuscrip. Don. Faër. Torn. nonnulli alij *verset*.

INERTEIS] ignauios, *δειλὸς, ἀνένδρος*.

VT DIOM. CVM LYCIO GL.] quomodo Glaucus ab Horatio & Homero Lycius dicitur, cum genere esset Corinthius? fuit enim Hippolochi filius, cuius pater Bellerophon, auus Sisyphus. Lycius factus est hoc modo. Bellerophon

à Præto in Lyciam ad Iobatum Lyciæ regem missus, cum litteris in eius necem scriptis, propter illam omnibus notissimam adulterij calumniam, rebus præclarissimè gestis, maximisque periculis perfunctus, Iobati filiam Anticleam duxit uxorem, ex qua, focii successor, & heres factus, Hippolochum suscepit. cuius filius Glaucus. Præfuisse autem Glaucum Lyciis in bello Troiano narrat Homer. *in id. β. Σαρπηδὸν δ' ἦρχεν Λυκίαν καὶ Γλαῦκος ἀμύμων* *Τηλόθεν ἐκ Λυκίης Ἐάνθου ἀπὸ δινήπτος*. id est, Sarpedon autem Lyciis præerat, & Glaucus nulli culpæ affinis Longè ex Lycia à fluuio Xantho vorticoso.

DISCEDET PIGR. VLTRÒ MVN. M.] nemini ignota est Glauci, & Diomedis permutatio, nisi ei, qui litteras nescit. hæc autem sumta sunt ex lib. 6. Iliad. vbi sic Homer. *Εὐθ' αὖτε Γλαῦκος Κρονίδης φρένας ἐξέλετο ζεύς, Ὅς αἶετος Τυδείδῳ Διομήδεα πύχε' ἄμειβεν* *Χρυσῆα χαλκείων ἐκατὸ μβοίοντα βολίαν*, id est, *Jupiter at Glauco mentem supremus ademit: Qui cū Tydide Diomede arma incluta mutans Aurea dat, pretiosq; boues equantia centum: Aerea fert, pretiosq; nouum exequata iuuenctis*. locum autem prouerbij obtinet, ab omnibus ferè scriptoribus celebrati. **E** *vitur & Plato in symposio, & Arist. lib. 5. de moribus ad Nicom. Non celabo lectorem, scriptum esse in nonnullis codicibus calamo exaratis discedat pro discedet, & pro pigrior, pulchrior.*

PIGRIOR] ignauior: vt Glaucus, qui arma aurea sua cum areis Diomedis permutauit. Diomedem autem Glauco meliorem, ac fortiorem fuisse, ex Homero cognoscere licet.

TENENTE] *κραταιῶν τος ἡ Ἀσίας*, Asiā obtinente.

RVPILL, ET PERSI PAR.] vt M. Tull. *gladiatorum par*, ita *Rupilij, & Persij par* dixit Horat. Poterat & ita dicere, si per verbum liceret, *Rupilius, & Persius par*, vt M. Tull. pro domo sua. *Atq; hanc rem par illud simile, Piso & Gabinius, vidit*. iterum Horat. *infrà sat. 3. lib. 2. Quinti progenies ArrI, par nobile fratrum*.

VTI NON COMPOS. M. CVM B.] ita pares erant Rupilius, & Persius, vel par ita simile, vt Bithus & Bacchius, gladiatorum par, non melius inter se compositi fuerint. componi dicuntur gladiatores, qui vnà in arenam descensuri, & inter se decertaturi sunt. Aufonius, *Quis Myrmilloni componitur? equimanus Thrax*. Lucilius, *Cum Placideiano hic componitur*. M. Tull. ad Cælium lib. 2. epist. *Quid? tu me hoc tibi mandasse existimas, vt mihi gladiatorum compositiones, vt vadimonia dilata, & Chrestii compilationem mitteres?* dicuntur item committi, & comparari. fuerunt autem Bithus & Bacchius nobiles gladiatores, de quibus Suetonius.

PROCVRVNT] id est, foras, & in publicum currunt: vel currendo prodeunt. hæc enim vis est interdum præpositionis *pro* in cōpositione. *procurrunt* autem edendum curauit, codices veteres secutus, in quibus omnibus partim ita scriptum reperi, partim *præcurrunt*, quod posterius reieci, vt à recto *procurrunt* deprauatum. *Concurrunt* autem, quod reperitur in vulg. damnauit, vt supposititium, & adulterinum.

A RIDETVR AB O. C.] ridetur accipien-
dū impersonaliter, vt sit, ridet omnis conuentus.

CANEM ILLVM INVIS. AGR.] ceteros omneis (inquit) Bruti comites, stellas salubreis appellat, præter Regem. hunc autem cum Canicula comparat, grauilimo, & perquam horribili sidere, quo solis calor magnopere amplificatur. sic Hom. *iliad.* χ. Achillem in Troianos irruentē, cū cane Orionis cōparat his versib. Τόνδ' ὁ γέρον Πριάμος παρῶτες ἰδὲν ὀφθαλμοῖσι Παμφαίνονθ' ὡς ἄστ' ἐπισσόμενον πεδίοιο, Ὅν τε κινῶ Ὀρίωνος ὀπίκλιον χαλκίον. id est, cum autē senex Priamus primus oculis vidit, totum collucentem, per campū ruentem, vt astrum, quod Orionis canem cognomento appellant. Propert. lib. 2. eleg. 28. *Incipit, & sicco feruere terra Cane.*

RVEBAT FLVM. VT HIB.] id est, flaminis celerrimē, ac rapidissimē labentis, ac præcipitantis instar loquebatur, seu dicebat. vim orationis significat. sic loquitur Demosthenes in orat.

ὡς εἰρήνη ἐστὶν μὲν τῆς Πύθωνι πολλῶν ῥέοντι κατ' ἡμῶν, καὶ εἴσα, ὅθ' ἔσπεχόμεθα. id est, ego Pythoni, qui torrentis instar contra nos ruebat, non cessi, neque locum dedi.

B Plutarchus in Fabio, Τῶ μὲν Μαρκελλῶ, ὡς ῥέοντι σφόδρα ποταμῶ, πολλὰς ἀπειτῶν, ἀπεισιπέ, καὶ παρερρήγνετο τὴν δαίματιν. id est, Marcello tanquam rapidē fluenti fluuio sæpe numero occurrens, repellabatur, ac debilitabatur viribus. in quo exemplo tamen ad facta, non ad verba Marcelli referenda est similitudo. Dionys. Halicar. libro 7. de Spurio Sicinnio, ὡς πῶς τε πλὴν ἐρρεῖ καὶ τῆς Βυλῆς, αὐξῶν, ὡς μάστιγα οὐλῶν, τὴν κατ' αὐτῆς φθόνον, id est, ipse autē magnam vim orationis in senatū profundebar, quā maximē fieri poterat, augens in eum inuidiā. Horat. sup. de torrēte, Od. 2. lib. 4. *Monte decurrens velut amnis, imbres quem super notas aluere ripas, Fernet, immesusq; riuu profundo Pindarus ore.*

FERTVR QVÒ RARA SEC.] vt flumen hibernum, seu torrens, qui quacumque labitur, & præcipitat, omnia latē dissipat, ac disturbat, & ædificia, & arbores, & (vt ait Virgil.) *sata lata, bonūq; labores.* ad quem torrentem rarō admodum, aut potius numquā, cum securibus eunt rustici, aut calones, vt ligna cædant, cum arbores omneis, quacumque ruerit, corripuerit.

PRÆNESTINVS] Rupilius Rex Præneste natus.

EXPRESSA ARBVSTO] expectore tracta. allegoria est ducta à frondatoribus, vinitoribus, ac vindemiatoribus, qui viatores deridere, & in eos conuicia congerere: & vicillim à viatoribus conuiciis onerari solent.

REGERIT CONVICIA] sic suprā saty. 5. dixit, *pueris conuicia nauta Ingerere.*

VINDEMIATOR] in nomine *vindemiator*, & a vocales in vnam syllabam cōeunt, vt apud Hom. *πικνιάδῳ Ἀχιλλῆος*, idem. καὶ πῦξ ἀραβὸν πλυδόνικα. sic Od. 12. epod. *Quis sudor vietis, & quam malus vndique membris Crescit odor.* sic infrā sat. 3. lib. 2. *Lusciniæ soliti impensō prædere cōemtas.* & sat. 8. huius lib. *& imagine cerea Largior arserit ignis.* & sat. 2. lib. 2. *pingue vitius, albumq; nec ostrea, Nec scarus, aut poterit peregriua inuare Lagois.* sic Lu-

cret. libro 2. *Succus item seorsum, & rerum sapor insinuat.* & libro 3. *At neque seorsum oculi, neque nares, nec manus ipsa Esse potest anima.* non enim assentior P. Victorio, virō alioqui doctissimo, qui putat *forsum* esse legendum, quantumuis licet codicis scripti auctoritatem producat. Idem Lucret. libro 2. de primis corporibus, *Et sonitū sterilia, & succo ieiunaferuntur.* in sterilia duæ vocales i & a vnam syllabam efficiunt: nisi forte legendum est *sterila.* idem eodem libro. *Denique caelesti sumus omnes semine oriundi.* in oriundi i & u in vnam syllabam contrahuntur. sic in *duellica u* & e apud eundem, eodem lib. *Lanigera pecudes, & equorum duellica proles.* nisi quis dicat m. liquefcere in *equorum.* Idem libro 3. *Nec nebulam noctu, nec aranei tenuia sila Obuia sentimus.* Catullus in Priap. *Proin viator, hunc deum verberis, Manūque seorsum habebis, hoc tibi expedit.* Virgil. libro 10. *Vna, eademque via sanguisq;, animusq;, sequuntur.* Idem libro 6. *Vis & Tarquinios reges, animamq; superbam Vltoris Bruii fascisq;, videre receptos?* Ennius, *Quorum virtuti bellifortuna pepercit, Eorundem me libertati parcere certum est.* sic enim legendus est hic proximus versus, non vt vulgò *Horundem.*

CVI SÆPE VIATOR CESS. MAGN. COMP.] solebant viatores, vinitoribus, aut vindemiatoribus de via conuiciari, eosque, vt nimis tardos, aut nimis serō vitem colentes ac putantes, aut in re aliqua turpi & flagitiosa deprehensos, insectari, & increpare, & cucullos appellare: in quos, vindemiatores conuicia interdum ita cōtumeliosa regebant, vt illi cedere cogentur. Plinius lib. 18. cap. 26. *In hoc temporis intervallo 15. diebus primis agricole rapienda sunt ea, quibus peragendis ante æquinoctium non suffecerit, dum sciat inde natam exprobrationem foedam putantium vitis per imitationem cantus alius temporarij, quem cucullum vocant.* *Dedecus enim habetur, opprobriumq;, meritum falcem ab illo voluere in vite deprehendi, vt ob id petulantia sales etiam cum primo vere ludantur.* aspicio tamen detestabiles videntur: adeo minima quæque in agro naturalibus trahuntur argumentis. Aufonius in Mosella, *inde viator Riparum subiecta terens, hinc nauita labens Probracannunt seris cultoribus.*

ITALO PERVS. ACETO] salibus Italis, F aculeatis, & mordacibus. Plautus Bacchidibus, acetū translātē vsurpauit pro iracundia. *Nunc experiar sine acetum tibi cor acre in pectore.*

QVI REG. CONS. TOLL.] L. Iunius Brutus, & P. Valerius Leuinus Tarquiniiū exegerunt. M. Brutus cum ceteris coniuratis C. Cæsarem de medio sustulit. M. Tull. pro Planc. *Quid potuit amplius si Iunius Brutus esset, qui ciuitatem dominatū regio liberauit?* Idem Philip. 2. *Etenim si auctores ad liberandam patriam desiderarentur, illis auctori- bus Brutos ego impellerem? quorū vterque Iunij Bruti imaginem quotidie videret: alter etiam Abale? his igitur maioribus orti, ab alienis potius consilium peterent, quam a suis? & foris potius, quam domo?*

HOC] videlicet hunc Rupiliū Regem iugulare. in nomine Regis inest ambiguum.

SATYRA 8.

O Lim truncus eram ficulnus, inutile
lignum:

Cum faber incertus scamnum, faceret-
ne Priapum:

Maluit esse Deum: Deus inde ego, furū,
aiumque

Maxima formido: nam fures dextra co-
ercet,

Obscenoque ruber porrectus ab inguine
palus:

Ast importunas volucreis in vertice a-
rundo

Terret fixa: vetatque nouis considerare in
hortis.

B Huc prius angustis eiecta cadauera callis
Conseruus vili portanda locabat in arca.

Hoc misera plebi stabat commune sepul-
crum,

Pantolabo scurræ, Nomentanoque ne-
poti.

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in
agrum

Hic dabat: heredes monumentum ne se-
queretur.

Nunc licet Esquiliis habitare salubribus,
atque

Aggere in aprico spatium: quò modò
tristes

Albis informem spectabant ossibus agrū:

C Cum mihi non tantum furesque, feræ-
que sueta

Hunc vexare locum, curæ sunt, atque
labori:

Quantum, carminibus quæ versant, at-
que venenis

Humanos animos. has nullo perdere pos-
sum,

Nec prohibere modo, simulac vaga Lu-
na decorum

Protulit os, quin ossa legant, herbasque no-
centeis.

Vidi egomet nigra succinctam vadere D
palla

Canidiam pedibus nudis, passoque capillo,
Cum Sagana maiore ululantem. (pallor

utrasque
Fecerat horrendas aspectu) scalpere ter-
ram

Vnguibus, & pullam diuelleret mordicus
agnam

Cæperunt. cruor in fossam confusus: ut
inde

Maneis elicerent, animas responsa da-
turas.

Lanea & effigies erat, altera cerea: ma-
ior

Lanea, quæ pænis cõpesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, seruilibus utque E

lam peritura, modis. Hecaten vocat al-
tera, seuam

Altera Tisiphonen. serpenteis, atque vi-
deres

Infernas errare canes, Lunamque ruben-
tem,

Ne foret his testis, post magna latere se-
pulcra.

Mentior at si quid: merdis caput inqui-
ner albis

Coruorum: atque in me veniant mictū,
atque cacatum

Iulius, & fragilis Pediatia, furque Vo-
ranus.

Singula quid memorem: quo pacto al-
terna loquentes F

Vmbra cum Sagana resonarent triste, &
acutum?

Utque lupi barbam varia cum dente co-
lubra

Abdiderint furtim terris? & imagine
cerea

Largior arserit ignis? & ut non testis in-
ultus

Horruerim voces Furiarum, & facta
duarum?

A Nam, dissplosa sonat quantum vesica, pe-
 pedi
 Diffissanate ficus. at ille currere in vr-
 bem.
 Canidia denteis, altū Sagane caliendrū
 Excidere, atque herbas, atque incanta-
 ta lacertis
 Vincula cū magno risūq; iocoq; videres.

Priapum Deum, custodem hortorum in hor-
 ris Esquilinis positum inducit conquerentem de
 Canidia & Sagana veneficis, & commemoran-
 tem plus sibi esse negotij eas mulieres prohibere,
 atque arcere, quā fures & volucris.

OLIM TRUNCVS ERAM FIG. INVT. L.]
 ficus, lignum fragile, & infirmum est, eoque nul-
 lam ad rem vtile: ex quo *ficulum auxilium* pro
 auxilio inani, nulliusque momenti: tralatione du-
 cta à ficu, inquit Theocriti interpres, his verbis:

B τῶ τῆς σκῆψς ἔβλον εὐδραστον, ἀσθενῆς, καὶ ἀδύνατον ὄδον καὶ
 παρομῖα, σκῆψς ἐπικρίσει ἢ μὴδὲν ὠφελεῖσα, διτὸ μεταφορῶς
 ὁ σκῆψς. & homo ficulnus pro inerti, ignauro, inu-
 tili. Theocritus ἔργατ. εἰδ. ἰάπτ. Σφιγγετ' ἀμαλοδέται τῆ
 δράγματα, μὴ παρῶν πρὸς εἶπον, σκῆψς ἀνδρες, ἀπώλετο ἕ
 ἕπερὸ μωδός. Constringite manipulos vos manipu-
 lorum colligatores, ne quis prateriens dicat, ficul-
 ni homines: perit hæc merces. & γνάμη σκῆψς, id
 est, mens vel sententia ficulna, apud Lucianū lib.
 πρὸς τὸν ἀπαιδευτὸν, καὶ πολλὰ βιβ. ὠνέμενον. Priapos au-
 tem finxisse vereres ex ficu, declarat epigramma
 illud Theocriti, cuius mihi nuper memoriam re-
 fricuit Simeo Bosius, cum me domi meæ Lutetiæ
 conuenisset, sapiusque, vt est perhumanus, &
 perofficiosus, inuileret. Τῶ αὐτῶν λαῶραν τῆ αἰ δρῶες,
 αἰ πόλε καμῆρας, Σκῆψς ἐρήσεις ἀρπῆλυφες ἔδρανον Τρισκε-
 λές, αὐτὸ φλοῖον, αὐτοῦ αὐτον: ἀλλὰ φάληη Παιδογόνω διωαπὸν
 Κύφριδος ἔργα τελεῖν, id est, Eadem via, eodēve an-
 giportu, vbi sunt quercus, ὁ capratie, iter flectens,
 ficulum reperies modò sculptum signum, tri-
 bus cruribus præditum, cum ipso cortice, sine au-
 ribus, sed qui pene, filiorum genitore, possit res
 Veneris absolueret.

C INCERTVS SCAMN. FACERET'NE] in-
 certus scamnumne faceret, an Priapum. sic autem
 legendum, & ita habent tres cod. Vatic. Faern.
 Tornef. Iannoct. & aliquot alij, non *faceret'ne*.
 hunc Priapum Dionysi, & Naidis nymphæ, aut
 Chionæ filium esse dicunt: praterea non longè à
 Lampfacò urbem sui nominis condidisse. Alij
 eundem esse Priapum volunt, & Bacchum: quod
 ex vocabuli ratione, ac veritate probari potest.
 ἄρῆπτος enim videtur esse quasi βρομῆπιος, id est, cla-
 mosus, propter eos, qui in poculis immoderatis,
 & bacchationibus eduntur, clamores: aut ἄρῆπτος
 dictus est, quasi ἀρῆπόμενος τὸ σπέρμα, id est, semen
 profundens. Præponebatur autem Priapus agris,
 hortisque custodiendis, atque è ligno fingeba-
 tur, vt hic è ficu, & Catullianus ille è quercu. *Hinc*
ego iuuenes locū, Villulamq; palustrem Tectā vimine
iniceo, Caricisq; maniplis Quercus arida rusticā Cō-

formata securi Nutriui, vt magis & magis Sit beata D
 quotannis, &c. & item alter eiusdem Catulli è po-
 pulo. *Ego hæc, ego arte fabricata rustica, Ego arida,*
ὁ viator, ecce populus, Agellulum hunc, sinistra tu-
te quem vides, Heriq; villulam, hortulumq; pauperis
Tuor, malasq; furis arceo manus. eodē pertinet
 illud incerti auctoris. *Insulsissima quid puella rides?*
Non me Praxiteles, Scopas vesfecit: Nec sum Phidia-
ca manu politus: Sed lignum rude villicus dolauit: Et
auxit mihi, tu Priapus esto.

FVRVM, AVIVM QVE MAX. FOR.] sic
 Virg. Georg. lib. 4. *Et custos furum, atque anium*
cum falce saligna Hellepontiaci seruet tutela Pr. &
 Tibull. eleg. 1. lib. 1. *Pomosisq; ruber custos dona-*
tur in hortis, Terreat vt sana falce Priapus auis. sic
 enim legendum: non, vt vulgò, *ponatur.* & in su-
 periore versu hexam. *Flaua Ceres tibi fit, &c.* non
 vt vulgò *fit.* Profert hunc locum Seruius ad illum
 Virgilij versum Georg. 4. paullo antè à nobis com-
 memoratum: additque, Priapum hortis præesse
 dici propter eorum fecunditatem, quoniam hor-
 tumquam sine fructu sunt.

E NAM FVRES DEXTRA COERC.] qua
 falcem tenet: seu fustem: coercet & palus, id est, E
 penis, seu mentula: quam in Priapeis columnam,
 & fascinum bipedale nominant incerti aucto-
 res. his duobus telis fures terrebat Priapus, nem-
 pe falce & pene: ex quo in epigrammate quodam
 queritur, falcem sibi à furibus esse subreptam, di-
 citque se vereri, ne altero etiā telo spolietur. *Cre-*
dere quis posset falcem quoque (turpe fateri) De digi-
tis fures subripuisse meis? Nec monet amissi tam me
iacitura pudorq;, Quam præbent iustos altera tela
meus. Quæ si perdidero, patria multabor, & olim Il-
le tuus ciuis, Lampface, Gallus ero. Columella carm.
de cultu hortorum: sed truncum forte dolatū Ar-
boris antique numen venerare Ithyhalli Terribilis
membri, medio qui semper in horto Inguinibus puero,
pradoni falce minetur.

OBSCENQVE RVBER PORR.] & penis
 ex palo factus, ab inguine prætentus & prominens.
 AST IMPORTVNAS] quæ me quo-
 dammodo à portu, & quiete excludunt: per
 quas mihi conuiescere non licet: vt annot. ad
 Odam. 16. libri 3.

NOVIS] nuper à Mæcenate institutis.
 HVC PRIVS ANGVSTIS] olim in Esqui- F
 liis humabantur ferui, cum sepulcris priuatis car-
 erent: & plebeij homines ita tenues & egen-
 tes, vt non haberent, vbi sepelirentur: & scurræ,
 & decoctores.

CALLIS] in quibus habitabāt ferui. M. Tull.
 Philipp. 2. *conchylitatis Cn. Pompeij peristromatis*
feruorum in callis lectos stratos videres.

HOC MISERÆ PLEBI] hoc (inquit)
 erat sepulcrum commune miseræ, id est, inopi &
 egenti plebi, quæ cum priuatum & proprium
 monumentum, seu locum, vbi sepeliretur, non
 haberet, communi & publico ei opus erat. dicti
 Puticuli, vbi plebs humilis & infima sepelieba-
 tur, locus ad Esquilias, à putrescendo, seu puten-
 do, quod ibi corpora mortuorum putiscent,
 seu putrescerent.

A SEPULCRUM] sepulcrum, si non vnum in Esquilis erat sepulcrum, sed plura. Quod si vnum erat, nempe seruis & plebi comune, rectè & propriè dixit *sepulcrum*. sic Catullus eo carmine, in quo fratris ad Troiam mortui ad sepulti interitum deplorat, *Troiam, commune sepulcrum Europa, Asiaq; dicit*. sic & Lucretius terram commune rerum omnium sepulcrum lib. 5. *Omniparens, eadem rerum commune sepulcrum*.

PANTOLABO SCURRÆ, NOMENT.] Mallium Pantolabum scurræ: Cassium Nomentanum nepotem numerat in misera plebe, satyricè, & urbanè, quia rem suam familiarem consumserant, & in cinerem verterant. Eos autem saepe vellicat & carpit, ut sat. 1. lib. 2. *tristi ledere versu Pantolabum scurræ, Nomentanumq; nepotem*.

MILLE PEDES IN FRONTE, &c.] hæc erat formula verborum, quibus testatores significabant, se certum loci spatium è suis agris excipere, quod & suis heredibus adimerent, & reip. seu alicui corpori, & vniuersitati: seu libertis & familiae suæ donarent, ut esset vel populi, & vniuersitatis: vel familiae sepulcrum, hoc monumentum

B *heredes non sequitur*, vel hæc litteræ **H. M. H. N. S.** quæ tantundem valent. cuiusmodi nota, præterquam quod exstant apud Probum grammaticum de scripturis antiquis, reperiuntur etiam hodie in veteribus marmoribus. & lapidibus incisa, ex quibus quatuor hoc loco exempla proponam: vnum ex marmoreo monumento, quod Bononiæ vidi: alterum ex vno, quod Romæ: duo ex duobus Mutinensibus, à me exscripta. sic igitur insculptum est in Bononiensi. **Q. MANILIO C. F. CORDO LEG. XXI. RAPAC. PRÆF. EQVIT. EXACT. TRIBVT. CIVIT. GALL. FAC. CVR. CERTVS LIB. IN AGR. P. XLIV. IN FR. P. XLIV. H. M. H. N. S.** (id est, hoc monumentum hæredes non sequitur.) Sic in vno Mutin. **CLODIA PLAVTILLA SIBI ET Q. VERCONIO AGATHONI, MARITO OPTIMO, ET LVCIFERÆ LIBERTÆ IN FR. P. XX. IN AG. P. XX. H. M. H. N. S.** sic in altero. **C. STATIVS C. F. SALVIVS SIBI ET C. STATIO, C. FABIO RVSTICO, ET P. POMPONIO P. L. ANTEROTI POMPONIÆ P. L. OPTATÆ, POSTERISQVE EORVM F. L.** (id est, faciendum locavit) **IN FR. P. XVI. IN AG. P. XX. quartum, quod est Romæ in æde D. Cæciliæ, indicavit mihi Fulvius Ursinus, vir doctiss. & humaniss. DIIS MANIBVS SACRVM MARIO L. LIB. HERMETI ET DOCTIÆ FASIDI MARIVS. L. LIB. FELIX PATRONIS SVIS BENEMERENTIBVS DE SVO FECIT, ET SIBI, ET LIBERTIS, LIBERTABVS-QVE SVIS, POSTERISQVE EORVM, ITA NE VMQVAM DE NOMINE FAMILIÆ NOSTRÆ EXEAT HOC MONVMENTVM. HOC MONVMENTVM HEREDES NON**

SEQUITVR. IN FRONTE LAT. D PED. XX. ET DIG. II. IN AGR. LONG. &c. Eadem autem est harum litterarum sententia apud Probum, quem supra commemoravi. **H. M. AD. H. N. TRANS,** id est, hoc monumentum ad heredes non transit: exstat & hæc scriptura apud eundem non admodum dissimilis. **H. M. H. EX T. N. S.** id est, hoc monumentum heredes ex testamento non sequitur. Nemo autem (opinor) ignorat, sepulcrorum alia fuisse familiaria: alia hereditaria. Familiaria erant ea, quæ testator sibi, & familia, id est, sibi, & liberis, & libertis: hereditaria, quæ sibi, & heredibus faciendâ curabat. non enim semper liberi scribebantur heredes, sed interdum vel alienissimi. hæc igitur Horatij verba sic explico. hic, id est, in Esquilis, ubi nunc sunt horti Mæcenatis, cippus erat defixus, & locatus in terra, qui verbis aut litteris quibusdam incisis significabat, mille pedes agri Esquilini ad sepulturam plebis tribui: in fronte, id est, ea parte, quæ viam publicam attingebat, trecentos in agrum, id est, eam partem versus, quæ ad agros cõiunctos pertinebat, ne hæredes hunc sibi locum vendicarent, neve in hoc monumentum, heredum reliquæ inferrentur. legendum autem *heredes monumentum ne sequeretur*: non, ut vulgò, *sequerentur*. Quidam putant iocum esse ex ambiguo in his verbis, *heredes monumentum ne sequeretur*, & maximè in verbo *heredes*, quasi significet, locupletis & homines, quibus venerint hereditates, in hoc sepulcro non sepeliri, sed pauperes, nudos, inopes, atque egeus.

MONVMENTVM] Monumenta, seu monumenta sepulcrorum (inquit Varro) secundum viam ponuntur, quo prætereuntes admoneant & se fuisse, & illos esse mortales: ab eoque cetera scripta, ac facta memoriæ causa, monumenta dicta.

NVNC LICET ESQ. H. S.] nunc autem desit hic collis esse sepulcrum, & habitatur, & ædificiorum pulchritudine ac magnitudine, & cæli salubritate gratus atque amœnus est.

ALBIS INFORM.] nonnulli codices antiqui habent, deformem. albis autem epithetum est ossibus perpetuum, cuiusmodi multa sunt apud poetas.

NON TANTVM] non tam. sententia huius loci hæc est, quo quidem tempore non tantam mihi curam, tantumque laborem afferunt fures, & fera, quæ hunc locum vexare consueverunt, quantum sagæ mulieres, & veneficæ, quæ carminibus, & venenis animos hominum immutant.

SIVETÆ] Suetæ trisyllabum: ut *Suenit* apud Lucr. lib. 6. *qui ferri quoque vim penetrare suenit*.

CARMINIBVS] cantionibus, excantationibus, *entodis*.

VACA LVNA] eam enim putabant esse *ovv-epov* *ædys* *nis* *marvlas*. sup. Od. 5. epod. *Nox & Diana, quæ silentium regis, &c.* vagam autem dicit propterea quod non est rectus, sed obliquus, & vagus lunæ cursus. iccirco Virg. lib. 1. *Æneid. Hic canit errantem Lunam, solisq; labores*.

A SVCCINCTAM] expedita. vt fat. 6. lib. 2. *veluti succinctus cursum at hostes. simile est illud Virgil. lib. 4. Vnum exuta pedem vinculis in veste recincta.*

CANIDIAM] de qua, & in quam Od. 5. epod. *Canidia breuibus implicata viperis Crineis & incommum caput. & Od. 17. Et item saty. 1. lib. 2. Canidia Albuca, quibus est inimica, venenum: minatur* *ἀπὸ κοῦρῶ.*

PASSOQVE CAP.] sparso non religato, neque in nodum collecto. Terent. Heaut. *capillus passus, prolixus, &c.* sic dicitur & *passis manibus.* Cesar lib. 1. de bello Gall. *Eo mulieres imposuerunt: qua in praelium proficiscentis milites passis manibus flentes prosequabantur. Idem lib. 7. matres familias suos obtestari, & more Gallico passum capillum ostentare, liberosq; in conspectum proferre ceperunt.* Nonius, *Passum* (prater alias significationes) significat *extensum, patens.* Ennius, *Egro corde, comis passis, &c. vel passis late palmis.* locus est apud Nonium corruptus.

CVM SAGANA MAIORE.] Ex eo, quod Saganam maiorem dicit, intellige, duas Saganas fuisse, vnam maiorem, quae hic describitur, alteram minorem. sic satyra superiore, *qui se Vultum ferre negat Sosisorum ferre minoris.*

SCALPERE] fodere. aliud est sculperre. PULLAM DIVELLERE M.] diuellere, id est, discerpere, ac diripere, *mord.* id est, dentibus. Pullam autem, id est, nigram. Et verò nigra esse debet, cum haec sacra sint magica, & fiant diis inferis: qua de re alibi.

CRVOR] agnae diuulsae, ac dilaceratae. VT INDE MAN. ELIC. ANIM.] vt cruore mortuorum animas ab inferis excitarent. *inde,* id est, è fossa, vel potius, cruore. Maneis lacte, melle, & sanguine delectari, ex poetarum Graecorum, & Latinorum lectione intelligere licet. Virg. *Aen. 2. Inferimus tepido spumantia cymbia lacte, Sanguinis & sacri pateras.* & lib. 5. *Ille è concilio multis è millibus ibat Ad tumulum magna medius comitante caterua. Hic duo rite mero libans carchesia Bacco Fundit humi, duo lacte nouo, duo sanguine sacro. ibidem, huc casta Sibylla Nigrarum multo pecudate sanguine ducet.* & *ὀδυσσ. x.* Vlysses ad inferos descensurus, de Circes consilio primùm in fossam mel cum lacte permistum, vinum, aquam infundit: deinde oueis aliquot maectat, ad quarum sanguinem animas aduolanteis arcet gladio restricto, neque eas sinit de sanguine gustare, immo ne accedere quidem prius, quam Tiresiam conueniret, & consuluerit de suo, & sociorum reditu. verba Vlyssis sunt haec, *Αὐτὰρ ἐγὼ Ζήσος ὄξυ ἐρυσσάμενος ἄσπον ἴμεν ἄσπον Τειρεσίῳ πύθεσθαι.* Tiresias autem statim, vt ad fossam lactis, sanguinis, & ceterorum liquorum plenam accessit, Vlysses orat, vt sese aliquantisper à fossa auferat, gladiumque abstinereat, donec de sanguine biberit: quo impetrato, & sanguine hausto, Vlysses ea omnia edocet, quibus ille in patriam redeundi facultatem sit habiturus: sic Tiresias eodem loco. *Αμ' ἀπὸ χάρει βόθρου, ἀποχε δὲ φάσσανον ὄξυ, Αἵματος ὄφρα πῶς, καὶ τῆς νημερτίᾳ εἶπω.* Vmbræ autem aliae prater Tiresiam,

C

& eos Maneis, qui de Lethæo flumine non gustarant, Vlysses non agnouerunt, nisi post epotum sanguinè. sic enim Vlysses loquitur de Agamemnone eod. lib. *Εγὼ δ' αἶψα με κείνος, ἐπεὶ πέναιμα κέλανον.* Euripid. Hecuba. *ἐλθε δ' ὡς πῆς μέλαν Κόρης ἀκραφνὲς αἶμα, ὅσσι δαυρόμεθα Στρατὸς πει, κατὰ,* id est, accede autem vt bibas atrum puellæ sanguinem sincerum, quem tibi ego & exercitus donamus.

ELICERENT] excitarent, inuitarent, extraherent. Manes, animæ sunt à corporibus seunctæ, & quæ iam inferorum sedem incolunt.

LANEA ET EFFIGIES ER.] duæ (inquit) etiam erant imagines: vna lanea, altera cerea. sollebant autem mulieres, quæ veneficiis, & magicis artibus utebantur, imagines adhibere & cereas, vt is, quem amore sui capi vellent, instar ceræ mollesceret: & cretaceas, vt is se in alias mulieres obfirmaret, atque obduresceret tanquam creta: & laneas, vt amore sui incenderetur, atque inflammaretur non aliter, quàm lana. exemplum imaginis cretaceæ simul & ceræ exstat apud Virg. in Pharmac. *Limus vt hic durefcit, & hac vt cera liquefcit Vno, eodemq; igni: sic nostro Daphnis amore.* cereæ tantum apud Theocr. *εἰδ. β. Ως τῶ πιν πικροποι ἐγὼ σὺ δαίμονι τάνω, ὡς τάνοιτ' ἴσ' ἔρωτος ὁ Μινδῖος αὐτίκα Δέλφει.* id est, quemadmodum autem hanc ceram ego cum dea liquefacio, sic continuo liquefcet amore Daphnis Mindius.

MAIOR LANEA, QVÆ POENIS, &c.] maior (inquit) erat lanea effigies, quàm cerea: ita vt lanea inferiorè pœnis coercere velle videretur.

CEREA SVPLI. STAB. SERUIL. V'T QVÆ IAM P. M.] cerea (inquit) suppliciter stabat, & seruilibus modis stabat, vt iam peritura. sic locus & intelligendus & legendus: errantque vehementer, atque adeò planè cæcutiunt, qui legi volunt, vt quæ, &c. Nam si ita esset, de esset verbū erat, seu esset.

HECATEN] Hecaten alij Iouis, & Iunonis, alij Iouis, & Cereris filiam esse volunt, ex furtiuo concubitu procreatam: eamque primùm Nymphis à loue esse traditam, vt aleretur: deinde iam adultam Iunonis vnguentum, quo illa faciem inunguere solebat, clā sustulisse, Europæque Phœnicis filiæ dedisse: quod cum Iuno resciuisset, illamque insequeretur, vt in eam animaduerteter: Hecaten in cuiusdam puerperæ thalamum sese contulisse, ibique aliquantisper delituisse: inde ad homines quosdam, qui mortuum efferebant, cōfugisse, eaque per medium funeris pompam dilapsa, Iunonem persequendi finem fecisse, atque abiisse: Cabarnos autem Cereris sacerdotas eam pauidam, & anxiam Iouis iussu recepisse, vt expiarent: Quod vt efficere possent, ad Acherusiam paludem detulisse: Ex eo natam opinionem, Hecaten esse vmbrarum, Maniumque dominam, atq; arbitram: & ob eandem causam *χθονία*, id est, terrestrem esse nominatā. Itaque Simætha illa apud Theocr. in Pharmaceutr. Daphnidis amore flagrans, eumque venenis, & carminibus, & ceteris magicis artibus ad se reuocare cupiens, ait se Lunæ primùm, deinde Hecatæ laudes cantaturam, his verbis, *τῆν ἄρ' πταίσουμαι ἀσχα δαίμων, τῆ χθονιάτ' Ἑκάτα,*

D

E

F

Εκάτα,

A *Εκάτη, τὴν καὶ σκύλακας προμύοντι*, &c. solebant prætereà Hecaten in triuiis collocare, quoniam rebus pollutis, & expiationibus præest. Tradit etiã nonnulli, Iouis, & Pherææ filiam fuisse, eamque à matre in triuium proiectam esse: sed bubulcos, & pastores eam sublatam, atque exoptam aluisse: licet eò triuia huic deæ sacra existimari. hæc ex Græcorum commentariis. Hesiodus autem in Theogon. (si modò Hesiodi est hoc poemã) Hecaten facit Perlei, & Asteriæ filiam.

TISI PHONEN] vnam ex Furiis, inde appellatam, quòd cædis vlciscatur. lege annotat. ad illum locum Od. 13. lib. 2. *Eumenidum recreantur angues.*

SERPENTEIS, ATQUE VIDERES INFERN.] videres serpenteis, & canes infernas errate. talis est Hecates, seu Triuia comitatus. sic Virg. *Aeneid. 6. visaq; canes vlulare per umbram.* & Simætha illa apud Theocr. ex canum latratu, & vlulatu Hecata aduentum, præsentiamque colligit, his verbis, *Θέστυλι, τὰ κύνες ἀμμι ν ἀνά πτόλι ν ᾠρούονται.* A θεός ἐν πελοδοισι. πὲ χαλκίον, ὡς τὰρος, ἀχι. id est, Thestyli, canes nobis per urbem vlulant. Dea est

B in triuiis. æs quàm celerrime pulsa. eodẽ pertinet, quod ait Sophron in mimis, *δύο σιρήνα καὶ ἑκάτη κύνες, ὅτι κύνων βούζας λυέει τὰ φάσματα, ὡς καὶ χαλκός κροπθεὶς, εἴτε π τινὸς,* id est, Rheæ, & Hecata canes immolant, propterea, quòd canis latrans Lemures fugat, ac dissipat, quemadmodum & æs pulsatũ, aut aliquid tale.

LVNAMQUE RVBENTEM] vel quòd eò interdum colore est, vt supra. Od. 11. lib. 2. vel rubentem intellige *αἰσχωρομένω*, id est, erubescen- tem, propterea, quòd eam talium facinorum, ac maleficiorum puderet, vt declarat subsequens ver- sus, *Neforet his testis, &c.*

CAPVT INQUINER] κατὰ κεφαλῶν. Hellenismus. Latine dixisset mihi caput inquinetur.

VENIANT] sic habent omnes fere libri vet.

FRAGILIS PEDIATIA] mutato genere, & adiecto epitheto *fragilis*, Pediatij impudicitiam, mollitiemque notat. fuisse autem hunc Pediatũ equitem Ro. vnaque cum patrimonio pudicitia amisisse dicunt. huc videtur pertinere iocus ille à M. Tull. relatũs lib. 2. de orat. *Est bellum illud quoque, ex quo is, qui dixit, irridetur in eo ipso genere, quod dixit: vt cum Q. Opimius consularis, qui adolescentulus male audisset festino homini Egilio, qui videretur mollior, nec esset, dixisset: Quid tu Egilia mea? Quando ad me venis cum tua colu, & lana? Non pol (inquit) audeo. Nam me ad famosas venit mater accedere.* sic Catull. in Galliambo de Atti, Cybeles sacerdotes Gallas vocat, quia mulieribus, quàm viris, essent similiores.

FVRQUE VORANVS] hunc Voranum Q. Lutatij Catuli libertũ fuisse aiunt, adeò furacem, vt cum à nummulario quodam in furto deprehensus esset, nummos ei substractos in calceos abdidit.

ALTERNA] alternis sermonibus, alternatim.

ACVTVM?] Aristot. in problem. scribit mulieres, pueros, eunuchos esse *ὀυφάνους* & cur ita sit, causam affert. Itaque verisimile est, umbras quo-

que, si loquerentur, *ὄυφονοπάτας*, fore, id est, acutissimam vocem missuras.

ET IMAGINE CEREAE] ex imagine cerea, vel ob imaginem ceream in ignem coniectam. in nomine *cereae* autem inest *συναίρεσις*, seu *συνίησις*, vt supra admonuimus.

FVRIARVM DVARVM] furias vocat Canidiam, & Saganam veneficas. Canidia autem mutato nomine Gratidia est, vt sæpe alibi admonuimus.

DISPLOSA] vtitur eodem nomine Lucret. lib. 6. de nube, ex qua fulmen erumpit, loquens: *Tum per terricrepo sonitu dat mista fragorem. Nec mirum: cum plena anima vesicula parua Sape ita dat pariter sonitum displosa repente.*

DIFFISSA NATE] corruptè legitur in quibusdam exemplaribus *diffisa* vno f. cum *diffissa* sit legendum à verbo *diffindo*, id est, in multas partes findo.

FICVS] ego Priapus è ficu dolatus: ego Priapus ficulnus.

CVRRERE] currere cœperunt: curtebant, seu cucurrerũt. sic loquuntur & historici & poëta, & oratores. Horat. Od. 5. epod. *Sub hac puer,*

iam non, vt antè, mollibus Lenire verbis impias, saty. proxima. inf. *Ridens dissimulare: meum iecur vrere bilis.* ibid. in princip. *Ire modo ocyus, interdum consistere.* sat. 8. lib. 2. *vertere pallor Tum parochi faciẽ.* sat. 3. ciuid. lib. illa rogare *Quantãne* & sat. 6. *Cur- rere per totũ pauidi conclave.* M. Tull. frument. *In- stat Scandilius: poscere Recuperatores.* Idẽ de signis. *mintari absenti Diodoro, vociferare palã, lacrymas interdum vix tenere.* ibid. *Iste unum quodque vas in manus sumere laudare, mirari, Rex gaudere, &c.*

CANIDIÆ DENTEIS, &c.] id est, tum cuius videre liceret Canidiæ denteis non suos, sed alienos, & arte infitos: Saganæ autem comam *κασιδιᾶν* excidere. caliendrum alij aiunt esse comã *κασιδιᾶν*, id est, appositam, non natiuam. quæ declaratio huic loco conuenit. Alij per caliendrum, capitis operimentum & ornamentum significatũ volunt, à Græco deflexum *καλιένδρον*, seu potius *καλιέντρον*, seu *καλιέντρα*. Ego hac voce vtrumuis significari posse existimarim. nam etiam comã apposititia caput operit. Arnobius. *falcicula, claues, caliendra, fomites, talaria.*

VINCULA] licia nominat Virgil. in Pharm. *Terna tibi hac primum triplici diuersa colore Licia circundo.*

SATYRA 9.

I Bam forte via Sacra, sicut meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum, & totus in illis.

Accurrit quidã notus mihi nomine tantum,

Arreptãque manu, quid agis, dulcissime, rerum?

Sua-

- A *Suauiter, ut nunc est, inquam: & cupio Quod puero cecinit, diuinâ mota anus D
omnia, quæ vis. urnâ.*
*Cum affectaretur: num quid vis? occupo. Hunc neque dira venena, nec hosticus
at ille, auferet ensis,*
*Noris nos, inquit: docti sumus. hîc ego: Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda
pluris podagra:*
*Hoc, inquam, mihi eris. miserè discedere Garrulus hunc quâdo consumet cumque:
querens, loquaceis,*
*Ire modo ocyus: interdum consistere: in Si sapiat, vitet, simulatque adoleuerit
aurem etas.*
*Dicere nescio quid puero. cum sudor ad Ventum erat ad Vesta, quarta iam par-
imos te diei*
*Manaret talos, ô te, Bollane, cerebri Præterita: & casu tunc respondere va-
Felicem, aiebã tacitus. cum quidlibet ille dato*
Garriret: vicos, urbem laudaret, ut illi Debebat: quod ni fecisset, perdere litem.
*Nil respondebam: miserè cupis, inquit, Si me amas, inquit, paulum hic ades. in-
abire, teream, si*
B *Iandudum video: sed nil agis: vsque te- Aut valeo stare, aut nôui ciuilia iura:
nebo, Et propero, quò scis. dubius sum, quid fa-
Persequar. hinc quò nunc iter est tibi? ciam, inquit:*
*nil opus est te Têne relinquam, an rem, me sodes. non fa-
Circumagi: quendam volo visere, non ti- ciam, ille:*
*bi notum: Et præcedere cæpit. ego, ut contendere
Trans Tiberim longè cubat is prope Cæ- durum est
saris hortos. Cum victore, sequor. Mæcenas quomo-
Nil habeo, quod agam: & non sum piger. do tecum?*
*vsque sequar te. Hinc repetit. paucorum hominũ, & men-
Demitto auriculas, ut iniqua mentis a- tis bene sanæ.*
*sellus. Nemo dexterius fortuna est vsus. habe-
Cum grauius dorso subiit onus. incipit res*
*ille. Magnum adiutorem, posset qui ferre se-
C Si bene me noui, non Viscũ pluris amicũ, cundas,*
*Non Varium facies. nam quis me scribe- Hunc hominem velles si tradere. dispe-
re plureis, ream, ni*
*Aut citius possit versus? quis membra Summoesses omneis. non isto viuimus illic,
mouere Quo tu rere, modo. domus hac nec purior
Mollius? inuideat quod & Hermoge- ulla est,*
*nes, ego canto. Nec magis his aliena malis. nil mi officit
Interpellãdi locus hîc erat. est tibi mater, umquam,*
*Cognati, queis te saluo est opus: haud mi- Ditiior hîc, aut est quia doctior. est lo-
hi quisquam. cus uni-*
*Omnes composui. felices. nunc ego resto. Cuique suus. magnum narras, vix credi-
Confice. nãque instat fatum mihi triste, bile. at qui
Sabella*

A Sic habet. accendis, quare cupiã magis illi
Proximus esse. velis tantummodo: qua
tua virtus

Expugnabis. & est qui vinci possit: eoque
Difficilis aditus primos habet. haud mi
hi deero:

Muneribus seruos corrumpã: nõ, hodie si
Exclusus fuero, desistam: tempora qua-
ram:

Occurram in triuiis: deducam. nil sine
magno

Vitalabore dedit mortalibus. hac dum
agit: ecce.

Fuscus Aristius occurrit mihi carus, &
illum

Qui pulchrè nosset. consistimus: unde ve-
nis? &

B Quò tendis? rogat: & respondet. velle-
re capi:

Et pressare manu lentissima brachia, nu-
tans,

Distorquens oculos, ut me eriperet, malè
salsus

Ridens dissimulare. meum iecur vrere
bilis.

Certè nescio quid secretò velle loqui te
Aiebas, mecum. memini bene: sed me-
liori

Tempore dicam: hodie tricesima sabba-
ta. vin tu

Curtis Iudæis oppedere? nulla mihi, in-
quam,

C Relligio est. at mi: sum paullo infirmior,
vnus

Multorum: ignosces: aliàs loquar. hunc-
cine solem

Tam nigrum surrexe mihi? fugit impro-
bus, ac me

Sub cultro linquit. casu venit obuius illi
Aduersarius: & quò tu turpissime? ma-
gna

Exclamat voce: & licet antestari? ego
verò

Oppono auriculam: rapit in ius. clamor D
vtrunque:

Vndique concursus: sic me seruauit A-
pollo.

IBAM FORTE] Describitur hac satyra ho-
mo odiosè loquax, & molestus, iam antè à Theo-
phrasto in libello, qui inscribitur ἡθικὸς χαρακτ.,
magis philosophico more indicatus, ac demon-
stratus.

VIA SACRA] quæ ferebat ad forum Roma-
num, vel, ut vult Festus, à regia in arcem: sic autem
appellata quòd in ea fœdus ictum sit inter Ro-
mulum & Tatium. Od. 4. epod. *Videsne sacrã me-
tente te viam.* & Od. 7. *Sacra catenatus via.*

ET TOTVS IN ILLIS,] sic habent omnes
libri manu scr. nam à vulg. abest copulatio &c.

ACCURRIT] sic habent omnes libri manu-
scripti, Vatic. & ceteri.

ARREPTA QVE MANU] non dixit *appre-
hensa*, manu, aut simili quodam modo, sed *arre-
pta*, ut exprimat hominis impudentiã, & oris du-
ritiam, & ingenium odio dignum.

QVID AGIS DVLC.] quid rerum agis, dul-
cissime Horati? inquit ille.

NUM QVID VIS? OCCVPO] cum me asse-
ctaretur, ego præoccupans, num quid vis? id est,
num quid est, quod me tua causa efficere velis?
inquam. solebãt autem qui aliquo defungi, quive
aliquem à se dimittere honestè vellent, ita loqui.
Terent. *Rogo numquid velit. Recte, inquit, abeo.*

HIC EGO] tum, ego inquam, tanto pluris à
me fies: tanto mihi eris carior.

MISERE DISC. Q. IRE MODÒ] ego,
qui miserè cuperem ab eo discedere, modò cele-
rius incedebam, modò consistebam, modò ali-
quid puero meo in autem dicebam, loquaci illi
non obscurè significans, aliquid mihi esse serij
negotij, quod agerem. *miserè* idè ferè valet, quod
vehementer, vsque ad miseriam. Teren. in Heaut.

*Vi stulta, & miserè omnes sumus religiosè. miserè re-
ligiosè valet, supra modum religiosè. simile est il-
lud miserè amare, quod ferè æquale est illi, perditè
amare. Theophrastus libello in scr. ἡθικὸς χαρακτ.
ad hanc sententiam accommodatè, scribit oportè
tère manibus dimissis, & quasi gyalatoris passibus*

taleis homines fugere, quisquis velit sine febrì ef-
se. Difficile est enim (inquit ille) æquo animo cū
iis versari, aut cōmorari, qui neque otium, neque
negotium discernunt. verba Theophr. sunt hæc:
*ἄλλοις εἰσαίοντα δὲ χεῖρ' ἡ τὸς ποῦτος ἢ αἰθρῶπιον καὶ διαράμειον
ἀπαλλάττειν, ὅστις ἀπύρετος βύλεται εἶναι. ἔργον γὰρ σιωπῆ
καὶ ἀδαι ποῖς μὴτ' ἄλλω, μὴτ' οὐδ' ἄλλω διαγνώσκουσιν.*

IN AUREM] Dicere in autem solemus, quæ
ab aliis nolumus exaudiri. notus ille Homeri ver-
sus ὁ δ. δ. & alibi iteratus, *Ἀρχὴ γὰρ κεφαλῶν ἵνα μὴ πε-
θολαῖσθ' οἱ ἄλλοι*, id est, admoto propius capite, ne alij
exaudirent. sic Euripid. Ione, *θεῦρ' ἔλθ'· ἐς ὅς τ' ὄρ' πύξ
λόγος εἰπὴν θέλω*, id est, huc ades. in aurem enim tecū
loqui volo. M. Tull. Verr. de supplic. *atq. cum vi-
dent sedere ad latus prætoris, & ad aurem familiari-
ter, ut solitus erat, insusurrare.* Idem lib. 2. de Finib.

ad

A *ad aurem admonere.* Virg. *Aeneid.* 5. & *fidam sic fatur ad aurem.* Plautus *Trin. Id.* quod in aurem rex regina dixerit, sciunt.

CVM SVBOR AD IMOS] sudor sua sponte, id est, nullo corporis labore antegresso, manans significat aestum, & perturbationem, & angorem animi, ut alibi annotabimus.

OTE BOLLANE, CEREBRI FEL.] aiunt hunc Bollanum ea animi libertate, ac simplicitate fuisse praeditum, ut sine dissimulatione, quicquid sibi in quoque homine ineptum, insolens, odiosum videretur, reprehenderet, damnaret, reiiceret, ac respueret, nihilque, quod sibi molestum, aut iniucundum esset, ab altero ferre soleret. *felicem cerebri* autem dixit eadem ratione, qua illa dicuntur, *integer mentis, egregius animi, sanus animi, &c.* quae annotata sunt ad Od. 2. lib. 1. In oratione soluta diceremus hominem sanae mentis, & cerebri felicitis: vel sana mente, &c. potest etiam dici, Horatium imitatum esse Graecorum genus loquendi, μακαρίζω σε τῆς παρρησίας, καὶ τῆς γενναϊότητος: ubi subintelligitur ἕνεκα.

B VICOS] vicos urbis Romae, ut epist. ad Fuscū Arist. *Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbū,* &c. significat, hunc loquacem nihil habuisse negotij serij, de quo cum Horatio loqueretur aut ageret, sed planè molestum, & odiosè garrulū fuisse.

VT ILLI NIL RESP.] id est, posteaquam illi nil respondebam: cum illi nihil responderem, quo satis significabat Horatius, se eo defungi, & dissolui velle.

SED NIL AGIS] sed nihil assequeris, frustra cupis effugere, inanem operam sumis.

VSQVE TENEBO] non te relinquam: perpetuò tibi affixus haerebo.

PERSECVAR. HINC QVOD NVNC] ita sunt haec distinguenda, Persequar te quocumque iturus es. ab hoc loco autem quò te confers?

NIL OPVS EST TE CIRC.] verba Horatij hunc garrulum à se amandare & amoliti cupientis. nihil est opus, inquit, te circumire, & mecum longo itinere, & magno amfractu & flexu venire.

PROPE CAES. HORTOS] C. Caesaris horti non longè aberant à flumine Tiberi, in ea regione urbis, quae Ianiculus appellabatur à veterib.

C NIL HABEO, QVOD] respondens molestus ait se vacuum esse, & impigrum.

DEMITTO AVRICYLAS.] demissae auriculae in iumentis significant defatigationem corporis, sensuumque torporem, ac languorem. Itaque si quis ad homines transferens, dicat, aliquem demissis auriculis esse, significat, eum animo laborare, languere, demisso animo esse, quippiam argè ferre. Plato lib. 10. de rep. τὸ μὲν πρῶτον ὀξείως ἀποπιδέσει, τελευτώντες δὲ καταγέλαστοι γίγνοντο, τὰ ὅσα ὅτι πῶν ἁμῶν ἔχοντες. id est, primò quidem celeriter exsiliunt: ad extremum verò ridiculi fiunt, auriculas in humeros demittentes. sup. Oda 14. lib. 2. *Demittit atras bellua centiceps Aureis.*

VT INIQVÆ MENTIS AS.] ut iniquo animo onus impositum ferens asellus. vel dic iniquae mentis, id est, pigro ingenio. tales enim asi-

ni sunt. itaque inepti sunt ad equitem, seu sessorem vehendum. ex quo illud κέλῆς ὄνος: de eo, qui fit ineptus ad munus aliquod administrandum. Est autem κέλῆς, equus ephippiatus, & frenatus ad vehendum sessorem aptus, differens ab eo, qui cum altero iunctus est currus trahendi gratia. Videtur autem hoc proverbium M. Tullius v. sup. passe epist. 15. lib. 10. ad Attic. ut quidem locum illum legit Simeo Bosius Lemouix. Nam ubi vulgò legitur, Scytha ὄνον, ille coniectura ductus, & veteris scripturae vestigia secutus, putat à Cicero scriptum esse: habes κέλῆτα ὄνον: id est, habes equum, quo veharis, tardum, tamquam asinum: vel habes saltem asinum, quo vehi possis, & qui tibi loco equi ephippiati esse possit: vel aliqua alia sententia est reconditior. nempe Atticum sua sponte ad proficiscendum esse tardiorum.

SVBIIT ONVS] it. o. nus, trochæus seu tribrachus pro dactylo, ut sup. sat. 4. *Qui non defendit alio culpante.* & Od. 3. lib. 2. *Caca timet aliudefata.* & sat. 1. lib. 2. *amator Exclusus, qui distat, agit ubi secum, &c.*

VISCVM] sat. vlt. huius lib. & haec utinā *Viscorum laudet uterque.* & sat. vlt. lib. 2. *Summus ego, & prope me Viscus Thurinus.*

QVIS MEMBRA MOVERE] saltare. Lucret. lib. 4. *ut videantur Cernere saltantes, & molliamembra mouentes.*

INVIDEAT QVOD ET HERM.] ego ita bellè canto, ut vel Hermogenes ipse, qui cantor est optimus, mihi inuideat. Attende ut Horatius hunc garrulum ac molestum, faciat etiam arrogantem, atque ineptè, & gloriosè multa de se predicantem.

INTERPELLANDI LOCVS] hic erat interloquendi (inquit Horatius) & sermonis interruptum pendilocus. itaque quaesivi ab eo, matèrne eius viueret? cognatòsne haberet? &c.

QVEIS] quibus tua salus est utilis ac necessaria? vel quibus tua opera opus est? quidam libri veteres habent ordine verborum conuersò, *quibus est te saluo opus?*

HAVD MIHI QV.] respondet garrulus, propinquum sibi superesse neminem, omneis à se esse compositos, id est, conditos & humatos.

OMNEIS COMPOSVI.] id est, omneis cognatos, & propinquos meos condidi: seu omniū illorum ossa, & reliquias in urna composui. Virg. lib. 1. *Aeneid. nunc placida composui pace quiescit.* ibidem translata, *Ante diem clauso componet vesper Olympo, &c.*

FELICES] mortuos appellant Graeci μακαρίτας, vel κατ' εὐφημισμὸν, id est, boni ominis causa, quemadmodum iidem Furias, Eumenidas vocat: vel quasi beatos, & omnibus calamitatibus, & miseriis humanis defunctos, ac liberatos. Iccircò putant nonnulli haec esse coniunctim legenda: *omneis composui felicis.* à quibus dissentio, arbitròque Horatium respondere, illos esse, ut mortuos, felicis, quippe quorum aureis huius hominis nõ ferenda loquacitas non sit amplius verberatura: atque ob eam causam nunc verè dici posse felicis, id est, μακαρίτας, non eo solùm nomine, quòd mortui,

A mortui, sed quod maxima molestia, nempe huius loquacitate, defuncti sunt. Theocr. *φάρμακ. κρήμ. α. Θεουχαρίλα Θράσσα βόφος α μακαρίτης Αρχιδυρος τείσοισα κατινέζαπο.* id est, & me Theocharila Thracia nutritrix: felix, id est, quæ mortua est, hic in propinquo habitans, oravit, &c. Lucian. *αδει πένθες. εασον αναπαύσασαυ τής ης μακαρίτε δαίμονας.* id est, finito quiescere felicis, id est, mortui genios. Vtrum autem mortui, felices ac beati dici possint, necne, disputat Aristot. lib. 1. de moribus ad Nicom.

PVERO] tūm, cūm puer essem.

DIVINA VRNA] sortibus in urnā coniectis, quibus diuinantur, id est, præsentuntur, & prædicuntur futura: de quibus disputans M. Tull. de diuinat. lib. 2. ait totam rem esse inuentam fallaciis aut ad quæstum, aut ad superstitionem, aut ad errorem.

HVNC] puerum Horatium. sunt etenim verba anus Sabine ex sortibus Horatio sua fata canentis.

LATERVM DOLOR] πνευρίπης. M. Tull. lib. 2. de orat. ad Qu. fr. *dieq. septimo est lateris dolore consumimus.* Horat. sat. 3. lib. 1. *ut solet in cor Traiecto lateris miseri, capitisq. dolore.* de lateris doloribus lege Corn. Celsum lib. 4. cap. 6.

TVSIS] βήξ infra sat. 5. lib. 2. *si quis Fortè coheredum senior male tussiet.* De tussis generibus, & remediis lege Corn. Celsum lib. 4. cap. 4.

AVT TARDA POD.] Nodosam appellat epist. 1. lib. 1. de articolorum doloribus in manibus & pedibus. idem Celsus lib. 4. cap. 24.

GARRVLVS HVNC QVANDO, &c.] quādo, id est, quandoquidem, seu quoniā homo garrulus hunc quouis tempore consumet. Porph. & Acr. *quando consumet cumque* dictum esse volunt *κτ. τμήσιν,* cūm vox quādo cumque huic loco nullo modo conuenire possit, nisi absolutè accipias pro quouis tempore. *cumque* igitur, si separatim accipias, idem valebit, quod *quādo cumque* absolutè, seu quouis tempore, ut Od. 3. 2. lib. 1. *Dulce lenimen mihi cumque salue Riē vocanti.* & ita Lucret. lib. 4. *Omne genus quoniam passim simulacra feruntur, Partim sponte sua, qua sunt aere in ipso, Partim que variis ab rebus cumque recedunt:* nisi si quis apud Lucret. particulam *cumque* cum pro uocabulo *qua* coniungendam esse dicat.

AD VESTĒ] adē, ut M. Tull. lib. 6. epist. ad Attic. *atqui nihil habuit inscriptum nisi censor, ea statua, qua ad Opis apertè posita in excelso est.* Catull. de Vari scorto, *volo ad Serapis Ferri manē.* Terent. Adelph. *vbi ad Diana veneris, ito ad dexteram.* Iterum M. Tull. pro Cluent. *sicut in statuis inauratis, quas ad Iturne posuit.* Idem ad Att. lib. 14. *Rapinas scribis ad Opis fieri.*

QVARTA IAM PARTE D. P.] id est, hora tertia diei præterita. singuli enim dies in duodecim horas in æqualeis diuiduntur.

VADATO] ei, cui vadimonium promiserat: ei, qui se in ius vocauerat, vadibus acceptis, nam vadari est in ius vocare, vadibus, id est, fideiussoribus acceptis. M. Tull. pro Quinctio, *hic hominem in presentia non vadatur: ita sine vadimonio disceditur.* ibid. *debere tibi dicit Quinctius procurator negat: vadari vis, promittit: in ius vocas, sequitur: iudi-*

cium postulas, non recusat. sunt autem vades, qui D promittunt suo periculo aliquem vadimonium obiturū, ita, ut, si ille non obeat vadimonij diem, vas æstimationem litis subeat, ac sufferat, quemadmodum supra annot. ad sat. 1. vel breuius, (ut Varro) *vas appellatus, qui pro altero vadimonium promittebat.* omnino vas interdum videtur simpliciter pro sponse vsurpari, ut M. Tull. epist. ad Brut. *Maximo autem, cum hæc scribebam, afficiebar dolore, quod, cūm me pro adolescentulo, ac pæne puero resp. accepisset vadem, vix videbar, quod promiseram, prestare posse.*

SI ME AMAS] vocalis e hic non solum non eliditur: verum etiā corripitur, tamen si longa sit, ut supra annot. ad Od. 1. 1. epod. sunt autem huius loquacis verba.

INTEREAM, SI] responsio Horatij omnia faciētis, ut hunc loquacem a se abigat: sed frustra.

STARE] in iudicio, seu in iure. non satis validus ut in iure multas horas stare possim.

ET PROPERO QVÒ SCIS] ad Cæsaris hortos, ut supra dixit.

AN REM] litem, siue causam: unde rei sunt appellati, quorum res agitur. vide Festum, & Cicero. in lib. 2. de oratore: idque duobus locis.

ME SODES] me relinque, amabo te, inquit Horatius, potius quàm rem, id est, causam tuam. *fodes* pro si audes, inquit M. Tull. perf. Or. infra epist. 7. *vescere fodes.*

SEQVOR] victorem, videlicet garrulū. nam superiora illa sic sunt distinguenda: *ut contendere durum est Cum victore,* id est, cum pertinaci, qui me odio vicit, ut supra sat. 7. *atque odio qui possit vincere Regem.*

MÆCEN. QVOMODO TEC. HINC R.] sermonem intermissum ab hoc principio repetit, his verbis, *Quomodo tecum agit Mæcenas? quomodo se aduersus te gerit? qualē sese erga te præbet Mæcenas?*

PAUCOR. HOMIN.] respondet Hor. Mæcenas paucorum est hominum, id est, paucis hominibus familiaris est, paucos homines in cōsuetudinem, & familiaritatem suā recipit: paucis hominibus patet ad Mæcenatem aditus, & familiaritas. sic Terent. Eunuch. *Immo sic homo est, per paucorum hominum.* **GNATHO. immo nullorum est, si tecum vinit.** Cicero fragment. lib. de fato. *Cum autem Scipio unum & alterum ex iis, qui eum salutatum venerant, inuitasset, pluresq. etiam inuitaturus videretur: in aurem Pontius: Scipio, inquit, vide quid agas: ac penser iste, paucorum hominum est.* refert Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 16.

NEMO DEXTERIVS F.] verba loquacis. fortunatus (inquit) fuisti in eo, quod te Mæcenas admisit in amicorum suorum numerum.

ADIVTOREM] συνεργόν, συμπαράκτωρα, συμπήτορα.

FERRE SECVNDAS] parteis subint. id est, qui tibi secundus esse, seu inseruire posset. qui dicantur histriones primarum & secundarū partiū, dicemus ad illum locum, *vel parteis mimum tractare secundas,* epist. 1. 7. ad Lollium 2. lib. 1.

HVNC HOMINEM] me δεικνύσας, pergit autem loqui garrulus. hunc versum in omnib. libris

Hh excusis,

A excusis, præpõstera verborũ positura deprauatũ, restitui, ex auctoritate omniũ librorũ manuscr.

T R A D E R E] commendare. vide annot. ad epist. ad Claud. Neron. lib. 1.

S V M M O S S E S O M N E I S] omneis, qui tibi obstant, & quite antecedunt gratia apud Mæcenatem, dudum perculisses, aut certè loco depulisses. Od. 10. lib. 2. *informeis hiemes reducit Iupiter: idem Summosci.* Quemadmodum in diuitum, & potentiorum virorum domibus familiares, & comites diuitis inter se æmulentur, & alter alterũ euertere conetur, pulchrè describit Lucianus in lib.

πῶς τὸ μὴ ῥαδίως πεινῆν τῆ διαβολῆ, his verbis, πάντες αὐτὸ ἀλλήλους ὄξυ δειδύρασι, καὶ ὡσπερ οἱ μονομαχοῦντες, ὁππότε εἴπω πρὸς ἑκάστου μέρος διασαίνω τὸ στόματός, καὶ πρὸς αὐτὸς ἕκαστος εἴται βυλλόμενος παρωδεῖται, καὶ παραγρονίζεται τὸν πλησίον καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ, εἰ δύναιτο, ὡσπερ αἱ, καὶ ὡσοκελίξει, &c. id est, omnes igitur acutè intuentur, & quemadmodum qui singulari certamine inter se depræliantur, obseruât siquam partem corporis nudâ, atque apertam cernere queât: & vnusquisque primus esse volens, pellit, & cubito trudit vicinum, eumque, qui antecedit, si potest percellit, & supplantat, &c.

B **N O N I S T O V I V I M V S**] respondens Horat. Nulla est (inquit) in familia Mæcenatis talis æmulatio, nulla obrectatio, nullæ insidiæ, nulla inuidia.

N E C M A G . H I S A L I E N A M A L I S] æmulatione, obrectatione, inuidia, criminationibus occultis, insidiis, & calumniis. quorũ malorũ plenæ sunt potentiorum virorũ, & principum aulæ.

N I L M I O F F I C I T V M Q .] libri manuscriptorum aliquot habent, *nil mi officit, inquam.*

M A G N V M N A R R A S] hæc dicuntur à garrulo. magnum est id, quod narras.

A T Q V I , S I C H .] respondentur hæc ab Horat. etiam si hoc, quod dico, magnum tibi, & prope incredibile videatur, sic est tamen. quidam libri veteres habent. *atquin.*

A C C E N D I S] verbagarruli. incēdis me (inquit) studio, & cupiditate talis familiaritatis.

V E L I S T A N T V M M O D ò] satis est te hoc velle, inquit Horat. virtute enim tua facile apud

C Mæcenatem, honestissimum locum obtinebis, omneisque difficultates superabis, & perfringes. Iam verò obseruatione dignum est hoc loquendi genus, *qua tua virtus expugnabis:* quod tantundè valet, quantum, si diceret, ea est tua virtus, vt facile sis expugnaturus: vel ea, qua præditus es, virtute, facile ad Mæcenatis amicitiam peruenies. sic sæpe loquitur M. Tull. vt epist. ad Rufum lib. 5. *tamen, qua tua est suauitas, quicq; in me amor, nolles à me hoc tempore estimationem accipere.* Idem ad Trebat. lib. 7. *Moriar ni (qua tua gloria est) puto te malle à Casare consuli, quam inaurari.* Idem pro Sylla, *Qua si de vno me cogitasset, qua mollitia sum animi, ac lenitate, numquam mehercule illius lacrymis ac precibus restitissim.* Idem pro Cælio, *Genus orationis, facultatem, copiam sententiarũ, atque verborum (qua vestra prudentia est) perspexistis.* Idem ad Att. lib. 7. *Et si esset factum, (qua tua est humanitas) ascripisses.*

H A V D M I H I D E E R O] loquitur hæc garrulus. non mihi (inquit) deero, id est, omnem diligentiam adhibebo, vt eò perueniã. non prætermittam facultates eò perueniendi, quæ sese mihi offerent. quid sit, deesse sibi, diximus ad sat. 4. huius lib. ibid. *neque enim cum lectulus, aut me Porticus excepit, desum mihi.*

T E M P O R A Q V Æ R A M] *καρὰ δὲ κήστω, καιροφυλακῆσσω:* tempus aucupabor, seu obseruabo, seu, vt Liuius, captabo.

N I L S I N E M A G N O V I T A L . D .] sententia est multorum veterum scriptis celebrata. Pindar. *εἰδ' ε. ὀλυμπ. αἰεὶ δ' ἀμφ' ἀρετῆσι πόνος, δαπάνη τε μάρισταται πρὸς ἔργον κινδύνα κεκαλυμμένον.* id est, semper autem ob virtutes labor suscipitur, & sumptus fit in rem cum periculo coniunctam. Idem *εἰδ' 1. ibid. ἄπονος δ' ἔλαβον χάριμα παῦροι πνές.* id est, letitiã sine labore pauci ceperunt. Sophocl. in Electr. *πόνος τοι χωρίς ὕδεν εὐτυχί:* id est, sine labore nihil fortunatum est. Heliod. *Τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρώτα θεοὶ παροῖθεν ἔθηκαν Ἀθάνατος, &c.* noti enim sunt versus: & profert eos Marc. Tull. lib. 6. epist. familiar. epist. ad Leptam. id est. *Virtutem dij immortales si dore parari, Atque labore volunt.* protulimus &

suprà Od. 2 4. lib. 3. ibi, *Virtutisq; viam deserit ardua:* seu *arduam.* Sed videtur Horatius ex Epicharmo potius, quàm è quouis alio expressisse. sic enim ille, *πῶν πόνων Πωλοῖσιν ἡμῖν πάντα πάραβ' οἱ θεοί.* id est, dij nobis omnia bona laboribus vendunt.

Cum his cõgruunt & illa Virgiliana lib. 1. Georg. *pater ipse colendi Haud facilem esse viam voluit: primusq; per artem Mouit agros, curis acuens mortalia corda: Nec torpere graui passus sua regna veterno.*

& prouerbium illud à Platone vsurpatum lib. 6. de Rep. *Τὰ καλά τῶ ὄντι χαλεπά:* id est, quæ pulcra sunt, planè sunt difficilia. Contrà qui mollia quærunt, & sequuntur, ferè dura reperiunt, vt admonet Epicharmus, his verbis, quæ mendosa leguntur apud Xénoph. lib. 2. *Σοφιστή. ὃ ποιητὴ μὴ μάλα κακῶς ὁ μὴ τὰ σκληρ' ἔχεις.* sic autem sunt emendãda, ὃ ποιητὴ, μὴ μαλακὰ μάλο, μὴ τὰ σκληρ' ἔχεις: id est, ὃ infelix, ne tu mollia quære, ne dura habeas.

H Æ C D V M A G I T] hæc dum loquitur. sic habent omnes ferè libri veter. vnus & item alter, *Hæc dum ait,* quos non sum secutus. neque id temerè. nam qui loquitur, agit, præterea sic locutus est sat. 3. lib. 2. *amator Exclusus qui distat, agit ubi secum, eat, an non, &c.*

F V S C V S A R I S T I V S] ad quem exstat Horatij epistola lib. 1. hoc principio, *Vrbis amatorem Fuscum saluere iubemus.*

R O G A T] Aristius: & à me rogatus, vnde veniret, & quò tenderet, vicissim responderet.

V E L L E R E C O E P I] significans me cupere ab hoc garrulo eripi.

P R E S S A R E] sic restitui ex auctoritate cod. duor. Vatic. & Rainutij Card. Don. Torn. Clericani, Nicotiani, ceteris.

L E N T I S S I M A B R A C H I A] quid sibi vult vox *lentissima?* an mollissima? an potius pressationem minimùm sententia? aut certè ita lenta, vt sentire non viderentur?

N V T A N S , D I S T O R Q . O C .] innuens ei, &

A & oculos huc, & illuc mouens, *δεδίλλων*, obscure & tacite admonens, vt me eriperet. vide annotationē ad illū locū, *Deme supercilio nubem* epist. 18.

MALE SALSUS R. D.] nimum falsus, vel in meam fraudem falsus, dissimulabat se intelligere quid vellem.

MEVM IECUR VR. B.] iecur vrebat. atqui iecur, sedes bilis non est, sed libidinis, vt annot. supra ad Od. 13. lib. 1.

CERTE NESCIQ VQID] hæc dicebat Horatius Fusco, vt per speciem colloquij secreti hoc garrulo defungi posset.

MEMINI BENE] respondet Fuscus planè aliud, quàm cupiat Horatius, idque dedita opera, cum eo perfacere, & perurbanè iocàs, vt is magis, ac magis ab hoc garrulo virgeatur, & pane dicam, enecetur.

HODIE TRICESIMA SABBATA] Sabbata dicunt Latini numero multitudinis, vt cetera dierum festorum nomina, Saturnalia, Floralia, Palilia, Faunalia, Terminalia. tricesima autem appellantur fortassis à dierum numero, quibus menses constant. quamuis enim Iudæorum

B menses cum lunæ cursu congruentes, vicesimo nono quoque circiter die compleantur, triceniarius tamen numerus rotundior, & aptior erat ver sui, quàm vicenarius nouenarius. Quin etiam dici potest, Iudæorum mensis cum lunæ cursu congruisse, & tamen triginta diebus constitisse, quæ admodum & Atheniensium. credibile est autem prima cuiusque mensis Sabbata, Iudæis fuisse religiosissima. iam verò ne illud quidem dubium est, quin plerique etiam Latini ac Romani, temporibus illis Iudæorum religionem, ac caeremonias coluerint. sed cum hæc explicatio mihi non satisfaceret, Iudæum quendam de suis Sabbatis, & de annorum, mensiumque suorum ratione consului. ex iis, quæ mihi respondit, collegi, tricesima Sabbata ea esse intelligenda, quæ ab iis maxima religione coluntur, atque obleruantur: quo die agnū immolant, seu mandunt potius, & comedunt. quod Sabbatum, (vt barbarè loquar) tricesimum est ordine, si Sabbata à principio anni numeres. annus enim apud illos initium capit à mense Septembri. Alij per tricesima Sabbata, neomeniam significari volunt: quæ feriæ tricesimo quoque die mensis redeunt. iam quòd Plutarchus *συμπος*, Δ. *προβ. ε.* putat Sabbata dicta à voce Bacchantiū *σαββα*, ignoratione linguæ Syriacæ, errat. dicta sunt enim Sabbata à verbo sabbat, quod valet cessare, & feriatum esse.

C VIN' TV CVRRIS IVD. OPP.] id est, vintu Iudæorum religionem contemnere, irridere, ac pro nihilo putare? oppedere est ventris crepitum in alterius odium, & contumeliam edere: quod dicunt Græci *καταπέδειν*, & *αὐταποπέδειν*. Aristoph. Pluto, *καὶ τῆ πνία αὐταποπέδειν*. id est, paupertati oppedere. Idem *νεφέλ. καὶ βέλομαι αὐταποπέδειν* *προς τὸς βρονταίς*.

CVRTIS] supra saty. 5. apellas nominavit: quod tantundem valet: vt quidem vulgus explicat. nam illic admonuimus de Scaligeri sententia, Apellam Iudæi alicuius, qui tum viueret, no-

men proprium fuisse. *Curtos* igitur Iudæos intellige, recutitos, verpos, *ἀπὸ λυμμένους*. Curtos autem appellat, quòd pellem eam, quæ glandem caudæ salacis tegit, habeant circumcisam, & quasi decurtatam. sic ferè supra saty. 6. mulum curtum dixit cui cauda esset breuior, & decurtata, non hæc salax, sed illa, quæ nateis operit. quamquam in illa satyra quidam mulum, curtum volunt esse dictū, cui non esset integra pellis, sed quadam parte lacera, & detrita: cum quibus non pugnabo.

NULLA MIHI (INQVAM) RELL.] multis locis perspicue ostendit Horatius, se omnes religiones contemnere.

AT MI. SVM PAVLLO] at mihi (inquit Aristius) religio est aliqua: ego religionibus aliquatū sum deditus: aliquatō sum superstitionior.

VNVS MVLTORVM] vnus è multis, vt epistola ad Numicium lib. 1. *Vnus ut è multis populo spectante referret Emtum mulus aprum.* & infra satyra 10. *Vnus viuorum.* neque verò iis assentior, qui putant dictum esse ab Horatio, *vnus multorum* pro eo, quod Græci dicunt, *εἷς τῶν πολλῶν*, id est, vnus è plebe, seu vnus è vulgo. sed arbitror esse positum pro illo *εἷς πολλῶν*, id est, ego vnus egregie præter ceteros.

HVNCINE SOLEM TAM NIGR.] loquitur Horatius, suum casum deplorans. *nigrum solem* pro die inauspato, tristi, & inauspato dixit: quemadmodū diem atrum veteres appellabant, ad res gerendas ineptum, & nefastum: quales erant Kalendæ, Nonæ, Idus. quòd his diebus imperatores infeliciter rem gessissent. Catullus contra *soles candidos* vsurpauit, pro diebus latis, optatis, & iucundis, vt carm. ad seipsum. *Miser Catulle desinas ineptire, Et, quod vides perisse, perditum ducas. Fulsero quondam candidi tibi soles, &c.* & Propert. lib. 2. *O me felicem, nox ò mihi candida, & ò tu Letule deliciis facte beate meis.* & Tibull. *auroram candidam* lib. 1. eleg. 3. *Hoc precor: hunc illum nobis auroranitentem Luciferum roseis candida portet equis.* vide annot. ad Od. 36. lib. 1.

SVRREXE] id est, surrexisse: vt supra *erepsimus*, pro erepsissemus, sat. 5. ad quem locum lege, si tibi lubet, quæ annotauimus.

SVB CVLTRO LINQVIT] id est, in extremo discrimine. ductum à victimis iam iam mactandis. Tale ferè illud est apud Homerum *Ἰλιάδ. κ. βῆτι ἔυρῆσαι αὐκῆς*: id est, in acie nouaculæ stat.

ET LICET AMTESTARI?] huius loquacis aduersarius quærit à me vtrum sibi liceat me testem in eum sumere, necne? id est, an ego passurus sim illum meo testimonio vti. est enim amtestari vnum aliquem ex iis, qui assunt, prehensa auricula, testem sumere. quo facto licebat ei, qui vadibus acceptis quempiam in ius vocasset, manus ei iniicere, eumque in ius rapere. Quòd si quis nõ antestatus, manu iniecta aduersarium suum in ius raperet, iniuriarum actione tenebatur. Plautus in Perfa, SATVR. *age, ambula in ius leno. D. Quid me in ius vocas? S. Illic dicam apud pratorem. sed ego in ius voco. D. nõne antestaris? S. tuan' ego causa carnissex Quoiquam mortali libero aureis*
Hh ij atteram,

A *atteram, Qui hic commercaris civeis homines liberos? idem declarat lex 12. tabul. quamquam depravata sit, neque facile sit eam restituere. Hæcigitur verba legis videntur fuisse, SI VIS VOCATIONI EVAT, AVT SITE IN IVS VOCANTEM NON SE QVATVR, ANTESTATVS EM CAPITO, seu IN IVS EM RAPITO. Turn. sic restituendam putat, SI IN IVS VOCAT, NIT, ANTESTATVS MANVM INIICITO, AVREM ANTESTATI CAPITO. compositum autem est hoc verbum ab am, quod in compositione valet circum & testari. quamquam Priscian. aliter lib. 8. proferens illud Liniij Andron. Impubes libripens esse non potest, neque antestari. vult enim Latinū antestari, Græco illi ἀποδίαμαρτυρησῆναι respondere. sed errat.*

EGO VERÒ OPP. AVRIC.] ego præbeo illi auriculam, vt me testem sumat.

RAPIT IN IVS] garrulum. rapit autem vim significat, & acrius est, quàm ducit. rapere autem in ius suum aduersarium hîc licet litigatori, quia antestatus est. alioqui non liceret, vt diximus. sic **B** fat. 3. lib. 2. *Cum rapies in ius malis videntem alienis. Plautus Afin. Nam vidi hunc ipsum abducere, & rapere in ius Exerambum. Idem Aulul. Iam quidem ad Prætozem herclè te rapiam: & tibi scribam dicam. Ad prætozem trahere autem, & in ius trahere, idem valere, sciunt qui pandectas iuris ciuilibis vel extremis digitis attigerunt. Ius enim significat etiã tribunal, aut certè locū, vbi prætor ius dicit.*

SIC ME SERV AP.] quidam hæc referunt ad Apollinis statuam eburneam, quæ posita erat in foro Augusti, vt significet Horatius, se raptò tandem in ius aduersario, quasi beneficio forensis Apollinis liberatum esse: à quibus dissentire nolim. habebatur enim deus ἀλεξίκακος & ἀποβοπιός Apollo, id est, malorum depulsor, & seruator. sed tamen credibile est, Horatium vna opera ad illum Homeri locum respexisse, vbi Æneam cū Achille congressum eripit Apollo. versus sunt hi *ιλιὰδ. 4. πόν δ' ἐξήραξεν Ἀπόλλων Ρεία μάλ' ὡς θεός, ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἠέρι πολλῆ. id est, hunc autem valde facile eripuit Apollo, vt deus: multa autem caligine obtexit. sic & *ιλιὰδ. 7. Paridem, qui Menelaum ad singulare certamen prouocarat, ab eoque penè victus, atque ad nauis pertractus erat, eripit Venus. πόν δ' ἐξήραξεν Ἀφροδίτη Ρεία μάλ' ὡς θεός, ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἠέρι πολλῆ. id est, eum autem eripuit Venus valde facile, &c.**

SATYRA 10.

NEMPE incomposito dixi pede currere versus

Lucill. quis tam Lucill fautor ineptè est,

Vt non hoc fateatur? at idem, quòd sale multo

Vrbem defricuit, charta laudatur eadè.

D Nec tamen hoc tribuens, dederim quoq; cetera. nam sic

Et Laber I mimos, vt pulchra poëmata, mirer.

Ergo non satis est risu diducere rictum Auditoris: & est quædã tamen hîc quoque virtus.

Est breuitate opus, vt currat sententia, neu se

Impediat verbis lassas onerantibus aureis.

Et sermone opus est modò tristi, sape iocoso,

Defendente vicem modò rhetoris, atque poëtæ,

Interdū urbani parcentis viribus, atque Extenuantis eas consultò. ridiculum acri Fortius: & melius magnas plerumque secat res. **E**

Illi, scripta quibus comædia prisca viris est,

Hoc stabant: hoc sunt imitandi: quos neque pulcher

Hermogenes umquã legit, neq; simius iste, Nil præter Caluum, & doctus cantare Catullum.

At magnū fecit, quòd verbis Græca Latinis

Miscuit ô seri studiorum, qui ne putetis Difficile, & mirū, Rhodio quod Pitholeonti

Cotigit. at sermo lingua coccinnus vtrâq; Suauior: vt Chio nota si commista Falerni est. **F**

Cum versus facias, te ipsum percontor: an, & cum

Dura tibi peragēda rei sit caussa Petilli: Scilicet oblitus patriaq; patrisq;, Latine

Cum Pedius caussas exsudet Poplicola, atque

Coruinus: patriis intermiscere petita Verba foris malis, Canusini more bilinguis?

Atqui

- A *Atqui ego, cum Græcos facerem, natus
mare citra,
Versiculos, vetuit me tali voce Quiri-
nus,
Post mediam noctem visus, cum somnia
vera:
In siluam non ligna feras insanius, ac si
Magnas Græcorum malis implere cater-
uas.
Turgidus Alpinus, iugulat dum Mem-
nona dumque
Defingit Rheni luteum caput, hæc ego
ludo:
Quæ nec in ade sonent certantia iudice
Tarpa:
Nec redeant iterum, atque iterum spe-*
- B *Etanda theatris.
Arguta meretrice potes, Dauoq; Chre-
meta
Eludente senem, comis garrire libellos
Vnus viuorum Fundani. Pollio regum
Facta canit pede ter percusso. forte epos
acer,
Ut nemo, Varius ducit. molle, atque fa-
cetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure ca-
mæna.
Hoc erat, experto frustra Varrone Ata-
cino,
Atque quibusdam aliis, melius quod scri-
bere possem,
Inuentore minor: neque ego illi detrahe-
re ausim*
- C *Herentem capiti multa cum laude co-
ronam.
At dixi fluere hunc lutulentum. sepe fe-
rentem
Plura quidem tollenda relinquendis age,
quæso,
Tu nihil in magno doctus reprendis Ho-
mero?
Nil comis Tragici mutat Lucilius Atti?
Non ridet versus Enni gravitate mino-
res,*
- Cum de se loquitur, non ut maiore re-
prensus?
Quid vetat, & nosmet Lucilli scripta le-
gentes
Querere, num illius, num rerum dura
negarit
Versiculos natura magis factos, & eun-
teis
Mollius? at sit quis pedibus quid claudere
senis,
Hoc tantum contentus: amet scripsisse du-
centos
Ante cibum versus, totidem cenatus: E-
trusci
Quale fuit Casi rapido feruentius anni
Ingenium: capsis quem fama est esse, li-
brisque*
- E *Ambustum proprius: fuerit Lucilius, in-
quam,
Comis & urbanus: fuerit limatior idem,
Quam rudis, & Græcis intacti carmi-
nis auctor,
Quamque poetarum seniorum turba: sed ille,
Si foret hoc nostrum fato dilatus in æuum:
Detereret sibi multa: recideret omne,
quod ultra
Perfectum traheretur: & in versu fa-
ciendo
Sape caput scaberet: viuos & roderet
ungueis.
Sape stilum veritas, iterum quæ digna le-
gisint,
Scripturus: neque, te ut miretur turba,
labores,*
- F *Contentus paucis lectoribus. an tua demes
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego. nam satis est equitem mihi plau-
dere: ut audax,
Contemptis aliis, explosa Arbuscula dixit.
Men' moueat cimex Pantilius? aut cru-
cier. quod
Vellicet absentem Demetrius? aut quod
ineptus*

A *Fannius Hermogenis ledat conuiuia Tigelli?*

Plotius, & Varius, Mecenas, Virgiliusque,

Valgius, & probet hæc Octavius optimus, atque

Fuscus: & hæc utinam Viscorum laudet uterque.

Ambitione relegata te dicere possum

Pollio, te Messalla tuo cum fratre, simulque

Vos Bibuli, & Serui, simul his te candide Furni:

Complureis alios, doctos ego quos, & amicos

B *Prudens prætereo: quibus hæc, sint qualiacumque,*

Arridere velim, doliturus, si placeant spe Deterius nostra. Demetri, teque Tigelli

Discipularum inter iubeo plorare cathedras.

I puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

NEMPE INCOMP. DIXI P. C.] dixerat Horat. supra fat. 4. Lucillum duriusculum esse in componendis versibus: quo nomine fuerat à nonnullis accusatus, iis igitur nunc respondet, & se ita purgat, ut ostendat, se, quòd de Lucillio dixerit, iure dixisse, In nonnullis libris manuscriptis reperiuntur hinc versus octo, quorum hic primus est, *Lucili quam sis mendosus, &c.* verum non sunt Horatiani, sed ab aliquo semidocto nebulo adiecti, qui, propterea quòd hæc satyra initium capit à voce *Nempe*, putauit hinc aliquid desiderari, cum plane nihil desideretur. Neque est quòd quemquam moueant veteres libri, si qui hos versus habent. Nam plures libros producere testeis possum, in quibus non reperiuntur. Præterea si in omnibus libris antiquis reperirentur, non tamen iccirco necesse haberem fateri esse huius poetæ germanos versus. Nam nullus ferè est liber Latinus manuscr. qui annos quadringentos superet. At hos alienos versus, puto annos ab hinc quadringentos esse factos, aut supra. Non est igitur mirum si in veteribus libris reperiuntur. Inest autem multo plus lepòris & venustatis in talibus principiis, præcisiss (inquam) atque abruptis, quam planis, atque integris, propterea quòd quædam relinquuntur auditori, seu lectori potius, subintelligenda, quæ subintelliguntur concinnius, quam à poetâ exprimerentur. Hæc enim scilicet sunt subintelligenda. Quid est quamob-

rem tam grauitèr accuser? aut quid est quòd ita de me querantur homines? *nempe incomposito, &c.* id est, plane fateor, me dixisse Lucillij versus esse incompositos, &c. Versus autem, quos dixi, sunt hi, si quis forte eos requiret.

Lucili, quam sis mendosus, teste Catone

Defensore tuo peruincam: qui male factos

Emendare parat versus: hoc lenius ille,

Quo melior vir est, longè subtilior illo,

Qui multum puer & loris, & funibus vdis

Exoratus, ut esset opem qui ferre poetis

Antiquis posset contra fastidia nostra,

Grammaticorū equitum doctissimus. ut redeat illuc:

Nempe incomposito, &c. Hos versus si quis non videt non esse Horatianos, in his litteris parum videt.

Primus versus in plerisque libris antiq. habet, *Lucili quòd sis mendosus.* Quartum nemo nõ videt claudicare. desinat autem claudicare, & recto stet talo, si sic legatur, *Quo melior vir is est.*

Quintus in quibusdam aliis libr. antiq. ita legitur, *Qui paullum puer, &c.* In sexto quædam exemplaria habent, *Exhortatus.* Septimus hoc habet initium in quibusd. *Ambiguus posset.* Octauus ita legitur in quibusd. libr. *Romanorum equitum, &c.*

Ego igitur hos versus ἀβέλους, & delendos censui: quin etiam edi vetui, ut supposititios & adulterinos. mihi assentiuntur Io. Auratus, M. Antonius Muretus, Simeo Bosius, Io. Passeratius.

QVOD SALE MVL. VRB. DEFR. CH. I.] idem, quòd falsè, & vrbane ciuium Romanorum vitia notarit, eadem satyra laudatur, nempe illis versib. *Hinc omnis pendet Lucillius hosce secutus, Mutatis tantum pedibus, numerisq. facetus.* non dixit, *salibus*, sed *sale*, ut esset tota ἀμύγγεια. quòd si salibus dixisset, trãslatio fuisset in verbo *descriuit.* quamquã negari non potest, sale etiam in numero singulari, vrbanitatem, & dicta falsa significare.

Præterea vrbem posuit pro ciuitate, seu ciuibus.

NAM SIC ET LABERIMIM.] nam si propterea, quòd vrbane, & facetè vitia reprehendit Lucillius, habendus esset in numero bonorum poetarū, eadè ratione Laberij mimi quoq. essent in bonis poematis numerandi. fuit autè Laberius, mimosū scriptor dicacissimus, ac maledicentissimus: à Iulio Cæsare tamen donis auctus, & annulo aureo ornatus. M. Tull. ad Trebat. scribens, significat, esse metuendum, ne si diutius ille cum Cæsare commoratus, ab eo redeat inanis, derideant eum Laberius, & Catullus, his verbis, *Sin frustra diutius afueris, non modo Laberij, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco. mira enim persona induci potest Britannici iuriconsulti.*

ERGO NON S. EST RIS. DID.] non est igitur satis auditoris os risu dilatare, id est, auditori risum profusum mouere, quamuis insit in hoc etiam quædam virtus: sed opus est, &c. breuitas desideratur duabus de causis: primùm vt sententia currat, id est, ne claudicet, nève insistat: deinde ne & verborum multitudine se impediatur, & oneret auditorem.

DEFENDENTE VICEM] id est, tuente munus, ac parteis, &c. id est, ea cumulatè præstante, quæ propria sunt rhetoris, aut poetæ.

A VRBANI P. V.] εἰρηστικός, qui multo minus cōtendit, quàm potest.

RIDIC. ACRI FORTIVS: ET MEL.] plus interdum valet risus opportunus, quàm vis, & seueritas, & acrimonia. Scribit Aristoteles lib. 3. de arte dicendi, Gorgiam Leontinum dicere solitum, res seueras, & serias risu: risum, rebus seueris discutiendum esse. M. Tull. pro Murena dicentem, risu mouendo, & auctoritate Catonis, qui erat vnus ex accusatoribus, illudenda, causam obtinuisse, locupletes auctores tradiderunt.

SECAT] decidit, terminat, finit. epist. 10. lib. 1. Quo multa, magnèq; secantur iudice lites.

ILLI, SCRIPTA QVIBVS] poëta veteris comœdiæ, Eupolis, Cratinus, Aristophanes, vt supra fat. 4. in princip. quibus, id est, à quibus.

STABANT] placebant, probabantur, nō explodebantur, vt ἐξέπληθον, translatum ab actoribus, seu histrionibus, qui exhibantur, & exploduntur, cum inepti & imperiti sunt: id est, eiiciuntur. contra stare dicitur fabula, cum probatur. epist. ad August. Securum, cadat, an recto stet fabula talo.

B PVLCHER] εἰρηνικῶς, homo bellus.

SIMVS] ineptus imitator. Demetriū significat, de quo infra eadem fat. vel simiū fortasse appellat à forma, seu potius deformitate corporis.

NIL PRÆTER CALVVM, ET DOCT.] qui nihil aliud cantare didicit, quàm Caluum, & Catullum. neque verò est, quòd quisquā existimet ab Horatio Caluum, & Catullum improbari: sed ineptos, & stultos imitatores. ordo est, nihil cantare doctus, id est, qui nihil cantare didicit, præter Caluum & Catullum.

AT MAGNVM FECIT] Lucillius verba Græca Latinis miscebat, vt apparet ex his versibus à me sic emendatis. Quàm lepide lexes composita, vt tessera omnes, Endo pavimento, atque emblemate vermiculato: quos profert M. Tull. in orat. perf. sed corruptos. & ex his Χαῖρε, inquam, Tite lictores, turma omni, cohorsq; Χαῖρ. hinc MucI hostis Albu- cius, hinc inimicus. quamquam in his posterioribus Albu- cius, qui Græcus dici malebat, quàm Romanus, Scœula de industria Græcè salutat. vide lib. 1. de finibus. & in his. In quo Latin' clamores sophos ille solebat Edere, qui citantur à Cicer. lib. 2. de finibus. Idem Lucillius M. Crassum, qui semel in vita risisse dicitur, ἀγέλασον in satyra quadam nominauit, teste M. Tull. lib. 5. de finib. exstant & hi Lucillij versus ad hanc rem magnopere pertinentes, apud Nonium in voce, compernes. Num censes καλλιπρόκομον, καλλίσφυρον illam, Non licium esse vterum, atque etiam inguina tangere mammis? Compernem aut varam fuisse Amphitryonis ἀκων, Alcmenam atque alias: Ledam ipsam denique nolo Dicerere. in te vide, atque διαλλαβον elige quoduis. Τύρω εὐπατέρεια aliquam rem insignem habuisse: Verrucā, neuum, dicta est, dentem eminulum vnum. sic enim hos versus emendo.

Ô SERI STUDIORVM] ὀψιμαβεῖς vno verbo appellant Græci, qui serò didicerunt. M. Tull. epist. ad Papir. Patum. Οψιμαβεῖς autem homines scis quam insolentes sint. contra παιδομαθῆς.

qui à pueris didicerunt.

QVINE PVTTETIS, &c.] sic habent tres codic. Vatic. & Iann. Faër. Torn. & aliquot alij. Et Prisc. lib. 16. sic legit hunc locum, & ait ne conjunctionem esse neque dubitantem, neque interrogantem: sed confirmantem, aut certè enuntiantem. alterum exemplum profert ex faty. 3. lib. 2. Clarus erit fortis, iustus, sapiens ne etiam, & rex. vbi vulgò aliter legitur tamen.

VT, CHIO NOTA SI COMMISTA FAL.] Vt si vino Chio Falernum temperatum est, quod fieri solebat, vt vini Falerni austeritas vino Chio, quod erat lenius, ac mitius, obtunderetur. cur autem notam Falerni dixerit, vide supra Od. 3. lib. 2. ad illum locum, Interiore nota Falerni.

DVRA] difficilis: vt Terent. Phorm. Verum scientem, tacitū causam tradere aduersariis. Etiam ne id lex coegit? PHÆD. Illud durum. GET. ego expediam.

CVM VERSVS FACIAS TE IPSVM PERC. &c.] ordo verborum & sententia huius loci hæc est. te ipsum percunctor, id est, ex te ipso quæro, cum versus facturus sis, & cum Petillij causa tibi sit agenda, an tu patriæ, & patris oblitus verba Græca patriis, id est, Latinis intermiscere malis, quàm puro sermone Latino uti, cum Pedius Poplicola, & Messalla Coruinus cautas agant Latine multo cum sudore?

PATRIÆ QVE, PATRIS QVE] oblitus Italiæ, quæ patria tua est, & patris tui, qui Romanus, aut certè Latinus est, vel erat, &c.

LATINÈ CVM PEDIVS CAVS. &c.] id est, cum hi duo præstantissimi, & clarissimi oratores, Petillij accusatores, Pedius Poplicola, & Messalla Coruinus, multum fudent in causis Latino sermone componendis, & agendis: id est, cum multum laborem, multamque operam sumant in causis Latine componendis, atque agendis, &c. Cum antea in omnibus libris vulgatis legeretur. patriq; Latini, ego admonitus à duobus cod. Vat. & Tornes. veram scripturam restitui: de qua dubitaturum politum litteris arbitror neminem. quis enim non videt aduerbium Latine ad verbum exfudet pertinere? idque ignorantem confidentem aliquem librarium, aut lectorem, hunc locum corrupisse?

CANVSINI MORE BIL.] Canusinorum more, qui partim Græcè, partim Latine loquebatur. vide Festum in nomine bilinguis. διγλωσσοι appellant Græci.

NATVS MARE CITRA] in Apuliæ finibus, non in Sicilia, aut Græcia.

POST M. N. V. CUM SOMNIA VERA] hoc enim maximè tempore, cum & confectus, depulsusque è pectore cibus est, & liber animus, ac solutus à cōtagione corporis futura prouidere potest, vera videntur in somnis. sic Theocritus in Europa, εἰδ. κ. Εὐρώπη ποτὲ Κύπρις ὅππῃ γλυκῶ ἦκεν ὄνειρον, Νυκτὸς ὅτε τρεῖς ἀπὸ γῆς ἴσατε, ἐγγύθι δ' ἦσθε, ἴππος ὅτε γλυκίων μέλιτος βλεφάροισιν ἐφίξων Λυσιμέλης πειδάμαλα κῶ κτ' φάσι δαομῶ. Εὐτὲ καὶ ἀπὸ τρεῶν ποιμαίνεται ἔθνος ὄνειρων id est, Europæ quondam Cyprus dulce somniū misit: cum tertia pars noctis staret, aurora autem

A appropinquaret: quo tempore somnus melle dulcior palpebris insidens, membra soluens oculos molli somno deuincit: cum verorum somniorum natio pascens vagatur.

IN SILV. NON LIGNA FERAS INSAN.] id est, æquè fueris insanus, si tu Latinus Græcos versus scribas, atque si in siluam ligna feras.

TVRGIDVS] inflatus. **A.** Corneliū Alpinum designat.

IUGVLAT] dum ita in scitè, & ineptè Memnonis ab Achille iugulati historiam, seu potius fabulam narrat, vt Memnonem ipse iugulare videatur: & dum Rhenum fluuium ita ineleganter describit, vt luto conspurcare videatur, vel dum è luto caput Rheni defingit, hoc est, deformat, cum è marmore potius fingendum esset: hæc ego ludibundus scribo. Memno, & Hemathio fratres, Tithoni & Auroræ filij: quorum hic ab Hercule: ille ab Achille interfectus est. Hesiodus in Theog. Τηρόν δ' ἠὲς τέκε Μήμενον χαλκοκροστὴν Αἰθιοπῶν βασιλῆα, καὶ ἡμαθίωνα ἄνακτα.

DEFINGIT] deformat, illepidè describit, & inuenustè. In quibusdam codicibus legitur *diffingit*: in cod. Don. *depingit*. in Torn. & aliquot aliis, *Defingit*. ego *Defingit* verum esse puto.

LVTEVM CAPVT] per caput Rheni, significatur fons & origo Rheni: & tamen fluuij specie humana figurabantur: vt annotauimus supra ad Odam 14. lib. 4. luteum dixit, vel ad naturam fluminis spectans, quod turbidum est, vel ad inscitiam poëtæ, qui hunc fluuium inuenustè, & impolitè describeret. licet etiã dicere, spectasse Horatium ad opera fictilia, & è luto facta, quæ præ marmoreis contemnuntur, & iacent.

QUÆ NEC IN ÆDE S. CERT.] Quæ nec in æde Apollinis recitentur, vt subeant Mecij Tarpæ iudicium, nec iterum atque iterum spectentur à populo. de Mecio in epist. de arte poët. *Si quid tamen olim Scripseris, in Mec I descendat iudicis aureis.*

ITERVM ATQVE ITERVM SPECTANDA] quidam libri veteres habent, *spectata*.

ARGVTA MERETR. POT. D. Q3. CHR.] id est, tu Fundani vnus ex iis, qui hodie viuunt, potes omnium optimè comædiam scribere: tu omnibus hominibus præstas in scribendis comædiis: in quibus inducuntur meretrices arguta, & serui dominos fallentes dolis. vnus vinorū. εἷς ζώντων.

COMIS GARR. LIB.] nonnulli *comis libellos* coniunctè legunt, vt sit, *comeis libellos*, & interpretantur, urbanos, facetos, hilares. ego nullius sententiam reprehendo. vratur suo quisque iudicio. Verum tamen magis mihi placet, *comis* esse numeri singul. casus recti, vt cohæreat cum his, *tu vnus vinorū potes garrere libellos* *comis*, id est, *comiter*, hilariter, facetè, & comicè. Nam Varro lib. 5. de lingua Latina à Græco nomine Κῶμος, qui Deus hilaritatis, saltationis, lasciuia, intemperantia, & similia esse dicitur, ait Latinum *comis* ortum esse, indeque dictam à Latinis comassationem, seu potius commissionem, quemadmodū & à Græcis comædiam. Præterea hæc eadem sa-

tyra Lucillium bis *comem* appellat, semel ibi. *Nil D comis tragici mutat Lucillius Atti?* iterum ibi. *fuerit Lucillius, inquam, Comis & urbanus.* Postremò puto Horatium Græcum verbum κωμῶδῆν, quod est res urbanas, & Como dignas canere, seu dicere, his verbis *comis garrere libellos*, exprimere voluisse. Non ignoro tamen M. Tull. vocem *comis* aliter interpretari in orat. pro Corn. Balbo: cuius hæc verba sunt. *in quo erat accusatoris interpretatio indigna responsione, qui ita dicebat, comiter esse communiter. quasi verò priscum aliquod, aut insolitum verbum interpretaretur. comes, benigni, faciles, suaves homines esse dicuntur, qui erranti comiter monstrant viam, benignè, non grauatè: communiter certe non conuenit.* Sed in iis, quæ in iudiciis habentur, orationibus, hominum auctoritates non sunt consignatæ. omnes enim illæ orationes, causarum sunt, & temporum, non hominum ipsorū, ac patronorum, vt ait idem Tullius in Cluentiana. Varronem igitur hic sequamur. Incidi etiã aliquando in quendam virum doctum, qui diceret *comis* hic esse septimi casus à Græco κῶμοι, *comi* numeri multitudinis, quod nomen significat cantilenas lasciuas, delicatas, molles, impudicas, conuiuio, & conuentu hominum intemperantium, & Como dignas: cum quo nolui pugnare.

POLLIO REG. FACT. CAN.] Pollio tragicædiæ Latinas, id est, Prætextas, scribit. Personæ tragicæ sunt, reges, principes, consules, prætores, tribuni pl. & similes personæ publicæ: res, & argumentum prætextarum, facta regum, & principum, & clarorum virorum.

PEDE TER PERCVSSO.] id est, senariis iambicis, qui trimetri appellantur. hæc malè distinguuntur in omnibus libris vulgatis.

FORTE EPOS] carmen longum, hexametrum, Meonium, seu Homericum, heroicū. nam tamen hoc nomine quilibet versus significetur & πᾶσις, tamen ferè semper Aristoteles, & Plato pro hexametro vsurpant. ille enim ἐπη, id est, epopœiam in libello περὶ ποιητικῆς, tragicædiæ opponit, his verbis: καὶ τὴν ἀρχαίων ὁμοίως ἐν ταῖς τραγωδίαις ποιεῖται, καὶ ἐν πῆξις ἐπιποιεῖται. id est, *atque primò similiter in tragicædiis hoc faciebant, & in ἐπιποιεῖται, id est, versibus heroicis.* vnde poëtæ epici dicti. Sic M. Tull. epistola vltima libri 3. epistol. ad Q. Fratr. *Quod me hortaris, vt absolnam, habeo absolutum suauè, mihi quidem vt videtur, ἐπος ad Casarem.* Plato item in Phædro, aliisque locis non quoduis carmen ἐπος appellat, sed hexametrum. sic Plato in illo dial. cum verbum illum protulisset, οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον, ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασαί, Vt lupus agnum, sic puerum expetit, ardet amator: rogatus à Phædro, cur finem loquendi fecisset, respondet, ἐκ ἡδονῆς, ὡ μακάριε, ὅτι ἤδη ἐπη φθέρωμαι, ἀλλ' ἐκ ἐπιθυμίας, id est, non sensisti, o beate, me iam epe, id est, versus longos loqui, non dithyrambos? vide Eustath. in lib. 2. il.

VT NEMO] ita vt nemo melius. sup. Od. 6. lib. 1. *Scriberis Vario fortis, & hostiū Victor Mæonij carminis alite.* [al. aliti] dixit autem ducere epos vel propterea quòd versus heroici fere aliis sunt longiores, ac productiores: itaque longi appellantur: vel (quod magis probò) quia epos dictum est

A est *ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιπέδου ἐν αὐτῷ τῷ ἐξῆς μέρει τοῦ σώματος*. i. ob id quòd in eo primas parteis cetera consequuntur. Denique (vt semel dicam) fortasse intelligendus est Horat. vel ita dixisse *epos ducere*, vt solemus dicere, *lineam ducere*: quemadmodum enim mathematici aiunt lineam esse punctum productū: ita versus heroicus constat ex numerofo sermone ad iustam longitudinem, lineæ in modū producto. vel ita, vt *lanam, seu filum ducere, ac trahere*: ex quo Horat. alibi dixit *tenui deducta poemata filo* & M. Tull. *genus orationis tractum*. vel vt aurum, argentum, ferrum, & similia, duci dicuntur, quod est Græcis, *ἐλαύνεσθαι*.

MOLLE, ATQUE FACETVM] carmen tenerum, elegans, & politum. hæc sunt referenda ad Bucolica, & Georgicorum libros.

GAUDENTES RVRE] rustica, pastorales, bucolica. nondum scilicet hoc tempore Virgilius *Æneida* ediderat, & fortasse ne scripserat quidem.

HOC ERAT, EXPERTO] id est, ego nihil habui, quod potius, aut melius scribere possem, quàm satyras: quod quidem genus Varro Atacinus frustra expertus est, & quidam alij, quos necesse non est nominare. De Varrone Atacino Quint. lib. 10. dictus est autem Atacinus ab Atace Narbonensis Gallia fluuio. fuit enim Varro ille Narbonensis.

INVENTORE MINOR] Lucillio. infra eadem saty. *Græcis intacti carminis auctor*. & saty. 1. lib. 2. *me pedibus delectat claudere verba Lucilli ritum, nostrum melioris utroque*. ibid. *quid, cum est Lucillius ausus Primus in hunc operis componere carmina morem?* &c.

AT DIXI FL.] hæc pertinent ad illum locū sat. 4. *Nam fuit hoc vitiosus: in hora sepe ducentos, Vt magnum, versus dictabat stans pede in uno. Cum fueret lutulentus, erat, quod tollere velles.*

SÆPE FERENTEM PLVR. Q. TOLL.] quasi ita dicat, non tantum hoc dixi, illum fluere lutulentum, sed etiam illud addidi, sæpe proferentem plura digna, quæ excipiantur, sumantur, & probentur, quàm, quæ reiciantur, vel sic. At dixi Lucillum versus effundere ineleganteis, incompósitos, & incultos, vt torrens fluuius, lutulentus & turbidus fluit: seu aquam turbidam & lutulentam deuoluit, & præcipitat: Fateor, me hoc dixisse: sed addidi, *plura ferentem tollenda relinq.* id est, plura proferentem digna, quæ sumantur, & excipiantur, quàm quæ omittantur, & negligentur. significat illū versus, qui paulò antè à me commemoratus est, *Cum fueret lutulentus, erat quod tollere velles*: cuius hæc sententia est, quantumuis alij reclamant, immò verò rumpantur licet: Cum Lucillius versus effunderet lutulentos, id est, impolitos, & ineleganteis (tralatio ducta à fluuio turbido, & lutulento) erat tamen aliquid, quod humi iacens tollere, & sumere velles. sic vsurpauit hæc verba *tollere & relinquere* epist. 7. ibi, *at tu quantumuis tolle*. deinde sequitur non longè, *hæc porcis hodie comedenda relinques*. est enim hæc illorum verborum sententia, tolle, id est, sume, porcorum quantum libet: si nō tolles, ea relinques porcis comedenda. En tibi tollere perspicuè idem va-

let illic quod accipere, sibi fumere, secum auferre: D
contrà relinquere, idem ferè quod aspernari, reicere, omittere. *tollenda* igitur, id est, sumenda, excipienda, vt de arte poetica. *hoc tibi dictū Tolle memor*.

AGE, QVÆSO] Dic mihi (amabo te) nihilne interdum reprehendis in Homero? nōne viri docti quædam in Homero improbant, quædam desiderant? Nōne Lucillius ipse, urbanissimus, ac facetissimus poeta, nonnulla mutat in L. Attio tragico? Nōne versus Ennij notat interdum, & irridet, vt leuiores?

TV NIHIL IN MAGNO D. R. H.] Horatius epist. de arte poet. ait se indignari quandomcumque Homerus dormitat. Dormitat igitur interdum Homerus.

QVID VETAT ET NOSMET, &c.] si licuit Lucillio Attium, & Ennium reprehendere: quid vetat quo minus & nos Lucillij scripta examinemus, videamusque num vel sua culpa, vel earum rerum, quas tractauit, vitio non sit affectus compositum & politum scribendi genus?

MAGIS FACTOS] magis elaboratos, accuratos, expolitos. Græci dicunt *παιμπένης*, idque annotauit Muretus, & alij. ita M. Tull. in Bruto, *sed vt intellectum est, quantam vim haberet accurata, & facta oratio, &c.*

EVNTEIS MOLL.] molliores, concinniores, leniores. tralatio est a rebus animatis iter facientibus per loca plana. habent autem etiam carmina suos pedes. Quare non immeritò ire & currere dicuntur. sic Martial. *Carmina nulla probas, molli qua tramite currunt, Sed qua per salebras, atq; saxa cadunt.*

AT SIT QVIS] sic legendum, non *at si quis*: vt habent vulgati codices. Est autem totius huius loci sententia, At sit aliquis hoc vno contentus, nempe versus facere, qui singuli senis pedibus consistat: scribat ducentos versus ante cœnā, totidem à cœnā, &c., demus præterea Lucillium fuisse limatum, & accuratum scriptorem, quod non ita est: tamen si hodie viueret, multa inania, & superuacanea sibi amputaret, &c.

PEDIBVS QVID CL.] sic ferè loquitur satyr. 1. lib. 2. *me pedibus delectat claudere verba Lucilli ritum.*

DVCENTO S] supra sat. 4. *in hora sepe ducentos, Vt magnum, versus dictabat stans pede in uno.*

ETRUSCI QVALE FVIT] id est, qualis fuit Cassius Etruscus, Parmensis, de quo in epist. ad Alb. Tibull. *Scribere, quod Cassi Parmensis opuscula vincat?* quo versu laudat eum Horatius, cum & hoc, & proximo vituperate videatur. vel dicendū nō eò vituperari, quòd ei celeritatem ingenij tribuat, nec quòd tam multa eum scripisse dicat, vt suis chartis, sine lignis, combustus fuerit: vel assentiendū iis, qui hunc Cassium Etruscum, aliū à Parmensi fuisse dicunt: quod mihi nō videtur. Reperti autem sunt in Brutis versus aliquot huius Cassij Parmensis non ita pridem à Quadrmano quodam erudito iuvene: deinde ab Achille Statio, editi post lib. Suetonij de claris rectoribus: quos putavi hinc quoque non alieno loco ascribendos. *Cassij Parmensis Orpheus. Ar-*

A *guta primum cum plectra parentis & auro distincta sum sit citharam Rhodopeius heros: Ridebant sequeis pulsus, digitosq; micantis Serius, & chordis indocta dissona vocis. Mox pudor exardens, & gloria dulcis honesti Lusibus auertit puerilibus, omnis & illuc Perditus incumbens Musa pallebat amore. Et nunc maternis inhiat, nunc ille paternis Cantibus, hinc illinc discens dependet utrimque. Nulla Venus faciem cepit mentita dolosis Copedibus. somni fuerat, parcusq; Lyai: Donec ridiculus dudum modulamine silvas, Euulsosq; suis scopulos radicibus egit. Ausus & re viam uiuentibus inconcessam: Pœnarum oblitus demulsit carmine mancis. Non leuis ascensus, si quis petit ardua: sudor Plurimus hunc tollit, nocturno exsomnia otio Immoritur, delet quod mox laudauerit in se. Qui cupit aeternae donari frondis honore.*

CAPSIS *QVEM FAMA EST, &c.*] qui tam multa scripsit, ut suis libris fuerit ambustus, seu, ut habent quidam cod. *combustus*.

FVERIT] concessio, demus, eum fuisse urbanum, ac facetum: demus, eundem fuisse limatum & politum scriptorem.

FVERIT LIMATIOR IDEM, QVAM] **B** hunc locum, quem scio difficilem, & impeditum haberi, sic expedio, atque explico. Demus (inquit Horatius) Lucilium limatiorem fuisse, quam auctorem satyræ Græcis intactæ esse videmus: quod idem fere valet, ac si dicat, demus, Lucillum fuisse limatiorem, quam ipse sit: atque ita nomen *rudis* in patrio casu accipio, & cum voce *carminis* coniungo. Nam quod alij faciunt *rudis*, recti casus, hoc modo: *fuerit limatior idem, Quam rudis*, id est, fuerit limatus potius, quam rudis, & impositus, hoc illi non rectè. Sic enim locutus esset Horatius, *fuerit limatior, quam rudior*, ut docent exempla. T. Liuius. lib. 28. *annalium. Acrior impetu, atque animis, quam compositior ordine villo pugna fuit.* Idem lib. 30. *de Fab. Maximo. cautior tamen, quam promptior hic habitus fuit.* Colum. lib. 6. *si longior fuerit, quam latior. Quinctil. salubrior studiis, quam dulcior. Paterculus. Festinationem itineris eius aliquandiu morata Massilia est: fide melior, quam consilio prudentior, sic & Græci Eurip. Medea, εἰς Ἰόλκον ἰσχυρὸν Σωὸς οὐκ ἀεὶ θυμὸς μάλλον, ἢ σοφώτερα. carminis rudis autem, id est, satyræ nondum perfectæ.*

GRÆCIS INTACTI] quod Græci non attingerunt. Satyra enim (inquit Quinctil.) tota nostra est.

DILATVS] magna est hinc librorum antiq. varietas, in aliis enim scriptum est *delapsus*: in vno *dilapsus*: in vno *delatus*: in quattuor *dilatus*: quos secutus sum: & hunc locum sic explico. sed si Lucilius ad nostram ætatem esset referuatus, si nostra demum ætate introiisset in vitam, seu natus esset, &c.

DETERERET SIBI MVLTAM] detraheret, limaret, demeret.

RECIDERET] refecaret, amputaret, circumcideret.

QVOD VLTURA PERF. TRAH.] quod superuacaneum esset, quod redundaret.

CAPVT SCABERET, VIVOS ET] id est, sæpe torqueretur: seu multum sudaret, multumque

laboraret in versibus scribendis. ut epist. 2. lib. 2. *Ludentis speciem dabit, & torquebitur.* gestus sunt hominum in attentissima cogitatione defixorū, & eorum maximè, qui summam curam in scribendo ponunt.

VIVOS ET ROD. VNG.] vnguis vsque ad viuum roderet.

SÆPE STILVM VERTAS, &c.] monet hic Horat. ut sua quisque scripta mutet, limet, corrigat, & emendet. Est enim *stilum vertere*, scriptum mutare, inducta priore scriptura. M. Tull. lib. 2. *accusation. Vertit stilum in tabulis suis: quo facto carissam omnem evertit suam.* natum hoc loquendi genus à veterum consuetudine, qui stilo inuerso, id est, superiore stili parte, quæ erat obtusior, id, quod acumine, seu acie stili exaratum erat in tabulis ceratis, delebant, & ceram rursus complanabant. Ad hunc locum pertinet, quod est in epistola ad Augustum: vbi queritur suæ ætatis poetæ turpe sibi ducere, ea, quæ semel scripserint, immutare, his verbis: *Nam spirat tragicum satis, & feliciter aude: Sed turpem putat in scriptis, metuisq; lituram:* cui consentanea sunt illa in epist. de arte poet. *Nec virtute foret, clarisve potentius armis, Quam lingua, Latium si non offenderet unum Quemque poetarum lima labor.*

NE QVE, TE VT MIRETVR TVRBA, LAB.] contra se res habet in oratore: qui si probatur multitudini, non est, quod doctorum iudicium magno opere desideret, ut multis verbis docet M. Tull. in Bruto.

VILIBVS] parui pretij, contentis.

DICTARI CARMINA MALIS?] Perlius sat. 1. Ten' cirrorum centum dictata fuisse Pro nihilo pendas?

EXPLOSA] à plebe, & multitudine: ab equitibus autem probata.

ARBVS CVLA] mimæ: de qua M. Tull. ad Attic. lib. 4. *Quæris nunc de Arbuscula. Valde placuit. & meretrix, ut scribit Seruius commentar. in Gallum, ad illum versum: Incipe, sollicitos Galli dicamus amores, vbi hæc notat. post Citheridis discessum, quam Lycorin vocat. Fuerunt autem vno tempore meretrices tres Citheris, Origo, Arbuscula. Horat. explosa Arbuscula.*

CIMEX] credible est, hunc Pantilium ab Horatio ob immunditiam, aut scortorem, aut maledicentiam, cimicem esse nominatum: quod insectum est fætidum & mordax.

AVT CRUCIER QVOD] Nonnulli libri veteres habent, *aut cruciet quod*, quod si quis probabit, subintelligendum erit, *me*, ut sit *cruciet me*, id est, doleat mihi. Omnino scriptura recepta mihi probatur magis.

DEMETRIVS] quem supra simiū appellauit.

FANNIVS] de quo supra sat. 4. *beatus Fannius ultro Delatis capsis.*

OCTAVIVS] poetam Octauium intellige, non Octavianum eum, qui Cæsar Augustus postea dictus est. vide P. Victor. Var. lect. lib. 14.

AMBITIONE RELEGATA] id est, sublata omni ambitione, depositoq; omni studio turæ gratiæ colligendæ, beneuolentiæq; acupandæ.

A **COMPLUREIS ALIOS]** aliquot libri manu scripti habent, *Complureisq; alios.*

PRVDENS] sciens: non per imprudentiam, aut ignorantiam.

ARRIDERE] probati, placere. quibus (inquit) hæc scripta mea, qualiacūque sint, placere velim, non fæminis, & viris fæminarum similibus.

DISCIPVLARVM INTER, &c.] sic scriptū est in trib. cod. Var. & Iann. Fæc. Torn. Ruffard. Nicot. Cleric. neque verò dubium cuiquam debet esse, quin hæc sit recta, & vera lectio, tot codicibus confirmata, vt taceam, quòd eam Porphy. agnoscit. significat autem Horatius, hunc Her-

mogenem, vel fæminis probari tantum, non viris: vel discipulos habere impudicos, & parum mares, & fortasse, qui magistro flagitiosè morigerarentur.

PLORARE] οἰμώζεν. Quemadmodum, quibus benè cupiunt Græci, eos iubent χαίρειν, εὖ ἀπαύσειν, id est, gaudere, & bene rem gerere: sic, quibus malum precantur, eos iubent οἰμώζεν, id est, plorare. vide annot. ad Od. 5. epod. ibi, *O multa fleturum caput.*

CITVS] citò.

SUBSCRIBE] in infima parte scribe: post alia scripta scribe.

SATYRARVM LIBER SECVNDVS.

SATYRA I.

B **V**NT quibus in satyra videar nimis acer: & ultra **E**
Legem tendere opus: sine neruis altera, quicquid
Composui, pars esse putat: simileisq; meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam, præscribe. quiescas. ne faciam, inquis,
Omnino versus? aio. peream malè, si non
Optimum erat. verum nequeo dormire. ter vncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto:
Irriguumq; mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tātus amor scribendi te rapit, aude
Cæsaris inuicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus. cupidum, pater optime,
vires
Deficiunt. neque enim quiuis horrentia
pilis
Agmina, nec fracta pereunteis cuspide
C Gallos,
Aut labentis equo describat vulnera Par
thi.
Attamen & iustum poteras, & scribe
re fortem,
Scipiadam vt sapiens Lucilius. haud mi
hi deero,
Cum res ipsa feret. nisi dextro tempore,
Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæsaris
aurem:

Cui, malè si palpere, recalcitrat undique
tutus.
Quanto rectius hoc, quàm tristi ledere
versu
Pantolabum scurræ, Nomentanumq; ne
nepotem:
Cum sibi quisque timet, quamquam est **F**
intactus, & odit?
Quid faciam? saltat Milonius, vt semet
ictò
Accessit feruor capiti, numerusq; lucer
nis.
Castor gaudet equis: ouo prognatus eodè,
Pugnis. quot capitum viuunt, totidem
studiorum
Millia. me pedibus delectat claudere
verba

Lucill